Hämeen liitto
Regional Council of Häme

2017 HL/131/03.00.00/2015

KANTA-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVA 2040

KAAVASELOSTUS
MERKINNÄT, MÄÄRÄYKSET JA SUOSITUKSET

Maakuntakaavaehdotus viranomaislausuntoja varten

Maakuntahallitus 18.12.2017

Hämeen liitto
Regional Council of Häme
Niittykatu 5, FI-13100 Hämeenlinna
email hameenliitto@hame.fi
www.hameenliitto.fi

MERKINNÄT, MÄÄRÄYKSET JA SUOSITUKSET

RAKENTAMISRAJOITUS

Maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain 33§:n mukainen rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Ohjeellisiin merkintöihin ei liity rakentamisrajoitusta ellei siitä erikseen määrätä kyseistä merkintää koskevasti. Yhteystarvetta osoittaviin merkintöihin ei liity rakentamisrajoitusta.

ALUE- JA YHDYSKUNTARAKENNE, ASUMISEN KEHITTÄMINEN

Kehittämissuositus:
Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta tulee kehittää tasapainoisesti taajama-asutuksen ja maaseutuasutuksen alueina ja vyöhykkeinä korostaen asumisen laatua ja monipuolisia asumisen mahdollisuuksia tiiviistä kaupunkiasumisesta väljään maaseutuasutukseen. Asumisen sijoituksessa tulee korostaa joukkoliikennettä tukevia, yhdyskuntataloudellisesti, ympäristönsuojelullisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja. Työssäkäynnin kestäviin ratkaisuihin ja hyvään palveluiden saatavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Palvelujen sijoittamisessa tulee korostaa kaupunki- ja kuntakeskusten sekä maaseudun kyläkeskusten kehittämistä, vetovoimaisten kävelykeskustojen toteutusta, vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoituksen ohjaamista ja palvelualueiden monipuolista kehittämistä. Rakentamisessa tulee hyödyntää maakunnan maisemarakennetta. Vanha olemassa oleva rakennettu ympäristö ja uudisrakentaminen tulee sovittaa yhteen kulttuurisesti kestävällä tavalla.

ALUE JA YHDYSKUNTARAKENNE, ELINKEINOJEN KEHITTÄMINEN

Kehittämissuositus:
Elinkeinoalueita tulee kehittää asumisen ja liikenteellisen sijainnin kannalta keskeisillä ja hyvin saavutettavilla alueilla maakunnan edullista logistista sijaintia hyödyntäen. Elinkeinoalueiden ympäristön laatuun ja toiminnalliseen profilointiin, julkisten ja yksityisten palveluiden, monipuolisten työpaikka- ja palvelualueiden, teollisuus- ja varastoalueiden sekä ympäristövaikutuksia omaavien alueiden sijoittumiseen, tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vesi- ja jätehuollon sekä energiahuollon seudullisilla ratkaisuilla tulee turvata elinkeinotoimintojen toimintaedellytykset ja kilpailukyky. Liikenneverkon kehittämisellä tulee turvata elinkeinotoimintojen logistinen kilpailukyky. Maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset tulee turvata säilyttämällä alueita yhtenäisinä.

ALUE JA YHDYSKUNTARAKENNE, VAPAA-AJAN JA MATKAILUN ALUEIDEN KEHITTÄMINEN

Kehittämissuositus:
Maakunnan vapaa-ajan alueita ja -reittejä tulee kehittää kokonaisuutena ja verkostomaisesti tarkoituksena tukea maakuntaa vetovoimaisena asuinmaakuntana ja houkuttelevana matkailumaakuntana. Kehittämisessä tulee lähteä vapaa-ajan aluekokonaisuuksista, joissa yhdistyvät yleisen virkistyksen ja matkailun palvelualueiden tarpeet. Kansallispuistojen ja muun suojelualueverkon sekä arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja niihin tukeutuvien nähtävyyksien verkko tulee kytkeä osaksi vapaa-ajan toimintojen verkkoa. Luonnon- tai kult-

tuuriympäristöltään arvokkailla alueilla tulee vapaa-ajan ja matkailun toimintaedellytykset turvata hoidon keinoin.

KAUPAN YLEISMÄÄRÄYS

Seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on maankäyttö- ja rakennuslain 71 a §:n mukaisesti 4000 k-m^2 ellei tämän kaavan suunnittelumääräyksissä muuta määritetä.

YHTENÄISET PELTOALUEET

Yksityiskohtaisessa suunnittelussa on turvattava mahdollisuus hyvien ja yhtenäisten peltoalueiden tuotantokäyttöön.

TULVAVAARA-ALUEIDEN HUOMIOIMINEN

Yksityiskohtaisessa suunnittelussa on uusi rakentaminen sijoitettava tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta on varmistettava muutoin.

KEHITTÄMISMERKINNÄT

SUOMEN KASVUKÄYTÄVÄ, HHT

Helsinki-Hämeenlinna-Tampere- vyöhyke (HHT) on valtakunnallisesti tärkeä ylimaakunnallinen kasvu- kehittämisalue, joka Kanta-Hämeessä käsittää Riihimäen ja Hämeenlinnan kaupunkien sekä Hattulan, Lopen, Hausjärven ja Janakkalan kuntien alueet. Vyöhyke rakentuu taajamien muodostamasta nauharakenteesta.

Valtatie 3:n ja pääradan ympäristön kehittämissuositus (HHT):
Vyöhykettä tulee kehittää laajana yhteistyönä ympäristöltään vetovoimaisen asumisen ja logistiselta sijainniltaan kilpailukykyisen elinkeinotoiminnan sijoittumista suosivasti päärataan ja 3-moottoritiehen tukeutuen. Liikennejärjestelmiä tulee kehittää kokonaisuutena ottaen huomioon joukkoliikenteen tarpeet keskusasemien, matkakeskusten ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen palvelutason kehittämiseksi. Kaupunki- ja kuntakeskuksia sekä asemanseutuja tulee kehittää korkean palvelutason alueina. Harvialan ja Monnin alueilla tulee pitkällä tähtäimellä varautua taajama-alueiden kehittämistarpeisiin. Vyöhykkeen kulttuuri- ja luonnonympäristöön liittyviä vahvuuksia tulee hyödyntää asumisessa ja matkailussa.

Suunnittelumääräys:
Alueiden suunnittelussa on otettava huomioon pääradan välityskyvyn lisääminen neliraiteiseksi ja säilytettävä mahdollisuus toteuttaa valtatie 3:n moottoritie 3+3 kaistaisena.

KEHITYSKÄYTÄVÄ HFP

Valtatien 2 ympäristön kehittämissuositus (HFP):
Kehitys- ja liikennekäytävää tulee kehittää laajassa yhteistyössä ympäristöltään vetovoimaisen asumisen ja logistiselta sijainniltaan kilpailukykyisen elinkeinotoiminnan kanssa huomioiden Forssan seudun merkitys Suomen ruoka-aittana. Kehityskäytävän liikennejärjestelmää varaudutaan täydentämään raideyhteydellä. Osana liikennekäytävän kehittämis-

tä varaudutaan valtakunnallisen logistiikka-aluekokonaisuuden toteuttamiseen Humppilassa.

KAUPUNKISEUTUJA KOSKEVA SUUNNITTELU- JA KEHITTÄMISSUOSITUS

Kanta-Hämeen maakunta koostuu kolmesta seutukunnasta: Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen seuduista. Hämeenlinnan seudulla Hämeenlinnan kantakaupunki, Hattulan Parola ja Janakkalan Turenki muodostavat yhtenäisen taajamakokonaisuuden, jossa on tarve yhteiseen palvelujen sekä maankäytön ja liikenteen pitkäjänteiseen suunnitteluun. Vastaavasti Riihimäen kaupunki sekä Lopen ja Hausjärven kuntien rajavyöhykkeet muodostavat kokonaisuuden, jossa on tarve yhteiseen maankäytön ja liikenteen suunnitteluun. Forssan seudulla Forssan kaupunki sekä Jokioisten ja Tammelan kuntien rajavyöhykkeet muodostavat kokonaisuuden, jossa on tarve yhteiseen maankäytön ja liikenteen suunnitteluun.

Suunnittelusuositus:
Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen kaupunkiseuduille tulisi laatia ja ylläpitää seudun kuntien yhteinen yleiskaavatasoinen maankäytön ja liikenteen kehittämissuunnitelma.

Kehittämissuositus:
Kaupunkiseudun yhdyskuntarakennetta tulee kehittää tasapainoisesti ja kestävään yhdyskuntarakenteeseen perustuen, tukien sekä taajamien että maaseudun kehittämistä ja edistäen niiden vuorovaikutusta. Kehittämisratkaisuilla tulee tukea HHT-vyöhykkeen nauharakennetta ja merkitystä joukkoliikennekäytävänä. Hämeenlinnan ja Riihimäen kaupunkiseuduilla tulee tukea olemassa olevien radanvarsitaajamien kehitystä ja varautua pitkällä aikavälillä Harvialan ja Monnin alueiden kehittämiseen uusina asemanseutuina. Forssan kaupunkiseudun kehittämisratkaisuilla tulee tukea kaupunkiseudun nauharakennetta. Kehittämisratkaisuilla tulee tukea liikennejärjestelmien kokonaisvaltaista kehittämistä. Asuin- ja elinkeinoalueiden kehittämisessä tulee pyrkiä seudullisesti edullisiin ja kilpailukykyisiin ratkaisuihin. Kaupunkiseutujen viherrakenteessa tulee pyrkiä koko seutua palveleviin ratkaisuihin tukeutumalla luonnon- ja kulttuuriympäristön suomiin mahdollisuuksiin.

LIIKENNEJÄRJESTELYJEN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Kehittämisperiaatemerkintä osoittaa aluetta, jossa on kehittyvään maankäyttöön liittyen erityinen tarve toteuttaa liittymä- ja tiejärjestelyjä sekä liikenteen palvelualueiden kehittämistä.

Suunnittelumääräys:
Liittymä- ja tiejärjestelyt on tarkoitettu toteutettaviksi alueelle laadittavaan maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaan maankäytön ja liikenteen järjestelysuunnitelmaan perustuen. Liittymä- ja tiejärjestelyt tulee toteuttaa siten, että turvataan valtatieverkon toimivuus.

KAUPUNKIKEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan kaupunkimaisen asumisen kehittämisen alueita, jotka tarjoavat sijainniltaan ja ympäristöltään mahdollisuudet korkeatasoisen ja ekologisesti laadukkaan asumisen kehittämiselle. Maakuntakaavassa näitä ovat raideliikenteeseen tukeutuvat Monnin ja Harvialan alueet sekä Hämeenlinnan Kantolanniemi ja Katumajärven pohjoispuoli.

Suunnittelumääräys:
Kaupunkikehittämisen kohdealueen alueidenkäytössä tulee turvata pitkän tähtäimen maankäytölliset kehittämistarpeet ja turvata raideliikenteeseen tukeutuvan yhdyskuntarakenteen kehittämismahdollisuudet.

Kehittämissuositus:
Maakuntakaava osoittaa kohdealueen päämaankäyttöä. Maakuntakaavaa yksityiskohtaisempi maankäytön kehittäminen ja jäsentyminen sekä toteutuksen ajoitus tulisi selvittää yleiskaavoituksella.

ELINKEINOJEN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan elinkeinojen kehittämisen kannalta edullisia vyöhykkeitä, joilla pyritään edistämään elinkeinoelämän integroitumista alueen muuhun maankäyttöön, ja jolla pyritään edistämään uusien elinkeinomuotojen kehittymistä sekä linkittymistä alueen vahvuuksiin ja olemassa olevaan elinkeinorakenteeseen. Merkinnällä osoitetaan sellaisia toimintojensa varhaisessa vaiheessa olevia kohteita, joilla on suurta potentiaalia kehittyä merkittäviksi toimijoiksi alueellaan ja joiden toimintoihin tarvittavan alueiden käytön tarpeeseen on syytä varautua.

Suunnittelumääräys:
Kohdealueen alueidenkäytössä tulee kiinnittää erityistä huomiota paikan resurssien ja siellä elinkeinoelämää tukevien olemassa olevien rakenteiden, infrastruktuurin ja jo tehtyjen pitkäaikaisinvestointien vahvistamiseen elinkeinotoimintaa tukevalla tavalla.

LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan luontovirkistyksen ja luontomatkailun kehittämisen kannalta erityisen merkittäviä, vetovoimaisia ja luonnonympäristöltään monipuolisia vyöhykkeitä, joilla on edellytykset kehittyä monipuolisiksi luontomatkailun ja vapaa-ajan aluekokonaisuuksiksi. Maakuntakaavassa näitä ovat Hämeen Järviylängön ja Evon-Kuohijärven luontomatkailualueet. Kehittämisen kohdealueilla ei ole maakuntakaavasta johtuvia metsänhoidollisia rajoituksia. Metsälain mukaisissa toimenpiteissä ei edellytetä lausuntomenettelyä.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota luontomatkailun edellytysten turvaamiseen, alueen virkistys- ja suojelualueiden hoidon ja käytön suunnitteluun, eri toimintojen verkostomaiseen kytkemiseen reitistöin sekä maaseutu- ja matkailuelinkeinojen tukemiseen.

Kehittämissuositus:
Kehittämisen kohdealueen kehittämistarpeet tulisi selvittää erillisellä kehittämissuunnitelmalla.

KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO

Merkinnällä osoitetaan maankäyttö- ja rakennuslain 68 ja 69 §:ien mukaisesti ympäristöministeriön päätöksillä perustetut kansalliset kaupunkipuistot Hämeenlinnassa ja Forssassa.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon puiston erityisominaisuudet perustamispäätöksen mukaisesti.

RAKENTAMISALUEIDEN MERKINNÄT

Merkinnät, määräykset ja suositukset

Taajamatoimintojen alueet

A TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan asumisen, kaupan ja muiden palvelujen, työpaikkojen sekä muiden taajamatoimintojen rakentamisalueet liikenne- ja viheralueineen.

Suunnittelumääräys:
Aluetta suunnitellaan asumisen, palvelujen ja työpaikkojen sekoittuneena alueena. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka ottaa huomioon alueen luontaiset ominaisuudet ja piirteet. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.
Merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksikköjen koon alarajat (k-m^2) ovat alla olevan taulukon mukaisilla taajamatoimintojen alueilla (A) seuraavat:

Taajamatoimintojen alueet A	**Merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksikköjen koon alaraja**		
	Päivittäis-tavarakauppa k-m^2	**Erikoiskauppa ja laajan tavaravalikoiman kauppa k-m^2**	**Tilaa vaativa kauppa k-m^2**
Hämeenlinna kantakaupunki (A 14-24)	5000	10000	10000
Parola (A 7)	4000	5000	5000
Turenki (A 30-31)	4000	5000	5000
Riihimäki (A 40-43)	5000	10000	10000
Loppi kk. (A 37)	4000	5000	5000
Oitti (A 10-11)	4000	5000	5000
Forssa (A 1-6)	5000	10000	10000
Kanta-Hämeen kuntien alueet muutoin	4000	4000	4000

Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan keskittymää, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön.
Vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitus ja toteutus on suunniteltava siten, etteivät ne aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia kaupan palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle.

Ar TAAJAMATOIMINTOJEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan uusia tai voimakkaasti muuttuvia rakennettavia alueita, joiden kerrosalasta pääosa on tarkoitettu asumiseen. Alueelle on mahdollista sijoittaa vain merkityksseltään paikallisia vähittäiskaupan yksiköitä.

Suunnittelumääräys (Ar):

Alueen kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee edetä siinä järjestyksessä, että otetaan riittävästi huomioon peruspalvelujen saavutettavuudelle, hyvälle energiataloudelle ja maaperän rakentamiskelpoisuudelle asetettavat kohtuulliset vaatimukset sekä suoritettujen kunnallisteknisten investointien mahdollisimman suuri hyödyntäminen. Alueiden toteuttamisen edellytys on, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka ottaa huomioon alueen luontaiset ominaisuudet ja piirteet. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.

AA ASUNTOVALTAINEN ALUE

Asuntovaltainen alue -merkinnällä maakuntakaavassa on osoitettu taajama-alueista erillään olevia pientalovaltaisia alueita, jotka on pääsääntöisesti toteutettu perinteisiä kyläalueita tiiviimpinä eikä niillä ole kyläalueen selkeää identiteettiä. Alueelle on mahdollista sijoittaa vain merkitykseltään paikallisia vähittäiskaupan yksiköitä.

Suunnittelumääräys (AA):
Alue on tarkoitettu toteutettavaksi ensisijassa asemakaavalla. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka ottaa huomioon alueen luontaiset ominaisuudet ja piirteet. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.

Kyläalueet ja kylämäisen asutuksen alueet

AT KYLÄALUE TAI KYLÄMÄISEN ASUTUKSEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan aluerakenteen ja maankäytön kannalta kehitettäviä kyläalueita tai kylämäisen asutuksen alueita, joilla rakenteen tiiveys luo pohjaa palvelujen kehittämiselle. Samalla pyritään luomaan edellytyksiä maaseudun peruspalvelujen säilymiselle.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on pyrittävä ympäröivää maaseutua tiiviimpään rakentamiseen sekä otettava huomioon yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen ja lähipalvelujen saavutettavuus. Alueen suunnittelussa on huomioitava kulttuurihistorialliset ja maisemalliset piirteet sekä edistettävä alueen omaleimaisuuden säilymistä.

Suunnittelusuositus:
Rakentamisen ohjaus alueella tulisi ensisijaisesti toteuttaa maankäyttö- ja rakennuslain 44 §:n mukaisella yleiskaavalla.

at KYLÄKESKUS, kohdemerkintä

Kyläkeskuksen kohdemerkinnällä osoitetaan aluerakenteen kannalta kehitettävien kylien peruspalvelujen painopistesijaintia, jonka lähiympäristöä voidaan pitää suotuisana rakentamisalueena.

Suunnittelumääräys:
Kylän suunnittelussa on pyrittävä ympäröivää maaseutua tiiviimpään rakentamiseen sekä otettava huomioon yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen ja lähipalvelujen saavutettavuus. Alueen suunnittelussa on huomioitava kulttuurihistorialliset ja maisemalliset piirteet sekä edistettävä alueen omaleimaisuuden säilymistä.

Suunnittelusuositus:
Rakentamisen ohjaus alueella tulisi ensisijaisesti toteuttaa maankäyttö- ja rakennuslain 44 §:n mukaisella yleiskaavalla.

Keskusta-alueet ja kaupallisten palvelujen alueet ja kohteet

C KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

Maakuntakaavalla pyritään luomaan edellytyksiä eläville ja palveluvarustukseltaan monipuolisille keskustatoimintojen alueille. C-alueita ympäröivät taajamatoimintojen alueet tukevat keskustojen toimivuutta ja palvelujen saavutettavuutta.

Merkinnällä osoitetaan kaupunkien sekä alueellisten palvelukeskusten keskustatoiminnoille tarkoitetut alueet. Merkinnällä osoitetaan näiden keskusten keskustamaisen asumisen ja keskustahakuisten palvelu-, työpaikka- ja muiden toimintojen alueet niihin liittyvine liikennealueineen ja puistoineen.

Hämeenlinnan kaupunkikeskustan C-alueella pääradan varressa on toiminnassa oleva rataverkon raakapuun kuormauspaikka. Sen toiminta-alue sijoittuu kaupungin keskusta-alueen yhdyskuntarakenteeseen ja on hyvin saavutettavissa. Yhdyskuntarakenteen kehitysmahdollisuuksien hyödyntämisen vuoksi tulisi raakapuun kuormaustoiminta siirtää kyseiseltä alueelta pääradan varressa sopivampaan paikkaan. Tällöin alueelle voisi tulevaisuudessa sijoittua varsinaisia keskustatoimintoja kuten palveluja, hallintoa ja myös asumista. Tässä maakuntakaava 2040:ssä kyseinen rataverkon raakapuun kuormauspaikka sijoittuu keskustatoimintojen alueen (C) sisään ja kuormauspaikan toiminta on mahdollista jatkua ilman logistiikkatoimintojen kohdemerkintää (lt) tai logistiikka-alueen aluevarausta (LT).

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon yhdyskuntarakenteen eheys, kaupunkikuvan omaleimaisuus, asuinympäristön laatu ja monipuolisuus, yhteydet seudullisille virkistysalueille, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuus, sujuvuus ja turvallisuus sekä liityntäpysäköinnin ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen kehittäminen. Alueen suunnittelussa on turvattava kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen.
Hämeenlinnan kaupunkikeskustan keskustatoimintojen alueella sijaitsevan rataverkon raakapuun kuormauspaikan toiminta voi alueella jatkua, mutta kuormauspaikka tulee pyrkiä siirtämään pääradan varrella sopivampaan paikkaan.
Keskustatoimintojen alueille voidaan sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Vähittäiskaupan suuryksiköt on suunniteltava keskustaympäristöön soveltuviksi. Ne on mitoitettava ja niiden toteutus on ajoitettava yksityiskohtaisemmassa suunnit-

telussa siten, etteivät ne aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia muille keskustatoimintojen alueille tai seudun palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle.
Alla esitetyssä taulukossa on Kanta-Hämeen keskustatoimintojen alueet (C). Niissä ei ole vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitusta:

Hämeenlinna, Jukola, Lammi, Iittala
Parola
Turenki, Tervakoski
Riihimäki
Oitti
Loppi kk.
Forssa
Humppila
Jokioinen
Tammela
Ypäjä

ca PAIKALLINEN PALVELUKESKUS, kohdemerkintä

Kohdemerkinnällä osoitetaan palveluvarustukseltaan paikalliskeskustasoisten alakeskusten likimääräinen sijainti. Kohdealueella voi sijaita keskustahakuisia palvelu-, hallinto- ja muita toimintoja, kauppaa, asumista ja työpaikkoja, liikennealueita sekä puistoja.

Suunnittelumääräys:
Paikallisen palvelukeskuksen yhdyskuntarakennetta tiivistetään ja täydennetään kestävin periaattein. Suunnittelussa ja rakentamisessa tulee kiinnittää huomiota hyvään rakennustapaan, omaleimaisen ja tasapainoisen keskustakuvan toteuttamiseen, monipuolisen palvelurakenteen edistämiseen ja arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön vaalimiseen. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon yhteydet seudullisille virkistysalueille, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuus, sujuvuus ja turvallisuus sekä liityntäpysäköinnin ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen kehittäminen. Paikalliseen palvelukeskukseen on mahdollista sijoittaa vain merkitykseltään paikallisia vähittäiskaupan yksiköitä.

ca, paikalliset palvelukeskukset:

Syrjäntaka/Tuulos
Eteläinen
Hauho
Renko
Hikiä
Ryttylä
Monni
Launonen
Läyliäinen

Kaupallisten palvelujen alueet ja kohteet

KM

KAUPALLISTEN PALVELUJEN ALUEET TAI KOHTEET, JOILLE SAA SIJOITTAA MERKITYKSELTÄÄN SEUDULLISIA VÄHITTÄISKAUPAN SUURYKSIKÖITÄ:

KM1 Kaupallisten palvelujen alue tai kohde, jolle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä.

KM2 Kaupallisten palvelujen alue tai kohde, jolle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä.

KM3 Kaupallisten palvelujen kohde, jolle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia matkailua palvelevan vähittäiskaupan suuryksiköitä.

Merkinnöillä KM1, KM2 ja KM3 osoitetaan keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset vähittäiskaupan kohteet, alueet tai keskittymät, jotka yhdyskuntarakenteellisen sijaintinsa ja saavutettavuutensa perusteella soveltuvat merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan sijaintipaikoiksi eikä niillä kaupan laatuun perustuvan mitoituksen vuoksi ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin tai niiden kehittämiseen. Alueelle voi sijoittua merkittävässä määrin myös asumista.

Suunnittelumääräys:
Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Ne on mitoitettava ja niiden toteutus on ajoitettava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että ne kytkeytyvät ajallisesti ympäröivien työpaikka- tai taajamatoimintojen alueiden toteuttamiseen, eivätkä aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia seudun palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle. Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan keskittymää, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytykset ja edistettävä saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ka pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta.
Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisten kaupallisten palvelujen alueiden ja kohteiden KM1, KM2 ja KM3 vähittäiskaupan kerrosalan enimmäismitoitukset ovat alla olevien taulukkojen mukaiset:

KM1 -alueet ja kohteet:

Merkinnät, määräykset ja suositukset

Alue tai kohde	**Maakunta-kaava-merkintä**	**Enimmäismitoitus**		
		Yhteensä max k-m^2	Tilaa vaativan erikois-kaupan ohella kokonais-mitoitukseen saa sisältyä	
			Päivittäis-tavara-kauppaa max k-m^2	Erikoiskauppaa ja laajan tavara-valikoiman kauppaa max k-m^2
Hämeenlinna:				
Tiiriö	**KM1, alue**	**140000**	15000	45000
Tuulonen	**KM1, kohde**	**25000**	4000	20000
Riihimäki:				
Merkos	**KM1, alue**	**60000**	7000	30000
Loppi:				
Loppi kt54	**KM1, kohde**	**10000**		7000

KM2 -alueet ja kohteet:

Alue tai kohde	**Maakunta-kaava-merkintä**	**Enimmäismitoitus**		
		Yhteensä max k-m^2	Tilaa vaativan erikois-kaupan ohella kokonais-mitoitukseen saa sisältyä	
			Päivittäis-tavara-kauppaa max k-m^2	Erikoiskauppaa ja laajan tavara-valikoiman kauppaa max k-m^2
Hämeenlinna:				
Idänpää	**KM2, kohde**	**20000**		
Harvialantie	**KM2, alue**	**100000**		
Ruununmylly	**KM2, kohde**	**50000**		
Janakkala:				
Paunila	**KM2, kohde**	**5000**		
Rastikangas	**KM2, kohde**	**5000**		
Riihimäki:				
Merkos Mattila	**KM2, kohde**	**30000**		
Merkos L	**KM2, kohde**	**10000**		
Riihimäen portti	**KM2, alue**	**20000**		
Forssa:				
Autokeidas	**KM2, kohde**	**30000**		
Sortohaka	**KM2, kohde**	**25000**		
Pilvenmäki	**KM2, kohde**	**30000**		

KM3 -kohteet:

kohde	Maakunta-kaava-merkintä	Enimmäismitoitus Yhteensä max k-m^2	Tilaa vaativan erikois-kaupan ohella kokonais-mitoitukseen saa sisältyä: Päivittäis-tavara-kauppaa max k-m^2	Erikoiskauppaa ja laajan tavara-valikoiman kauppaa max k-m^2
Janakkala:				
Linnatuuli	**KM3**	**5000**		5000
Humppila:				
Humppilan lasitehdas	**KM3**	**30000**		30000
Ypäjä:				
Ypäjä Forssantien liittymä	**KM3**	**5000**		

KMt TYÖPAIKKA- JA KAUPALLISTEN PALVELUJEN ALUE, JOLLE SAA SIJOITTAA TILAA VAATIVAN KAUPAN SUURYKSIKÖITÄ

Merkinnällä osoitetaan keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset työpaikka-alueet, jotka yhdyskuntarakenteellisen sijaintinsa ja saavutettavuutensa perusteella soveltuvat työpaikkatoimintojen lisäksi merkitykseltään seudullisen tilaa vaativan kaupan alueiksi eikä niillä kaupan laatuun perustuvan mitoituksen vuoksi ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin tai niiden kehittämiseen.

Suunnittelumääräys:
Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa merkitykseltään seudullisia tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä. Vähittäiskaupan suuryksiköt on mitoitettava ja niiden toteutus on ajoitettava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että ne kytkeytyvät ajallisesti ympäröivien työpaikka- tai taajamatoimintojen alueiden toteuttamiseen, eivätkä aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia kaupan palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle. Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan keskittymää, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytykset ja edistettävä saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ka pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta.

KMt -alueiden vähittäiskaupan kerrosalan enimmäismitoitus on seuraava:

Alue	Maakunta-kaava-merkintä	Enimmäismitoitus Yhteensä max k-m^2
Hämeenlinna:		
Kirstula	**KMt**	**140000**
Forssa:		
Pispanmäki	**KMt**	**20000**

Työpaikka-alueet

TP TYÖPAIKKA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan monipuoliset työpaikka-alueet, joissa voi olla tuotantotoimintaa, toimisto- ja palvelutyöpaikkoja sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta teollisuutta ja varastointia.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen ja yhdyskuntarakenteen eheyteen sekä joukkoliikenteen järjestelyihin ja toimiviin kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiin. Alueelle ei tule osoittaa merkittävää määrää uutta asumista eikä asumiseen saa kohdistua merkittäviä ympäristöhäiriöitä. Alueiden suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että alueelle voidaan järjestää toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

TPr TYÖPAIKKA-ALUEEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan monipuoliset uudet tai työpaikka-alueiksi muuttuvat alueet, joissa voi olla, toimisto- ja palvelutyöpaikkoja sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta teollisuutta ja varastointia.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen ja yhdyskuntarakenteen eheyteen sekä joukkoliikenteen järjestelyihin ja toimiviin kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiin. Alueelle ei tule osoittaa merkittävää määrää uutta asumista eikä asumiseen saa kohdistua merkittäviä ympäristöhäiriöitä. Alueiden toteuttamisen edellytys on, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

Palvelujen alueet

P PALVELUJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset julkisen tai yksityisen palvelu- ja tutkimustoiminnan keskittymät. Alue voi sisältää myös sen ydintoimintaan liittyviä tukitoimintoja kuten asumista ja elinkeinotoimintoja.

Kohdemerkinnällä osoitetaan sellaisia merkittäviä palvelujen alueita, joiden osoittamiseen ei maakuntakaavan mittakaavan vuoksi ole tarkoituksenmukaista käyttää aluevarausmerkintää.

Suunnittelumääräys:
Taajamarakenteessa sijaitsevien palvelualueiden suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen saavutettavuuteen kävellen ja pyöräillen sekä joukkoliikenteellä. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen.

Teollisuus- ja varastoalueet

T TEOLLISUUS JA VARASTOALUE

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti ja maakunnallisesti merkittäviä teollisuus- tai varastotoimintojen alueita.

Suunnittelumääräys:
Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä toiminnan ympäristövaikutusten rajoittamiseen sekä alueen saavutettavuuteen rautateitse tai raskailla ajoneuvoilla. Taajamarakenteessa sijaitsevilla teollisuus- ja varastoalueilla on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioitava riittävät varotoimenpiteet ja suojavyöhyke suhteessa asumiseen ja virkistysalueisiin. Alueelle ei tule sijoittaa merkittävässä määrin uutta asumista.

Tr TEOLLISUUS- JA VARASTOALUEEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan uudet tai teollisuusalueiksi muuttuvat alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen toteutuksessa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen. Alueelle ei tule sijoittaa merkittävässä määrin uutta asumista. Alueiden toteuttamisen edellytys on, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

TT YMPÄRISTÖVAIKUTUKSILTAAN MERKITTÄVIEN TEOLLISUUSTOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan ympäristövaikutuksiltaan merkittävien teollisuustoimintojen alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja ympäristön suojaamiseen.

PUOLUSTUSVOIMIEN ALUEET

EP PUOLUSTUSVOIMIEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien käytössä olevat tai sellaiseksi suunnitellut varuskunta-, harjoitus- ja varikkoalueet. Alueilla liikkuminen saattaa olla turvallisuus- yms. syistä rajoitettua. Puolustusvoimien alueille on tarpeen mukaan osoitettu osa-aluemerkinnällä suojavyöhykkeen raja alueille, joilla on räjähdysvaara. Alueeseen liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja ympäristön suojaamiseen.

VIRKISTYSALUEET JA VAPAA-AJAN ALUEET

Virkistys-, retkeily- ja ulkoilualueet

V VIRKISTYS-, RETKEILY- TAI ULKOILUALUE

Virkistys-, retkeily- tai ulkoilualuemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä vapaa-ajan, retkeilyn ja luontomatkailun sekä viherväylien kannalta tärkeitä alueita. Merkinnällä osoitetaan myös seudullisesti merkittävät taajamiin liittyvät virkistysalueet ja/tai taajamien ekologisen verkoston kannalta erityisen tärkeät alueet. Alueella voi sijaita olemassa olevia vakituisia tai lomarakennuspaikkoja.

Suunnittelumääräys:
Alue on tarkoitettu yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava virkistyskäyttöedellytyksien säilyminen ja kehittäminen, alueen hyvä saavutettavuus sekä osoitettava maakuntakaavakartalle merkittyjen ulkoilureittien jatkuvuus virkistysalueella. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomioita ympäristön laatuun, alueen ominaisuuksiin ekologisen verkoston osana sekä merkitykseen luonnon monimuotoisuuden kannalta.

VU URHEILUALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä, vapaa-ajan tai matkailun kannalta tärkeitä urheilupalvelujen alueita. Toiminnan laadusta riippuen alueilla on kulkurajoituksia. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee tarpeellisessa määrin ottaa huomioon myös yleisen ulkoilun tarpeet. Häiriötä tuottavien toimintojen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen ympäristölle aiheuttamien haittatekijöiden vähentämiseen.

Rakentamismääräys:
Alueelle on sallittua urheilu- ja virkistystoimintoja palveleva rakentaminen.

△ VIRKISTYSKOHDE, MATKAILUKOHDE TAI VENESATAMA

Kohdemerkinnällä osoitetaan tärkeimmät olemassa olevat tai kehittyvät pienimuotoiset virkistyskohteet sekä vieras-, palvelu- ja kotisatamat, jotka liittyvät maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviin veneilyväyliin.

Ekologinen verkosto ja viheryhteydet

EKOLOGINEN YHTEYSTARVE

Merkinnällä osoitetaan ekologiseen verkostoon kuuluvat olemassa olevat tai tavoitteelliset yhteystarpeet.

Suunnittelumääräys:
Ekologisten käytävien toteuttamismahdollisuus on säilytettävä osoitetun yhteystarpeen toteuttamisen turvaamiseksi. Yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee määrittää viheryhteyden tarkempi sijainti sekä varmistaa maastokäytävän riittävä leveys, jotta seudullisten viheralueiden ja ulkoilureittien muodostama verkosto voidaan toteuttaa riittävän yhtenäisenä kokonaisuutena.

Ulkoilu-, hevosvaellus- ja veneilyreitit

ULKOILUREITTI

Ulkoilureittimerkinnällä osoitetaan ohjeellisen ulkoilureitin linja, joka osoittaa reitin yhteystarpeen. Reitin tarkka sijainti toteutumattomien reittiosuuksien osalta tarkentuu toteutuksen yhteydessä. Reitin merkinnällä osoitetaan pääasiassa kesäkäyttöön tarkoitettuja reittiyhteyksiä. Reitteihin liittyy myös toteutettuja talvikäyttöisiä osuuksia sekä toteutettuja hevosvaellusosuuksia.

Suunnittelumääräys:
Reitin tarkka sijainti määräytyy toteuttamisen yhteydessä. Ulkoilureitin toteutus koskee reitin vaatimaa reittipohjaa.

HEVOSVAELLUSREITTI

Merkinnällä osoitetaan suunniteltuja tai toteutettuja hevosvaellusreittejä.

Suunnittelumääräys:
Reitin sijainti määräytyy toteuttamisen yhteydessä. Hevosvaellusreitin toteutus koskee reitin vaatimaa reittipohjaa.

LAIVAVÄYLÄ,

VENEVÄYLÄ,

MELONTAREITTI

Laivaväylä-merkinnällä osoitetaan viitoitetut syväysmääritellyt väylät. Venereitti-merkinnällä osoitetaan viitoitetut tai viitoitettavat syväysmääritellyt reitit. Melontareitti-merkinnällä osoitetaan palveluvarustukseltaan ja opastukseltaan kehitettäväksi tarkoitetut vesireitit.

MATKAILUPALVELUJEN ALUEET

RM rm MATKAILUPALVELUJEN ALUE TAI KOHDE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät tai sellaisiksi kehitettävät matkailupalvelujen ja lomakeskusten alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava toimintojen sopeutuminen ympäristöön sekä huolehdittava yhdyskuntateknisen huollon järjestämisestä.

LIIKENNEJÄRJESTELMÄN ALUEET

Logistiikka- ja terminaalialueet

LT lt LOGISTIIKKA-ALUE TAI LOGISTIIKKATOIMINTOJEN KOHDE

Merkinnällä osoitetaan logistiikka- ja liikenneterminaalialueita. Sijaintinsa puolesta alueet soveltuvat hyvin myös raide- ja tieliikenteen terminaalitoimintoihin. lt-merkintää käytetään maakuntakaavassa ilmaisemaan esimerkiksi työpaikka-alueilla sitä, että alue on tarkoitettu ensisijaisesti logistiikkaa palveleville työpaikka- ja elinkeinotoiminnoille.

Riihimäen kaupunkikeskustan eteläpuolella pääradan varrelle osoitettu logistiikka-alue (LT) sisältää rataverkon tärkeän raakapuun terminaalin. Humppilan keskustan kohdalle Turku-Toijala -radan varteen osoitettu logistiikkatoimintojen kohde (lt) sisältää rataverkon tärkeän raakapuun kuormauspaikan. Janakkalassa Turengin etelä- ja pohjoispuolelle pääradan varrelle on osoitettu uudet vaihtoehtoiset rataverkon raakapuun kuormauspaikat logistiikkatoimintojen kohdemerkinnällä (lt). (Puuterminaaleja koskeva Liikenneviraston selvityksen päivitys on tekeillä).

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee varautua liikenne-, logistiikka ja työpaikkatoimintojen sijoittumiseen alueelle. Alueelle ei tule ohjata melulle herkkää toimintaa. Maankäytön suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää liikennejärjestelyihin ja muun maankäytön sekä luonto- ja ympäristöarvojen yhteensovittamiseen. Maakuntakaavaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varata riittävä tila alueen synnyttämän raskaan liikenteen lyhyt- ja pitkäaikaiseen pysäköintiin sekä varmistaa alueen sujuva ja turvallinen kytkeytyminen ympäröivään liikennejärjestelmään.

Suunnittelusuositus:
Humppilan logistiikka-alueen (LT) suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon alueen toiminnallinen kytkeytyminen ns. Lasin elinkeinoalueen kehittämiseen.

LOGISTIIKKA-ALUEEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan uusia tai logistiikka- ja liikenneterminaalialueiden mahdollisia laajentumisen alueita. Reservialueen merkintään ei liity rakentamisrajoitetta.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee varautua liikenne-, logistiikka ja työpaikkatoimintojen sijoittumiseen alueelle. Alueelle ei tule ohjata melulle herkkää toimintaa. Maankäytön suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää liikennejärjestelyihin sekä luonto- ja ympäristöarvojen yhteensovittamiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varata riittävä tila alueen synnyttämän raskaan liikenteen lyhyt- ja pitkäaikaiseen pysäköintiin sekä varmistaa alueen sujuva ja turvallinen kytkeytyminen ympäröivään liikennejärjestelmään.

TIELIIKENNE

VT VALTATIE, KT KANTATIE

Merkinnällä osoitetaan valta- ja kantatiet. Valtatiet palvelevat valtakunnallista ja maakuntien välistä pitkämatkaista liikennettä. Kantatiet täydentävät valtatieverkkoa ja palvelevat maakunnan sisäistä liikennettä.

ST SEUTUTIE TAI PÄÄKATU

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti tärkeät seututiet ja niihin kuuluvat katuosuudet. Seututiet yhdistävät maakuntakaavan taajamatoimintojen alueita ja kyläkeskuksia kunta-

keskuksiin tai ovat verkostollisesti merkittäviä korkeampiluokkaisia väyliä täydentäviä yhteyksiä.

YT MERKITTÄVÄ YHDYSTIE TAI KATU

Merkinnällä osoitetaan maaseudun tieverkkoa täydentäviä tieyhteyksiä.
YTm -merkinnällä osoitetaan kehitettäviä matkailu- ja maisemateitä.

MT MOOTTORITIE

Merkinnällä osoitetaan olevat moottoritiet.

TEN-T liikenneverkko, kattava verkko

Merkinnällä osoitetaan kattavaan TEN-T verkkoon kuuluvat valtatiet ja radat

LIIKENNETUNNELI TAI KATETTU TIE.

Merkinnällä osoitetaan tien tai radan tunneliosuus.

UUSI TIELINJA, OHJEELLINEN SIJAINTI

Merkinnällä osoitetaan tieyhteydet, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden sijaintiin, toteutustapaan tai ajoitukseen liittyy epävarmuutta.

Suunnittelumääräys:
Maankäytön suunnittelulla tai toteutuksella ei saa estää varauksen toteuttamista. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Merkintään ei liity MRL:n 33§:n mukaista rakentamisrajoitusta. Riihimäen itäisen kehätie maakuntakaavaa tarkempi sijainti tulisi tutkia kuntien yhteisessä suunnittelussa.

TIELIIKENTEEN YHTEYSTARVE

Tieliikenteen yhteystarve osoittaa tieverkon kehittämisen tarpeen päätepisteiden välillä. Merkintä osoittaa maankäyttöön liittyessään myös tien likimääräistä ohjeellista sijaintia.

Suunnittelumääräys:
Uuden tien suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota sen ympäristövaikutuksiin.

Riihimäen läntistä kehätietä koskee seuraava suunnittelumääräys: Riihimäen ja Lopen kuntien rajavyöhykkeelle tulisi laatia kuntien yhteinen osayleiskaavatasoinen maankäytön ja liikenteen kehittämissuunnitelma. Selvitys tulee ajankohtaiseksi tilanteessa, jossa yhteystarvemerkinnän suuntainen maankäyttö on merkittävästi muuttumassa asemakaavoituksen tai odotettavissa olevien rakentamishankkeiden vuoksi. Selvityksessä kehätien tarve, sijoittuminen, liittyminen tulevaisuuden maankäyttöön sekä vaikutukset tulee selvittää siten, että tieyhteyden toteuttamiseen voidaan tarvittaessa maankäytöllisesti varautua.

KEVYEN LIIKENTEN YHTEYSTARE

Merkinnällä osoitetaan kehitettäviä seudullisia kevyen liikenteen väyliä, jotka voidaan toteuttaa erillisinä kevyen liikenteen väylinä, levennetyillä piennarratkaisuilla tai yhdystieverkon osana. Merkinnällä osoitetaan myös kevytliikennettä palvelevat merkittävät kehitettävät silta- ja alikulkuratkaisut.

Kehittämissuositus:
Kevytliikenneväyliä suunniteltaessa tulisi käyttää hyväksi mahdollisuuksien mukaan vanhoja tielinjoja ja tarpeen mukaan myös levennettyjä pientareita. Vilkasliikenteisten väylien risteämät tulisi ensisijaisesti toteuttaa eritasoina.

TAAJAMATIENÄ KEHITETTÄVÄ TIE

Merkinnällä osoitetaan seudullisia tieyhteyksiä, joita kehitetään liikenneympäristöltään kaupunkimaisena väylänä osana seudun yhdyskuntarakennetta.

Kehittämissuositus:
Kantatietä 57 Rahkoila-Ojoinen ja seututieyhteyttä Hämeenlinna-Turenki kehitetään kaupunkimaisena taajamaväylänä osana joukkoliikenteen laatukäytävää. Valtatietä 10 Hämeenlinnan kantakaupungin alueella kehitetään kaupunkimaisena taajamaväylänä.

KAKSIAJORATAINEN PÄÄTIE TAI -KATU

Merkinnällä osoitetaan päätieverkon ja katuverkon kaksiajorataisia teitä tai katuja, jotka eivät ole moottoriteitä.

MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA TIEYHTEYS

Merkinnällä osoitetaan maakunnan yhdyskuntarakenteen kannalta merkittäviä yhtenäisiä tieosia valta- ja kantateillä, joiden kunto, liikennetarve tai ympäröivä maankäyttö edellyttää tien merkittävää parantamista. ”Merkittävä parantaminen” sisältää myös uuden eritasoliittymän rakentamisen tapauksissa, joissa se osoittautuu tien suunnittelussa tarpeelliseksi.

Suunnittelumääräys:
Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Valtatieosuuksilla tulee kiinnittää huomiota joukkoliikenteen järjestelyiden toimivuuteen. Alueiden suunnittelussa on säilytettävä mahdollisuus toteuttaa valtatie 2 kaksiajorataisena Forssan kaupunkiseudulla sekä valtatien 3 täydentämiseen lisäkaistoilla.

ERITASOLIITTYMÄ

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevat eritasoliittymät, jotka sijaitsevat maakuntakaavassa esitetyllä tieverkolla.

UUSI ERITASOLIITTYMÄ

Uusi eritasoliittymä on osoitettu punaisella ympyrällä. Ensisijainen toteutustapa on eritasoliittymä. Tiealueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys: Eritasoliittymien kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota joukkoliikenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuteen.

LIIKENNEJÄRJESTELYJEN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Kehittämisperiaatemerkintä osoittaa aluetta, jossa on kehittyvään maankäyttöön liittyen erityinen tarve toteuttaa liittymä- ja tiejärjestelyjä sekä liikenteen palvelualueiden kehittämistä. Merkintään ei liity rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys: Liittymä- ja tiejärjestelyt on tarkoitettu toteutettaviksi alueelle laadittavaan maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaan maankäytön ja liikenteen järjestelysuunnitelmaan perustuen. Liittymä- ja tiejärjestelyt tulee toteuttaa siten, että turvataan keskeisen päätieverkon toimivuus.

Raideliikenne

PÄÄRATA

Merkinnällä osoitetaan henkilö- ja tavaraliikenteen kannalta merkittävät pääradat.

Suunnittelumääräys:
Pääradoilla kiinnitetään erityistä huomiota henkilöliikenteen nopeutta ja täsmällisyyttä sekä turvallisuutta parantaviin toimenpiteisiin. Päärataverkolla tavoitteena on poistaa tasoristeykset. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Ympäröivän maankäytön suunnittelussa ja järjestämisessä on otettava huomioon raideliikenteestä mahdollisesti aiheutuva tärinä ja melu.

TEN-T-liikenneverkon ydinverkko

Merkinnällä osoitetaan TEN-T ydinverkkoon kuuluva päärata

MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA PÄÄRATA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti merkittävään rataverkkoon kuuluvat pääradat, joiden liikennetarve edellyttää radan merkittävää parantamista ja raidekapasiteetin merkittävää lisäämistä.

Suunnittelumääräys:
Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varauduttava radan rakenteen ja turvallisuuden parantamiseen sekä tasoristeysten poistamiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Rataosalla Riihimäki – Hämeenlinna – maakunnan raja on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa varauduttava yhteensä neljään raiteeseen.

UUSI PÄÄRATA, OHJEELLINEN SIJAINTI

Merkinnällä osoitetaan Turku-Toijala radan oikaisu Humppilan länsipuolella.

Suunnittelumääräys:

Maankäytön suunnittelulla tai toteutuksella ei saa estää varauksen myöhempää toteuttamista. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen, ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen sekä radasta aiheutuvien meluvaikutusten ehkäisyyn ja risteävien katujen ja teiden järjestelyihin.

RATAYHTEYSTARVE

Merkintä osoittaa uuden ratayhteyden tarvetta ja uuden ratayhteyden toteuttamissuuntaa. Merkintä ei osoita raideyhteyden sijaintia eikä siihen liity rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys:
Uuden ratayhteyden suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota sen kytkeytymiseen muuhun rataverkkoon, kehittyviin junapalveluihin ja ympäristövaikutuksiin.

SIVURATA

Sivuratamerkinnällä osoitetaan merkittävät sivuradat.

MUSEORATA

Museoratamerkinnällä osoitetaan Jokioisten-Humppilan museorata.

Kehittämissuositus:
Museorataa kehitetään matkailun vetovoimatekijänä pyrkimällä parantamaan rataan liittyviä palveluita sekä rata-alueen ja sen ympäristön historiallista ilmettä.

TAAJAMAJUNA-ASEMA

Merkinnällä osoitetaan kehitettävät taajamajuna-asemat.

<u>Merkinnällä osoitetaan kehitettävät taajamajuna-asemat.</u>

Suunnittelumääräys:
Taajamajuna-asemia kehitetään osana kokonaisliikennejärjestelmää.

Harvialan ja Monnin uusien taajamajuna-asemien lähiympäristön maankäyttöä kehitetään siten, että luodaan väestölliset edellytykset taajamajuna-aseman toimivuudelle. Uuden aseman tarkemman suunnittelun tulee perustua liikenteellisiin ja maankäytöllisiin selvityksiin, joilla varmistetaan radalliset valmiudet uuden taajamajunaliikenteen aseman avaamiselle, rataverkon toimivuus ja kehittämismahdollisuudet sekä asemaa käyttävän riittävän asukas- ja työpaikkamäärän olemassaolo.

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa otetaan huomioon liikennepalvelujen kehittäminen, liityntäpysäköinnin tarpeet, saattoliikenteen ratkaisut sekä joukkoliikenteen vaihtomatkojen sujuvuus ja esteettömyys.

JOUKKOLIIKENTEEN VAIHTOPAIKKA

Kohdemerkinnällä osoitetaan vähintään seudullisesti merkittävät keskustojen tai taajamatoimintojen alueiden ulkopuoliset joukkoliikenteen vaihtopaikat ja liityntäpysäköintipaikat.

Suunnittelumääräys:
Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varata riittävä tila liityntäpysäköinnin tarpeisiin ja varmistaa kulkureittien liikenneturvallisuus. Alueella tulee kiinnittää huomiota myös saattoliikenteen järjestelyihin.

JOUKKOLIIKENNE- TAI MATKAKESKUS

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävien joukkoliikennekeskusten sijainti.

Kehittämissuositus:
Joukkoliikennekeskuksia kehitetään osana kokonaisliikennejärjestelmää.
Keskuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikennepalveluiden kehittämiseen, vaihtoliikenteen sujuvuuteen ja pysäköinnin tilantarpeeseen.

Lentoliikenne

LENTOLIIKENTEEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan Lopen Räyskälän ilmailukeskuksen alue.

Suunnittelumääräys:
Puolustusvoimien toiminta asettaa alueen käytön terveellisyyteen, turvallisuuteen sekä elinympäristön viihtyisyyteen liittyviä rajoituksia. Alueen pääkäyttötarkoitus ei saa aiheuttaa haittaa puolustusvoimien toiminnalle alueella. Puolustusvoimat voivat käyttää aluetta harjoitustoimintaansa. Alueella oleskelemista ja liikkumista voidaan rajoittaa tai kieltää ampuma-ja harjoitustoiminnan aikana. Puolustusvoimilta tulee pyytää lausunto niistä rakentamis- ym. toimenpiteistä, joilla voi olla vaikutusta puolustusvoimien toimintaan. Alueelle voidaan alueen päätarkoitusta heikentämättä ja yksityiskohtaiseen suunnitteluun perustuen sijoittaa myös lentotoimintaan liittyviä vapaa-ajan asuntoja, säilytys- ja korjaustiloja, rakennelmia ja laitteita.

Alueen käytössä tulee kiinnittää erityistä huomiota myös paikan resurssien ja siellä elinkeinoelämää tukevien olemassa olevien rakenteiden, infrastruktuurin ja jo tehtyjen pitkäaikaisinvestointien vahvistamiseen elinkeinotoimintaa tukevalla tavalla.

YHDYSKUNTATEKNINEN HUOLTO

Vesihuolto

POHJAVEDENOTTAMO

Kohdemerkinnällä osoitetaan yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät pohjavedenottamot. Ottamot ovat pääosin nykyisiä käytössä olevia, uusia osoitetaan Tammelan Portaaseen ja Lopen Räyskälään. Niiden sijainti perustuu ympäristöhallinnon ja vesihuoltoyhtiöiden selvityksiin.

JÄTEVEDENKÄSITTELYLAITOS

Kohdemerkinnällä osoitetaan yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät jäteveden-puhdistamot.

V PÄÄVESIJOHTOLINJA

J PÄÄVIEMÄRILINJA

J V PÄÄVIEMÄRI- JA PÄÄVESIJOHTOLINJA

Linjamerkinnällä osoitetaan rakennetut seudulliset päävesijohdot tai pääviemärilinjat. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys:
Rakentaminen ei ole sallittua 20 metriä lähemmäksi johtoa ilman johdonpitäjän lupaa.

V J OHJEELLINEN UUSI PÄÄVESIJOHTO- JA VIEMÄRILINJA

Uusi linja on osoitettu punaisella katkoviivalla. Merkintä osoittaa yhteystarvetta ja sijainti on ohjeellinen. Merkintään ei liity erillistä määräystä.

Jätehuolto

EJ JÄTTEENKÄSITTELYALUE

Merkinnällä osoitetaan seudulliset jätteenkäsittelyalueet. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Maakuntakaavan jätehuollon alueet sisältyvät kaikki vahvistettuihin, lainvoimaisiin maakuntakaavoihin. Uusia alueita kaava ei sisällä. Käytössä olevilla ja maakuntakaavan merkityillä jätteenkäsittelyalueilla on voimassa olevat ympäristöluvat.

Rakentamismääräys:
Alueelle saa sijoittaa tai rakentaa vain jätteiden käsittelyyn ja hyödyntämiseen liittyviä rakennuksia ja rakenteita.

Suunnittelumääräys:
Jätteenkäsittelyalueen ympärille tulee jättää riittävä suoja-alue ympäristöhaittojen vähentämiseksi. Jätteiden käsittelyssä ja alueen muussa järjestelyssä on erityistä huomiota kiinnitettävä ympäristönsuojeluun.

Energiahuolto ja energian siirto

EN en ENERGIAHUOLLON ALUE TAI KOHDE

Merkinnällä osoitetaan energiahuoltoa palvelevia laitoksia tai rakenteita, kuten voimaloita ja suurmuuntamoalueita varten varattuja alueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Energiahuollon alueiden suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomioita toiminnan vaikutuksiin ympäristössä.

KORKEAPAINEINEN KAASULINJA

Kaasulinjan merkinnällä osoitetaan korkeapaineiset (yli 40 bar) rakennetut kaasuputket. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys:
Rakentamishankkeesta on pyydettävä kaasuputken omistajan lausunto, mikäli hanke sijaitsee lähempänä kuin 50 metriä maakaasuputkesta. Kaasulinjaa ympäröivän maankäytön järjestämisessä on otettava huomioon maakaasuasetus (551/2009).

KAASULINJAN REITTI

Merkinnällä osoitetaan Riihimäeltä Forssan seudulle ja edelleen Turun suuntaan jatkuva kaasujohdon reitti.

Suunnittelumääräys:
Alueiden käytössä reitti tulee ottaa siten huomioon, että reitillä pyritään mahdollisuuksien mukaan säilyttämään mahdollisuus kaasuputken rakentamiseen ja käyttöönottoon. Reittiin ei liity MRL 33§:n mukaista rakentamisrajoitusta.

VOIMAJOHTOLINJA 400 Kv

Voimajohtolinjamerkinnällä osoitetaan kantaverkkoihin kuluvat 400 kV voimajohtolinjat. Samassa linjakadussa voi olla myös 110 kV linjoja. Rakentamiskieltoalue on valtioneuvoston antaman lunastuspäätöksen mukainen. 400 kV linjojen osalta rakentaminen on kiellettyä johtoaukealle ja molemmilla puolilla johtoaukeaa olevilla 10 metrin reunavyöhykkeellä. 110 kV voimajohdoilla rakentamiskieltoalue on linjakohtainen ulottuen korkeintaan johtoalueen ulkoreunaan. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus

VOIMAJOHTOLINJA, 110 kV

Voimajohtolinjamerkinnällä osoitetaan alueverkkoihin kuluvat 110 kV voimajohtolinjat. Rakentamiskieltoalue on valtioneuvoston antaman lunastuspäätöksen mukainen. 110 kV voimajohdoilla rakentamiskieltoalue on linjakohtainen ulottuen korkeintaan johtoalueen ulkoreunaan. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

OHJEELLINEN UUSI VOIMAJOHTOLINJA

Merkintä osoittaa uuden voimajohtolinjan ohjeellista sijaintia. Uusi ohjeellinen linja on osoitettu punaisella katkoviivalla. Mikäli linja on tarkoitus toteuttaa nykyiseen linja-aukkoon, on katkoviiva mustan yhtenäisen linjaviivan alla. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Uudet voimajohtolinjat tulee pyrkiä sijoittamaan olemassa olevien linjojen yhteyteen.

Rakentamismääräys:
Rakennettaessa ohjeellisten johtoreittien välittömään läheisyyteen, lupaviranomaisen on pyydettävä lausunto hankevastaavalta siitä, että rakentaminen ei vaaranna johtohankkeen toteuttamista.

Ⓩ MERKITTÄVÄSTI KEHITETTÄVÄ VOIMAJOHTOLINJA

Merkittävästi kehitettävänä voimajohtolinjana osoitetaan ne rakennetut voimajohtolinjat, joita varaudutaan täydentämään uudella voimajohtolinjalla. Merkittävästi kehitettävä voimajohtolinja osoitetaan mustan yhtenäisen viivan alle merkityllä punaisella yhtenäisellä viivalla. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Uudet sähkölinjat tulee mahdollisuuksien mukaan sijoittaa olemassa olevien linjojen yhteyteen.

Rakentamismääräys:
Rakennettaessa ohjeellisten johtoreittien välittömään läheisyyteen, lupaviranomaisen on pyydettävä lausunto hankevastaavalta siitä, että rakentaminen ei vaaranna johtohankkeen toteuttamista

Tuulivoima-alueet

tv TUULIVOIMALOIDEN ALUE

Osa-aluemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät tuulivoimaloiden alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen vaikutukset maisemaan, asutukseen ja linnustoon sekä Jokioisten varalaskupaikan aiheuttamat rajoitukset. Tuulivoima-alueiden suunnittelussa tulee turvata puolustusvoimien toimintaedellytykset sekä varmistettava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen ja otettava huomioon maakunnallisesti arvokkaan maiseman ja kulttuuriympäristön vaaliminen. Tuulivoima-alueiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon mahdolliset yhteisvaikutukset muiden tuulivoima-alueiden kanssa.

MAA-AINESTEN OTTO

Turvetuotannon aluevaraukset

EOt TURPEENOTTOALUE

Aluerajaukset ovat vyöhykkeenomaisia muodostumaa rajaavia. Jokaisen hankkeen yhteydessä tulee selvittää varsinaisen ottotoiminnan alueen rajaus. /merkinnällä osoitetaan jälkikäyttö: sl: linnustonsuojelu, V: virkistyskäyttö

Suunnittelumääräys:
Suunniteltujen turvetuotantoalueiden käyttöönoton suunnittelussa on otettava huomioon tuotantoalueiden yhteisvaikutus vesistöihin. Tuotantoalueen ja pohjavesialueen väliin on jätettävä riittävä suojaetäisyys. Suoalueen kuivatus tulee järjestää siten, ettei siitä aiheudu merkittävää haittaa alapuolisille vesistöille, pohjavesialueeseen tai yksityiseen vedenhankintaan. Alueen jälkihoitotavoitteena on metsätalous, ellei sitä ole erikseen määritetty lisämerkinnällä.

Kuurnasuon turvetuotantoalueen (EOt 583) käyttöönotto ja ottotoiminta on suunniteltava siten, ettei Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen Ormajärvi-Untulanharju (FI0325002) suojeluperusteena oleville luontoarvoille aiheudu merkittävästi heikentäviä vaikutuksia. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee teknisin ratkaisuin varmistua, ettei Ormajärven valuma-alueelle aiheudu haitallisia vesitaloudellisia vaikutuksia.

Soran, hiekan ja kalliokiviaineksen ottoalueet

EOh SORAN JA HIEKANOTTOALUE

Merkinnöillä osoitetaan alueita, jotka ovat soran ja hiekanoton kannalta tärkeitä alueita. Aluerajaukset ovat vyöhykkeenomaisia muodostumaa rajaavia. Jokaisen hankkeen yhteydessä tulee selvittää varsinaisen ottotoiminnan alueen rajaus. Mikäli jälkikäyttö on muu kuin tavanomainen maa- ja metsätalous, se osoitetaan lisämerkinnällä: mu ulkoilu- ja moninaiskäyttö, my erityinen maisemointitarve, vl virkistyskäyttö.

Suunnittelumääräys:
Sora- ja hiekka-aineksen ottamissuunnitelmassa tulee kiinnittää erityistä huomiota pohjaveden suojeluun ja ainestenoton maisemallisiin vaikutuksiin käyttämällä riittäviä suojakerroksia ja -vyöhykkeitä sekä vaiheistamalla ainestenottoa ja maisemointia. Alueen toteutuksen tulee perustua riittävään luontoselvitykseen ja ympäristövaikutusten arviointiin. Alueen jälkihoitotavoitteena on metsätalous, ellei sitä ole erikseen määritelty lisämerkinnällä. Harjualueilla tulee kiinnittää erityistä huomiota ottoalueen sovittamiseen ympäröivään harjumaastoon.

EOk KALLIOKIVIAINESTEN OTTOALUE

Merkinnällä osoitetaan alueita kallionlouhintaan. Aluerajaukset ovat vyöhykkeenomaisia muodostumaa rajaavia. Jokaisen hankkeen yhteydessä tulee selvittää varsinaisen ottotoiminnan alueen rajaus. Mikäli jälkikäyttö on muu kuin tavanomainen maa- ja metsätalous, se osoitetaan lisämerkinnällä: mu ulkoilu- ja moninaiskäyttö, ej jätehuolto.

Suunnittelumääräys:
Alueen käyttöönottoa suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen maisemointiin ja alueen ja toiminnan ympäristölle aiheuttamien haittatekijöiden vähentämiseen. Alueen toteutuksen tulee perustua riittävään luontoselvitykseen ja ympäristövaikutusten arviointiin. Alueen jälkihoitotavoitteena on metsätalous, ellei sitä ole erikseen määritelty lisämerkinnällä.

EJ1 YLIJÄÄMÄMAIDEN KÄSITTELYYN JA LOPPUSIJOITUKSEEN VARATTU ALUE

Merkinnällä osoitetaan alueet, jotka varataan kiviaineksen ja pilaantumattomien ylijäämämaiden käsittelyyn, varastointiin ja loppusijoitukseen.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävät ympäristöhäiriöt viereisille alueille estetään.

EOk/EJ1 YHDISTETTY KALLIOKIVIAINESTEOTTOALUE JA YLIJÄÄMÄMAIDEN KÄSITTELYYN JA LOPPUSIJOITUKSEEN VARATTU ALUE

Merkinnällä osoitetaan alueet, jotka on tarkoitettu sekä kallionlouhintaan että kiviaineksen ja pilaantumattomien ylijäämämaiden käsittelyyn, varastointiin ja loppusijoitukseen.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävät ympäristöhäiriöt viereisille alueille estetään. Kallionlouhinnan osalta alueen käyttöönottoa suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen maisemointiin ja alueen ja toiminnan ympäristölle aiheuttamien haittatekijöiden vähentämiseen. Alueen toteutuksen tulee perustua riittävään luontoselvitykseen ja ympäristövaikutusten arviointiin.

YMPÄRISTÖN SUOJELU

Natura-alueet

NATURA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan Natura 2000-verkostoon kuuluvat alueet. Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet koostuvat Euroopan yhteisön komissiolle ilmoitetuista linnustonsuojelualueista (SPA-alueet) ja alueista, jotka komissio tai neuvosto on jäsenmaiden ehdotuksesta hyväksynyt yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi (SCI-alueet). Valtioneuvoston päätöksen mukaisissa alueissa noudatetaan luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n säännöksiä. Suomen Natura 2000 -verkostoehdotus muodostuu pääosin olemassa olevista luonnonsuojelualueista, valtioneuvoston hyväksymien suojeluohjelmien alueista sekä eräistä muista suojelukohteista. Merkintään liittyy MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Luonnonsuojelualueet

SL LUONNONSUOJELUALUE, luonnonsuojelulain perusteella toteutettu tai toteutettavaksi tarkoitettu suojelualue

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Alueet sisältävät valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien kohteet. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus

Suunnittelumääräys:
Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon, että aluetta on maiseman, luonnonarvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava.

Rakentamismääräys:
Alueelle saa rakentaa vain suojelutarkoituksen ja tieteellisen tutkimuksen edellyttämiä rakennuksia. Tavanomaista maa- ja metsätaloutta palveleva rakentaminen olemassa olevalle tiloille on sallittua siten, ettei alueen suojeluarvoa heikennetä.

Suojelumääräys:
Ennen luonnonsuojelulakiin perustuvia toimenpiteitä on alueen käytössä kiinnitettävä erityistä huomiota sen suojeluarvon säilymiseen. Luonnonsuojelulain nojalla muodostettuja alueita koskevat suojelupäätöksessä annetut määräykset.

Kehittämissuositus:

Alueelle tulisi laatia hoito- ja käyttösuunnitelma.

SL/MY LUONNONSUOJELUALUE / MAA- JA METSÄTALOUSALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA

SL: Luonnonsuojelualue, MY: Maa- ja metsätalousalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja

SL/MY-alueen ensisijainen käyttötarkoitus on luonnonsuojelualue. Ellei aluetta toteuteta luonnonsuojelulain nojalla suojelumääräyksen mukaisessa ajassa, SL-merkintä kumoutuu ja alueelle jää voimaan MY-aluemerkintä.

Suojelumääräys: SL/MY -merkintä on määräaikainen: Kun neljä vuotta on kulunut maakuntakaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja päätös on saanut lainvoiman, alueen omistajalla on oikeus, jollei aluetta ole hänen alueensa osalta toteutettu tai asiasta sovittu, vaatia alueen lunastamista. Ellei aluetta lunasteta tai asiasta sovita edellä mainitussa menettelyssä, SL-varaus kumoutuu edellä mainitun ajankohdan umpeuduttua.

MAA- JA METSÄTALOUSALUEET

Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla ulkoilun ohjaustarvetta

MU MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ULKOILUN OHJAAMISTARVETTA

MU-merkinnällä osoitetaan sellaisia maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, jotka ovat ulkoilun kannalta tärkeitä vyöhykkeitä ja joille on tarkoitus sijoittaa ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi polkuja tai ulkoilureittejä levähdys- ja muine tukialueineen. Alueet ovat maakunnallisesti merkittäviä yhtenäisiä luonnon ydinalueita ja -kokonaisuuksia. Maakuntakaava ei aiheuta rajoituksia alueiden metsänhoidolle. Metsälain mukaisissa toimenpiteissä ei edellytetä lausuntomenettelyä.

Suunnittelumääräys:
Alueen rakentaminen tulee suunnitella ja sijoittaa siten, ettei merkittävästi heikennetä alueen maisema- ja muita ympäristöarvoja eikä ulkoilureittien ja muiden ulkoilutoimintoja varten tarpeellisten alueiden järjestämismahdollisuuksia. Alueen ulkoilutoiminnat tulee suunnitella ja sijoittaa siten, ettei haitata alueen maa- ja metsätalouskäyttöä.

Maatalousvaltainen alue

MT MAATALOUSVALTAINEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan yhdyskuntarakenteeseen kytkeytyviä maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita, jotka on tarkoitettu erityisesti maatalouden harjoittamiseen ja joilla on myös kulttuurimaisemallisia arvoja.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa tulee pyrkiä alueen peltojen säilymiseen avoimina ja maatalouskäytössä. Alueiden käytön ja rakentamisen suunnittelussa, maa- ja metsätalouden tarpeita lukuun ottamatta, tulee pyrkiä sijoittamaan rakennuspaikat peltojen metsäisille reunavyöhykkeille.

Arvokas geologinen muodostuma

ge ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita harjualueita, kallioalueita ja moreenimuodostumia. Merkinnällä osoitetut geologiset muodostumat sisältävät merkittäviä, maa-aineslain tarkoittamia geologisia, maisemallisia ja luonnontieteellisiä arvoja. Merkintä ei rajoita alueen maa- ja metsätalouskäyttöä. Metsälain mukaisissa toimenpiteissä ei edellytetä lausuntomenettelyä.

Suunnittelumääräys:
Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon kohteiden sisältämien arvojen säilyminen sekä mahdollisten maisemavaurioiden korjaustarve.

Rakentamismääräys:
Rakennusten sijoituksessa tulee ottaa huomioon alueen geologiset ja maisemalliset arvot.

Maa- ja metsätalousalueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja

MY MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA,

MYp ARVOKAS PERINNEMAISEMA

Merkinnöillä osoitetaan sellaisia maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityisiä luontoon ja maisemaan liittyviä arvoja ja joita on luonnonarvojen vuoksi vaalittava.

Suunnittelumääräys:
Alueen käytön suunnittelussa ja toimenpiteiden toteutuksessa on huolehdittava siitä, ettei alueen luonnon- ja/tai maiseman arvoja heikennetä.

ARVOKKAAT KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA MAISEMA-ALUEET

VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ, RKY

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY, Valtioneuvosto 22.12.2009).

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen. Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt.

Sellaiset kohteet, joiden osoittamiseen ei maakuntakaavan mittakaavan vuoksi ole tarkoituksenmukaista käyttää aluevarausmerkintää maakuntakaavakartalla, esitetään kohteina erillisillä liitekartoilla.

Suunnittelumääräys:
Alueiden ja liitekartalla esitettyjen kohteiden suunnittelussa ja ylläpidossa on otettava huomioon arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen. Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa tulee turvata ja edistää kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilymistä ja kehittämistä. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ MAISEMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että valtakunnallisesti kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ MAISEMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Maakunnallisesti arvokkaisiin alueisiin sisältyvät myös valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin (ympäristöministeriö 2016) mukaiset kohteet.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

SM MUINAISMUISTOALUE

Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja muinaismuistoalueita ja niiden suoja-alueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon, että aluetta on arkeologisten, maisemallisten, kulttuurihistoriallisten tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava. Alueet on luetteloitu Museoviraston ylläpitämässä muinaisjäännösrekisterissä.

Rakentamismääräys:
Rakentaminen on sallittua, mikäli se voidaan tehdä vaarantamatta alueen muinaisjäännösten suojelua tai heikentämättä alueen arkeologisia, kulttuurihistoriallisia tai maisemallisia arvoja.

Suojelumääräys:
Kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen tai vahingoittaminen on muinaismuistolain mukaan kielletty. Muinaisjäännöksen läheisyydessä suoritettavissa toimenpiteissä on otettava huomioon maisemanhoidolliset ja kulttuurihistoriallisen ympäristön suojeluun liittyvät näkökohdat.

TÄRKEÄT TAI VEDENHANKINTAKÄYTTÖÖN SOVELTUVAT POHJAVESIALUEET

TÄRKEÄ TAI VEDENHANKINTAKÄYTTÖÖN SOVELTUVA POHJAVESIALUE

Merkinnällä osoitetaan vedenhankintaa varten tärkeät (luokka 1) ja siihen soveltuvat (luokka 2) pohjavesialueet osa-aluemerkinnällä. Merkinnällä osoitetaan pohjavesialueen ulkoraja, eli se alue, jolla on vaikutusta pohjaveden muodostumisalueen veden laatuun tai muodostumiseen.

Suunnittelumääräys:
Aluetta koskevat toimenpiteet tulee suunnitella siten, etteivät ne vaaranna pohjaveden määrää tai laatua. Alueella tulee erityisesti ottaa huomioon pohjavesien pilaantumisriskit ja niiden edellyttämät riskienhallintatoimet tulee selvittää tapauskohtaisesti.

Kehittämissuositus:
Pohjavesialueille tulisi laatia suojelusuunnitelma.

MELU- JA SUOJA-ALUEET

me MELUALUE

Merkinnällä osoitetaan vyöhykkeitä, joilla melua aiheuttavan toiminnan meluhaittojen vähentämiseksi on tarpeen ohjata tai rajoittaa alueiden käyttöä.

Puolustusvoimien Ilveskallion melualue kuvaa Ruttanmäen koeammuntapaikan melua. Äänenpaineen raja on koeammuntapaikan luonteesta johtuen 55dB LAeq. Puolustusvoimien Hätilän melualue kuvaa sekä ampuma- ja harjoitusalueen melua. Melualue (55 dB A_{eq}).

Rakentamismääräys:
Alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita melulle herkkiä toimintoja. Määräys ei koske olemassa olevaa rakennuskantaa tai maa- ja metsätalouden harjoittamista koskevaa rakentamista.

me-a AMPUMAMELUALUE

Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien ampumatoiminnoista johtuva melualue, jolla melutaso $L_{Aeq(07-22)}$ saattaa ylittää 55dB, mutta ei yli 65dB L_{AImax}.

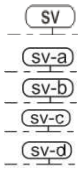
Merkintä sallii nykyisen toiminnan jatkamisen ja kehittämisen sekä rakennusten täydennys- ja peruskorjaustoimenpiteet.

Suunnittelumääräys:
Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon puolustusvoimien ohjeistus toiminnan aiheuttamalle ympäristömelulle.

Rakentamismääräys:

Alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita melulle herkkiä toimintoja. Suunniteltaessa rakentamista alueelle on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

sv SUOJAVYÖHYKE

Suojavyöhykemerkinnällä (sv) osoitetaan maantietukikohdan suojavyöhyke (lentoliikenteen Forssa-Humppila tiellä sijaitseva 3km pitkä 500m leveä maantietukikohta) ja merkinnöillä sv-a ja sv-b alueita, joilla on Puolustusvoimien varaston sijoituksesta johtuva vaara. Merkintöihin liittyy MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus siten kuin jäljempänä ilmenee. Maakuntakaava sisältää myös maantietukikohdan lentoestealueiden suojavyöhykkeet sv-c ja sv-d.

Suunnittelumääräys (sv):
Forssa-Humppila maantietukikohdan suojavyöhykkeelle ei tule sijoittaa uutta asumista eikä esterajoituksia aiheuttavia korkeita rakennelmia. Suunniteltaessa alueen käyttöä on puolustushallinnolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Rakentamismääräys (sv-a ja sv-b)***:***
Osa-alueella on ensisijaisesti sallittua maa- ja metsätalousrakentaminen ja puolustushallintoa palveleva rakentaminen. Muun rakentamisen ollessa kyseessä, on puolustushallinnolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen. Merkintä ei estä olemassa olevan rakennuskannan peruskorjausta.

Aluekohtainen rakentamismääräys (suoja-alue a):
alueelle ei tule sijoittaa sairaalaa, vanhainkotia, lastentarhaa tai muuta vastaavaa laitosta, alueelle ei tule sijoittaa koulua tai asutustaajamaa.

Aluekohtainen suunnittelumääräys (suoja-alue b):
alueen rakennusluvista ja muusta maankäyttösuunnitelmista on pyydettävä puolustusvoimien lausunto.

Aluekohtainen rakentamismääräys (suoja-alue c):
lentoestealueelle ei saa rakentaa ilman lentoestelupaa yli 10m korkeita lentoesteitä.

Aluekohtainen rakentamismääräys (suoja-alue d):
lentoestealueelle ei saa rakentaa ilman lentoestelupaa yli 30m korkeita lentoesteitä.

AMPUMARADAT

AMPUMARATA-ALUE

Kohdemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät ulkotiloissa sijaitsevat ampumarata-alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon harjoitettavien lajien soveltuvuus alueelle. Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävien toiminnasta aiheutuvien ym-

päristöhäiriöiden vaikutukset ehkäistään riittävin teknisin ratkaisuin ja/tai suoja-aluein. Vedenhankintaa varten tärkeillä ja vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla tulee riittävillä keinoilla varmistua siitä, ettei radan toiminta heikennä pohjavesien laatua tai vedenhankintakäyttöä. Toiminnan laajentamisessa tulee pyrkiä suuntaamaan uudet ratatoiminnot pohjavesialueen ulkopuolelle.

KANTA-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVA 2040, KAAVASELOSTUS

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO 3

2 SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT 4
2.1 Lainsäädännölliset lähtökohdat 4
2.2 Valtakunnalliset ohjelmat ja periaatepäätökset 5

3 SUUNNITTELUN MAAKUNNALLISET LÄHTÖKOHDAT 9
3.1 Häme-ohjelma 9
3.2 Kanta-Hämeen maakuntakaavoituksen nykytilanne 10
3.3 Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikennejärjestelmä 11
3.4 Kanta-Hämeen rakennetarkastelu 11
3.4.1 Väestösuunnite 12
3.4.2 Taajamien ja maaseudun asutuksen kehitys 14
3.4.3 Asuntorakentamisen tarve 16
3.4.4 Keskusrakenne 18
3.4.5 Kaupunkiseutujen vahvuudet ja vetovoimatekijät 19
3.5 Työpaikka- ja työllisyyskehitys 22
3.6 Ympäristön ominaispiirteitä 26

4 MAAKUNTAKAAVAN TAVOITTEET 28

5 SELVITYKSET 29

6 SUUNNITTELUVAIHEET, OSALLISTUMINEN JA VUOROVAIKUTUS 31
6.1 Aloitus- ja tavoitevaihe (8/2015 – 6/2016) 31
6.2 Valmisteluvaihe (6/2016 – 7/2017) 32
6.3 Ehdotusvaihe (8/2017 – 2018) 34
6.4 Hyväksymisvaihe (2018) 36

7 KAAVARATKAISUN SISÄLTÖ, MERKINNÄT JA VAIKUTUKSET 37
7.1 Koko aluetta koskevat yleismääräykset 37
7.2 Kehittämismerkinnät 38
7.3 Rakentamisalueiden merkinnät 42
7.3.1 Taajamatoimintojen alueet 42
7.3.2 Kyläalueet ja kylämäisen asutuksen alueet 44
7.3.3 Keskusta-alueet ja kaupallisten palvelujen alueet ja kohteet 46
7.3.4 Työpaikka-alueet 66
7.3.5 Palvelujen alueet 68
7.3.6 Teollisuus- ja varastoalueet 68
7.4 PUOLUSTUSVOIMIEN ALUEET 70

Hämeen liitto
Regional Council of Häme
Niittykatu 5, FI-13100 Hämeenlinna
email hameenliitto@hame.fi
www.hameenliitto.fi

7.5 VIRKISTYSALUEET JA VAPAA-AJAN ALUEET 71
7.5.1 Virkistys-, retkeily- ja ulkoilualueet 71
7.5.2 Ekologinen verkosto ja viheryhteydet 73
7.5.3 Ulkoilu-, hevosvaellus- ja veneilyreitit 74
7.6 MATKAILUPALVELUJEN ALUEET 75
7.7 LIIKENNEJÄRJESTELMÄN ALUEET 76
7.7.1 Logistiikka- ja terminaalialueet 76
7.7.2 Tieliikenne 79
7.7.3 Raideliikenne 85
7.7.4 Lentoliikenne 90
7.8 YHDYSKUNTATEKNINEN HUOLTO 91
7.8.1 Vesihuolto 91
7.8.2 Jätehuolto 93
7.8.3 Energiahuolto ja energian siirto 94
7.8.4 Tuulivoima-alueet 98
7.9 MAA-AINESTEN OTTO 105
7.9.1 Turvetuotannon aluevaraukset 105
7.9.2 Soran, hiekan ja kalliokiviaineksen ottoalueet 107
7.10 YMPÄRISTÖN SUOJELU 110
7.10.1 Natura-alueet 110
7.10.2 Luonnonsuojelualueet 111
7.11 MAA- JA METSÄTALOUSALUEET 114
7.11.1 Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla ulkoilun ohjaustarvetta 114
7.11.2 Maatalousvaltainen alue 115
7.11.3 Arvokas geologinen muodostuma 115
7.11.4 Maa- ja metsätalousalueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja 116
7.12 ARVOKKAAT KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA MAISEMA-ALUEET 117
7.13 TÄRKEÄT TAI VEDENHANKINTAKÄYTTÖÖN SOVELTUVAT POHJAVESIALUEET 122
7.14 MELU- JA SUOJA-ALUEET 123
7.15 AMPUMARADAT 124

8 KAAVAN TOTEUTTAMISEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI 127

9 KAAVAN OIKEUSVAIKUTUKSET 134

10 ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN KAAVARATKAISUSSA 135
10.1 MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAIN 28 §:N MUKAISTEN MAAKUNTAKAAVAN SISÄLTÖVAATIMUSTEN HUOMIOON OTTAMINEN 136
10.2 VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN HUOMIOON OTTAMINEN 138

11 KAAVAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA 142

LIITTEET 143

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, Kaavaselostus

1 JOHDANTO

Maankäytön suunnittelujärjestelmään kuuluvat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava. Kunnat voivat myös laatia yhteisen yleiskaavan. Pääasiassa loma-asutuksen järjestämiseksi ranta-alueelle laadittavaa asemakaavaa kutsutaan ranta-asemakaavaksi. Maakuntakaava ja yleiskaava ovat yleispiirteisiä kaavoja, jotka ohjaavat yksityiskohtaisempien kaavojen laatimista. Ne voivat ohjata myös suoraan rakentamista ja muuta maankäyttöä.

Maakuntakaavan roolina on sovittaa yhteen valtakunnantason ja maakunnan omat tarpeet sekä useampaa kuntaa yhteisesti koskevia maankäytön asioita ja tuoda ne poliittiseen päätöksentekoon. Maakuntakaavan laadintaa ohjaavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) sekä maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL).

Maakuntakaavalla varataan asumisen, palveluiden, yritystoiminnan, liikenteen, teknisen huollon, suojelun ja virkistyksen kannalta tarpeelliset maa-alueet maakunnan yleispiirteisessä mittakaavassa pitkällä tähtäimellä. Tämän maakuntakaavan mitoituksen tavoitevuosi on 2040. Myös seudullisesti merkittävien vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitus ja sijoittuminen esitetään maakuntakaavassa.

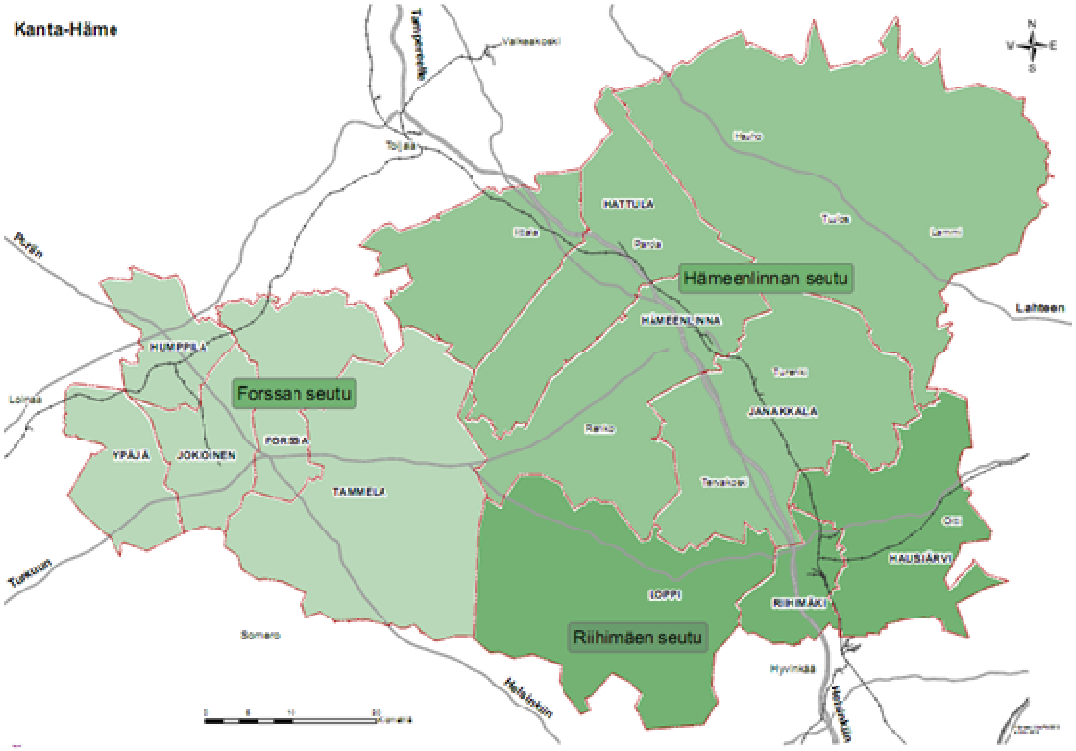
Maakuntakaava ohjaa kuntien kaavoitusta ja viranomaisten muuta alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa maakuntakaava huomioon ja pyrkiä edistämään kaavan toteuttamista. Kaava esitetään kartalla kaavamerkintöjen ja -määräysten avulla. Kaavakartta, kaavamerkinnät ja -määräykset sekä selostus hyväksytään maakuntavaltuustossa. Selostuksessa esitetään kuvaukset kaavan suunnitteluperiaatteista, tavoitteista ja vaikutuksenarvioinnin tuloksista sekä muut kaavan tulkinnan ja toteuttamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Maakuntakaava on yleispiirteinen suunnitelma alueiden käytöstä maakunnassa. Se sisältää kartalla esitettävän kuvauksen alueiden käytöstä ja yhdyskuntarakenteen kehittämisen periaatteista. Maakuntakaavassa ratkaistaan valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät alueiden käyttöön liittyvät kysymykset.

Maakuntavaltuusto päätti 23.11.2015 kokouksessaan käynnistää Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavan uudistamisen ja maakuntakaavan 2040 laatimisen. Kaavan lähtökohtia käsiteltiin maakuntavaltuuston ja -hallituksen yhteisseminaarissa elokuussa 2015 ja edelleen maakuntahallituksen työseminaarissa syyskuussa 2015. Maakuntakaavan maankäyttövarausten pohjaksi laadittiin rakennetarkastelu, jonka maakuntavaltuusto hyväksyi toukokuussa 2015 käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona. Maakuntahallitus hyväksyi joulukuussa 2017 maakunnan päivitetyn väestösuunnitteen 2017–2040 käytettäväksi maakuntakaavan kokonaisuudistuksen mitoituksen lähtökohtana. Maakuntakaavan valmisteluaineisto ja kaavaluonnos olivat lausunnoilla ja yleisölle nähtävillä keväällä 2017. Saatu palaute ja luonnosvaiheen jälkeen valmistuneet selvitykset on otettu huomioon kaavaehdotuksen valmistelussa.

Maakuntakaava 2040 on kokonaismaakuntakaava, joka alueellisesti kattaa koko Kanta-Hämeen maakunnan. Sisällöllisesti maakuntakaava kattaa kaikki maankäyttömuodot.

Maakuntakaavan laatimisesta vastaa maakunnan liitto ja sen hyväksyy maakuntavaltuusto. Saadessaan lainvoiman tämä maakuntakaava korvaa kaikki aiemmat Kanta-Hämeen maakuntakaavat: Vuonna 2006 vahvistetun kokonaismaakuntakaavan sekä 1. vaihemaakuntakaavan ja 2. vaihemaakuntakaavan.

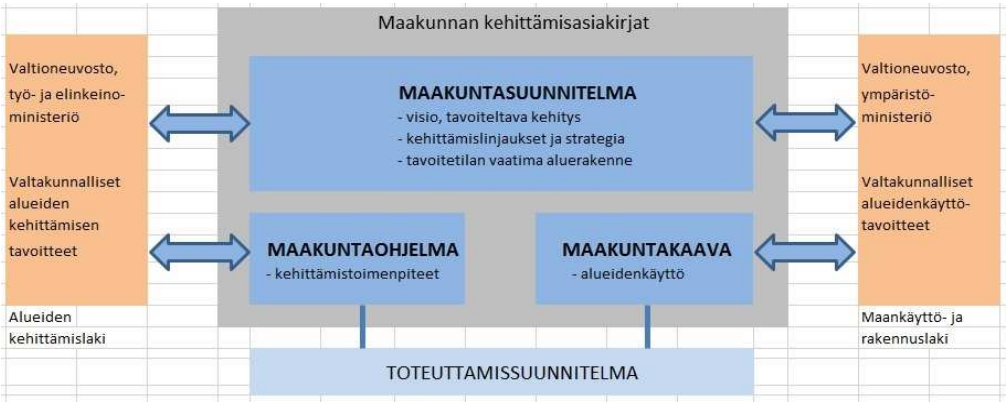
Suunnittelualue

2 SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lainsäädännölliset lähtökohdat

Maakunnan suunnittelusta säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:ssä. Sen mukaisesti maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava ja alueellinen kehittämisohjelma.

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys.

Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen (MRL,1999/132, 25 §).

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin. Lisäksi luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja -päätösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Lisäksi on erityisesti kiinnitettävä huomiota
- maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen
- alueiden käytön ekologiseen kestävyyteen
- ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin
- vesi- ja maa-ainesvarojen kestävään käyttöön
- maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin
- maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
- virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyteen

Maakuntakaavan oikeusvaikutuksista muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan säädetään MRL:n 32 §:ssä. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi.

Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin yleis- ja asemakaavojen muuttamista koskevan vaikutuksensa osalta.

2.2 Valtakunnalliset ohjelmat ja periaatepäätökset

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Niiden tehtävänä on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Tavoitteet antavat sisältöperustaa kaavoituksen ennakoivalle ja vuorovaikutteiselle viranomaisyhteistyölle valtakunnallisesti merkittävissä kysymyksissä.

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 suunnitteluvaiheen materiaali on laadittu valtioneuvoston vuonna 2009 hyväksymien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vielä voimassa ollessa. Kaavaehdotuksen laadinnan yhteydessä on seurattu ja huomioitu ympäristöministeriön valmistelu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamiseksi ja Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:n ehdotus perustuu uusittuihin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, jotka ovat voimassa valtioneuvoston hyväksymispäätöksen 14.12.2017 mukaisesti 1.4.2018 lähtien.

Linkki:

http://www.ymparisto.fi/fi-fi/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnittelujarjestelma/Valtakunnalliset_alueiden kayttotavoitteet

Vuonna 2017 uusitut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on jaettu viiteen teemaan seuraavasti:
1) Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
2) Tehokas liikennejärjestelmä
3) Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
4) Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat
5) Uusiutumiskykyinen energiahuolto

Teemojen mukaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat:

Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen:
Edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiselle sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle.

Luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä.

Edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.

Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.

Tehokas liikennejärjestelmä:
Edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara-ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle.

Turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet.

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö:
Varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin.

Ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.

Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätetään riittävän suuri etäisyys tai riskit hallitaan muulla tavoin.

Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat sijoitetaan riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.

Otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet.

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat:
Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.

Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.

Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävyydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta.

Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.

Uusiutumiskykyinen energiahuolto:
Varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin.

Turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.

Uusitut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet astuvat voimaan 1.4.2018 ja ne korvaavat 1.3.2009 voimaan tulleet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

<u>1.3.2009 voimaan tulleiden valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden esittely:</u>

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on mm. varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa, auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet sekä toimia kaavoituksen ennakko-ohjauksen välineenä valtakunnallisesti merkittävissä alueidenkäytön kysymyksissä.

Valtioneuvoston hyväksymät tarkistetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat astuneet voimaan 1.3.2009 ja ne on ryhmitelty asiasisällön perusteella seuraaviin kokonaisuuksiin:

- Toimiva aluerakenne
- Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
- Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
- Toimivat yhteysverkostot ja energiahuolto
- Helsingin seudun erityiskysymykset
- Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Kanta-Hämeen maakuntakaavoituksen kannalta keskeisimmät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet liittyvät toimivaan aluerakenteeseen, luonnonvaroihin, toimiviin yhteysverkostoihin ja energiahuoltoon:

Toimiva aluerakenne:

Alueidenkäytöllä tuetaan aluerakenteen tasapainoista kehittämistä sekä elinkeinoelämän kilpailukyvyn ja kansainvälisen aseman vahvistamista hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita sekä edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävää hyödyntämistä. Aluerakenteen ja alueidenkäytön kehittäminen perustuu ensisijaisesti alueen omiin vahvuuksiin ja sijaintitekijöihin. Aluerakennetta kehitetään monikeskuksisena ja verkottuvana sekä hyviin liikenneyhteyksiin perustuvana kokonaisuutena.

Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu:
Alueidenkäytöllä edistetään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Erityisesti kaupunkiseuduilla on varmistettava henkilöautoliikenteen tarvetta vähentävä sekä joukkoliikennettä, kävelyä ja pyöräilyä edistävä liikennejärjestelmä.

Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat:
Alueidenkäytöllä edistetään elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä. Ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden sekä tarpeen mukaan niiden ja muiden arvokkaiden luonnonalueiden välillä edistetään. Alueidenkäytöllä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä siten, että turvataan luonnonvarojen saatavuus myös tuleville sukupolville. Alueidenkäytössä ja sen suunnittelussa otetaan huomioon luonnonvarojen sijainti ja hyödyntämismahdollisuudet.

Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon käyttökelpoiset kiviainesvarat sekä niiden kulutus ja kulutustarve pitkällä aikavälillä sekä sovitettava yhteen kiviaineshuolto- ja suojelutarpeet. Kiviainesten ottoon osoitettavien alueiden on perustuttava arviointiin, jossa selvitetään alueiden luonto- ja maisema-arvot sekä toisaalta soveltuvuus vesi- ja kiviaineshuoltoon.

Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon turvetuotantoon soveltuvat suot ja sovitettava yhteen tuotanto- ja suojelutarpeet. Turpeenottoalueiksi varataan jo ojitettuja tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneita soita ja käytöstä poistettuja suopeltoja. Turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset.

Toimivat yhteysverkostot ja energiahuolto:
Liikennejärjestelmiä suunnitellaan ja kehitetään kokonaisuuksina, jotka käsittävät eri liikennemuodot ja palvelevat sekä asutusta että elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Liikennejärjestelmä ja alueidenkäyttö sovitetaan yhteen siten, että vähennetään henkilöautoliikenteen tarvetta ja parannetaan ympäristöä vähän kuormittavien liikennemuotojen käyttöedellytyksiä. Erityistä huomiota kiinnitetään lisäksi liikenneturvallisuuden parantamiseen.

Alueidenkäytössä on turvattava olemassa olevien valtakunnallisesti merkittävien ratojen, maanteiden ja vesiväylien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet. Alueidenkäytössä on edistettävä matka- ja kuljetusketjujen toimivuutta ja turvattava edellytykset julkiselle liikenteelle sekä eri liikennemuotojen yhteistyön kehittämiselle.

Maakuntakaavoituksessa on osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin.

Energiahuoltoa koskevassa tavoitteessa määritellään, että yhteys- ja energiaverkostoja koskevassa alueidenkäytössä ja alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon ympäröivä maankäyttö ja lähiympäristö, erityisesti asutus, arvokkaat luonto- ja kulttuurikohteet ja -alueet sekä maiseman erityispiirteet.

Suunnittelussa on huomioitava maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattava riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille.

Luonnonsuojeluohjelmat ja toimintaohjelmat sekä luonnonsuojelualueet

Suomessa on kuusi valtakunnallista luonnonsuojeluohjelmaa: soiden, lintuvesien, harjujen, lehtojen, rantojen ja vanhojen metsien suojeluohjelmat.
Rantojensuojeluohjelma 1990
Lehtojensuojeluohjelma 1989
Harjujensuojeluohjelma 1984
Lintuvesien suojeluohjelma 1982
Soidensuojelun perusohjelma 1979 ja Valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta 30.8.2012
Valtioneuvoston periaatepäätös vanhojen metsien suojelemisesta 27.6.1996

Luonnonsuojelualueilla turvataan lajiston ja luontotyyppien monimuotoisuutta. Luonnonsuojelualueilla huolehditaan lisäksi kansallismaiseman, kulttuuriperinnön ja virkistys- ja retkeilyalueiden säilymisestä. Luonnonsuojelualueita ovat: kansallispuistot, luonnonpuistot, valtion muut luonnonsuojelualueet ja yksityisille mailla perustetut suojelualueet.
Valtaosa luonnonsuojelualueista sijaitsee valtion mailla, ja niitä hoitaa Metsähallitus. Suuri osa suojelualueista sisältyy luonnon monimuotoisuutta turvaavaan Natura 2000 -verkostoon.

Lisäksi on Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO, jonka tavoite on osaltaan pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2025 mennessä. METSO on metsänomistajalle täysin vapaaehtoista ja valtio maksaa METSO-ohjelman mukaisesta suojelusta ja luonnonhoidosta korvausta.

Lisäksi on useita valtioneuvoston hyväksymiä valtakunnallisia periaatepäätöksiä ja -ohjelmia, kuten esimerkiksi seuraavat:

Valtioneuvoston periaatepäätös kaupunkien ja kasvuvyöhykkeiden kasvusopimuksista ja suurten kaupunkiseutujen maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksista 19.5.16

Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta 2022 20.11.2014
Suomen biotalousstrategia

Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012-2020

3 SUUNNITTELUN MAAKUNNALLISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Häme-ohjelma

Häme-ohjelma 2018+ muodostuu maakuntasuunnitelmasta 2040, joka linjaa maakunnan kehittämisen tavoitteet pitkällä aikavälillä ja maakuntaohjelmasta 2018-2021, joka linjaa lähiajan kehittämisen tavoitteet.

Maakuntavaltuusto hyväksyi Häme-ohjelman 27.11.2017. Maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma ovat lakisääteisiä aluekehitysohjelmia. Häme-ohjelma on kokonaisuus, johon

sisältyy analyysi alueen kehittämistarpeista sekä valinnat ja keinot, joilla tavoitteisiin päästään. Maakuntasuunnitelmassa määritellään Kanta-Hämeen kehittämisen pitkän aikavälin päämäärä ja tavoitteet, joihin perustuu myös Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:n valmistelu.

Maakuntasuunnitelman strategiset painopisteet ovat:
- Kasvukäytävät ja saavutettavuus
- Monipuolinen asuminen ja hyvinvointi
- Biotalous ja luonnonvarojen kestävä käyttö
- Valmistavan teollisuuden mahdollisuudet
- Kansainvälistyminen ja vetovoima

Maakuntaohjelman toimintalinjat ovat:
- Uudistuva ja muutosjoustava Kanta-Häme, jossa käsitellään yritys- ja elinkeinotoimintaan, innovaatiotoimintaan sekä osaamiseen kohdistettavia kehittämistoimia.
- Kasvukäytävistä elinvoimaa Kanta-Hämeeseen, joka kohdentuu kasvuvyöhykkeiden vahvistamiseen, saavutettavuuteen ja yhteistyöhön.
- Hyvä arki Kanta-Hämeessä kohdistuu asumisen, työllisyyden ja palvelujen kehittämiseen ja väestön hyvinvoinnin edistämiseen.

Toimintalinjoissa läpikäyvinä teemoina ovat kansainvälistyminen, digitalisaatio, kehitysalustat ja kasvuympäristöt, kestävä kehitys ja älykäs erikoistuminen.

3.2 Kanta-Hämeen maakuntakaavoituksen nykytilanne

Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaava on valmisteltu pääosin 2000-luvun alun tilanteen mukaisesti ja vahvistettu vuonna 2006. Erityisesti taajamien maankäyttö keskustatoimintojen, asumisen ja työpaikka-alueiden suhteen on tämän jälkeen muuttunut ja alueellisesti laajentunut. Nykyinen kokonaismaakuntakaava ei tältä osin vastaa kuntien kehittämisen tarpeisiin. Myös kaupan rakenteen ja maakuntakaavatasoiseen suunnitteluun tulleiden vaatimusten sekä muun muassa energiansiirtoverkostojen ja eräiden väylähankkeiden osalta kokonaismaakuntakaava on vanhentunut.

Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavan puutteita korjaamaan laadittiin **Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaava**. Se keskittyy alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä liikennejärjestelmän ja teknisen huollon palvelujen kehittämiseen. Luonnonvaroihin, kulttuuriympäristöön ja esimerkiksi luonnonsuojeluun liittyvät kysymykset ovat kaavan sisältöön vaikuttavia tekijöitä mutta niiden aluevarauksia ei 1. vaihemaakuntakaavassa RKY -rajausten lisäksi juurikaan käsitelty. Eräänä pääsisältönä 1. vaihemaakuntakaavassa on kaupan ratkaisu sekä maakunnan palvelukeskusten ja taajamien verkon tarkentaminen. Ympäristöministeriö vahvisti Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan 2.4.2014. Ympäristöministeriö jätti kaavasta vahvistamatta Humppilan lentokenttä- ja logistiikka-alueet, vt 2:n runkotiemerkinnän, kaupan sijoittumista ohjaavat seutukeskuksen palveluvyöhykkeet ja muutamia kaupan merkintöjä. Vahvistamispäätöksestä valitettiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen (KHO).

KHO:n ratkaisi 10.11.2015 Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavaa koskevat valitukset. Päätöksellään KHO hylkäsi Forssan – Tammelan tuulivoima-aluetta koskevan valituksen sekä Valtatien 2 runkotiemerkintää ja Humppilan lentoliikenteen ja logistiikan alueita koskevat valitukset. KHO kumosi ympäristöministeriön päätöksen, jolla se jätti vahvistamatta seutukeskuksen palveluvyöhykkeet. Asia palautettiin tältä osin ministeriölle uudelleen käsiteltäväksi. Ympäristöministeriö vahvisti Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan seutukeskuksen palveluvyöhykkeiden osalta 18.12.2015. Kaava on lainvoimainen.

Kanta-Hämeen 2. vaihemaakuntakaava keskittyy pääasiassa luonnonvaroihin ja joihinkin liikenteen kysymyksiin. Kaavassa käsitellään turpeenottoa, maa-ainestenottoa soveltuvin

osin, tuulivoimaa, pohjavesialueita, puhtaiden ylijäämämaiden käsittelyn ja loppusijoituksen ongelmia sekä joitakin liikennejärjestelmän kehittämisen kysymyksiä. Kanta-Hämeen 2. vaihemaakuntakaava on hyväksytty maakuntavaltuustossa 1.6.2015. Ympäristöministeriö vahvisti kaavan 24.5.2016. Kaava on lainvoimainen.

Hämeen maakuntaliiton lakisääteinen tehtävä on huolehtia tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä (MRL 27§). Kanta-Hämeen maakuntakaavoitus on yllä kuvatulla tavalla pirstoutunut jo kolmeen eri kaavaan. Vaihekaavat korvaavat ja täydentävät omalta osaltaan alkuperäistä kokonaiskaavaa. Kanta-Hämeen vetovoimatekijät tarkentuvat ja kehittämisen strategiat pidetään ajan tasalla. Yhteiskunnan erilaiset muutokset ovat jatkuvia ja niihin tulee tarvittaessa reagoida myös aluesuunnittelun keinoin. Myös erilaisten maankäyttömuotojen maakuntakaavoitusta koskevat säännökset, ohjeet ja normit muuttuvat ja tarkentuvat. Maakuntaa koskevan aluesuunnittelun hallitseminen ja ratkaisujen selvittäminen kolmen kaavan muodostaman kokonaisuuden avulla on haasteellista. Nykyinen maakuntakaava vaihekaavoineen edustaa melko tarkkoihin aluevarauksiin ja nykytilanteen kuvaukseen keskittyvää esitystapaa. Maakuntakaavaa uudistetaan nyt esitystavaltaan nykyistä yleispiirteisemmäksi ja siitä pyritään tekemään strategisempi ja tulevat muutokset esiin tuovaksi. Kanta-Hämeen uuden kokonaismaakuntakaavan tavoitevuosi on 2040. Voimaan astuessaan Maakuntakaava 2040 korvaa nykyisen kokonaismaakuntakaavan 2006 sekä voimassa olevat vaihemaakuntakaavat.

3.3 Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikennejärjestelmä

Rakenteellisesti Kanta-Häme poikkeaa monesta muusta maakunnasta siinä, että se koostuu kolmesta vahvasta kaupunkiseudusta. Kanta-Häme on kolmen profiililtaan erilaisen kaupunkiseudun, Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen seutujen muodostama maakunta. Toiminnallisesti ja rakenteellisesti Häme on osa Helsingin laajaa metropolialuetta. Hämeenlinnan ja Riihimäen seudut sijoittuvat Suomen kasvukäytävälle eli HHT-vyöhykkeelle. Forssan seutu on keskeinen osa Helsinki-Forssa-Pori kehitys- ja liikennekäytävää.

Saavutettavuudeltaan maakunta sijoittuu erinomaisesti Helsingin, Turun ja Tampereen kolmioon. Helsinki-Tampere moottoritie ja päärata muodostavat nauhamaisen taajamaketjun: Suomen kasvukäytävän, joka yhdistää Helsingin, Riihimäen, Hämeenlinnan ja Tampereen kaupunkiseudut. Lounais-Hämeen eli Forssan seudun liikenneyhteyksien ja saavutettavuuden rungon muodostavat valtatie 2 Helsinki-Pori, valtatie 10 Turusta Hämeenlinnaan ja Turku-Toijala-Tampere raideyhteys.

3.4 Kanta-Hämeen rakennetarkastelu

Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 rakennetarkastelu on käsitelty maakuntavaltuustossa 30.5.2016 § 10. Maakuntavaltuusto hyväksyi rakennetarkastelun käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona.

Rakennetarkastelu ja sen erillinen liite Kanta-Hämeen vetovoimatekijöistä ovat luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Rakennetarkastelu on laadittu lähtökohdaksi maakuntakaavan 2040 suunnittelua varten. Siinä esitetyt aluerakenteen painotukset ovat uuden maakuntakaavan strategisia painopisteitä. Maakunnan aluerakenteen kehitystä tarkastellaan koko maakunnan puitteissa ja suhteessa naapurimaakuntiin, koko maahan ja kansainvälisiin yhteyksiin. Rakennetarkastelu nostaa esiin aluerakenteen kehittämisen tärkeimpiä osatekijöitä, joiden mahdollinen rooli ja merkintätapa on tämän jälkeen määritelty maakuntakaavan 2040 suunnitteluprosessissa.

Rakennetarkastelu käsittää viisi osaa: väestösuunnite, taajamien ja maaseudun asutuksen kehitys, asuntorakentamisen tarve, keskusrakenne sekä kaupunkiseutujen vahvuudet ja vetovoimatekijät.

3.4.1 Väestösuunnite

Hämeen liiton laatima väestösuunnite 2016–2040 on käsitelty maakuntahallituksessa 15.2.2016. Maakuntahallitus päätti merkitä väestösuunnitteen tiedoksi ja hyväksyä sen käytettäväksi maakuntakaavan kokonaisuudistuksen mitoituksen lähtökohtana.

Väestösuunnite on erikseen luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Kanta-Hämeen väestö kasvoi yhtäjaksoisesti 90-luvulta lähtien vuoteen 2013. Parhaimmillaan, vuosina 2006–2008 maakunnan vuotuinen väestönkasvu oli lähes prosentin luokkaa, jopa yli 1.500 asukasta vuodessa. Vuonna 2013 väkiluku oli yli 175.000. Sen jälkeen väestönkasvu tyrehtyi ja väestö on vuosittain vähentynyt.

Tilastokeskuksen väestöennuste vuodelta 2012 oli Kanta-Hämeelle hyvin käyttökelpoinen. Se ennakoi asukasluvun olevan yli 200.000 vuonna 2040. Syksyllä 2015 julkaistu uusin väestöennuste ennakoi Kanta-Hämeen asukasluvuksi vuonna 2040 180.000. Ennuste merkitsisi toteutuessaan työikäisen väestön vähenemistä.

Hämeen liitossa valmisteltiin alkuvuonna 2016 uudessa tilanteessa oma väestösuunnite, joka ottaa huomioon toteutuneen kehityksen mutta olettaa kuluvan vuosikymmenen loppupuolella palattavan kasvu-uralle. Väestösuunnite on haastava, mutta mahdollinen ja tähtää 191.000 asukkaaseen vuonna 2040. Väestösuunnitteen toteutuminen edellyttää sekä maakuntien välisen nettomuuton, että nettomaahanmuuton olevan Kanta-Hämeessä selvästi nykyistä korkeammalla tasolla. Tilastokeskuksen trendiennusteen (2015) lukuja suuremman väestökasvun perusteet ovat:

- Kehityskäytävät Helsinki-Hämeenlinna-Tampere ja Helsinki-Forssa-Pori tuottavat hitaasti kiihtyen uusia investointeja ja asukkaita
- Kehittämiskäytävätyö muuttaa asenteita ja olosuhteita ja lisää Kanta-Hämeen kaupunkiseutujen houkuttelevuutta eteläisessä Suomessa
- Liikenne Kanta-Hämeen kaikilta kaupunkiseuduilta etenkin pääkaupunkiseudulle mutta myös Tampereelle ja Turkuun nopeutuu ja helpottuu
- Monipaikkaisen asumisen ja etätyön runsas yleistyminen edistää Kanta-Hämeen väestökehitystä
- Maahanmuutto on suurempaa kuin ennen

Hämeenlinnan ja Riihimäen seutujen erityiset väestökehitystä parantavat seikat ovat:

- Väestö keskittyy Suomen kasvukäytävän varrelle ihanteellisen asuinympäristön ja yritysten logistisen sijainnin vuoksi ja pendelöinti kasvaa edelleen
- Myös YKR-taajamien läheiset väljemmät asuinalueet tiivistyvät uudisrakentamisen sekä varsinkin näiden alueiden asukkaiden ikärakenteen nuortumisen vuoksi
- Pääradan liikenteen sujuvoittaminen lisää vetovoimaa ja Hyvinkään seudun kasvua kanavoituu Hausjärven eteläosiin
- Kaikkien kasvukäytävän kuntien yritysalueiden rakentaminen vilkastuu, keskustoja ja taajamia tiivistetään ja asuntomarkkinat vilkastuvat

Forssan kaupunkiseudun erityiset väestökehitystä parantavat seikat:

- Valtateiden 2 ja 9 sekä Turku-Toijala ratayhteyden palvelutason parantaminen lisäävät Forssan seudun vetovoimaa
- Elinkeinojen kehittämisalueen rakentuminen Humppilassa Turku-Toijala -radan ja vt 2:n risteysalueella käynnistyy ja työpaikat lisääntyvät

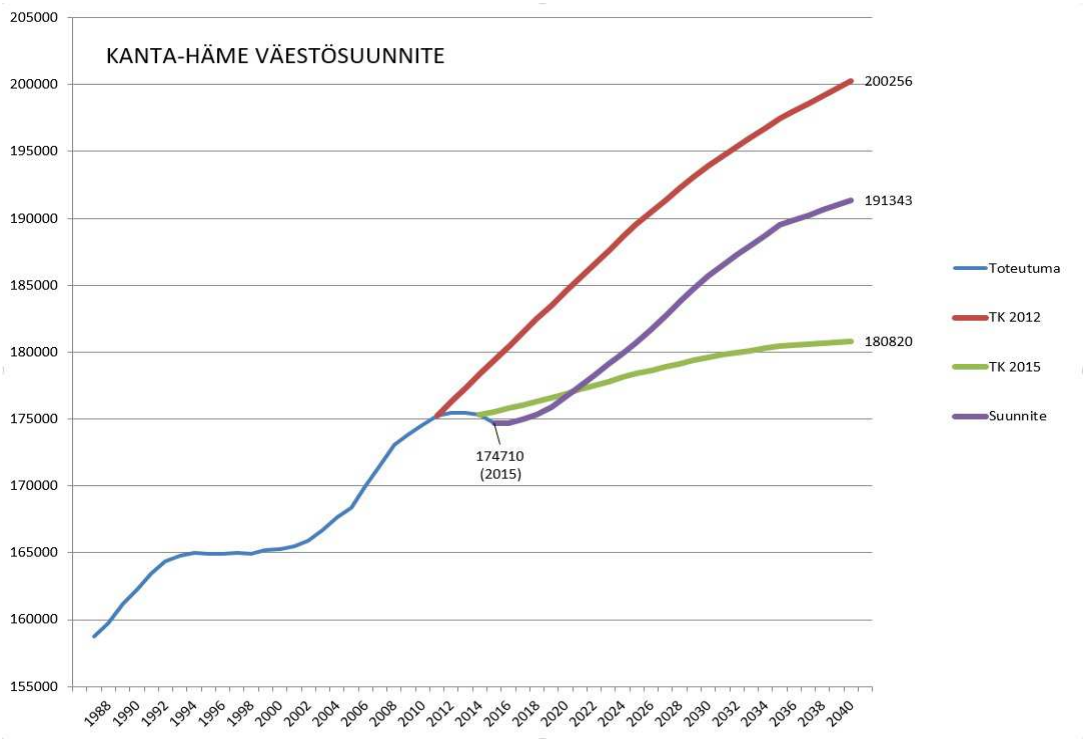
- Forssan Kiimassuon ja Ratasmäen, Tammelan Häiviän ja Hakkapeliitta -yrityspuiston, Humppilan lasin alueen sekä Jokioisten ja Ypäjän vt 10 varren yritystoiminta kasvaa ja vilkastuu
- Pendelöinti Forssan kaupunkiseudulla kasvaa ripeästi kulkuyhteyksien sujuvoituessa
- Forssan seudusta kehittyy merkittävä vihreän logistiikan, ympäristöteknologian, biotek-nologian ja elämysteollisuuden osaamiskeskittymä
- Koulutuksesta ja vapaa-ajan palveluista kehittyy liiketoimintaa
- Seudun merkittävät koulutus- ja tutkimuskeskittymät Ypäjän hevosopisto, Eerikkilän urheiluopisto, Luke, Mustiala ja HAMK Forssan seudulla kasvavat
- Helsinki-Forssa-Pori -ratahankkeen tarveselvitys johtaa hankesuunnitteluun. Radan suunnittelu ja rataan liittyvät odotukset lisäävät tarkastelujakson loppupuolella Forssan seudun houkuttelevuutta

Suunnite on valmisteltu Hämeen liiton tulevaisuustiimissä keskustellen valmistelun aikana myös Kanta-Hämeen kuntien kaavoituksen/teknisen johdon edustajien kanssa.
Kanta-Hämeen väestösuunnite vuoteen 2040:

Väestösuunnite 2016-2040 27.4.2016

Tilastokeskuksen 2012 ja 2015 trendiennusteiden lukujen keskiarvot vuonna 2040. Forssan seudulla keskiarvosta lievä pehmennys ja lisäkasvu 2016-2040. Hausjärven suunnite on hiukan keskiarvon yläpuolella.
Vuodet 2014 ja 2015 ovat toteutuneet ja lukujen lähde Tilastokeskus
Välivuosien 2016-2035 luvut on laskettu ed. keskiarvojen suhteessa, kun koko maakunnan muutosvauhti on ensin säädetty kohti vuotta 2040 sopivaksi.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2035	2040	2014-2040
Hämeenlinna	67976	68011	68036	68169	68342	68540	68886	70813	73185	74915	75688	7712
Hattula	9738	9747	9751	9762	9776	9792	9821	9980	10176	10319	10377	639
Janakkala	16840	16853	16863	16894	16934	16979	17058	17500	18044	18440	18608	1768
Riihimäki	29350	29269	29268	29368	29478	29624	29824	30936	32304	33302	33680	4330
Hausjärvi	8815	8729	8719	8739	8789	8866	8895	9111	9367	9557	9698	883
Loppi	8291	8175	8170	8193	8233	8290	8332	8568	8860	9072	9214	923
Forssa	17521	17422	17374	17355	17337	17344	17352	17370	17370	17459	17580	59
Humppila	2440	2388	2378	2373	2373	2372	2371	2370	2363	2363	2367	-73
Jokioinen	5516	5425	5419	5417	5417	5416	5415	5408	5400	5400	5410	-106
Tammela	6395	6280	6271	6268	6266	6266	6265	6260	6260	6270	6301	-94
Ypäjä	2468	2411	2408	2407	2407	2407	2407	2410	2407	2410	2420	-48
Hämeenlinnan seutukunta	94554	94611	94650	94825	95052	95311	95765	98293	101405	103674	104673	10119
Riihimäen seutukunta	46456	46173	46157	46300	46500	46780	47051	48615	50531	51931	52592	6136
Forssan seutukunta	34340	33926	33850	33820	33800	33805	33810	33818	33800	33902	34078	-262
KANTA-HÄME	**175350**	**174710**	**174657**	**174945**	**175352**	**175896**	**176626**	**180726**	**185736**	**189507**	**191343**	15993
Vuotuinen muutosvauhti:		-640	-53	288	407	544	730	820	1002	754	367	

Kanta-Hämeen väestökehitys on toteutunut vuoden 2016 osalta Hämeen liiton väestösuunnitteen 2016-2040 luvusta poiketen siten, että Kanta-Hämeessä oli 31.12.2016 asukkaita 173781 eli muutos vuoteen 2015 verrattuna oli -929 asukasta. Tilastokeskuksen vuoden 2017 väestömuutosten ennakkotieto 1-3 vuosineljänneksen osalta Kanta-Hämeessä on -912 asukasta.

Joulukuussa 2017 Kanta-Hämeen kaikilla kaupunkiseuduilla on käynnissä negatiivisen väestökehityksen vuoksi voimakas elinvoimatyö, jossa pyritään analysoimaan väestökehityksen osatekijöitä ja negatiivisen väestökehityksen syitä sekä kartoittamaan kuntien, kaupunkiseutujen ja maakunnan tulevia toimenpiteitä kehityksen kääntämiseksi. Hämeen liitto tarkastelee kaupunkiseutujen elinvoimatyön rinnalla koko maakunnan väestökehitystä, analysoi sen osatekijöitä, tulee määrittelemään toimenpiteiden linjauksia sekä linjauksia väestösuunnitteen suhteen vuodelle 2040. Tarkastelu on tekeillä ja toimenpiteet tarkentuvat alkuvuona 2018.

3.4.2 Taajamien ja maaseudun asutuksen kehitys

Kanta-Hämeen kuntakohtainen väestösuunnite on jaettu kuntien suurimpiin keskuksiin ja taajamiin ja arvioitu taajamien ulkopuolisen alueen eli kylien ja haja-asutusalueen väestön kehitystä.

Yhdyskuntarakenteen kuvaamista ja muutoksen seurantaa varten on Suomen ympäristökeskuksessa kehitetty yhdyskuntarakenteen elementtejä kuvaavia aluejakoja. YKR-aluejaot on toteutettu yhdistelemällä 250 x 250 metrin ruutuja paikkatietomenetelmillä. Yhdistelyperusteina ovat mm. rakennustehokkuus, rakennusten käyttötarkoitus ja väestömäärä. YKR-aluejakoja ovat taajamat, kylät, pienkylät ja maaseudun harva asutus. Rajaus perustuu 250 m x 250 m ruudukkoon, jossa huomioidaan vakituisen asutuksen ja asukasluvun lisäksi rakennusten lukumäärä, kerrosala ja keskittyneisyys.

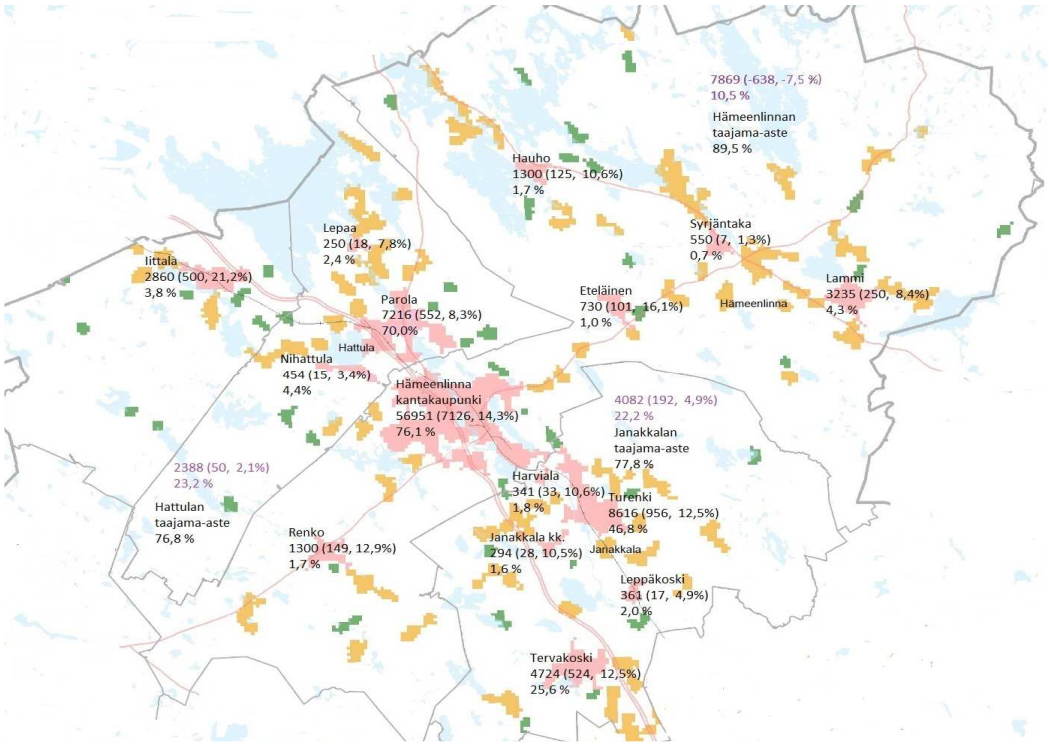
YKR-taajamat (vaaleanpun.):	Vähint. 200 asukkaan taajaan rakennettu alue.
YKR-Kylät (keltainen):	39-200 asukkaan alue
YKR-Pienkylät (vihreä):	20-39 asukkaan alue

Rakennetarkastelussa keskitytään Hämeenlinnan, Riihimäen ja Forssan kaupunkiseutujen YKR-taajamien väestökehitykseen 2014-2040:

YKR-taajama
väestö (muutos 2014-2040, muutos -%)
taajaman väestö % kunnan väestöstä

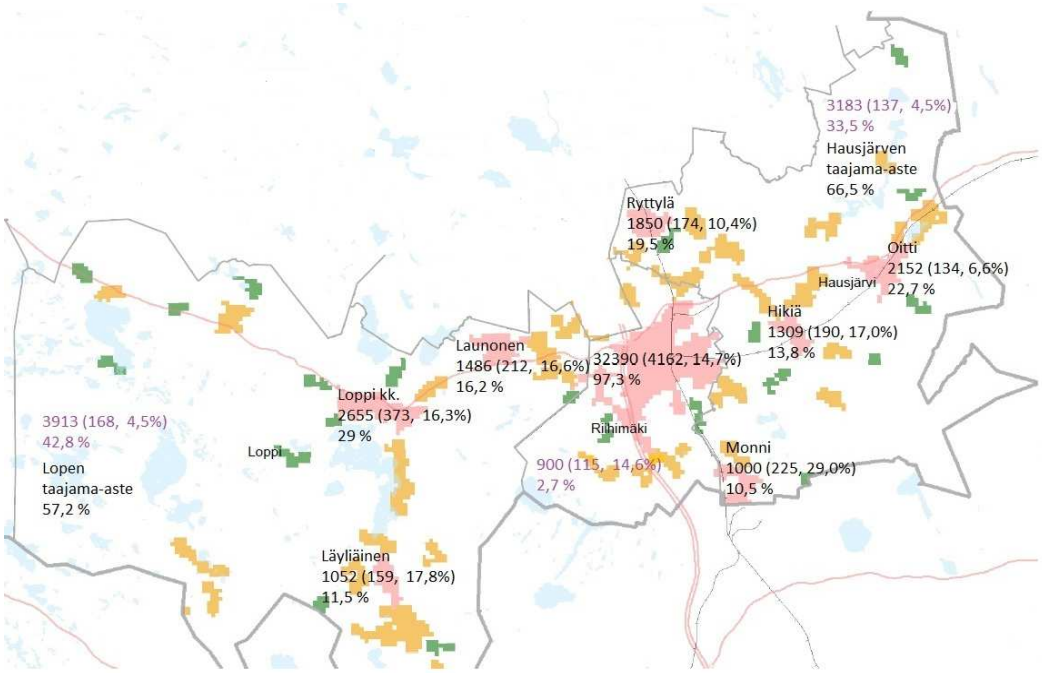
Kunnassa YKR-taajamien ulkopuolisen väestön määrä, muutos, muutos-% ja %-osuus on merkitty karttaan värillisellä tekstillä.

Hämeenlinnan seutu 2040:

Hämeenlinnan seutu YKR-taajamat yhteensä 89182 (86,1 %=taajama-aste)
Hämeenlinnan seutu taajamien ulkopuolella 14339 (13,9 %)

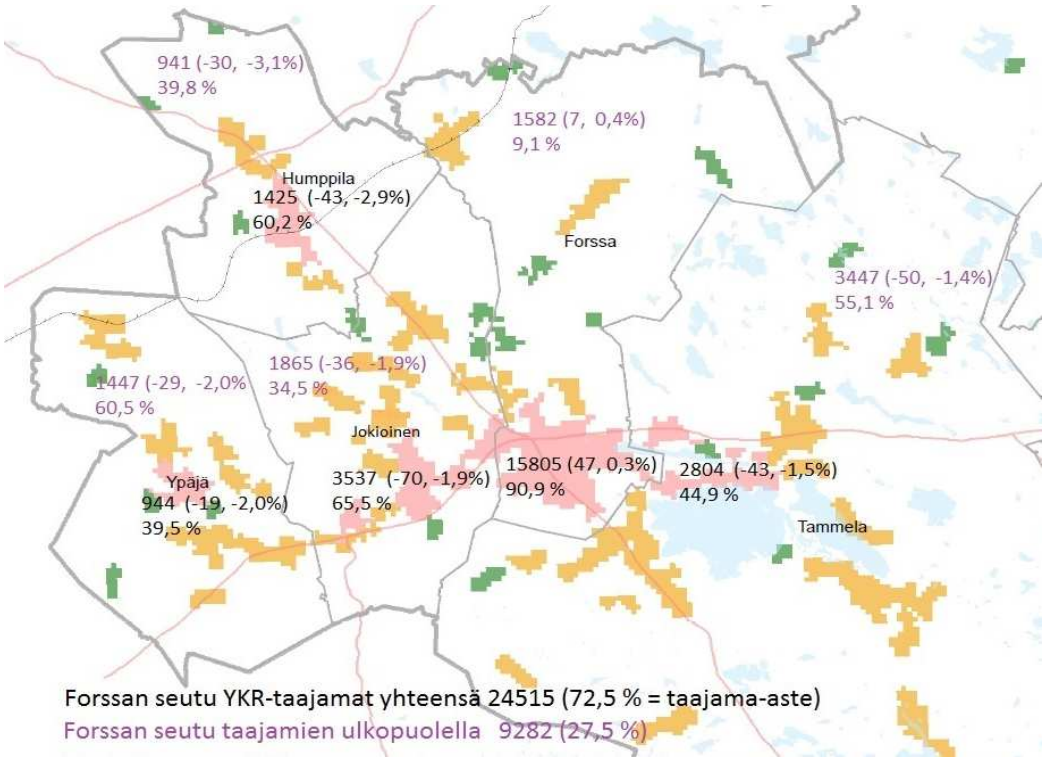
Riihimäen seutu 2040:

Riihimäen seutu YKR-taajamat yhteensä 43940 (84,6 %=taajama-aste)

Riihimäen seutu taajamien ulkopuolella 7996 (15,4 %)

Forssan seutu 2040:

Forssan seutu YKR-taajamat yhteensä 24515 (72,5 % = taajama-aste)

Forssan seutu taajamien ulkopuolella 9282 (27,5 %)

3.4.3 Asuntorakentamisen tarve

Rakennetarkasteluun liittyy Hämeen liitossa laadittu omaan väestösuunnitteeseen 2016 - 2040 perustuva asuntorakentamisen kuntakohtainen tarvearvio vuosille 2014 - 2040.

Asuntorakentamisen tarve Kanta-Hämeessä 2014-2040 raportti on luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Asuntorakentamisen tarvelaskelmissa huomioidaan ja arvioidaan asuntokuntien keskikoon pieneminen, kotitalouksien ulkopuolella asuvan väestön määrä, asuntojen varauma ja asuntojen vuotuinen poistuma. Asuntojen vuotuista poistumaa ei ole Suomessa seurattu eikä raportoitu, joten sen ennustaminen on vaikeaa. VTT:n tutkimusten mukaan asuntojen vuotuinen poistuma laskettuna asuntokannasta vaihtelee lukujen 0,2-0,5 % välillä. Talouden taantumassa poistuma on yleensä alhainen. Tämän vuoksi arvioitiin asuntojen vuotuinen poistuma 0,2 %, 0,3 % ja 0,4 % mukaisesti.

Hämeen liiton väestösuunnitteen 2016 - 2040 mukaiseen väestötavoitteeseen 191343 asukasta vuonna 2040 perustuva asuntorakentamisen tarve 2014 - 2040, kun vuotuinen poistuma on 0,2 % asuntokannasta:

	Asuntojen lukumäärä		Asuntojen lukumäärän kasvu	Asuntojen lukumäärän kasvu keskimäärin vuodessa	Vuotuinen poistuma 0,2 %		**Asuntojen uudis-rakentamisen tarve yhteensä**	**Asuntojen vuotuinen uudisrakentamis-tarve keskim.**
					Vuotuinen poistuma yhteensä	Vuotuinen poistuma keskimäärin vuodessa		
	2014	2040	2014 - 2040	2014 - 2040	2014 - 2040	2014 - 2040	**2014 - 2040**	**2014-2040**
Hämeenlinna	38038	44026	5988	230	2134	82	**8122**	**312**
Hattula	4831	5360	529	20	265	10	**794**	**31**
Janakkala	8742	10031	1289	50	488	19	**1778**	**68**
Riihimäki	15951	18846	2895	111	905	35	**3800**	**146**
Hausjärvi	4207	4788	581	22	234	9	**815**	**31**
Loppi	4026	4622	596	23	225	9	**820**	**32**
Forssa	10592	11396	804	31	572	22	**1375**	**53**
Humppila	1314	1332	18	1	69	3	**87**	**3**
Jokioinen	2765	2853	88	3	146	6	**234**	**9**
Tammela	3167	3271	104	4	167	6	**271**	**10**
Ypäjä	1371	1431	60	2	73	3	**133**	**5**
KANTA-HÄME	95004	107956	12952	498	5277	203	**18229**	**701**
Hämeenlinnan seutu	51611	59418	7807	300	2887	111	**10694**	**411**
Riihimäen seutu	24184	28255	4071	157	1363	52	**5435**	**209**
Forssan seutu	19209	20283	1074	41	1027	39	**2101**	**81**

Mikäli asuntojen vuotuinen poistuma tarkastelujaksolla 2014 - 2040 on keskimäärin 0,3 %, on asuntojen uudisrakentamistarve Kanta-Hämeessä tuolloin keskimäärin 803 asuntoa vuodessa. Vuotuisen poistuman ollessa keskimäärin 0,4 % on uudisrakentamistarve Kanta-Hämeessä 904 asuntoa vuodessa. Vuotuinen asuntotuotanto on 2000-luvulla vaihdellut Kanta-Hämeessä jyrkästi 400 - 1300 asunnon välillä.

Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavassa (2015) tarkistettiin maakuntakaavan asumisen aluevaraukset. Mitoitus perustui 1. vaihemaakuntakaavan suunnitteluajankohdan maakuntasuunnitelman mukaiseen väestötavoitteeseen 203310 asukasta vuoteen 2035 mennessä. Vuosien 2010 - 2035 asuntotuotannon arvioitiin olevan noin 1222 asuntoa/vuosi, kun vuotuisen poistuman asuntokannasta arvioitiin olevan 0,5 %.

Asumisen aluevaraukset perustuvat vahvistetussa 1. vaihemaakuntakaavassa siis suuremmalle väestölle ja uudisrakentamisvauhdille kuin nyt suunnitteilla oleva uusi maakuntakaava. Tämän vuoksi voimassa olevan maakuntakaavan asumisen aluevaraukset tulevat riittämään ja kuntien kanssa käytyjen uutta maakuntakaavaa koskevien neuvottelujen mukaan asumisen rakentamattomia reservialueita tullaan myös useissa kunnissa joiltakin osin rajaamaan pienemmiksi.

Kanta-Hämeessä vuokralla asuu noin 26 % (2014) kaikista asuntokunnista. Osa tarjonnasta on yksityisillä asuntomarkkinoilla. Asuntotuotannon seurannan ja varmistamisen lisäksi vuokra-asuntomarkkinoita tulee seurata aktiivisesti ja varmistaa vuokra-asuntojen riittävyys väestösuunnitteen mukaisen kehityksen mahdollistamiseksi.

3.4.4 Keskusrakenne

Rakennetarkastelussa esitetään Kanta-Hämeen keskusrakenne jaettuna vaikutusalueiltaan ja palvelutasoltaan kolmeen eri taajamatyyppiin: kaupunkikeskukset, alueelliset palvelukeskukset ja paikalliset palvelukeskukset.

	YKR-taajamien väestö		
Kaupunkikeskus Erittäin monipuoliset palvelut. Vaikutusalueella useita kuntia myös yli maakuntarajan	2014	2040	muutos
Hämeenlinna kantakaupunki	49825	56951	7126
Riihimäki kantakaupunki	28228	32390	4162
Forssa kantakaupunki	15758	15805	47
Alueellinen palvelukeskus Monipuoliset kuntakeskuksen tai kunnan sivutaajaman palvelut. Vaikutusalueella muita taajamia, kyliä ja maaseutua			
Iittala	2360	2860	500
Lammi	2985	3235	250
Parola	6664	7216	552
Turenki	7660	8616	956
Tervakoski	4200	4724	524
Oitti	2018	2152	134
Loppi kk.	2282	2655	373
Humppila keskus	1468	1425	-43
Jokioinen keskus	3607	3537	-70
Tammela keskus	2847	2804	-43
Ypäjä keskus	963	944	-19
Paikallinen palvelukeskus Rajatut palvelut. Vaikutusalueella vain maaseutua ja joissakin tapauksissa läheisiä kyliä.			
Hauho	1175	1300	125
Eteläinen	629	730	101
Syrjäntaka/Tuulos	543	550	7
Renko	1151	1300	149
Hikiä	1119	1309	190
Ryttylä	1676	1850	174
Monni	775	1000	225
Launonen	1274	1486	212
Läyliäinen	893	1052	159
Yhteensä:	140100	155891	15791

Vuonna 2014 Kanta-Hämeen asukasluku oli 175350. Yllä luetelluissa taajamissa oli 140100 asukasta. Lisäksi pienissä YKR-taajamissa oli väestöä siten, että Kanta-Hämeen taajama-aste oli 81,7 %. YKR-taajamien ulkopuolella kylissä ja maaseudulla asui 18,3 % väestöstä.

Väestösuunnitteen mukaan tavoitevuonna 2040 Kanta-Hämeen asukasluku on 191343. Väestönkasvu noin 16600 asukasta on suuntautunut lähes kokonaan taajamiin siten, että yllä luetelluissa taajamissa on yhteensä 155891 asukasta. Lisäksi pienissä YKR-taajamissa on väestöä siten, että Kanta-Hämeen taajama-aste on 83,3 %. YKR-taajamien ulkopuolella kylissä ja maaseudulla asuu 16,7 % väestöstä.

3.4.5 Kaupunkiseutujen vahvuudet ja vetovoimatekijät

Rakennetarkasteluun liittyvien kaupunkiseutujen vahvuuksien ja vetovoimatekijöiden valinnassa on käytetty yhtä tai useampia seuraavista kriteereistä:

- Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävä
- Ylimaakunnallinen
- Maakuntaa, kaupunkiseutua, kuntaa tai kunnan osaa selkeästi profiloiva
- Tunnistetaan maakunnan vetovoimatekijäksi
- Seutuja yhdistävä tai kuntarajat ylittävä
- Toteuttaminen vaatii maankäytön suunnittelua
- Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita edistävä
- Kehittämisvyöhykkeitä, verkostoja ja alueita muodostava

Vahvuuksien ja vetovoimatekijöiden lähdeaineistona on käytetty maakuntavaltuuston seminaarissa 31.8.2015 tehtyjen ryhmätöiden tuloksia, joita on edelleen kehitetty. Tunnistetut kaupunkiseutujen vahvuudet ja vetovoimatekijät vaikuttavat maakuntakaavan suunnitteluun siten, että niiden maankäytöllistä roolia tullaan tarkastelemaan maakuntakaavan suunnitteluprosessissa tarkemmin maankäytön kehittämisen painopisteinä.

Tunnistetut Kanta-Hämeen kaupunkiseutujen vahvuudet ja vetovoimatekijät ovat seuraavat:

Hämeenlinnan kaupunkiseutu:
- Seutu osana Suomen kasvukäytävää
- Hämeenlinna vetovoimaisena ja perinteisenä maakuntakeskuksena
- Asumisen houkuttelevuuden kehittäminen seudulla
- Pääliikenneväylien liikenteen sujuvuus ja turvallisuus sekä liittymät: Päärata, vt3, vt10/12 ja st130
- Seudun kuntien rajavyöhykkeiden yhteinen suunnittelu
- Seudun merkittävät kehittyvät työpaikka-alueet Moreeni, Rastikangas ja Merve
- Puolustusvoimien toimintaolosuhteiden turvaaminen yhdyskuntarakenteessa ja toiminnan mahdollistaminen seudulla
- Seudun matkailun vetovoimatekijät, kuten Hämeenlinnan ydinkeskusta, Hämeen linna, Aulanko ja muut kansallisen kaupunkipuiston kohteet, Vanajavesilaakson maisema, Ahvenisto, keskiaikaiset kivikirkot, linnavuoret, kylät ja kartanot, Hämeen härkätie, golfkentät, Kantolan tapahtumapuisto, Iittalan lasimäki sekä Evon retkeilyalue
- Vapaa-ajan asuntojen erittäin suuri määrä: Käyttäjien ja vierailijoiden merkitys seudun ja etenkin maaseudun elinkeinojen, kaupan ja kulttuuritarjonnan kannalta

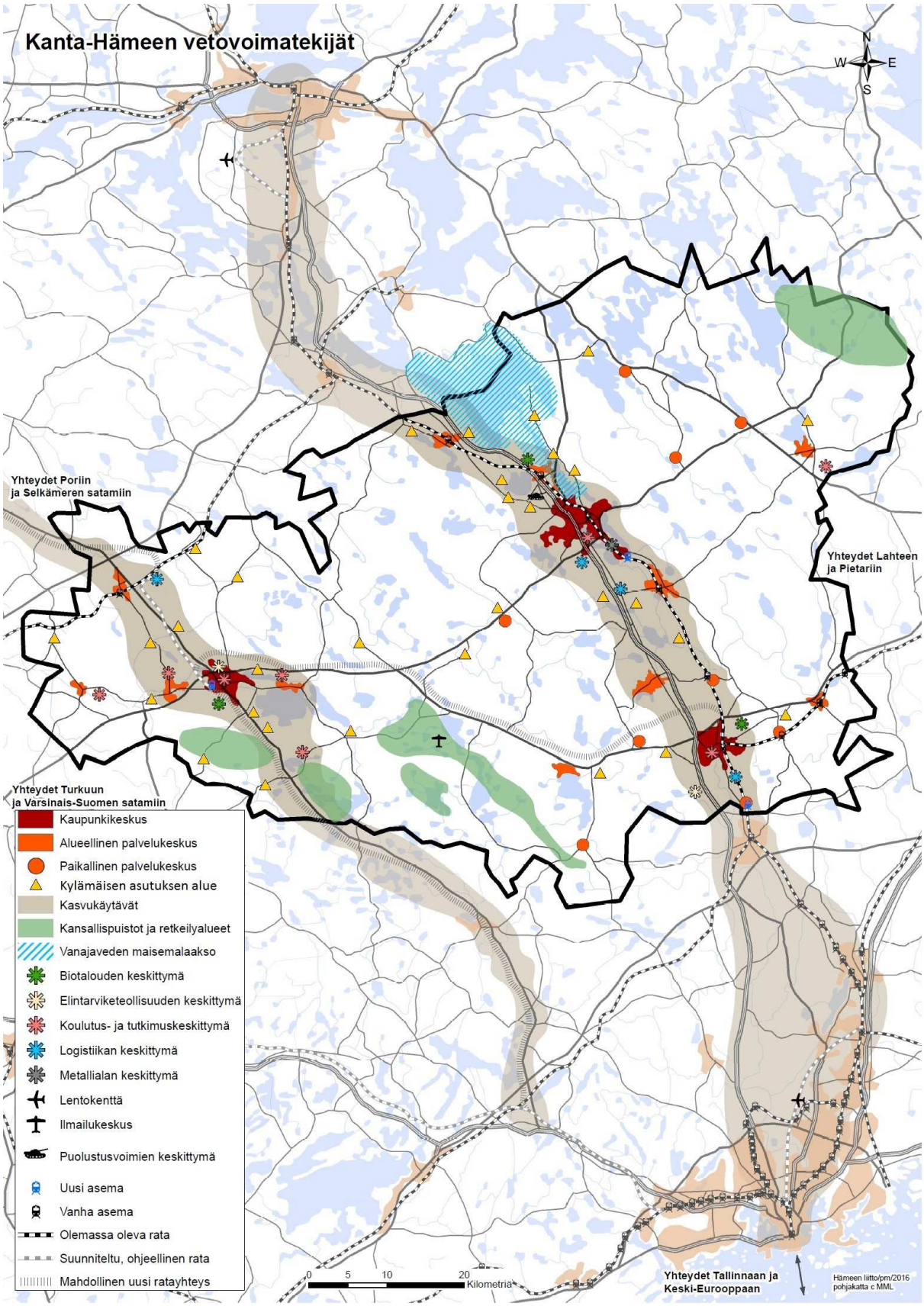
Riihimäen kaupunkiseutu:
- Seutu osana Suomen kasvukäytävää
- Asumisen ja yritystoiminnan kasvusuunnat
- Pääliikenneväylien liikenteen sujuvuus ja turvallisuus sekä liittymät: Päärata ja Lahden rata, vt3, kt54 (valtatieksi) ja st130
- Seudun merkittävät kehittyvät työpaikka-alueet Fortumin (entinen Ekokem) biotalouden alue, Arolampi-Herajoki, Silmänkanto ja vt3/kt54 liittymävyöhyke

- Tallinna-Helsinki ratatunnelihankkeeseen liittyvän ratapiha/logistiikka-alueen suunnittelun edistäminen ja mahdollistaminen
- Räyskälän kehittäminen
- Monnin asemanseudun kehittäminen
- Seudun matkailun vetovoimatekijät, kuten Riihimäen lasi- ja metsästysmuseot, Wanhan lasitehtaan alue, Hämeen järviylängön retkeilyalue Lopella, Lopen lähiruokapuodit ja Hausjärven kulttuurimaisemat

Forssan kaupunkiseutu:

- Seutu osana Helsinki-Forssa-Pori liikennekäytävän kehittämistä – vt2 välityskyvyn parantaminen ja varautuminen raideyhteyteen
- Vihreän logistiikan alue vt2:n, vt9:n sekä Turku-Toijala- (ja tulevaisuudessa Helsinki-Forssa-Pori-) radan risteysalueelle
- Seudun maankäytön turvaaminen ja kehittyminen bioenergian tuotannon, kiertotalouden ja materiaalien hyötykäytön toimialoilla
- Seudun elintarviketeollisuuden kehittäminen ja alkutuotantoalueiden toiminnan turvaaminen
- Vapaa-ajan, harrastusten ja matkailun vetovoima-alueet: Forssan kansallinen kaupunkipuisto ja Kehräämön alue, Jokioisten museorautatie, Jokioisten maatalousaiheinen esittelypuisto Elonkierto, Humppilan lasin alue, Torronsuon ja Liesjärven kansallispuistot, Saaren kansanpuisto, Hämeen luontokeskus, Eerikkilä, Hämeen härkätie, Ypäjän hevoskeskus sekä Loimijokilaakson maisemat
- Koulutus- ja tutkimuskeskittymät: Luke Jokioisilla, Mustiala ja Eerikkilä Tammelassa sekä Hamk Forssassa

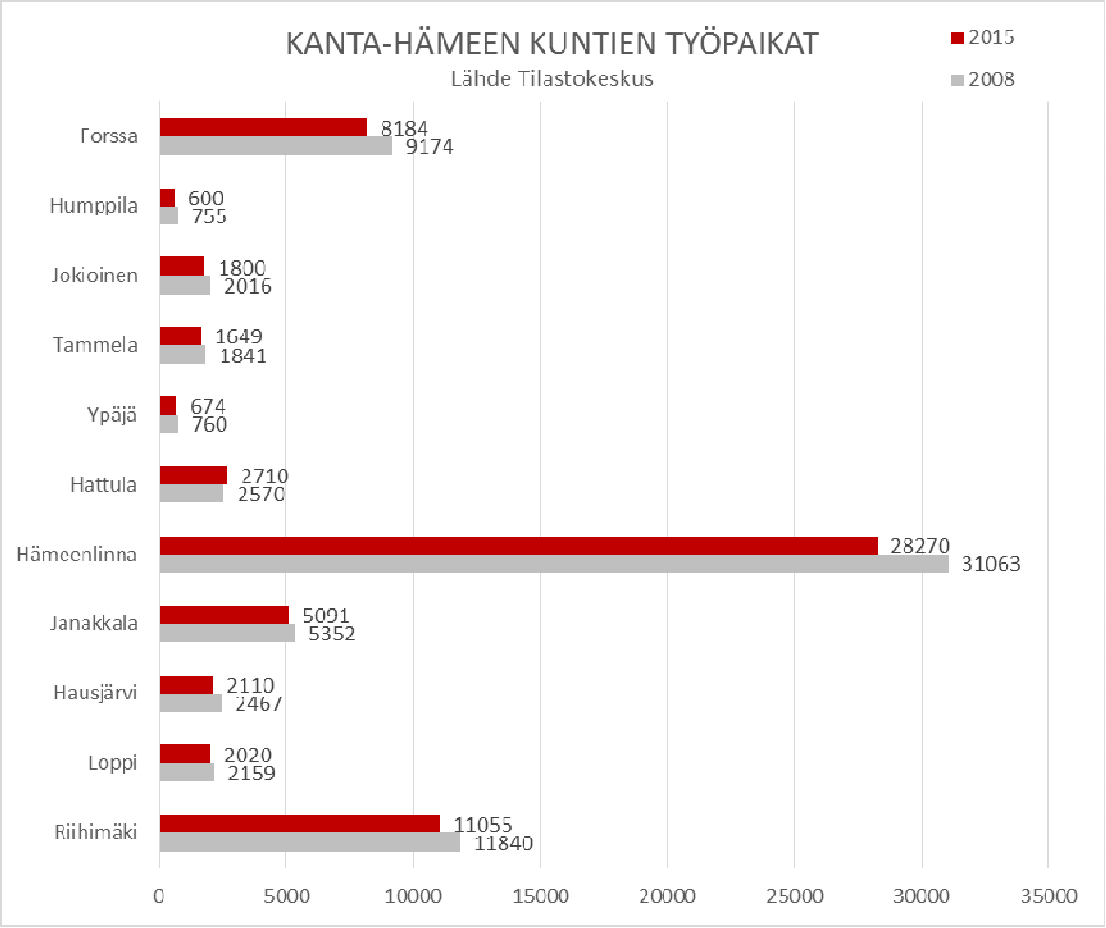
Edellä kuvatusta aineistosta valitut Kanta-Hämeen vahvimmat vetovoimatekijät esitetään rakennetarkastelun liitekartalla:

Kanta-Hämeen vetovoimatekijät
N
W
E
S
Yhteydet Poriin
ja Selkämeren satamiin
Yhteydet Lahteen
ja Pietariin
Yhteydet Turkuun
ja Varsinais-Suomen satamiin
Kaupunkikeskus
Alueellinen palvelukeskus
Paikallinen palvelukeskus
Kylämäisen asutuksen alue
Kasvukäytävät
Kansallispuistot ja retkeilyalueet
Vanajaveden maisemalaakso
Biotalouden keskittymä
Elintarviketeollisuuden keskittymä
Koulutus- ja tutkimuskeskittymä
Logistiikan keskittymä
Metallialan keskittymä
Lentokenttä
Ilmailukeskus
Puolustusvoimien keskittymä
Uusi asema
Vanha asema
Olemassa oleva rata
Suunniteltu, ohjeellinen rata
Mahdollinen uusi ratayhteys
0 5 10 20 Kilometriä
Yhteydet Tallinnaan ja
Keski-Eurooppaan
Hämeen liitto/pm/2016
pohjakatta c MML

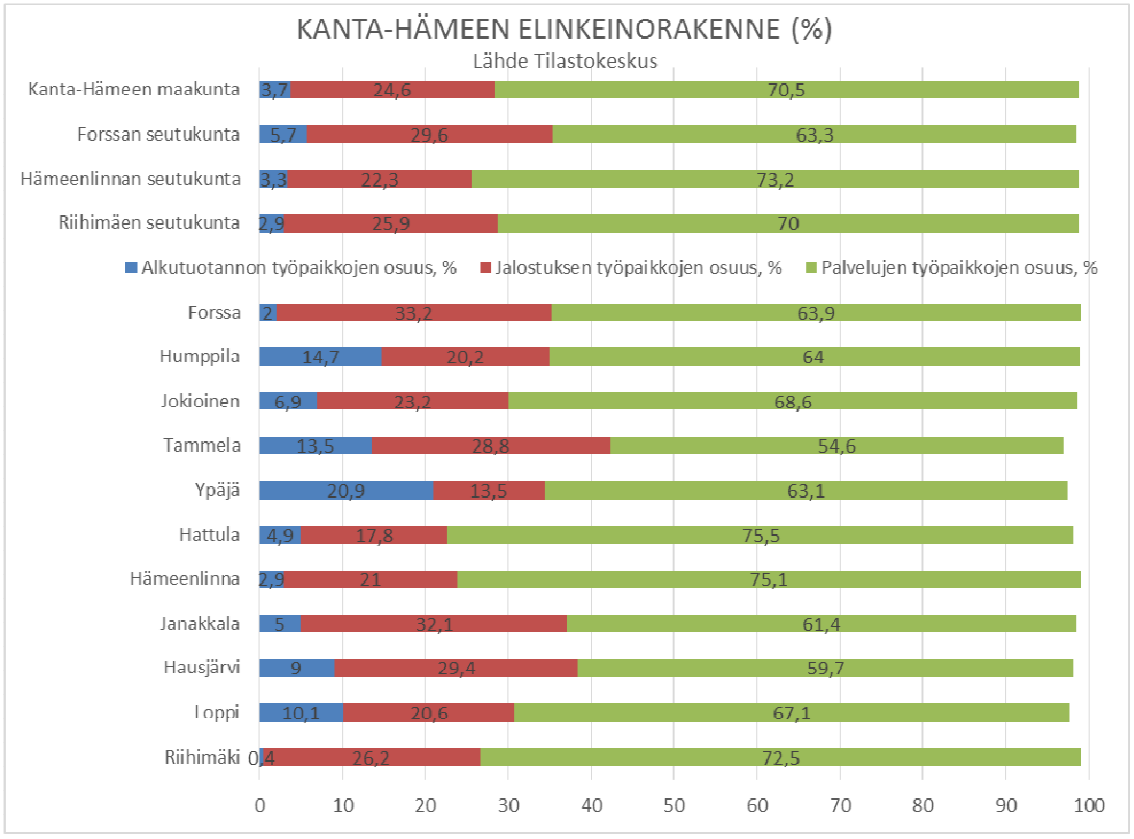
3.5 Työpaikka- ja työllisyyskehitys

Viimeisimmät Tilastokeskuksen julkaisemat työpaikkojen tilastoluvut ovat vuodelta 2015. Kanta-Hämeessä oli vuonna 2015 työpaikkoja kaikkiaan 64 163, työllisiä 71 144 ja työpaikkaomavaraisuus 90,2 %. Sitä edeltävien vuosien kehitys oli työpaikkojen ja työllisten osalta lievästi negatiivista, vaikka väestö kasvoi lähes 1700 hengellä vuodesta 2008 (173 041) vuoteen 2015 (174 710). Vuonna 2008 työpaikkoja oli kaikkiaan vielä 69 997, työllisiä 76 755 ja työpaikkaomavaraisuus 91,2 %. Tämä selittyy lähinnä yleisellä eri toimialojen toimintojen tehostumisella ja automaatiolla sekä väestön ikärakenteen muutoksella, jossa vanhusväestön osuus kasvaa yhä nopeammin.

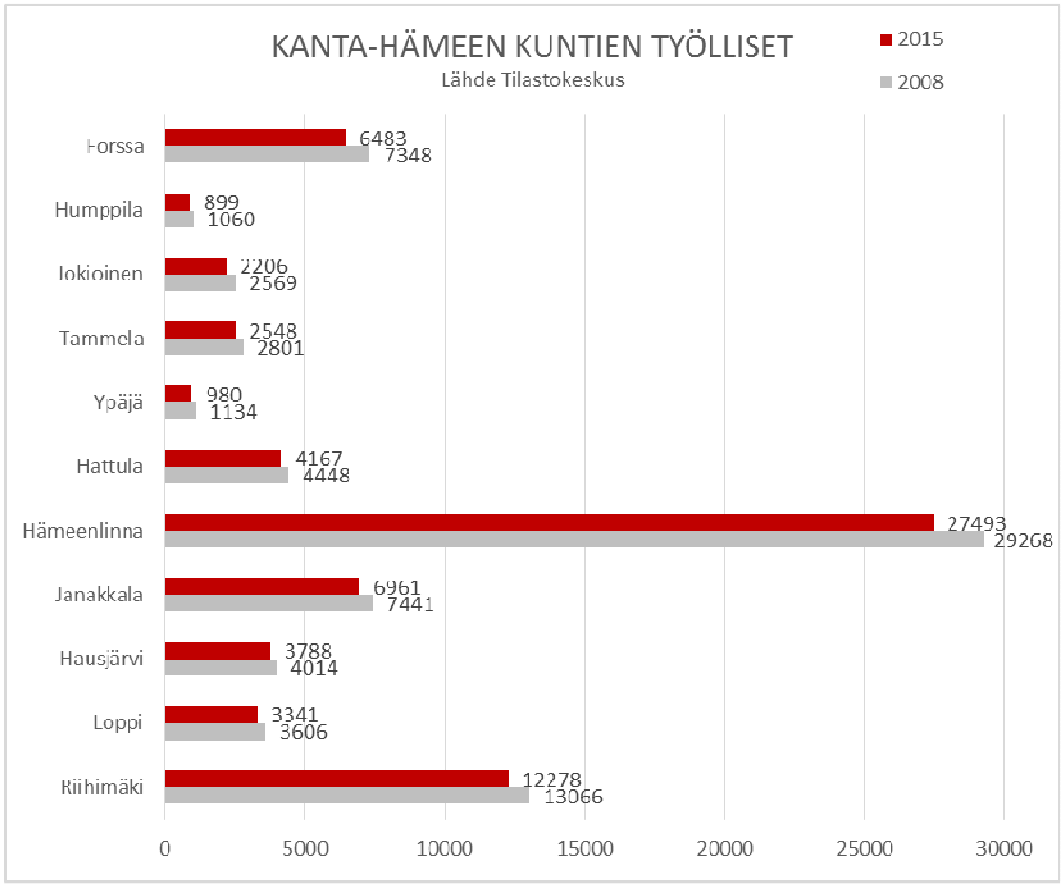
Työpaikkojen määrän muutos vuodesta 2008 vuoteen 2015 kunnittain:

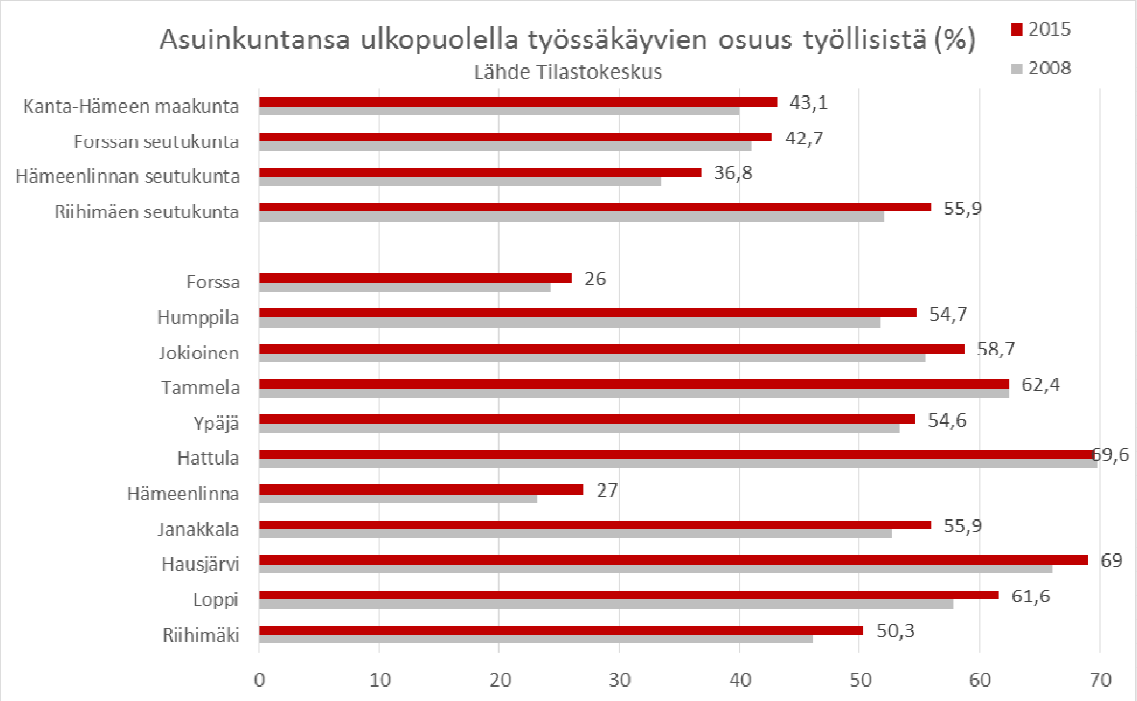
Alla on taulukko Kanta-Hämeen työpaikoista vuonna 2015 jaettuna alkutuotannon, jalostuksen ja palvelujen työpaikkoihin (lähde Tilastokeskus). Forssan seudun erityinen vahvuus on alkutuotannon laajuus. Forssan seutu on maataloustuotannossaan Kanta-Hämeen ja koko Suomen ruoka-aitta.

Työllisten määrän muutos kunnittain vuodesta 2008 vuoteen 2015:

Pendelöinnillä on yhä suurempi rooli väestön arjessa. Manner-Suomessa suurin pendelöijien osuus vuonna 2015 oli Kanta-Hämeessä, jossa 43,1 prosenttia maakunnassa asuvista työllisistä työskenteli asuinkuntansa ulkopuolella. Pendelöinnin kotikunnan ulkopuolelle työhön ennustetaan edelleen kasvavan.

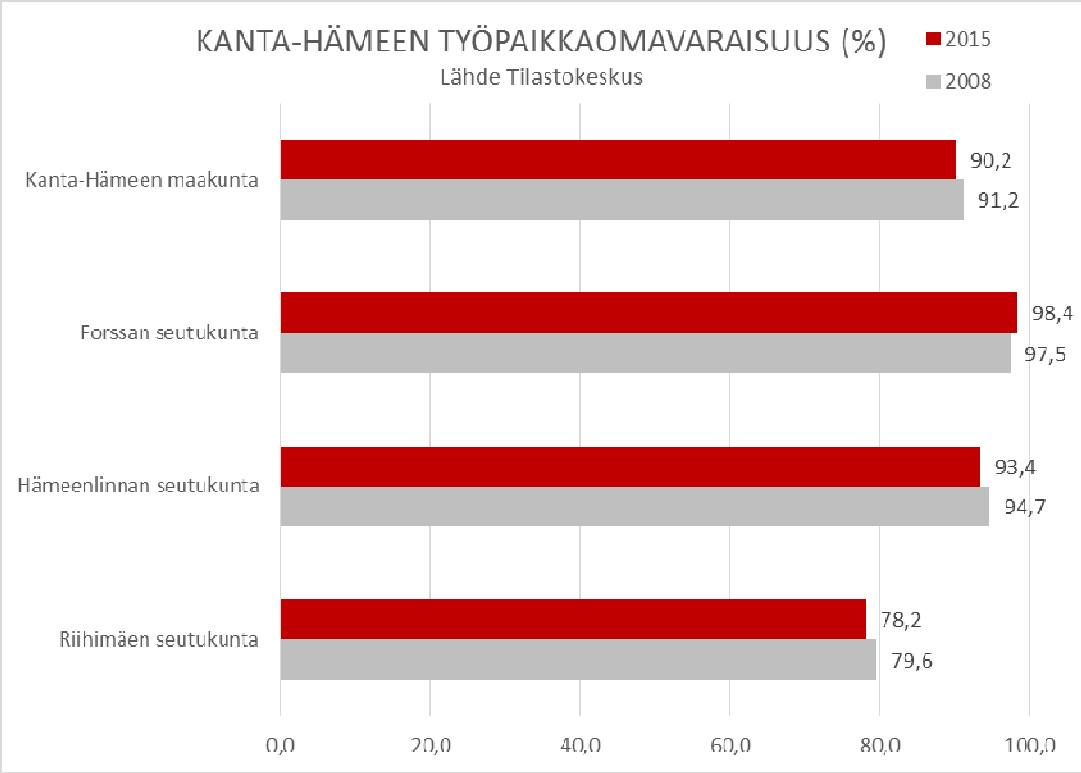
Vuonna 2015 Kanta-Hämeen työllisistä muissa maakunnissa kävi töissä yhteensä 15 872 henkilöä ja Kanta-Hämeeseen pendelöi töihin muista maakunnissa yhteensä 8 891 henkilöä. Kanta-Hämeen nettopendelöinti oli -6 981 henkilöä ja työpaikkaomavaraisuus 90,2 %.

Hämeenlinnan työllisistä 27 % kävi vuonna 2015 töissä oman kuntansa ulkopuolella. Hämeenlinnalaisista kävi töissä pääkaupunkiseudulla 1 557 henkilöä ja Tampereella 621 henkilöä. Hämeenlinnalaiset kävivät töissä muissa kunnissa eniten Janakkalassa (1 112 henkilöä) ja Hattulassa (933 henkilöä). Hattulalaisista työllisistä joka toinen (2001 henkilöä) ja janakkalalaisista työllisistä joka neljäs (1 751 henkilöä) pendelöi töihin Hämeenlinnaan. Hämeenlinnaan pendelöi töihin pääkaupunkiseudulta kaikkiaan 474 henkilöä ja Tampereelta 557 henkilöä.

Riihimäen työllisistä 50,3 % eli yli puolet kävi vuonna 2015 töissä oman kuntansa ulkopuolella. Riihimäkeläisistä kävi töissä pääkaupunkiseudulla kaikkiaan 2 248 henkilöä ja pääkaupunkiseudulta pendelöi Riihimäelle töihin kaikkiaan 374 henkilöä. Tilastokeskuksen työssäkäyntiluokituksen mukaan Riihimäki kuuluu Helsingin työssäkäyntialueeseen. Riihimäkeläiset kävivät töissä muissa kunnissa eniten Hyvinkäällä (1 607) ja Helsingissä (1 428). Hausjärvelle, Janakkalalle ja Lopelle Riihimäki on merkittävä työssäkäynnin kohde. Hausjärveläisistä työllisistä 754, janakkalalaisista työllisistä 628 ja loppilaisista työllisistä 594 käy töissä Riihimäellä. Riihimäelle pendelöi töihin Hyvinkäältä 784 henkilöä ja Hämeenlinnasta 602 henkilöä.

Forssan työllisistä 26 % kävi vuonna 2015 töissä oman kuntansa alueella.
Forssalaiset kävivät töissä muissa kunnissa eniten Jokioisilla (357) ja Tammelassa (347). Virtaus on Forssan seudulla voimakkaampi keskuskaupungin suuntaan. Tammelalaisista työllisistä 957 ja jokioislaisista työllisistä 789 työskentelee Forssassa.

Kanta-Hämeen työpaikkaomavaraisuus:

VATT:n ennusteen mukaan Kanta-Hämeessä toimialojen työllisten määrän kasvu tulee vuodesta 2015 vuoteen 2030 olemaan merkittävintä sosiaali- ja terveyspalvelujen (+1057 henkeä = +9,4 %), hallinnon ja tukipalvelujen (+1040 henkeä = +30,5 %), rakentamisen (+753 henkeä = +14 %) ja julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (+572 henkeä = +7,5 %) osalta.

Suurin laskeva kehitys tulee ennusteen mukaan olemaan kaupan toimialalla (yli 2100 henkeä = -24,1 %), informaation ja viestinnän alalla (-730 henkeä = -47,4 %), ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan alalla (-543 henkeä = -15,5 %) ja maatalouden alalla (-440 henkeä = -14,4 %).

VATT:n ennuste Kanta-Hämeen työllisten määrän kehityksestä eri toimialoilla vuodesta 2015 vuoteen 2030:

Toimialat	2015	2030	Muutos Lkm
Sosiaali- ja terveyspalvelut (TOL 86 - 8)	11293	12350	1057
Julkinen hallinto ja maanpuolustus (TOL 84)	7646	8218	572
Kauppa (TOL 45 - 7)	8749	6644	-2105
Rakentaminen (TOL 41 - 2)	5395	6148	753
Hallinto- ja tukipalvelutoiminta (TOL 77 - 82)	3407	4447	1040
Koulutus (TOL 85)	4494	4313	-181
Muut palvelut (TOL 90 - 8): taiteet, viihde ja virkistys	3727	4278	551
Kuljetus ja varastointi (TOL 49 - 53)	3579	3589	10
Metallien jalostus ja tuotanto (TOL 24 - 5)	3205	3036	-169
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (TOL 69 - 75)	3495	2952	-543
Maatalous (TOL 01)	3051	2611	-440
Majoitus- ja ravitsemistoiminta (TOL 55 - 6)	2304	2191	-113
Elintarvikkeiden valmistus (TOL 10 - 2)	2052	1776	-276
Koneiden ja laitteiden valmistus (TOL 28)	1160	1219	59
Paperi- ja selluteollisuus (TOL 17 - 8)	1167	1164	-3
Rakennusaineteollisuus (TOL 23)	996	1083	87
Muu valmistus (TOL 31 - 3): huonekaluteollisuus	1123	983	-140
Energiahuolto (TOL 35 - 9)	1175	924	-251
Informaatio ja viestintä (TOL 58 - 63)	1541	810	-731
Kiinteistöjen välitys ja kauppa (TOL 68)	653	770	117
Kemianteollisuus (TOL 19 - 22)	749	768	19
Puuteollisuus (TOL 16)	564	720	156
Metsätalous ja kalatalous (TOL 02 - 3)	666	661	-5
Rahoitus- ja vakuutustoiminta (TOL 64 - 6)	778	607	-171
Kulkuneuvojen valmistus (TOL 29 - 30)	563	532	-31
Tekstiili- ja vaateteollisuus (TOL 13 - 5)	319	282	-37
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus (TOL 26 - 7)	377	275	-102
Kaivostoiminta (TOL 05 - 9)	86	112	26

Kanta-Hämeen uuden maakuntakaavan tavoitevuosi on 2040. Yllä kuvattu työpaikkoja, työllisiä ja pendelöintiä koskeva raportti tukee maakuntakaavan 2040 tavoitteita ja maankäytöllisiä ratkaisuja. Maakuntakaava mahdollistaa ja luo edellytykset seudullisesti ja maakunnallisesti tärkeiden elinkeino- ja työpaikka-alueiden toteutumiselle ja niiden toiminnalliselle vahvistumiselle. Maakuntakaavalla pyritään elinkeinoelämän kilpailukyvyn ja kansainvälisen aseman vahvistamiseen. Kaavan maankäyttöratkaisuilla mahdollistetaan seudullisten ja maakunnallisten elinkeinoalueiden ja maakunnan liikennejärjestelmän pitkäjänteinen kehittyminen sekä edistetään maakunnan uusiutuviin energialähteisiin nojautuvaa maakunnan energiaomavaraisuutta, päästöjen vähentämistä ja pyrkimystä vähähiiliseen talouteen.

3.6 Ympäristön ominaispiirteitä

Kanta-Häme sijaitsee eteläisten rannikkoseutujen ja Järvi-Suomen vaihettumisvyöhykkeellä, minkä vuoksi maakunnan luonnonolosuhteet ovat varsin monimuotoiset. Maakuntaa halkoo useita jääkauden loppuvaiheen aikana syntyneitä harjujaksoja, joiden ikä vaihtelee 12 000 – 10 000 vuoteen. Harjut ovat muodostuneet kaakosta luoteeseen peräytyvän jään reunavyöhykkeessä sulamisvesivirtojen yhteyteen. Jääkauden vaikutukset ovat siis voimakkaasti havaittavissa maakunnassa. Maakunnan yleisin maalaji on moreeni, joka verhoaa isoja alueita vaihtelevan paksuisina kerroksina. Myös sora- ja hiekkamuodostumat sekä laajat savikot ovat yleisiä. Korkeusoloiltaan maakunta on melko tasainen. Alavimmat alueet löytyvät Vanajaveden ja Loimijoen laaksoista, korkeimmat taasen Evon alueelta. Korkeudet vaihtelevat 80 ja 190m välillä. Suoalueita maakunnassa on vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Kanta-Hämeen kokonaissuoala on noin 36 000ha.

Maakunta kuuluu eteläboreaaliseen metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen ja sen vuokkovyöhykkeeseen, jossa vallitseva metsätyyppi on lehtomainen kangas. Ekologisen verkoston kannalta merkittäviä luonnon ydinalueita Kanta-Hämeessä on noin 2 300km^2 mikä on

noin 40 % maakunnan kokonaispinta-alasta. Laadullisesti edustavia metsä-, suo- ja vesiluonnon ydinalueita näistä on noin 1000 km^2.

Kanta-Hämeen maanviljelylle tyypillistä on laaja-alainen kasvinviljely. Viljelykäytössä olevaa peltoalaa maakunnassa on noin 104 000ha, joka on noin 18 % maakunnan kokonaispinta-alasta. Pellot eivät ole sijoittuneet tasaisesti maakuntaan, vaan maakunnassa on havaittavissa selkeitä peltokeskittymiä. Kanta-Hämeen pelloista suurin osa, noin 84 %, on maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä. Laajin yhtenäinen peltoalue on Lounais-Hämeessä Forssan, Humppilan, Jokioisten Ypäjän ja Tammelan kuntien alueella sijaitseva 29 838 hehtaarin suuruinen alue. Toiseksi suurin alue sijaitsee Janakkalan, Hausjärven ja Riihimäen kuntien alueella ja on kooltaan 13 750 ha. Maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita sijaitsee jokaisen hämäläisen taajaman ympärillä.

Vedenhankinnan kannalta käyttökelpoisimmat pohjavesivarat sijaitsevat lajittuneissa sora- ja hiekkakerrostumissa, kuten harjuissa ja suurissa reunamuodostumissa. Hämeen pohjavesivarat ovatkin runsaat. Pohjavesialueita on noin 250 kappaletta ja pohjavesi on yleensä laadultaan hyvää.

Kanta-Hämeen maakunnan pinta-alasta on vesistöjen peitossa n. 9% joka on 490 km^2. Järviä ja lampia on yhteensä noin 800 kappaletta, joissa on rantaviivaa yhteensä 2560 km. Kanta-Hämeen pintavedet kuuluvat pääosin Pohjanlahteen virtaavan Kokemäenjoen vesistöalueen latvaosiin, lisäksi pienemmät alueet purkavat Suomenlahteen purkavien Vantaanjoen vesistöalueen (mm. osa Riihimäen kaupungin vesistöistä), Mustijoen vesistöalueeseen (osa Hausjärven vesistöistä) sekä Karjaanjoen (Lopen eteläiset osat) ja Paimionjoen (Tammelan eteläiset osat) latvavesien kautta. Kokemäenjoen vesistöön purkautuvat vedet kulkevat kolmea pääreittiä myöden, jotka tapaavat toisensa Kokemäenjoen pääuomassa vasta Huittisten kohdalla, jossa Loimijoki ja Kokemäenjoen pääuoma yhdistyvät. Vanajan reitin ja Hauhon-Längelmäveden reittien vedet kohtaavat toisensa aikaisemmin, Vanajanselän pääaltaassa Valkeakosken alapuolella. Vesistöjen tilassa on merkittäviä alueellisia eroja, riippuen järvien ja jokien sijainnista sekä niiden historiasta ja nykyisestä valuma-alueen maankäytöstä ja asutuksesta.

Kanta-Hämeen kaikkien yli 1 km^2 järvien sekä valuma-alueeltaan yli 100 km^2 jokien ekologinen tila on luokiteltu Hämeen ELY-keskuksen toimesta viimeksi lokakuussa 2013. Luokittelun mukaan Kanta-Hämeen vesistöjen tilassa on tyypillistä se, että vesistöreittien latvaosista vedet lähtevät laadultaan erinomaisina tai hyvinä, mutta heikkenevät alavirtaan tultaessa tyydyttävään tai jopa välttävään tilaan. Heikoimmassa kunnossa olevat vedet sijaitsevat pääosin maatalousvaltaisilla alueilla sekä suurimpien asutuskeskusten lähettyvillä. Vesien tilassa näkyy myös historialliset vaikutukset, kuten teollisuuden ja asutuksien heikosti tai ei lainkaan puhdistetut jätevedet; ne näkyvät järvien pohjasedimenteissä vieläkin mm. aiheuttaen järvien sisäisen kuormituksen lisääntymistä. Jokivedet ovat kokonaisuudessaan selvästi heikommassa tilassa kuin järvet. Suurista vesistöalueista Hauhon reitin vedet ovat keskimääräisesti laadultaan parhaimmat, Loimijoen suunnalla sekä Vanajan reitin alaosissa on runsaasti ekologiselta tilaltaan tyydyttäviä-välttäviä vesiä. Kanta-Hämeessä erinomaisia tai hyviä järviä on 57% luokiteltujen järvien kokonaispinta-alasta.

Hämäläinen kulttuuriympäristö kattaa kaikki ihmistoiminnan aikakerrokset ja on sisällöltään monipuolinen ja monimuotoinen. Sille on kautta aikain ollut ominaista vahva yhteys luontoon ja maisemaan. Kulttuuriympäristön kehitys on alkanut heti viimeisimmän jääkauden jälkeen ihmisen asuttaessa jään ja veden alta vapautuneen maan. Täysin koskematonta luonnonmaisemaa Hämeessä on melko vähän. Viljelyyn sopiva maa on lähes kokonaisuudessaan peltoina ja asutus on kehittynyt jo kauan sitten vakiintuneille sijoille, missä olosuhteet ovat olleet ihmisasutukselle edullisimmat. Metsäisiksi ovat jääneet maaperältään karut ja vaikeasti muokattavat ylänköalueet. Hämäläisen kulttuuriympäristön merkittävimmät tihentymät sijaitsevat suurten vesireittien varrella. Vesireittien lisäksi kulttuuriympäristön tihentymiin ovat vaikuttaneet useat vanhat, usein harjuja seurailevat

maakulkureitit sekä paikalliset luonnon tarjoamat olosuhteet kulloisenkin ajan ihmisen elinkeinoille ja muulle elämäntavoille. Hämäläisen kulttuuriympäristön maakunnallisia erityispiirteitä voidaan hahmottaa seuraavasti:

- *Kulttuuriympäristö kokonaisuutena:* vahva suhde luontoon, pitkä ajallinen kerroksisuus, arvojen päällekkäisyys, liikenneyhteyksien vaikutus, seuduttaiset vaihtelut
- *Maisema:* maisemakuvan monipuolisuus maisematyypeittäin, harvaan asutut metsäiset ylänköalueet, asutut vesitöihin tukeutuvat laaksot, viljely- ja vesistömaisemat ja niiden yhdistelmät, harjut maisemakuvassa
- *Arkeologinen kulttuuriperintö:* rautakauden näyttävät muinaisjäännökset (linnavuoret, kuppikivet, miekanhiontakivet), kivikautisen asutuksen tihentymät
- *Rakennettu kulttuuriperintö:* keskiajan monumentit (linna, kivikirkot, tiestö), hyvin säilyneet vanhat kylät, kartanokulttuuri, liikenteeseen liittyvä rakentaminen (rautatiearkkitehtuuri), maanpuolustuksen ja julkishallinnon rakentaminen, tiilirakentaminen, pikkukaupunkikulttuuri
- *Perinnemaisemat:* katajakedot, metsälaitumet

4 MAAKUNTAKAAVAN TAVOITTEET

Tavoitteet voidaan kiteyttää seuraavasti:

- Kaava on mahdollistava ja kasvua tukeva.
- Kaava mahdollistaa väestösuunnitteen mukaisen väestön kasvun eli yhteensä noin 18 000 asukkaan lisäyksen vuoteen 2040, jolloin maakunnassa olisi noin 192 000 asukasta.
- Kaava tukee elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja kestävän palvelurakenteen positiivista kehittymistä ja luo edellytykset seudullisesti ja maakunnallisesti tärkeiden elinkeinoalueiden toteutumiselle ja niiden toiminnalliselle vahvistumiselle.
- Liikennejärjestelmä ja -palvelut tukevat ihmisten arkiliikkumista, elinkeinoalueiden saavutettavuutta ja kuljetusten sujuvuutta sekä liikenneturvallisuutta.
- Elinympäristöt ovat turvallisia, terveellisiä ja viihtyisiä.
- Hämäläinen luonto ja kulttuurihistoria toimivat tärkeinä Kanta-Hämeen vetovoimatekijöinä ja säilyvät myös seuraaville sukupolville.

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 toimii maakunnan kehittämisen strategisena asiakirjana. Se on pitkän tähtäimen maankäytön suunnitelma, joka astuessaan voimaan korvaa Kanta-Hämeen nykyisen maakuntakaavan ja voimassa olevat vaihemaakuntakaavat.

Maakuntakaavan tavoitteet nojautuvat marraskuussa 2017 maakuntavaltuuston hyväksymään Häme-ohjelmaan 2018+. Maakuntaa kehitetään Häme-ohjelmassa linjatun mukaisesti siten, että strategiset painopisteet ovat:

- Kasvukäytävät ja saavutettavuus
- Monipuolinen asuminen ja hyvinvointi
- Biotalous ja luonnonvarojen kestävä käyttö
- Valmistavan teollisuuden mahdollisuudet
- Kansainvälistyminen ja vetovoima.

Maakunnan alue- ja yhdyskuntarakennetta ja mitoitusta koskevat linjaukset ja tavoitteet sisältyvät maakuntavaltuuston 30.5.2016 hyväksymään rakennetarkasteluun. Maakuntahallitus hyväksyi helmikuussa 2016 maakunnan väestösuunnitteen 2016–2040 käytettä-

väksi maakuntakaavan kokonaisuudistuksen mitoituksen lähtökohtana. Maakuntakaava mahdollistaa väestösuunnitteen mukaisen positiivisen väestön kasvun. Maakuntakaava kehittää maakuntaa tasapuolisesti eri seutukuntien vahvuudet ja mahdollisuudet huomioon ottaen. Maakuntakaava tukee kasvu- ja kehityskäytävien elinvoimaisuutta ja toimivuutta.

Maakuntakaavalla tuetaan maakunnan tasapainoista väestön kasvua sekä alue-, yhdyskunta- ja palvelurakenteen kestävää kehittämistä. Maakuntakaavalla pyritään elinkeinoelämän kilpailukyvyn ja kansainvälisen aseman vahvistamiseen. Näihin tavoitteisiin pyritään hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita, edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävää käyttöä. Kaavan maankäyttöratkaisuilla mahdollistetaan seudullisten ja maakunnallisten elinkeinoalueiden ja maakunnan liikennejärjestelmän pitkäjänteinen kehittyminen. Maakuntakaavalla tuetaan ja edistetään uusiutuviin energialähteisiin nojautuvaa maakunnan energiaomavaraisuutta, päästöjen vähentämistä sekä pyrkimystä vähähiiliseen talouteen.

Vähittäiskauppaa koskevan maakuntakaavaratkaisun tavoitteena on ohjata palveluverkon kehittämistä osana tarkoituksenmukaista alue- ja yhdyskuntarakennetta. Ratkaisulla pyritään luomaan edellytykset kannattavalle, kilpailukykyiselle ja houkuttelevalle liiketoiminnalle ja toimivalle kilpailulle.

Kehittämisen vaihtoehdot

Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan valmistelun yhteydessä tehtiin laaja yhdyskuntarakenteen kehittämisen vaihtoehtojen ja painopistelinjausten tarkastelu. Tarkastelussa oli kolme skenaariota: Maakunnan alue- ja yhdyskuntarakenne kehittyy nykyisen kaltaisesti, jonka seurauksena rakenne jatkaa hajautumista. Toinen skenaario painotti tukeutumista nykyistä voimakkaammin raideliikenteeseen ja rakenteen kiinnittymistä nykyistä enemmän pääratoihin. Kolmannelle skenaariolle luonteenomaista oli yhdistää useita vahvuuksia: Seuturakenne, päätie- ja rataverkko sekä työssäkäynnin suuntautuminen pääkaupunkiseudulle. Edellä kuvattu skenaariotarkastelu on myös tämän maakuntakaavan taustalla. Täysin uusia vaihtoehtoja ei ole taustaksi rakennettu. Lähtökohtana on syventää nykyisen rakenteen kehittymisen tarkastelua ja luoda sitä kautta päälinjat kehittämiselle. Päälinjaukset perustuvat maakuntavaltuuston hyväksymään maakuntastrategiaan. Aluerakenteessa painottuvat seuturakenne sekä kasvu- ja kehityskäytävät. Taustaselvityksissä, erityisesti rakennetarkastelussa 2016 on tarkasteltu osa-alueiden vaihtoehtoisia kehityspolkuja, kuten maakunnan keskusverkon rakennetta sekä väestön ja asuntotuotannon määriä eri kehityspoluissa. Kanta-Hämeen väestön määrän kehityksen arvioidaan olevan tulevaisuudessa positiivista, joskin varsin hillittyä. Tästä syystä muutokset myös alue- ja yhdyskuntarakenteessa ovat hitaita.

5 SELVITYKSET

Kanta-Hämeen rakennetarkastelu (2016)
Kanta-Hämeen vetovoimatekijät (2016)
Hämeen liiton väestösuunnite 2016 - 2040 (2016)
Asuntorakentamisen tarve Kanta-Hämeessä 2016 - 2040

Kaupan palveluverkkoselvitys (2016)
Kaupan palveluverkkoselvityksen karttaliite (2016)
Kaupan palveluverkkoselvityksen päivitys MRL:n muutosten vaikutuksista (2016)
Kaupan palveluverkkoselv. täydennys: Humppilan matkailukeskuksen mitoitus (2017)

Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelma (2016)

Kanta-Hämeen maakunnallinen ekologisten verkostojen selvitys (2016)

Kanta-Hämeen maakunnallinen maisemaselvitys (2016)
Kanta-Hämeen maatalouden kannalta hyvät ja yhtenäiset peltoalueet (17 Mt) (2016)
Kanta-Hämeen keskiaikaisten kylätonttien sijainti taajama-alueilla (2017)

Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet (2011)
- Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (2016)
- Esitys valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi Kanta-Hämeessä

Loimijokilaakson viljelymaisemat (2016)
- Opas arvokkaan maisema-alueen maankäytön suunnitteluun

Vanajaveden laakso ja Aulanko (2016)
- Opas arvokkaan maisema-alueen maankäytön suunnitteluun

Soidensuojelun täydennysohjelma (2015)
- Soidensuojelutyöryhmän ehdotus soidensuojelun täydentämiseksi

Hämeenlinnan ja Hattulan pohjavesialueiden suojelusuunnitelma
Kanta-Hämeen maakuntakaavan metsätaloudellisten vaikutusten arviointi (2017)

Keskeisen päätieverkon toimintalinjat (2017)
- Päätieverkon merkitysperusteinen jäsentely sekä valtakunnalliset tavoitteet ja linjaukset pääteiden suunnittelun ohjaukseen

Uudenmaan ELY-keskuksen alueen merkittävän tieverkon palvelutasoselvitys (2017)
- Maantieverkon henkilöliikenteelle ja kuljetuksille tarjoaman palvelutason, palvelutasotavoitteiden ja palvelutasopuutteiden määritys ja menetelmien kehittäminen

Raskaan liikenteen taukopaikat Uudenmaan ELY-keskuksen alueella (2015)
- Kysynnän ja tarjonnan analyysi sekä mahdollisia yhteistoimintamalleja

Humppilan logistiikka- ja liikennepalvelujen alue (2015)
- Selvitys Humppilan logistiikka-alueen kehittämismahdollisuuksista

Forssan rautatieyhteys (2016)
- Esiselvitys Forssan rautatieyhteyksien kehittämisestä vaiheittain

VT2 Pori-Helsinki kehittämisselvitys (2017)
- VT2 -käytävässä seuraavien 10 vuoden aikana toteutettavien toimenpiteiden määrittäminen

VT3 Kanta-Hämeen alueen kehittämislinjausten esiselvitys
- Tien kehittämistarpeiden ja niiden taustalla olevien muutosten arviointi

Hämeenlinnan 10-tien kaupunkijakson palvelutasoselvitys (2017)
- 10-tien liikenteen koostumuksen sekä väylän roolin ja kehittämisen tarkastelua palvelutasonäkökulmasta

Maanteiden 130 ja 292 liikenneselvitys (2017)
- Maankäytön kasvu ja nykyisen tieverkon toimenpidetarpeet Hämeenlinnan ja Janakkalan alueella

Moreenin eritasoliittymän liikenteelliset vaikutukset, VT3 Hämeenlinna (2017)
Maantien 130 liikenneselvitys välillä Linnatuuli-Hyvinkää (2017)
- Maankäytön yhteydet ja maankäytön kasvun liikenteelliset vaikutukset maantielle 130

Valtatien 10/12 ja kantatien 54 roolit liikennejärjestelmässä (2014)
- Palvelutasolähtöinen vertailu teiden toiminnallisesta asemasta.

Merven elinkeinoalueen yhteydet (2016)
- Selvitys vaihtoehtoisista liikennejärjestelyistä

Riihimäen kaupunkiseudun maankäytön ja liikkumisen suunnitelma (2016)
- Yhteenveto vaiheista I ja I

Elinkeinoelämän kuljetukset tieverkolla – volyymi ja arvoanalyysi (2017)
Raakapuun kuormauspaikan sijaintiselvitys, Hämeenlinnan seutu (2017)
Liikenneviraston selvitys Suomen rataverkon puuterminaaleista (tekeillä)

6 SUUNNITTELUVAIHEET, OSALLISTUMINEN JA VUOROVAIKUTUS

6.1 Aloitus- ja tavoitevaihe (8/2015 – 6/2016)

Kanta-Hämeen maakuntavaltuusto tutustui seminaarissaan 31.8.2015 maakuntakaavan uudistamisen merkitykseen, kaavoitusprosessin vaiheisiin, pohti maakuntakaavan uudistamisen alustavia tavoitteita sekä tarkensi kuvaa maakunnan, kaupunkiseutujen ja kuntien vahvuuksista, vetovoimatekijöistä ja profiileista kaavan suunnittelutyön alussa laadittavaa rakennetarkastelua varten. Näitä lähtökohtia tarkennettiin edelleen maakuntahallituksen työseminaarissa 15. - 16.9.2015.

Maakuntavaltuusto päätti maakuntakaavan 2040 laadinnasta 23.11.2015 § 24.

Hämeen liitto laati maakuntakaavan 2040 osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS), jossa määriteltiin myös kaavan alustavat tavoitteet. OAS on maankäyttö- ja rakennuslain 63 §:n mukainen suunnitelma maakuntakaavan osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä vaikutusten arvioimisesta. OAS:ssa kerrotaan, mitä kaavassa on tarkoitus käsitellä, millaisia vaihtoehtoja mahdollisesti tutkitaan ja miten vaikutuksia arvioidaan. Lisäksi siinä kerrotaan, ketkä ovat osallisia, miten he saavat tietoa suunnittelusta sekä missä vaiheessa ja miten he voivat esittää mielipiteitään suunnitelman sisällöstä.

Hämeen liitto järjesti ympäristöministeriön kanssa työneuvottelun 25.11.2015 maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) sisällöstä ja maakuntakaavan 2040 laadinnasta. OAS:n viimeistelyssä huomioitiin neuvottelussa esillä olleet asiat.

OAS käsiteltiin maakuntahallituksessa 7.12.2015, § 192. Maakuntahallitus päätti kaavan vireilletulon kuuluttamisesta, OAS:n nähtävilläolosta ja lausuntojen pyytämisestä.

Hämeen liitto järjesti maakuntakaavan 2040 laadintaa koskevan työneuvottelun Puolustusvoimien kanssa 8.12.2015. Siinä käsiteltiin puolustushallinnon kannalta tärkeitä aluevarauksia, kohteita ja mahdollisia jatkoselvitystarpeita maakuntakaavan laadinnassa.

Maakuntakaavan 2040 vireilletulosta ja OAS:n nähtävilläolosta julkaistiin kuulutus 4.1.2016 Hämeen sanomissa, Aamupostissa, Forssan Lehdessä ja Helsingin Sanomissa, ja lähetettiin kuulutus jäsenkunnille kuntien ilmoitustauluille asetettavaksi.

Maakuntakaavan 2040 OAS oli nähtävillä 7.1. – 19.2.2016 ja lausuntojen sisäänjättö päättyi 4.3.2016. OAS oli nähtävillä Hämeen liitossa, Hämeen liiton internetsivuilla sekä kuntien virastoissa. OAS:sta tiedotettiin ja varattiin mahdollisuus palautteen antamiseen.

OAS:n nähtävilläoloaikana tammi-helmikuussa 2016 Hämeen liitto neuvotteli erikseen kaikkien jäsenkuntien kaavoitusviranomaisten ja teknisen johdon kanssa (1. kuntakierros) maakuntakaavan tavoitteista, väestösuunnitteesta sekä rakennetarkastelusta ja kuuli kuntien toiveita ja kehittämisajatuksia kaavan laadintaa varten.

Aloitus- ja tavoitevaiheessa käynnistettiin myös ensimmäisten kaavan taustaselvitysten, kuten Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen ja Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelman laadinta.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 15.2.2016 § 23 Hämeen liiton maakuntakaavaa 2040 varten laatiman Kanta-Hämeen väestösuunnitteen 2016 – 2040. Maakuntahallitus päätti merkitä väestösuunnitteen tiedoksi ja hyväksyi sen käytettäväksi maakuntakaavan kokonaisuudistuksen mitoituksen lähtökohtana.

Hämeen liitto järjesti jäsenkuntien kaavoitusviranomaisille ja tekniselle johdolle sekä ELY-keskusten edustajille aluesuunnittelutapaamisen Tammelassa 17.3.2016. Tapaamisessa

tiedotettiin ja keskusteltiin maakuntakaavan 2040 rakennetarkastelusta, kaavan suunnittelutilanteesta ja käynnissä olevista selvityksistä.

Kaavoitusprosessin tässä vaiheessa käynnistettiin kolme taustaselvitystä: Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, Kanta-Hämeen hyvät ja yhtenäiset peltoalueet sekä Kanta-Hämeen ekologinen verkosto.

Hämeen liitto järjesti työneuvottelun Hämeen ELY-keskuksen asiantuntijoiden kanssa 22.3.2016 Kanta-Hämeen pohjavesialueista, maa-ainesten otosta sekä vesihuollon aluevarauksista maakuntakaavassa.

Hämeen liitto käynnisti maaliskuussa 2016 selvityksen Forssan rautatieyhteyksien kehittämisestä. Maakuntakaavassa 2040 tullaan käsittelemään Forssan seudun rautatieyhteyksiä, vaihtoehtoja ja vaiheistusta. Yhteydet liittyvät myös Humppilan vt 2:n ja Turku-Toijala raideyhteyden risteysalueelle osoitettavaan logistiikka-alueeseen.

OAS:sta saatiin palautteita yhteensä 40 kappaletta. Lausunnot ja mielipiteet tukivat pääsääntöisesti OAS:n linjauksia ja kukin lausunnonantaja luonnollisesti korosti asioita omasta näkökulmastaan. Merkittäviä muutoksia OAS:aan ei palautteen pohjalta ollut tarvetta tehdä. Muutokset koskivat lähinnä aikataulun täsmentymistä ja laadittavia selvityksiä.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 9.5.2016 § 77 Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen. Maakuntahallitus merkitsi esittelyn tiedoksi ja hyväksyi kaupan palveluverkkoselvityksen käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona.

Maakuntakaavan 2040 ensimmäinen viranomaisneuvottelu pidettiin 20.5.2016, kun OAS:sta saatu palaute oli saatu ja palautteen vastineet valmisteltu. Viranomaisneuvotteluun osallistui 18 henkilöä ja edustajia oli Hämeen liiton lisäksi puolustusvoimien logistiikkalaitokselta, Uudenmaan liitosta, Museovirastosta, Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskuksista, Liikennevirastosta, ympäristöministeriöstä, Kanta-Hämeen Pelastuslaitokselta, Fingrid Oy:stä ja Suomen Metsäkeskuksesta.

Maakuntavaltuusto käsitteli kokouksessaan 30.5.2016 § 10 Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 rakennetarkastelun. Maakuntavaltuusto hyväksyi rakennetarkastelun käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 13.6.2016 § 104 Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 OAS:sta saadun palautteen vastineet. Maakuntahallitus päätti toimittaa lausuntonsa antaneille ja mielipiteensä toimittaneille yhteenvedon, joka sisälsi kaikkien palautteiden lyhennelmät sekä vastineet. Maakuntahallitus päätti myös hyväksyä ensimmäisen viranomaisneuvottelun sekä palautteen vastineiden perusteella päivitetyn osallistumis- ja arviointisuunnitelman.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa tarkistetaan kaavaprosessin kuluessa ja se on luettavissa Hämeen liiton www-sivuilla osoitteessa:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-osallistumis-ja-arviointisuunnitelma

6.2 Valmisteluvaihe (6/2016 – 7/2017)

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 13.6.2016 § 105 Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelman. Maakuntahallitus merkitsi esittelyn tiedoksi ja hyväksyi suunnitelman käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona.

Tässä vaiheessa Hämeen liitto käynnisti huhtikuussa 2016 valmistuneen Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen päivityksen siten, että siinä huomioidaan myös ympäris-

töministeriön tuore luonnos hallituksen esitykseksi maankäyttö- ja rakennuslain muutoksesta kaupan säätelyn säädösten osalta.

Hämeen liitto järjesti Hämeen ELY-keskuksen asiantuntijoiden kanssa työneuvottelun 28.9.2016 luonnonsuojelualueista. Siinä käsiteltiin mm. soidensuojelun täydennysohjelman tilannetta sekä toteutumattomien luonnonsuojelualueiden käsittelyä maakuntakaavassa.

Loka-marraskuussa 2016 Hämeen liitto neuvotteli erikseen kaikkien jäsenkuntien kaavoitusviranomaisten ja teknisen johdon kanssa (2. kuntakierros) maakuntakaavan luonnoksen sisällöstä ja kuuli kuntien toiveita ja kehittämisajatuksia kaavan laadintaa varten.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 7.11.2016 § 190 Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavan valmistelua ja Kanta-Hämeen kaupan palvelurakenteen käsittelyä maakuntakaavassa. Maakuntahallitus käsitteli valmistuneen Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen päivityksen, joka koski vireillä olevien maankäyttö- ja rakennuslain muutosten vaikutusta kaupan säätelyyn. Maakuntahallitus merkitsi esittelyn tiedoksi, hyväksyi päivitetyn selvityksen käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona sekä hyväksyi, että maakuntakaavan 2040 luonnoksessa kaupan palveluverkon sijoittaminen ja mitoitus perustuvat esittelyn mukaiseen ratkaisuun.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 7.11.2016 § 191 selvitykset Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista sekä Kanta-Hämeen hyvistä ja yhtenäisistä peltoalueista ja § 192 selvityksen Kanta-Hämeen ekologisista verkostoista. Maakuntahallitus hyväksyi selvitykset käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona.

Hämeen liitto suunnitteli maakuntakaavan 2040 alustavan luonnoksen kartan, merkinnät ja määräykset sekä alustavan kaavaselostuksen.

Maakuntahallitus keskusteli kokouksessaan 12.12.2016 § 213 maakuntakaavan 2040 sisällöstä ja linjasi jatkovalmistelua. Kokouksessa esiteltiin maakuntakaavan 2040 alustavat luonnokset maakuntakaavakartasta, kaavamerkinnöistä ja -määräyksistä.

Hämeen liitto järjesti maakuntakaavan 2040 luonnoksen laadintaa koskevan työneuvottelun Museoviraston kanssa 4.1.2017. Siinä käsiteltiin arkeologian ja rakennetun kulttuuriperinnön merkintöjä, määräyksiä ja selvityksiä.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 23.1.2017 maakuntakaavan 2040 luonnoksen kartan, merkinnät ja määräykset sekä selostuksen. Maakuntahallitus päätti, että kyseinen valmistelumateriaali asetetaan yleisön nähtäville ajalle 6.2. – 3.3.2017, ja että viranomaisilta ja sidosryhmiltä pyydetään siitä lausunnot maaliskuun loppuun 2017 mennessä.

Maakuntakaava 2040:n luonnosmateriaali oli nähtävillä Hämeen liiton virastossa sekä maakunnan kaikissa kunnissa. Luonnoksesta pyydettiin lausunnot kaikilta niiltä viranomaisilta ja yhteisöiltä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.

Kaupunkiseutukohtaiset kaavaluonnoksen esittelytilaisuudet pidettiin Hämeenlinnassa 14.2.2017, Riihimäellä 15.2.2017 ja Forssassa 22.2.2017. Esittelytilaisuuksissa kävi yhteensä noin 80 henkilöä jakautuen melko tasaisesti seutujen kesken. Hämeen liiton virastossa kaava-aineistoon kävi nähtävilläoloaikana tutustumassa noin 20 henkilöä. Kaavaluonnosta on lisäksi esitelty lukuisissa yhteistyötahojen tilaisuuksissa.

Kaavaluonnoksesta saatiin lausuntoja 34 kpl, joista seitsemässä ilmoitettiin, että huomautettavaa ei ole. Mielipiteitä saatiin 43 kpl yksityishenkilöiltä, yhteisöiltä ja järjestöiltä. Kritiikissä mikään yksittäinen sisältöasia ei noussut erityisesti esille. Kritiikkiä herättivät esimerkiksi suojelualueet, maa- ja metsätalouden aluemerkinnät sekä eräät liikenteen ratkaisut.

Hämeen liitto järjesti maakuntakaavan 2040 laadintaa koskevan työneuvottelun Hämeen Kylät ry:n kanssa 22.5.2017. Siinä tarkennettiin Hämeen Kylät ry:n antaman lausunnon sisältöä ja linjattiin seudullisesti merkittävien kylien kriteerejä sekä kohdemerkintöjä.

Maakuntavaltuustolle annettiin ajankohtaiskatsaus Kanta-Hämeen maakuntakaavan kokonaisuudistuksesta kokouksessa 29.5.2017 § 10 Muut asiat.

Hämeen liitto järjesti maakuntakaavan 2040 laadintaa koskevan työneuvottelun Riihimäen kaupungin kaavoituksesta vastaavien viranhaltijoiden kanssa 7.6.2017. Siinä tarkennettiin Riihimäen kaupungin lausunnon sisältöä tuoreen kaupunginvaltuuston yleiskaavapäätöksen vuoksi.

Hämeen liitto järjesti maakuntakaavan 2040 suunnittelusta työneuvottelun viranomaisille 15.6.2017. Neuvottelussa käsiteltiin luonnoksesta saatu palaute ja vastineluonnokset maankäyttömuodoittain. Työneuvotteluun osallistui 15 henkilöä ja edustettuina olivat Hämeen liiton lisäksi Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskus, ympäristöministeriö, Liikennevirasto, Museovirasto, Suomen Metsäkeskus, Metsähallitus, Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen esikunta, Fingrid, ja Pirkanmaan liitto.

6.3 Ehdotusvaihe (8/2017 – 2018)

Hämeen liitto järjesti ympäristöministeriön asiantuntijoiden kanssa työneuvottelun 24.8.2017 maakuntakaava 2040 ehdotuksen laadinnasta. Siinä keskityttiin luonnosvaiheessa saadun palautteen pohjalta suojelualueiden, liikenteen ja kaupan sääntelyn käsittelyyn maakuntakaavassa.

Hämeen liitto järjesti Liikenneviraston ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa työneuvottelun 29.8.2017 maakuntakaava 2040 ehdotuksen laadinnasta. Siinä keskityttiin luonnosvaiheessa saadun palautteen pohjalta liikenteen ratkaisuihin maakuntakaavassa.

Maakuntavaltuuston seminaarissa 31.8.2017 annettiin uudelle maakuntavaltuustolle katsaus Kanta-Hämeen maakuntakaavatilanteeseen.

Hämeen liitto järjesti työneuvottelun Hämeen ELY-keskuksen kanssa 5.9.2017 maakuntakaava 2040 sisällöstä, luonnosvaiheen palautteesta ja sen pohjalta ajatelluista muutoksista erityisesti luonnonsuojelun aluevarauksien ja Natura-alueiden kannalta.

Maakuntahallitus käsitteli kokouksessaan 18.9.2017 § 131 Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 valmisteluvaiheen materiaalista saadun palautteen vastineet. Maakuntahallitus hyväksyi vastineet maakuntakaavaehdotuksen valmistelun perustaksi. Vastineet lähetettiin kaikille lausuntonsa antaneille ja mielipiteensä toimittaneille.

Luonnosvaiheessa saadun palautteen ja käytyjen neuvottelujen pohjalta maakuntahallituksen käsittelyn jälkeen maakuntakaava 2040:n sisältöä kehitettiin. Pääasialliset muutokset rakentuvat seuraaville periaatteille:

Taajamatoimintojen ja keskustatoimintojen alueet:
Alueet on ajantasaistettu yhteistyössä kuntien kanssa.

Kaupan alueet:
Aluevaraukset perustuvat kaavan taustaksi valmisteltuun kaupan palveluverkkoselvitykseen. Se on laadittu yhteistyössä kuntien kanssa. Kaupan aluevaraukset vastaavat myös kuntien näkemyksiä.

Suojelualueet:
Uusia suojelualueita kaavaluonnos ei juurikaan sisällä, vanhoja seutukaavan aikaisia suojelualueita, jotka eivät sisälly mihinkään toteutusohjelmiin, poistetaan. Maakuntakaavassa ne alueet, jotka on suojeltu tai tullaan suojelemaan luonnonsuojelulain perusteella, merkitään SL- merkinnällä. Tällaisia alueita ovat mm. jo olemassa olevat toteutetut suojelualueet, valtakunnallisiin suojeluohjelmiin kuuluvat alueet, ELY:n päätöksellä suojeltavat alueet (myös yksityiset suojelualueet) sekä Metsähallituksen luonnonsuojelutarkoituksiin hankitut alueet. Niiltä osin kun vanhassa maakuntakaavassa olevat SL-alueet eivät täytä edellä kuvattuja perusteita, niitä ei nyt osoiteta SL-varauksina. Merkinnöissä on otettu huomioon maakuntakaavan rooli ja asema kaavahierarkiassa. Soidensuojelun täydennysohjelmatyön yhteydessä inventoidut suoluonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet osoitetaan maakuntakaavassa MY-merkinnällä: Maa- ja metsätalousalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja. MY-alueilla metsiä hoidetaan metsälain mukaan.

Tuulivoima- ja turvetuotannon alueet:
Aluevaraukset perustuvat voimassa oleviin vaihemaakuntakaavoihin.

Pohjavesialueet:
Tarkistetaan kaavaehdotukseen viimeisimmän tiedon mukaisiksi.

Kulttuuriympäristö- ja maisema-alueet:
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY, valtioneuvosto 2009): sininen viivoitus ja reunarajaus.
- Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö: Rakennettu Häme -selvitykseen perustuen, sininen viivoitus, ei reunarajausta.
- Valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue: Valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, vihreä viivoitus ja reunarajaus.
- Maakunnallisesti merkittävä maisema-alue: Kanta-Hämeen maisema-alueiden päivitysinventoinnin (2016) mukaiset alueet + valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin (YM 2016) mukaiset alueet, joista ei vielä ole vn:n päätöstä, vihreä viivoitus, ei reunarajausta.

Maa-ainesten otto:
Perustuu pääosin voimassa oleviin maakunta- ja vaihemaakuntakaavoihin, Poski-selvitykseen (Pohjaveden suojelun ja maa-ainesoton yhteensovittaminen), poistetaan ottotoiminnan loppuvaiheessa olevia alueita, uudet kohteet ovat luvitettuja.

Maaseudun kylät:
Kylämäisen asutuksen alueet ja kyläkeskukset on käyty lävitse yhdessä Hämeen Kylät ry:n kanssa ja tarkistettu merkinnät sen perusteella.

Liikenteen alueet:
- Vt 2 osoitetaan merkittävästi parannettavana tienä, maankäytöllisesti varaudutaan Forssan-Humppilan seudulla 2-ajorataisuuteen.
- Valtatiellä 3 varaudutaan maankäytössä lisäkaistoihin 3+3, osoitetaan uusi Moreenin eritasoliittymä.
- Vt 10 osoitetaan HML:n kantakaupungin alueella kaupunkimaisena taajamaväylänä, merkittävästi parannettavana tienä Ypäjä-Jokioinen-Forssa-Tammela -osuudella ja edelleen ja HML:n Siiri – Eteläinen, Forssan autokeitaan alueelle osoitetaan kohdemerkintä ”Liikennejärjestelyjen kehittämisen kohdealue”.
- Kt 54 osoitetaan merkittävästi parannettavana osuudella Loppi-Riihimäki-Oitti-Riihimäen läntinen kehätie osoitetaan yhteystarpeena Arolammin eritasoliittymän lähialueella, lisäksi merkintään kytketään kuntien yhteistä suunnittelua koskeva suunnittelumääräys.
- Ohjeelliset Arolammin orsi sekä Riihimäen itäinen kehätie sisältyvät ohjeellisina tieyhteyksinä, lisäksi suunnittelumääräys, jolla kytketään alueen maankäytön kehittämiseen.

Raideliikenne:
- Forssan seudun raideyhteydet osoitetaan yhteystarpeena, ei aluevarauksena.
- Osoitetaan kaksi valtakunnallista logistiikka-aluetta: Humppilan logistiikan alue vt 2:n ja Turku-Toijala radan läheisyydessä sekä Riihimäen aseman eteläpuolinen logistiikan alue.
- Harvialan ja Monnin taajama-asemat sisältyvät kaavaan.
- Pääradalla varaudutaan maankäytöllisesti yhteensä neljään raiteeseen.

Hämeen liitto neuvotteli Liikenneviraston kanssa 29.9.2017 Kanta-Hämeen rataverkon puuterminaaleista ja niiden merkitsemisestä maakuntakaavaan. Neuvottelussa todettiin, että Liikennevirasto laatii parhaillaan koko Suomen kattavaa selvitystä rataverkon puuterminaaleista. Selvitys valmistuu alkuvuonna 2018, mutta sen linjaukset ovat hyödynnettävissä Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:n ehdotusta laadittaessa.

Hämeen liitto järjesti 21.11.2017 tilaisuuden, jossa kuultiin Suomen Luonnonsuojeluliiton ja Luonnonsuojelupiirien edustajia ja neuvoteltiin maakuntakaava 2040:n linjauksista.

Maakuntakaava 2040:n elinkeinotoimintaan kohdistuvien vaikutusten arviointia varten järjestettiin marraskuussa 2017 kolme seudullista yrittäjäjärjestöjen keskustelutilaisuutta.

Hämeen liitto esitteli maakuntakaava 2040 ehdotuksen sisältöä 27.11.2017 MTK-Hämeen metsävaliokunnassa.

Uudenmaan ELY-keskuksen ja Hämeen liiton toimesta valmistui joulukuussa 2017 selvitys vt3 Moreenin uuden moottoritieliittymän liikenteellisistä vaikutuksista.

Hämeen liiton toimesta valmistui joulukuussa 2017 selvitys keskiaikaisten kylätonttien sijainnista Kanta-Hämeen taajama-alueilla sekä selvitys maakuntakaava 2040:n metsätaloudellisista vaikutuksista.

Hämeen liitto viimeisteli selvitysten, neuvottelujen ja luonnoksesta saadun palautteen perusteella maakuntakaava 2040:n ehdotuksen.

Maakuntahallitus käsittelee alustavan ehdotuksen ja päättää kokouksessaan 18.12.2017 pyytää siitä viranomaisten ja sidosryhmien lausunnot.

Saapuneiden lausuntojen pohjalta järjestetään maakuntakaavan 2040 toinen viranomaisneuvottelu huhtikuussa 2018.

Hämeen liitto viimeistelee maakuntakaavan 2040 ehdotuksen, joka esitellään maakuntahallitukselle toukokuussa 2018. Tavoitteena on, että maakuntahallitus päättää asettaa ehdotuksen yleisön nähtäville 30 pv:n ajaksi touko-kesäkuussa 2018.

Hämeen liitto analysoi nähtävillä olon aikana saapuneet muistutukset ja mahdolliset lausunnot ja tarvittaessa viimeistelee kaavaehdotuksen. Maakuntahallitus käsittelee saapuneen palautteen. Mikäli ehdotukseen päätetään tehdä merkittäviä muutoksia, tulee koko ehdotusvaihe aloittaa alusta, jolloin muutetusta ehdotuksesta pyydetään viranomaisten ja sidosryhmien lausunnot, järjestetään uusi viranomaisneuvottelu ja asetetaan muutettu kaavaehdotus yleisön nähtäville. Mikäli ehdotukseen ei päätetä tehdä muutoksia tai muutokset ovat vähäisiä, voidaan kaavaehdotus viedä maakuntavaltuuston käsittelyyn.

6.4 Hyväksymisvaihe (2018)

Maakuntavaltuusto käsittelee maakuntakaavan 2040.
Tavoitteena on, että valtuusto hyväksyy kaavan marras-joulukuussa 2018.

7 KAAVARATKAISUN SISÄLTÖ, MERKINNÄT JA VAIKUTUKSET

7.1 Koko aluetta koskevat yleismääräykset

RAKENTAMISRAJOITUS

Maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain 33§:n mukainen rakentamista koskeva rajoitus. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Ohjeellisiin merkintöihin ei liity rakentamisrajoitusta ellei siitä erikseen määrätä kyseistä merkintää koskevasti. Yhteystarvetta osoittaviin merkintöihin ei liity rakentamisrajoitusta.

ALUE- JA YHDYSKUNTARAKENNE, ASUMISEN KEHITTÄMINEN

Kehittämissuositus:
Kaupunkiseutujen yhdyskuntarakennetta tulee kehittää tasapainoisesti taajama-asutuksen ja maaseutuasutuksen alueina ja vyöhykkeinä korostaen asumisen laatua ja monipuolisia asumisen mahdollisuuksia tiiviistä kaupunkiasumisesta väljään maaseutuasutukseen. Asumisen sijoituksessa tulee korostaa joukkoliikennettä tukevia, yhdyskuntataloudellisesti, ympäristönsuojelullisesti ja kulttuurisesti kestäviä ratkaisuja. Työssäkäynnin kestäviin ratkaisuihin ja hyvään palveluiden saatavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Palvelujen sijoittamisessa tulee korostaa kaupunki- ja kuntakeskusten sekä maaseudun kyläkeskusten kehittämistä, vetovoimaisten kävelykeskustojen toteutusta, vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoituksen ohjaamista ja palvelualueiden monipuolista kehittämistä. Rakentamisessa tulee hyödyntää maakunnan maisemarakennetta. Vanha olemassa oleva rakennettu ympäristö ja uudisrakentaminen tulee sovittaa yhteen kulttuurisesti kestävällä tavalla.

ALUE JA YHDYSKUNTARAKENNE, ELINKEINOJEN KEHITTÄMINEN

Kehittämissuositus:
Elinkeinoalueita tulee kehittää asumisen ja liikenteellisen sijainnin kannalta keskeisillä ja hyvin saavutettavilla alueilla maakunnan edullista logistista sijaintia hyödyntäen. Elinkeinoalueiden ympäristön laatuun ja toiminnalliseen profilointiin, julkisten ja yksityisten palveluiden, monipuolisten työpaikka- ja palvelualueiden, teollisuus- ja varastoalueiden sekä ympäristövaikutuksia omaavien alueiden sijoittumiseen, tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vesi- ja jätehuollon sekä energiahuollon seudullisilla ratkaisuilla tulee turvata elinkeinotoimintojen toimintaedellytykset ja kilpailukyky. Liikenneverkon kehittämisellä tulee turvata elinkeinotoimintojen logistinen kilpailukyky. Maa- ja metsätalouden toimintaedellytykset tulee turvata säilyttämällä alueita yhtenäisinä.

ALUE JA YHDYSKUNTARAKENNE, VAPAA-AJAN JA MATKAILUN ALUEIDEN KEHITTÄMINEN

Kehittämissuositus:
Maakunnan vapaa-ajan alueita ja -reittejä tulee kehittää kokonaisuutena ja verkostomaisesti tarkoituksena tukea maakuntaa vetovoimaisena asuinmaakuntana ja houkuttelevana matkailumaakuntana. Kehittämisessä tulee lähteä vapaa-ajan aluekokonaisuuksista, joissa yhdistyvät yleisen virkistyksen ja matkailun palvelualueiden tarpeet. Kansallispuistojen ja muun suojelualueverkon sekä arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja niihin tukeutuvien nähtävyyksien verkko tulee kytkeä osaksi vapaa-ajan toimintojen verkkoa. Luonnon- tai kult-

tuuriympäristöltään arvokkailla alueilla tulee vapaa-ajan ja matkailun toimintaedellytykset turvata hoidon keinoin.

KAUPAN YLEISMÄÄRÄYS

Seudullisesti merkittävän vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on maankäyttö- ja rakennuslain 71 a §:n mukaisesti 4000 k-m^2 ellei tämän kaavan suunnittelumääräyksissä muuta määritetä.

YHTENÄISET PELTOALUEET

Yksityiskohtaisessa suunnittelussa on turvattava mahdollisuus hyvien ja yhtenäisten peltoalueiden tuotantokäyttöön.

TULVAVAARA-ALUEIDEN HUOMIOIMINEN

Yksityiskohtaisessa suunnittelussa on uusi rakentaminen sijoitettava tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta on varmistettava muutoin.

7.2 Kehittämismerkinnät

SUOMEN KASVUKÄYTÄVÄ, HHT

Helsinki-Hämeenlinna-Tampere- vyöhyke (HHT) on valtakunnallisesti tärkeä ylimaakunnallinen kasvu- kehittämisalue, joka Kanta-Hämeessä käsittää Riihimäen ja Hämeenlinnan kaupunkien sekä Hattulan, Lopen, Hausjärven ja Janakkalan kuntien alueet. Vyöhyke rakentuu taajamien muodostamasta nauharakenteesta.

Valtatie 3:n ja pääradan ympäristön kehittämissuositus (HHT):
Vyöhykettä tulee kehittää laajana yhteistyönä ympäristöltään vetovoimaisen asumisen ja logistiselta sijainniltaan kilpailukykyisen elinkeinotoiminnan sijoittumista suosivasti päärataan ja 3-moottoritiehen tukeutuen. Liikennejärjestelmiä tulee kehittää kokonaisuutena ottaen huomioon joukkoliikenteen tarpeet keskusasemien, matkakeskusten ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen palvelutason kehittämiseksi. Kaupunki- ja kuntakeskuksia sekä asemanseutuja tulee kehittää korkean palvelutason alueina. Harvialan ja Monnin alueilla tulee pitkällä tähtäimellä varautua taajama-alueiden kehittämistarpeisiin. Vyöhykkeen kulttuuri- ja luonnonympäristöön liittyviä vahvuuksia tulee hyödyntää asumisessa ja matkailussa.

Suunnittelumääräys:
Alueiden suunnittelussa on otettava huomioon pääradan välityskyvyn lisääminen neliraiteiseksi ja säilytettävä mahdollisuus toteuttaa valtatie 3:n moottoritie 3+3 kaistaisena.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Valtio on sopinut Suomen kasvukäytävää koskevan hallitusohjelman mukaisen kasvukäytäväsopimuksen 9.6.2016. Sopimuksen tarkoituksena on kiihdyttää alueen kestävää taloudellista kasvua. Sopimuksen strateginen painopistealue on saavutettavuus: Alueen sisäinen ja kansainvälinen saavutettavuus sekä saavutettavuuden elinvoimavaikutukset. Maakuntakaava tähtää vyöhykkeen liikenneverkon ja -järjestelmän edelleen vahvistamiseen. Siitä syystä päärata ja valtatie 3 on osoitettu merkittävästi parannettavina yhteyksinä. Maakuntakaava sisältää myös kaksi uutta taajamajuna-asemaa: Janakkalan Harviala ja Hausjärven Monni. Asemanseutujen toteutettavuutta tuetaan asemanseutuja ympäröivillä

tiiviin asumisen alueilla. Kasvukäytävän elinvoimaisuutta tukevat maakuntakaavassa osoitetut seudulliset ja myös maakunnallista ulottuvuutta omaavat työpaikkatoimintojen alueet ja liikennejärjestelmään hyvin sijoittuvat asumisen alueet.

KEHITYSKÄYTÄVÄ HFP

Valtatien 2 ympäristön kehittämissuositus (HFP):
Kehitys- ja liikennekäytävää tulee kehittää laajassa yhteistyössä ympäristöltään vetovoimaisen asumisen ja logistiselta sijainniltaan kilpailukykyisen elinkeinotoiminnan kanssa huomioiden Forssan seudun merkitys Suomen ruoka-aittana. Kehityskäytävän liikennejärjestelmää varaudutaan täydentämään raideyhteydellä. Osana liikennekäytävän kehittämistä varaudutaan valtakunnallisen logistiikka-aluekokonaisuuden toteuttamiseen Humppilassa.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Helsinki-Forssa-Pori tieyhteys muodostaa liikenne- ja kuljetuskäytävän, jossa erityisesti raskaalla liikenteellä on merkittävä osuus. Valtatie 2 on maakuntakaavassa osoitettu merkittävästi parannettavana tieyhteytenä. Pitkällä tähtäimellä tiellä on tarpeen varautua ainakin vilkkaimmilla tieosuuksilla kahteen ajorataan. Maakuntakaavassa on osoitettu raideyhteyden yhteystarve Helsinki-Forssa-Pori -välille. Tarkasteltavana raideyhteytenä kaavassa tuodaan esille myös radan mahdollinen suuntaaminen Forssan seudulta Riihimäelle. Ratayhteys liittäisi ensi vaiheessa Forssan kaupunkiseudun Turku-Toijala välin rataan.

KAUPUNKISEUTUJA KOSKEVA SUUNNITTELU- JA KEHITTÄMISSUOSITUS

Kanta-Hämeen maakunta koostuu kolmesta seutukunnasta: Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen seuduista. Hämeenlinnan seudulla Hämeenlinnan kantakaupunki, Hattulan Parola ja Janakkalan Turenki muodostavat yhtenäisen taajamakokonaisuuden, jossa on tarve yhteiseen palvelujen sekä maankäytön ja liikenteen pitkäjänteiseen suunnitteluun. Vastaavasti Riihimäen kaupunki sekä Lopen ja Hausjärven kuntien rajavyöhykkeet muodostavat kokonaisuuden, jossa on tarve yhteiseen maankäytön ja liikenteen suunnitteluun. Forssan seudulla Forssan kaupunki sekä Jokioisten ja Tammelan kuntien rajavyöhykkeet muodostavat kokonaisuuden, jossa on tarve yhteiseen maankäytön ja liikenteen suunnitteluun.

Suunnittelusuositus:
Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen kaupunkiseuduille tulisi laatia ja ylläpitää seudun kuntien yhteinen yleiskaavatasoinen maankäytön ja liikenteen kehittämissuunnitelma.

Kehittämissuositus:
Kaupunkiseudun yhdyskuntarakennetta tulee kehittää tasapainoisesti ja kestävään yhdyskuntarakenteeseen perustuen, tukien sekä taajamien että maaseudun kehittämistä ja edistäen niiden vuorovaikutusta. Kehittämisratkaisuilla tulee tukea HHT-vyöhykkeen nauharakennetta ja merkitystä joukkoliikennekäytävänä. Hämeenlinnan ja Riihimäen kaupunkiseuduilla tulee tukea olemassa olevien radanvarsitaajamien kehitystä ja varautua pitkällä aikavälillä Harvialan ja Monnin alueiden kehittämiseen uusina asemanseutuina. Forssan kaupunkiseudun kehittämisratkaisuilla tulee tukea kaupunkiseudun nauharakennetta. Kehittämisratkaisuilla tulee tukea liikennejärjestelmien kokonaisvaltaista kehittämistä. Asuin- ja elinkeinoalueiden kehittämisessä tulee pyrkiä seudullisesti edullisiin ja kilpailukykyisiin ratkaisuihin. Kaupunkiseutujen viherrakenteessa tulee pyrkiä koko seutua palveleviin ratkaisuihin tukeutumalla luonnon- ja kulttuuriympäristön suomiin mahdollisuuksiin.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Kanta-Hämeen rakenne pohjautuu pitkälti kolmen kaupunkiseudun muodostamaan kokonaisuuteen eli Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen seutuihin. Jokioisten kirkonkylä, Fors-

san kantakaupunki ja Tammelan kirkonkylä muodostavat lähes yhtenäisen, ”sisäänpäin” tiivistyvän taajamanauhan. Hämeenlinnan seudulla Hattulan Parola, Hämeenlinnan kantakaupunki ja Janakkalan Turenki muodostavat valtatien 3 ja pääradan suuntaisen tiivistyvän yhtenäisen nauharakenteen. Riihimäen seudulla Lopen, Riihimäen ja Hausjärven sekä Janakkalan kuntien rajavyöhykkeillä on tarve maankäytön ja liikenteen ratkaisujen yhteensovittamiseen. Maankäytön ja liikenteen kehittämissuunnitelman yksityiskohtainen rajautuminen on tarkoituksenmukaista määrittää kullakin seudulla kuntien yhteistyönä.

LIIKENNEJÄRJESTELYJEN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Kehittämisperiaatemerkintä osoittaa aluetta, jossa on kehittyvään maankäyttöön liittyen erityinen tarve toteuttaa liittymä- ja tiejärjestelyjä sekä liikenteen palvelualueiden kehittämistä.

Suunnittelumääräys:
Liittymä- ja tiejärjestelyt on tarkoitettu toteutettaviksi alueelle laadittavaan maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaan maankäytön ja liikenteen järjestelysuunnitelmaan perustuen. Liittymä- ja tiejärjestelyt tulee toteuttaa siten, että turvataan valtatieverkon toimivuus.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Merkinnällä nostetaan maakuntakaavassa esille niitä liikenteen solmukohtia, joissa on joko liikenneverkosta tai maankäytöstä johtuen tarvetta selvittää maakuntakaavaa tarkemmin liittymäratkaisun sisältö ja toteutustapa.

KAUPUNKIKEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan kaupunkimaisen asumisen kehittämisen alueita, jotka tarjoavat sijainniltaan ja ympäristöltään mahdollisuudet korkeatasoisen ja ekologisesti laadukkaan asumisen kehittämiselle. Maakuntakaavassa näitä ovat raideliikenteeseen tukeutuvat Monnin ja Harvialan alueet sekä Hämeenlinnan Kantolanniemi ja Katumajärven pohjoispuoli.

Suunnittelumääräys:
Kaupunkikehittämisen kohdealueen alueidenkäytössä tulee turvata pitkän tähtäimen maankäytölliset kehittämistarpeet ja turvata raideliikenteeseen tukeutuvan yhdyskuntarakenteen kehittämismahdollisuudet.

Kehittämissuositus:
Maakuntakaava osoittaa kohdealueen päämaankäyttöä. Maakuntakaavaa yksityiskohtaisempi maankäytön kehittäminen ja jäsentyminen sekä toteutuksen ajoitus tulisi selvittää yleiskaavoituksella.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Monnin ja Harvialan kohdealueet alueet sijoittuvat tulevien mahdollisten taajamajuna-asemien läheisyyteen. Ne on tarkoitettu suunniteltavaksi osayleiskaavalla siten, että rakentamisen tehokkuus, rakentamisen järjestys ja sijoittuminen tukisivat taajamajuna-aseman toteutumisen edellytyksiä. Kantolanniemi ja Katumajärven pohjoispuoli tarjoavat mahdollisuuksia hyvin sijoittuvan laadukkaan kaupunkirakentamisen toteuttamiselle.

ELINKEINOJEN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan elinkeinojen kehittämisen kannalta edullisia vyöhykkeitä, joilla pyritään edistämään elinkeinoelämän integroitumista alueen muuhun maankäyttöön, ja jolla pyritään edistämään uusien elinkeinomuotojen kehittymistä sekä linkittymistä alueen vahvuuksiin ja olemassa olevaan elinkeinorakenteeseen. Merkinnällä osoitetaan sellaisia toimintojensa varhaisessa vaiheessa olevia kohteita, joilla on suurta potentiaalia kehittyä merkittäviksi toimijoiksi alueellaan ja joiden toimintoihin tarvittavan alueiden käytön tarpeeseen on syytä varautua.

Suunnittelumääräys:
Kohdealueen alueidenkäytössä tulee kiinnittää erityistä huomiota paikan resurssien ja siellä elinkeinoelämää tukevien olemassa olevien rakenteiden, infrastruktuurin ja jo tehtyjen pitkäaikaisinvestointien vahvistamiseen elinkeinotoimintaa tukevalla tavalla.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaava sisältää kaksi elinkeinojen kehittämisen kohdealuetta: Lopen Räyskälän ilmailukeskuksen alueen ja Riihimäen eteläpuolella sijaitsevan ns. Arolammin alueen. Räyskälän aluetta pyritään kehittämään monipuolisena harrasteilmailun keskuksena, jonne on mahdollista sijoittaa ydintoimintoja tukevia, matkailua palvelevia elinkeinotoimintoja. Arolammin alueelle on aluevarauksena osoitettu logistiikka- ja työpaikkatoimintoja. Alueen käytössä varaudutaan myös ns. Tallinnan tunnelin tarvitsemiin logistiikkapalveluihin ja siihen liittyviin työpaikka- ja elinkeinotoimintoihin. Alue on osoitettu kohdealueena, koska sen käyttöön ja suunnitteluun liittyy useita samansuuntaisia intressejä. Maakuntakaavan ensisijainen lähtökohta on raideliikenteen logistiikkatoiminnot.

LUONTOMATKAILUN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan luontovirkistyksen ja luontomatkailun kehittämisen kannalta erityisen merkittäviä, vetovoimaisia ja luonnonympäristöltään monipuolisia vyöhykkeitä, joilla on edellytykset kehittyä monipuolisiksi luontomatkailun ja vapaa-ajan aluekokonaisuuksiksi. Maakuntakaavassa näitä ovat Hämeen Järviylängön ja Evon-Kuohijärven luontomatkailualueet. Kehittämisen kohdealueilla ei ole maakuntakaavasta johtuvia metsänhoidollisia rajoituksia. Metsälain mukaisissa toimenpiteissä ei edellytetä lausuntomenettelyä.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota luontomatkailun edellytysten turvaamiseen, alueen virkistys- ja suojelualueiden hoidon ja käytön suunnitteluun, eri toimintojen verkostomaiseen kytkemiseen reitistöin sekä maaseutu- ja matkailuelinkeinojen tukemiseen.

Kehittämissuositus:
Kehittämisen kohdealueen kehittämistarpeet tulisi selvittää erillisellä kehittämissuunnitelmalla.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa osoitetaan kaksi luontomatkailun kohdealuetta: Hämeen Järviylängön ja Evon-Kuohijärven luontomatkailualueet. Hämeen Järviylängön toimintojen rungon muodostavat Torronsuon ja Liesjärven kansallispuistot, Hämeen luontokeskus, Eerikkilän urheiluopisto ja Räyskälän harrasteilmailukeskus sekä alueen poikkeuksellisen kirkkaat ja puhtaat vesistöt ja harjualueet. Evon-Kuohijärven alue on laaja ja yhtenäinen retkeilyalue, jossa on jo nyt vahvoja luontomatkailun kohteita ja toimijoita.

KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO

Merkinnällä osoitetaan maankäyttö- ja rakennuslain 68 ja 69 §:ien mukaisesti ympäristöministeriön päätöksillä perustetut kansalliset kaupunkipuistot Hämeenlinnassa ja Forssassa.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon puiston erityisominaisuudet perustamispäätöksen mukaisesti.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa 2040 osoitetut aluerajaukset perustuvat Hämeenlinnan osalta ympäristöministeriön perustamispäätökseen 10.1.2001 ja Forssan osalta ympäristöministeriön perustamispäätökseen 30.3.2015.

Kansallisten kaupunkipuistojen tavoitteena on säilyttää kaupunkiluontoa ja rakennettua kulttuuriympäristöä laajana, eheänä kokonaisuutena – kaupunkilaisten olohuoneena.

Hämeenlinnaan perustettiin Suomen ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto, joka on Suomen historian ja suomalaisen luonnon näyteikkuna. Se kertoo havainnollisesti maamme sivistyksellisestä, taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä sekä kulttuurisista virtauksista. Luonnonympäristössä on sekä erämaa-Suomen, vauraan kulttuuri-Suomen että runebergiläistopeliaanisen maisemaihanteen elementtejä.

Forssan kansallinen kaupunkipuisto kertoo vuosisataisen maaseutuympäristön nopeasta muutoksesta teollisuustoimintojen tyyssijaksi. Forssassa on nähtävissä teollisuus- ja asuinrakentamisen historia vaiheineen ja rakennustapoineen. Punatiilisten teollisuusrakennusten ympärille muodostui yhdyskunta, jonka osat: puistot, työväen asuinalueet, koulut, päiväkodit ja muut palvelurakennukset sekä johtajien huvilat muodostavat ainutlaatuisen kerroksellisen kaupunkirakenteen. Maisemallisina elementteinä ovat Loimijoen laakso ja sitä rajaava harjuselänne.

7.3 Rakentamisalueiden merkinnät

7.3.1 Taajamatoimintojen alueet

A TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan asumisen, kaupan ja muiden palvelujen, työpaikkojen sekä muiden taajamatoimintojen rakentamisalueet liikenne- ja viheralueineen.

Suunnittelumääräys:
Aluetta suunnitellaan asumisen, palvelujen ja työpaikkojen sekoittuneena alueena. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka ottaa huomioon alueen luontaiset ominaisuudet ja piirteet. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.
Merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksikköjen koon alarajat (k-m^2) ovat alla olevan taulukon mukaisilla taajamatoimintojen alueilla (A) seuraavat:

Taajamatoimintojen alueet A	Merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksikköjen koon alaraja		
	Päivittäis-tavarakauppa k-m^2	Erikoiskauppa ja laajan tavaravalikoiman kauppa k-m^2	Tilaa vaativa kauppa k-m^2
Hämeenlinna kantakaupunki (A 14-24)	5000	10000	10000
Parola (A 7)	4000	5000	5000
Turenki (A 30-31)	4000	5000	5000
Riihimäki (A 40-43)	5000	10000	10000
Loppi kk. (A 37)	4000	5000	5000
Oitti (A 10-11)	4000	5000	5000
Forssa (A 1-6)	5000	10000	10000
Kanta-Hämeen kuntien alueet muutoin	4000	4000	4000

Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan keskittymää, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön.
Vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitus ja toteutus on suunniteltava siten, etteivät ne aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia kaupan palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Taajamatoimintojen aluemerkinnän sisältöä on yleispiirteistetty aiempiin kaavoihin verrattuna siten, että se voi sisältää asumisen lisäksi myös kaupan ja muiden palvelujen, työpaikkojen sekä muiden taajamatoimintojen rakentamisalueita liikenne- ja viheralueineen. Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja - niiltä osin kun sitä on nostettu MRL:n neliömäärästä - osoitetaan maakuntakaavassa taajamatoimintojen alueittain. Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajalla tarkoitetaan myymälän tai myymäläkeskittymän pinta-alaa kerrosneliömetreinä, jonka ylittyessä vähittäiskaupan suuryksikön sijainti tulee osoittaa maakuntakaavassa omalla merkinnällään.

Ar TAAJAMATOIMINTOJEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan uusia tai voimakkaasti muuttuvia rakennettavia alueita, joiden kerrosalasta pääosa on tarkoitettu asumiseen. Alueelle on mahdollista sijoittaa vain merkitykseltään paikallisia vähittäiskaupan yksiköitä.

Suunnittelumääräys (Ar):
Alueen kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee edetä siinä järjestyksessä, että otetaan riittävästi huomioon peruspalvelujen saavutettavuudelle, hyvälle energiataloudelle ja maaperän rakentamiskelpoisuudelle asetettavat kohtuulliset vaatimukset sekä suoritettujen kunnallisteknisten investointien mahdollisimman suuri hyödyntäminen. Alueiden toteuttamisen edellytys on, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava

ympäristöönsä tavalla, joka ottaa huomioon alueen luontaiset ominaisuudet ja piirteet. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Ar-alueina osoitetaan asumisen alueiden laajentumissuuntia ja yleispiirteistä sijoittumista. Ar-alueet sijoittuvat siten, ettei niillä ole perusteita soveltaa taajamatoimintojen alueiden (A) vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevia suunnittelumääräyksiä. Alueiden rajautuminen ja sisällöllinen jäsentyminen ratkaistaan maakuntakaavan päämaankäyttöön perustuen yleis- ja/tai asemakaavalla. Aluevarausmerkintä ohjaa kuntakaavoitusta ja vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoittumista.

AA ASUNTOVALTAINEN ALUE

Asuntovaltainen alue -merkinnällä maakuntakaavassa on osoitettu taajama-alueista erillään olevia pientalovaltaisia alueita, jotka on pääsääntöisesti toteutettu perinteisiä kyläalueita tiiviimpinä eikä niillä ole kyläalueen selkeää identiteettiä. Alueelle on mahdollista sijoittaa vain merkitykseltään paikallisia vähittäiskaupan yksiköitä.

Suunnittelumääräys (AA):
Alue on tarkoitettu toteutettavaksi ensisijassa asemakaavalla. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä julkisten ja kaupallisten palveluiden saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Uusi rakentaminen ja muu maankäyttö on sovitettava ympäristöönsä tavalla, joka ottaa huomioon alueen luontaiset ominaisuudet ja piirteet. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen. Alueen kytkeytyvyys seudullisille virkistysalueille ja ulkoilureiteille tulee ottaa huomioon.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
AA-merkintää käytetään asuntovaltaisilla alueilla, jotka sijoittuvat siten, ettei niillä ole perusteita soveltaa taajamatoimintojen alueiden (A) vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevia suunnittelumääräyksiä.

Taajamatoimintojen aluevarausten ohjausvaikutus ja toteutus:
Aluevarausmerkintä ohjaa kuntakaavoitusta ja vähittäiskaupan suuryksikköjen sijoittumista. Alueet toteutuvat yleis- ja asemakaavoituksen kautta. Toteuttajatahoina ovat kaavoituksen ja pääosin myös kunnallistekniikan osalta kunnat. Palvelutuotannon ja rakentamisen osalta toteuttajatahoina voivat olla sekä julkiset että yksityiset rakentajat ja palvelujen tuottajat.

Taajamatoimintojen aluevarausten arvioidut vaikutukset:
Merkinnät ohjaavat taajamien kehittymistä kokonaisuutena tukien yhdyskuntarakenteen eheytymistä. Aluevaraukset mahdollistavat asuntoalueiden kaavoittamisen siten, että voidaan osoittaa riittävästi laadukkaita ja erityyppisiä alueita asuntotuotannolle.

7.3.2 Kyläalueet ja kylämäisen asutuksen alueet

AT KYLÄALUE TAI KYLÄMÄISEN ASUTUKSEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan aluerakenteen ja maankäytön kannalta kehitettäviä kyläalueita tai kylämäisen asutuksen alueita, joilla rakenteen tiiveys luo pohjaa palvelujen kehittämiselle. Samalla pyritään luomaan edellytyksiä maaseudun peruspalvelujen säilymiselle.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on pyrittävä ympäröivää maaseutua tiiviimpään rakentamiseen sekä otettava huomioon yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen ja lähipalvelujen saavutettavuus. Alueen suunnittelussa on huomioitava kulttuurihistorialliset ja maisemalliset piirteet sekä edistettävä alueen omaleimaisuuden säilymistä.

Suunnittelusuositus:
Rakentamisen ohjaus alueella tulisi ensisijaisesti toteuttaa maankäyttö- ja rakennuslain 44 §:n mukaisella yleiskaavalla.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Kyläalueen tai kylämäisen asutuksen alueen aluevaraukset perustuvat arvioituun kyläyhteisön toiminnallisuuteen ja järjestyneisyyteen, kyläyhteisön vaikutusalueen laajuuteen sekä seudullisesti merkittävään väestöpohjaan, jota YKR-alueluokituksen mukaiset taajamat ja kylät selkeästi edustavat.

Kyläalueilla on usein pitkä asutushistoria ja ajan saatossa muodostuneet ominaispiirteet. Alueiden luonne vaihtelee paikkakunnittain eivätkä alueet ole siksi maakunnallisesti yhteismitallisia. Alueiden muodostuminen pohjautuu vaihtelevasti joko uuteen tai vanhaan rakenteeseen. Alueet tarjoavat hyviä kylämäisen asumisen vaihtoehtoja suhteellisen hyvien kulkuyhteyksien varrelta. Kyläalueiden edut rakentuvat pitkälti maaseutu- ja kyläasumisen arvopohjalle tarjoten maakunnalle hyvän kirjon eri asumismuotoja. Kyläalueiden suosiminen rakentamisessa on järkevää myös siksi, että useimmat maaseudun työpaikat sijaitsevat vanhojen kylärakenteiden palveluetäisyydellä. Maa- ja metsätaloutta, matkailua ja kesäasumista tukevien palveluiden säilyttäminen on tärkeätä tasapainoisen maakuntarakenteen ja elinkeinojen kannalta. Kyläalueet muodostavat tärkeän osan maakunnan asumisen vetovoimatekijöistä.

at KYLÄKESKUS, kohdemerkintä

Kyläkeskuksen kohdemerkinnällä osoitetaan aluerakenteen kannalta kehitettävien kylien peruspalvelujen painopistesijaintia, jonka lähiympäristöä voidaan pitää suotuisana rakentamisalueena.

Suunnittelumääräys:
Kylän suunnittelussa on pyrittävä ympäröivää maaseutua tiiviimpään rakentamiseen sekä otettava huomioon yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen ja lähipalvelujen saavutettavuus. Alueen suunnittelussa on huomioitava kulttuurihistorialliset ja maisemalliset piirteet sekä edistettävä alueen omaleimaisuuden säilymistä.

Suunnittelusuositus:
Rakentamisen ohjaus alueella tulisi ensisijaisesti toteuttaa maankäyttö- ja rakennuslain 44 §:n mukaisella yleiskaavalla.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Kyläkeskuskohteet perustuvat arvioituun kyläyhteisön toiminnallisuuteen ja järjestyneisyyteen, kyläyhteisön vaikutusalueen laajuuteen sekä väestöpohjaan, jota YKR-alueluokituksen mukaiset kylät edustavat. YKR-pienkylän ja maaseudun harvan asutuksen alueluokituksen mukaisilla kyläalueilla on myös seudullista merkitystä ja ne saavat kyläkeskuksen kohdemerkinnän, mikäli kyläyhteisö on aktiivinen ja sillä on laaja vaikutusalue. Vaikutusalueeltaan ja yhteisölliseltä toiminnaltaan pienempiä ja harvaan asuttuja kyliä ei merkitä maakuntakaavaan, mutta niillä on kuitenkin tärkeä paikallinen merkitys.

Kyläkeskukset kuuluvat osana palvelukeskusten hierarkkisen rakenteen kokonaisuuteen. Kyläkeskusmerkinnällä pyritään tukemaan ja ohjaamaan maaseudun asutuksen ja palvelujen myönteistä kehittymistä. Kyläkeskukset ovat merkittäviä aluerakenteen kannalta ja niissä rakenteen eheys luo mahdollisuuksia palvelujen kehittämiselle. Alueille suositellaan yleiskaavan laatimista.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Kyläalueen tai kylämäisen asutuksen alueen merkinnällä (AT) sekä kyläkeskuksen kohdemerkinnällä (at) pyritään ohjaamaan rakentamista siten, että se loisi pohjaa maaseudun palvelujen säilymiselle ja kehittymiselle. Maakuntakaavan merkintä ei ole rajoittava vaan suuntaa antava. Toteuttajina ovat sekä julkiset että yksityiset rakentajat ja palvelujen tuottajat. Maankäytön suunnittelun, kuten yleiskaavoituksen osalta toteuttajina ovat kunnat.

Arvioidut vaikutukset:
Merkinnät vahvistavat maaseudun palvelujen saatavuutta ja säilymistä. Sitä kautta merkinnät tukevat elävän maaseudun säilymistä ja parantavat ihmisten mahdollisuuksia asua kotiseudullaan.

7.3.3 Keskusta-alueet ja kaupallisten palvelujen alueet ja kohteet

C KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

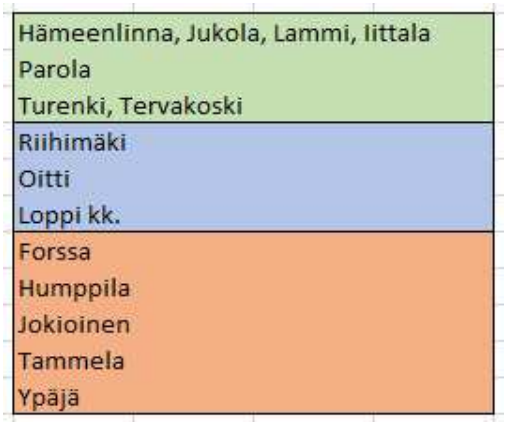
Maakuntakaavalla pyritään luomaan edellytyksiä eläville ja palveluvarustukseltaan monipuolisille keskustatoimintojen alueille. C-alueita ympäröivät taajamatoimintojen alueet tukevat keskustojen toimivuutta ja palvelujen saavutettavuutta.

Merkinnällä osoitetaan kaupunkien sekä alueellisten palvelukeskusten keskustatoiminnoille tarkoitetut alueet. Merkinnällä osoitetaan näiden keskusten keskustamaisen asumisen ja keskustahakuisten palvelu-, työpaikka- ja muiden toimintojen alueet niihin liittyvine liikennealueineen ja puistoineen.

Hämeenlinnan kaupunkikeskustan C-alueella pääradan varressa on toiminnassa oleva rataverkon raakapuun kuormauspaikka. Sen toiminta-alue sijoittuu kaupungin keskusta-alueen yhdyskuntarakenteeseen ja on hyvin saavutettavissa. Yhdyskuntarakenteen kehitysmahdollisuuksien hyödyntämisen vuoksi tulisi raakapuun kuormaustoiminta siirtää kyseiseltä alueelta pääradan varressa sopivampaan paikkaan. Tällöin alueelle voisi tulevaisuudessa sijoittua varsinaisia keskustatoimintoja kuten palveluja, hallintoa ja myös asumista. Tässä maakuntakaava 2040:ssä kyseinen rataverkon raakapuun kuormauspaikka sijoittuu keskustatoimintojen alueen (C) sisään ja kuormauspaikan toiminta on mahdollista jatkua ilman logistiikkatoimintojen kohdemerkintää (lt) tai logistiikka-alueen aluevarausta (LT).

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon yhdyskuntarakenteen eheys, kaupunkikuvan omaleimaisuus, asuinympäristön laatu ja monipuolisuus, yhteydet seudullisille virkistysalueille, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuus, sujuvuus ja turvallisuus sekä liityntäpysäköinnin ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen kehittäminen. Alueen suunnittelussa on turvattava kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen.
Hämeenlinnan kaupunkikeskustan keskustatoimintojen alueella sijaitsevan rataverkon raakapuun kuormauspaikan toiminta voi alueella jatkua, mutta kuormauspaikka tulee pyrkiä siirtämään pääradan varrella sopivampaan paikkaan.
Keskustatoimintojen alueille voidaan sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Vähittäiskaupan suuryksiköt on suunniteltava keskustaympäristöön soveltu-

viksi. Ne on mitoitettava ja niiden toteutus on ajoitettava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, etteivät ne aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia muille keskustatoimintojen alueille tai seudun palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle.
Alla esitetyssä taulukossa on Kanta-Hämeen keskustatoimintojen alueet (C). Niissä ei ole vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitusta:

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Keskustatoimintojen alueet muodostavat taajamien ydinalueet, joissa sekoittuvat ja lomittuvat asuminen, palvelut, elinkeinot ja viherympäristö. Keskeiset palvelut ovat yleensä saavutettavissa jalankulkuetäisyydellä. Keskustatoimintojen alueita ympäröivät taajamatoimintojen alueet.
Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan vähittäiskaupan suuryksiköiden ensisijainen sijaintipaikka on keskusta-alue. Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle sijoittuvien merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden sijainti ja mitoitus määritetään maakuntakaavassa.

PAIKALLINEN PALVELUKESKUS, kohdemerkintä

Kohdemerkinnällä osoitetaan palveluvarustukseltaan paikalliskeskustasoisten alakeskusten likimääräinen sijainti. Kohdealueella voi sijaita keskustahakuisia palvelu-, hallinto- ja muita toimintoja, kauppaa, asumista ja työpaikkoja, liikennealueita sekä puistoja.

Suunnittelumääräys:
Paikallisen palvelukeskuksen yhdyskuntarakennetta tiivistetään ja täydennetään kestävin periaattein. Suunnittelussa ja rakentamisessa tulee kiinnittää huomiota hyvään rakennustapaan, omaleimaisen ja tasapainoisen keskustakuvan toteuttamiseen, monipuolisen palvelurakenteen edistämiseen ja arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön vaalimiseen.
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon yhteydet seudullisille virkistysalueille, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuus, sujuvuus ja turvallisuus sekä liityntäpysäköinnin ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen kehittäminen. Paikalliseen palvelukeskukseen on mahdollista sijoittaa vain merkitykseltään paikallisia vähittäiskaupan yksiköitä.

ca ca, paikalliset palvelukeskukset:

Syrjäntaka/Tuulos
Eteläinen
Hauho
Renko
Hikiä
Ryttylä
Monni
Launonen
Läyliäinen

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Keskusten jäsentely perustuu rakennetarkasteluun. Paikalliset palvelukeskukset ovat luonteeltaan lähipalveluja tuottavia keskuksia. Lähtökohtana ja tavoitteena on, että keskuksen vaikutusalueen asutus voisi saada arkipäivän lähipalvelut paikallisesta palvelukeskuksesta.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Merkinnällä pyritään ohjaamaan keskustahakuisten palvelujen sijoittumista siten, että luodaan edellytyksiä toimivalle palvelurakenteelle ja hyvälle asumiselle.
Merkintä ohjaa kuntakaavoitusta ja myös vähittäiskaupan suurten yksikköjen sijoittumista. Toteuttajina ovat kunnat, julkiset ja yksityiset rakentajat sekä palvelujen tuottajat.

Arvioidut vaikutukset:
Taajamien yhdyskuntarakenne kehittyy palveluja ja hyvää asuinympäristöä tukevasti. Keskustatoimintojen alueet muodostavat yhdessä taajamatoimintojen alueiden kanssa toimivan kokonaisuuden.

Kaupallisten palvelujen alueet ja kohteet

KM KAUPALLISTEN PALVELUJEN ALUEET TAI KOHTEET, JOILLE SAA SIJOITTAA MERKITYKSELTÄÄN SEUDULLISIA VÄHITTÄISKAUPAN SUURYKSIKM KÖITÄ:

KM1 Kaupallisten palvelujen alue tai kohde, jolle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä.

KM2 Kaupallisten palvelujen alue tai kohde, jolle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä.

KM3 Kaupallisten palvelujen kohde, jolle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia matkailua palvelevan vähittäiskaupan suuryksiköitä.

Merkinnöillä KM1, KM2 ja KM3 osoitetaan keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset vähittäiskaupan kohteet, alueet tai keskittymät, jotka yhdyskuntarakenteellisen sijaintinsa ja saavutettavuutensa perusteella soveltuvat merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan sijaintipaikoiksi eikä niillä kaupan laatuun perustuvan mitoituksen vuoksi ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin tai niiden kehittämiseen. Alueelle voi sijoittua merkittävässä määrin myös asumista.

Suunnittelumääräys:
Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Ne on mitoitettava ja niiden toteutus on ajoitettava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että ne kytkeytyvät ajallisesti ympäröivien työpaikka- tai taajamatoimintojen alueiden toteuttamiseen, ei-

vätkä aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia seudun palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle. Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan keskittymää, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytykset ja edistettävä saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ka pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta.
Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisten kaupallisten palvelujen alueiden ja kohteiden KM1, KM2 ja KM3 vähittäiskaupan kerrosalan enimmäismitoitukset ovat alla olevien taulukkojen mukaiset:

KM1 -alueet ja kohteet:

Alue tai kohde	**Maakunta-**	**Enimmäismitoitus**		
	kaava-		Tilaa vaativan erikois-	
	merkintä	Yhteensä	kaupan ohella kokonais-	
		max k-m^2	mitoitukseen saa sisältyä	
			Päivittäis-	Erikoiskauppaa
			tavara-	ja laajan tavara-
			kauppaa	valikoiman kauppaa
			max k-m^2	max k-m^2
Hämeenlinna:				
Tiiriö	**KM1, alue**	**140000**	15000	45000
Tuulonen	**KM1, kohde**	**25000**	4000	20000
Riihimäki:				
Merkos	**KM1, alue**	**60000**	7000	30000
Loppi:				
Loppi kt54	**KM1, kohde**	**10000**		7000

KM2 -alueet ja kohteet:

Alue tai kohde	**Maakunta-kaava-merkintä**	**Enimmäismitoitus**		
		Yhteensä max k-m^2	Tilaa vaativan erikois-kaupan ohella kokonais-mitoitukseen saa sisältyä	
			Päivittäis-tavara-kauppaa max k-m^2	Erikoiskauppaa ja laajan tavara-valikoiman kauppaa max k-m^2
Hämeenlinna:				
Idänpää	**KM2, kohde**	**20000**		
Harvialantie	**KM2, alue**	**100000**		
Ruununmylly	**KM2, kohde**	**50000**		
Janakkala:				
Paunila	**KM2, kohde**	**5000**		
Rastikangas	**KM2, kohde**	**5000**		
Riihimäki:				
Merkos Mattila	**KM2, kohde**	**30000**		
Merkos L	**KM2, kohde**	**10000**		
Riihimäen portti	**KM2, alue**	**20000**		
Forssa:				
Autokeidas	**KM2, kohde**	**30000**		
Sortohaka	**KM2, kohde**	**25000**		
Pilvenmäki	**KM2, kohde**	**30000**		

KM3 -kohteet:

kohde	**Maakunta-kaava-merkintä**	**Enimmäismitoitus**		
		Yhteensä max k-m^2	Tilaa vaativan erikois-kaupan ohella kokonais-mitoitukseen saa sisältyä	
			Päivittäis-tavara-kauppaa max k-m^2	Erikoiskauppaa ja laajan tavara-valikoiman kauppaa max k-m^2
Janakkala:				
Linnatuuli	**KM3**	**5000**		5000
Humppila:				
Humppilan lasitehdas	**KM3**	**30000**		30000
Ypäjä:				
Ypäjä Forssantien liittymä	**KM3**	**5000**		

KMt TYÖPAIKKA- JA KAUPALLISTEN PALVELUJEN ALUE, JOLLE SAA SIJOITTAA TILAA VAATIVAN KAUPAN SUURYKSIKÖITÄ

Merkinnällä osoitetaan keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset työpaikka-alueet, jotka yhdyskuntarakenteellisen sijaintinsa ja saavutettavuutensa perusteella soveltuvat työpaikkatoimintojen lisäksi merkitykseltään seudullisen tilaa vaativan kaupan alueiksi eikä niillä kaupan laatuun perustuvan mitoituksen vuoksi ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin tai niiden kehittämiseen.

Suunnittelumääräys:
Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa osoittaa merkitykseltään seudullisia tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä. Vähittäiskaupan suuryksiköt on mitoitettava ja niiden toteutus on ajoitettava yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa siten, että ne kytkeytyvät ajallisesti ympäröivien työpaikka- tai taajamatoimintojen alueiden toteuttamiseen, eivätkä aiheuta merkittäviä haitallisia vaikutuksia kaupan palveluverkon tasapainoiselle kehittämiselle. Merkitykseltään seudullisella vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan myös useasta myymälästä koostuvaa vähittäiskaupan keskittymää, joka on vaikutuksiltaan verrattavissa merkitykseltään seudulliseen vähittäiskaupan suuryksikköön. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytykset ja edistettävä saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ka pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta.

KMt -alueiden vähittäiskaupan kerrosalan enimmäismitoitus on seuraava:

Alue	**Maakunta-**	**Enimmäismitoitus**	
	kaava-		Yhteensä
	merkintä		max k-m^2
Hämeenlinna:			
Kirstula	**KMt**		**140000**
Forssa:			
Pispanmäki	**KMt**		**20000**

Maakuntakaavan 2040 kaupallisten palvelujen kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:

Kaupallisten palvelujen maakuntakaavaratkaisu perustuu Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitykseen 12.4.2016 ja sen päivitykseen 4.11.2016. Ne ovat luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Kaupan palveluverkkoselvityksen päivityksessä on huomioitu maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) vuonna 2016 vireillä ollut muutosesitys kaupan sääntelyn osalta. Maakuntakaavan ehdotuksessa kaupallisten palvelujen ratkaisu on laadittu vuonna 2017 voimaan tulleen MRL:n muutoksen (2017/230) mukaisesti. Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitys ja sen päivitys on laadittu huomioiden kaupan nykyinen palveluverkko, kaupan markkinoiden kehitysnäkymät sekä kuntien ja kaupan sidosryhmien tavoitteet kaupan palveluverkon kehittämisestä.

A) Nykyinen vähittäiskaupan palveluverkon rakenne

Kanta-Hämeen suurimmat vähittäiskaupan keskittymät ovat Hämeenlinnan keskusta ja Tiiriö sekä Riihimäen ja Forssan keskustat. Hämeenlinnan, Riihimäen ja Forssan keskustoihin sijoittuu kohtalaisen tasaisesti päivittäistavarakauppaa, tavaratalokauppaa, kauppakeskuksia ja muita liiketiloja sekä erilaista tilaa vaativaa kauppaa. Keskustojen ulkopuolisille alueille on sijoittunut lähinnä tavaratalokauppaa ja erilaista tilaa vaativaa kauppaa.

Kanta-Hämeen pienempien kuntien kuntakeskuksissa ja Hämeenlinnan useissa alakeskuksissa on päivittäistavarakauppaa, pienliiketiloja sekä jonkin verran tilaa vaativaa kauppaa. Pienten kuntien keskuksista Turenki on vähittäiskaupan liikepinta-alaltaan (noin 26000 k-m^2) selvästi suurin. Pienimmissä keskustoissa liikepinta-alaa on vain noin 2000-3000 k-m^2.

Kaupalliselta rakenteeltaan muista poikkeavia ovat kauppapaikat Tuulonen, Humppilan lasi, Linnatuuli ja Loppi kt54. Ne ovat keskustojen ulkopuolelle pääteiden varsille syntyneitä keskittymiä, jotka palvelevat lähialuettaan suurempaa asiakaskuntaa kuten lähinnä matkailijoita, ohiajavia ja loma-asukkaita.

Kanta-Hämeessä on 2015 laaditun kartoituksen mukaan yhteensä vähittäiskaupan liiketilaa noin 800000 k-m^2, josta yli 100000 k-m^2 on päivittäistavarakauppaa, 460000 k-m^2 erikoiskauppaa, kauppakeskusliiketilaa, kivijalkakauppaa ja kaupallisia palveluita ja 220000 erilaista tilaa vaativaa kauppaa. Kanta-Hämeen vähittäiskaupan liikepinta-alasta keskusta-alueille on sijoittunut yli 510000 k-m^2 ja keskustojen ulkopuolisiin kauppakeskittymiin noin 280000 k-m^2. Pienet keskustat eivät ole kartoituksessa mukana, joten todellinen kaupan liikepinta-ala on hieman kartoituksessa esitettyä suurempi.

Keskusta-alueilla sijaitsee päivittäistavarakaupan liiketilasta 79 %, erikoiskaupan liiketilasta 77 % ja erilaisen tilaa vaativan kaupan liiketilasta 32 %.

Kanta-Hämeen vähittäiskaupan liiketilasta MRL:n (2017/230) mukaisia liikepinta-alaltaan vähintään 4000 k-m^2:n suuryksiköitä on yhteensä 29 kpl ja niissä on yhteensä liiketilaa noin 304000 k-m^2, josta keskusta-alueilla noin 50 % eli 151000 k-m^2 ja keskustojen ulkopuolella 153000 k-m^2.

Vähittäiskaupan liiketilaa on Forssan seudulla ja Riihimäen seudulla molemmissa noin 190000 k-m^2 ja Hämeenlinnan seudulla lähes 420000 k-m^2. Asukasta kohden tarkasteltuna liikepinta-alaa on eniten Forssan seudulla ja erityisesti Forssan kaupungissa 9,2 k-m^2/asukas ja Humppilassa 6,1 k-m^2/asukas. Riihimäellä liikepinta-alaa on asukasta kohden 5,5 k-m^2 ja Hämeenlinnassa 5,4 k-m^2. Näitä pienemmissä kunnissa liikepinta-ala asukasta kohden on välillä 2,3 k-m^2 (Janakkala) ja 0,8 k-m^2 (Tammela).

Päivittäistavarakauppa on tärkein lähipalvelu ja sen saavutettavuus on palveluiden saavutettavuuden näkökulmasta kaikkein merkityksellisin. Kanta-Hämeessä päivittäistavarakauppa on keskittynyt pääosin sinne missä ovat asukkaatkin. Kanta-Hämeessä yhden kilometrin etäisyydellä lähimmästä päivittäistavarakaupasta on yli 100000 asukasta eli 59 %, kolmen kilometrin etäisyydellä jo 83 %, viiden kilometrin etäisyydellä 90 % ja 10 km etäisyydellä 98 % asukkaista. Yli 10 km etäisyys lähimpään päivittäistavarakauppaan on vain alle 4000:lla asukkaalla.

Kanta-Hämeessä vähittäiskaupan asiointialueet ovat pitkälti kaupunkiseutukohtaisia. Tarkastelussa ovat olleet mukana kaikki kaupan toimialat. Hämeenlinnan asiointialueeseen kuuluvat Hattula ja Janakkala, Riihimäen asiointialueeseen kuuluvat Loppi ja Hausjärvi ja Forssan asiointialueeseen Jokioinen, Humppila, Tammela ja Ypäjä.

Päivittäistavarakaupassa Riihimäen seudun ja Forssan seudun kunnat muodostavat seutukohtaiset asiointialueensa. Hämeenlinnan seudulla päivittäistavarakaupan voidaan katsoa jakautuvan kahteen asiointialueeseen.

Hattulassa väestöstä 69 % sijoittuu Parolan taajamaan, jossa on yksi suuri supermarket (yli 1000 k-m^2) ja yksi pieni supermarket (400-1000 k-m^2). Etäisyys Parolasta moottoritietä Hämeenlinnan Tiiriön hypermarketteihin on vain 7 km ja Goodmanin kauppakeskukseen 9 km. Hämeenlinnan seutukeskuksen kaupalliset palvelut ovat

hyvin saavutettavissa ja Hämeenlinna ja Hattula muodostavat yhden yhtenäisen asiointialueen. Hattulan väestö asioi yleisesti sekä oman kunnan että Hämeenlinnan päivittäistavarakaupoissa.

Janakkalassa väestöstä 46 % sijoittuu Turengin taajamaan, jossa on kaksi suurta supermarkettia (yli 1000 k-m^2). Toiseen keskustaajamaan Tervakoskelle on sijoittunut 25 % väestöstä ja siellä on yksi pieni supermarket (400-1000 k-m^2) ja yksi valintamyymälä (alle 400 k-m^2). Turengista Hämeenlinnan kauppakeskus Goodmaniin on matkaa 16 km ja Tiiriöön 18 km. Tervakoskelta Goodmaniin on matkaa 24 km ja Tiiriöön 26 km. Riihimäen keskustasta Tervakoskelle on matkaa 14 km ja Turenkiin 29 km. Seutukeskukset Hämeenlinna ja Riihimäki ovat Janakkalan väestölle kohtuullisen kaukana päivittäistavarakaupan kannalta, joten valtaosa Janakkalan väestöstä asioi oman kunnan päivittäistavarakaupoissa. Janakkalan voidaan katsoa muodostavan oman asiointialueensa.

Seutukeskusten päivittäistavarakaupan vaikutusalueita laajentaa monipuolisempi tarjonta sekä muu asiointi ja työssäkäynti seutukeskuksissa.

B) Tavoitteet:

Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 tavoitteisiin kuuluu mahdollistaa maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja kestävän palvelurakenteen kehittäminen. Vähittäiskauppaa koskevan maakuntakaavaratkaisun tavoitteena on ohjata palveluverkon kehittämistä osana tarkoituksenmukaista alue- ja yhdyskuntarakennetta. Ratkaisulla pyritään luomaan edellytykset kannattavalle, kilpailukykyiselle ja houkuttelevalle liiketoiminnalle ja toimivalle kilpailulle.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueiden suunnittelussa uusia huomattavia asuin-, työpaikka- tai palvelutoimintojen alueita ei tule sijoittaa irralleen olemassa olevasta yhdyskuntarakenteesta ja vähittäiskaupan suuryksiköt tulee sijoittaa tukemaan olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Näistä tavoitteista voidaan poiketa, jos tarve- ja vaikutusselvityksiin perustuen pystytään osoittamaan, että alueen käyttöönotto on kestävän kehityksen mukaista.

C) Lainsäädäntö:

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 a §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan yli 4000 k-m^2 suuruista vähittäiskaupan myymälää.

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 b §:ssä annetaan vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset sisältövaatimukset maakunta- ja yleiskaavalle. Sen mukaan on katsottava, että suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen. Palvelut tulee olla saavutettavissa mahdollisuuksien mukaan joukkoliikenteellä sekä kevyellä liikenteellä. Kaavoituksella tulee edistää sellaisen palveluverkon muodostumista, jossa asiointimatkat ovat kohtuullisia ja liikenteen haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäisiä. Lisäksi maakuntakaavassa tulee esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja. Vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus on osoitettava maakuntakaavassa osoitettujen keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella riittävällä tarkkuudella.

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 c §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksiköiden ensisijainen sijaintipaikka on keskusta-alue, ellei muu sijainti kaupan palvelujen saavutettavuus huomioon ottaen ole perusteltu. Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen maakuntakaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle edellyttää, että vähittäiskaupan suuryksikön sijoituspaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa erityisesti osoitettu tähän tarkoitukseen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 71 d §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksikköä ei saa sijoittaa maakunta- tai yleiskaavan keskustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle, ellei alue ole asemakaavassa erityisesti osoitettu tätä tarkoitusta varten. Sama koskee myös vähittäiskaupan myymälän laajentamista tai muuttamista vähittäiskaupan suuryksiköksi, vähittäiskaupan suuryksikön laajentamista sekä sellaista myymäläkeskittymää, joka vaikutuksiltaan on verrattavissa vähittäiskaupan suuryksikköön. Tämä ei kuitenkaan koske vähittäiskaupan myymälän, vähittäiskaupan suuryksikön tai myymäläkeskittymän laajentamista, joka ei ole merkittävä.

D) Vähittäiskaupan toimialat:

Vähittäiskauppa voidaan jakaa kolmeen toimialaan: päivittäistavarakauppa, erikoiskauppa ja tilaa vaativa kauppa.

Päivittäistavarakauppa pyrkii sijoittumaan keskusta-alueille ja taajamiin eli osaksi merkittävintä tiiviin asutuksen lähipalvelua. Suunnilleen kolmannes päivittäistavarakaupan myynnistä sijoittuu suuriin hypermarketteihin ja tavarataloihin, jotka sijaitsevat keskustoissa, niiden tuntumassa, kauppakeskuksissa tai muualla liikenteellisesti hyvin saavutettavissa paikoissa. Toinen kolmannes myynnistä kulkee suurten supermarkettien kautta, joissa myyntiala on yli 1500 k-m^2. Samoin noin kolmannes myynnistä kulkee pienten supermarkettien, valintamyymälöiden ja pienmyymälöiden kautta. Sijaintia asutuksen sisällä ja läheisyydessä selittää päivittäistavarakaupan asiakaskäyntien tiheys ja sen myötä kaupan saavutettavuuden vaatimukset eri liikennemuodoilla. Kunnittaiset erot myymälätyypeittäin ovat suuret ja isot myymälät hallitsevat markkinoita siellä missä niitä on. Hypermarkettien osuus on erityisen suuri Forssassa ja Riihimäellä ja näiden vaikutus näkyy koko kaupunkiseudulla. Hämeenlinnassa hypermarkettien markkinaosuus jää näitä pienemmäksi. Suuria supermarketteja on suurimmissa kuntakeskuksissa, kun taas pienissä kuntakeskuksissa on vain pieniä supermarketteja tai valintamyymälöitä. Valintamyymälöiden ja pienmyymälöiden myyntiosuus on suhteellisen alhainen.

Erikoiskauppa sijoittuu ensisijaisesti keskusta-alueille mutta myös kauppakeskuksiin keskustojen ulkopuolelle lähinnä suurten päivittäistavarakaupan hypermarkettien asiakasvirran ääreen. Erikoiskaupalla on erityisen tärkeä rooli keskusta-alueiden kaupallisten palveluiden muodostajana ja elävän keskustan mahdollistajana. Sitä kautta ydinkeskustaan sijoittuneen erikoiskaupan laajuudella, monipuolisuudella ja saavutettavuudella on olennainen vaikutus yleensä koko kunnasta tai kaupungista muodostuvaan mielikuvaan ja houkuttelevuuteen. Tämä on huomioitu myös maankäyttö- ja rakennuslaissa. MRL 71 b §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksiköitä sijoitettaessa on katsottava, että suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen.
Kanta-Hämeessä erikoiskauppaa on yllä mainittujen sijoittumisperiaatteiden lisäksi syntynyt myös pääteiden varteen kauppakeskittymiin, jotka palvelevat lähinnä matkailijoita ja ohiajavia. Näitä ovat Linnatuuli Janakkalassa vt3:n varrella, Humppilan lasitehtaan alue Humppilassa vt2:n varrella, Tuulonen vt10:n ja vt12 risteyksessä sekä Loppi kt54 kantatie 54:n varrella.

Tilaa vaativan kaupan asiointitiheys on harva ja sen sijainnin merkitys keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen on vähäinen verrattuna päivittäistavara- ja erikoiskauppaan. Tilaa vaativa kauppa soveltuu toiminnallisesti parhaiten keskustojen ulkopuolelle hyvien liikenneyhteyksien varrelle huomioiden myös julkinen ja kevyt liikenne. Autokauppa, venekauppa, rauta- ja rakennustarvikekauppa sekä maatalous- ja puutarha-alan kauppa vaativat yleensä myös suhteellisen suuria pihavarastoalueita sekä usein myös asiakkaiden raskaampaa kuljetuskalustoa. Tilaa vaativan kaupan sijoittamisen logiikka ja toiminnan vaikutukset poikkeavat olennaisesti päivittäistavarakaupan ja erikoiskaupan sijoittamisen logiikasta ja toiminnan vaikutuksista,

ja tämän vuoksi kaavoituksessa on tarkoituksenmukaista erottaa kaupan laatu toimialan mukaisesti.

E) Vähittäiskaupan kehitysnäkymät:

Viimeisten vuosikymmenten aikana vähittäiskauppa on Suomessa kasvanut huomattavasti keskustoissa, ja laajentunut keskustojen ulkopuolelle kauppakeskuksiin ja kaupallisiin keskittymiin. Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksessä esitettyjen arvioiden mukaan kauppa tulee edelleen keskittymään kaupunki- ja kuntakeskustoihin, kauppakeskuksiin ja keskustan ulkopuolisiin kauppakeskittymiin.

Erikoiskaupat hakeutuvat lähelle toisiaan ja keskittyvät kaupunkien keskustoihin ja suuriin kaupan keskittymiin. Keskustoihin rakennetaan kauppakeskuksia, kävelykeskustoja kehitetään ja kortteleiden sisäosia otetaan kaupalliseen käyttöön. Kauppakeskuksista kehittyy yhä selkeämmin viihdekeskuksia, joissa on kaupallisten palvelujen lisäksi elokuvateattereita, keilahalleja, kuntosaleja ja kylpylöitä. Hypermarketvetoiset liikekeskukset pyrkivät tulevaisuudessa laajentumaan kauppakeskusmaisiksi kokonaisuuksiksi, joihin tullaan tavoittelemaan lisää erikoiskauppaa ja asiakaskuntaa yhä kovenevassa kilpailussa.

Päivittäistavarakaupan myymäläverkoston harveneminen tulee edelleen olemaan yleinen pitkän ajan suuntaus, joka tosin hidastuu. Uusia myymälöitä rakennetaan väestön kasvualueille saavutettavuudeltaan hyville paikoille mutta harvaan asutulla seudulla myymälöiden väheneminen tulee jatkumaan. Uusia hypermarketteja tullaan rakentamaan enää satunnaisesti ja hypermarkettien käyttötavaraosastojen pienentyminen jatkuu. Suuria yksiköitä kehitetään edelleen koska tuotevalikoimat kasvavat ja kuluttajat suosivat monipuolista tarjontaa. Myös lähikauppoja kehitetään tiiviillä keskusta- ja asuinalueilla.

Tilaa vaativa kauppa tulee edelleen kehittämään toimintaansa lähinnä kaupunkikeskusten ohikulkuväylien ympäristössä. Näiden keskittymien vetureina ovat olleet huonekalu-, rauta-, kodintekniikka- ja puutarha-alan ketjumyymälät sekä auto- ja venekauppa. Tilaa vaativan kaupan keskittymiin on hakeutunut myös runsaasti ns. hintamielikuvaltaan edullisia yhä enemmän hypermarkettien käyttötavaravalikoimaa muistuttavia laajan tavaravalikoiman myymälöitä ja jopa erikoiskauppaa. Viime vuosina taantuman myötä tilaa vaativan kaupan keskittymät ovat kuitenkin menettäneet vetovoimaansa varsinkin, jos alue on asutuksesta syrjässä tai alueella ei ole päivittäistavarakauppaa. Näin ollen tilaa vaativan kaupan voi olettaa jatkossa kehittyvän puhtaammin ominaisluonteensa mukaisesti saavutettavuudeltaan hyvillä paikoilla.

Liikennemyymälät ovat osaltaan vauhdittaneet vähittäiskaupan sijoittumista keskustojen ulkopuolelle ja kehitys tulee jatkumaan. Niihin pyrkii hakeutumaan huoltamotoiminnan lisäksi päivittäistavarakauppaa, ravintolatoimintaa, erikoiskauppaa ja matkailupalveluita. Liikennemyymälöiden ympäristöön pyrkii kehittymään myös muuta kaupan toimintaa niiden aiheuttaman asiakasvirran ääreen. Raskaan liikenteen taukopaikkojen tarve tulee entisestään tihentämään liikennemyymäläverkostoa ja kyseisen logistiikan kannalta tärkeät kohteet kehittyvät muita nopeammin.

Verkkokaupan osuus vähittäiskaupasta tulee edelleen ripeästi kasvamaan. Vuonna 2014 verkkokaupan osuus vähittäiskaupasta oli jo noin kahdeksan prosenttia. Tähän mennessä suosituimmat vähittäiskaupan tuoteryhmät verkkokaupassa ovat olleet viihde-elektroniikka, tietotekniikka, pukeutuminen sekä moottoriajoneuvot ja veneet. Päivittäistavarakaupan tuotteita ostetaan verkosta vielä harvoin. Verkkokaupan kehittymisen vauhti tulee vaihtelemaan suuresti vähittäiskaupan eri tuoteryhmissä ja tulevaisuuden liiketilatarpeen arvioinnissa on paljon muitakin epävarmuustekijöitä. Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksessä on maakuntakaavoituksen suurpiirteisyyden ja mahdollistavan tavoitteen vuoksi päädytty siihen, että verkkokaupan on arvioitu

vähentävän ostovoiman kasvun pohjalta laskettua liiketilatarvetta 5-10 prosentilla vuoteen 2040.

F) Liiketilan lisätarve Kanta-Hämeessä vuoteen 2040

Liiketilan lisätarve vuoteen 2040 on arvioitu Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksessä Hämeen liiton laatima väestösuunnite, ostovoiman kehitys ja ostovoiman siirtymät, loma-asukkaiden ostovoiman ja verkkokaupan kehitys huomioiden. Lisäksi maakuntakaavaa varten laaditussa liiketilan lisätarpeen arviossa on huomioitu kaavallinen joustovara kertoimella 1,3. Joustovara on tarpeen, koska kuntien kaavoitus- ja maapolitiikan sekä kilpailun toimivuuden kannalta kaupalla tulee olla myös vaihtoehtoisia sijaintipaikkoja.

Liiketilan lisätarve on selvityksessä arvioitu perinteisen noin 1,6 % vuotuisen ostovoiman kasvuennusteen mukaan sekä myös hitaan 0,8 % vuotuisen kasvun mukaan. Kyseiset kasvuprosentit ovat kaupan eri toimialojen keskiarvoja. Ostovoiman kasvuennuste vaihtelee kaupan eri toimialoilla suuresti. Päivittäistavarakaupassa perinteinen ostovoiman vuotuinen kasvuennuste on 1,0 % ja hidas kasvu 0,5 %, kun taas esim. erikoiskaupassa perinteinen kasvuennuste on 1,9 % ja hidas kasvu 0,9 %. Laskelmissa ostovoima on muunnettu liiketilan kerrosalaksi vähittäiskaupan toimialoittaisten keskimääräisten myyntitehokkuuksien avulla.

Liiketilan lisätarve on arvioitu ostovoiman perinteisen kasvuennusteen laskelmassa siten, että verkkokaupan osuus kasvaa 5 %. Hitaan ostovoiman kasvun laskelmassa verkkokaupan osuuden on arvioitu kasvavan 10 %.

Kanta-Hämeessä on vuonna 2015 laaditun selvityksen mukaan vähittäiskaupan liiketilaa yhteensä noin 790000 k-m^2. Liiketilan lisätarve vuoteen 2040 on ostovoiman perinteiseen kasvuun perustuvassa arviossa yhteensä noin 457000 k-m^2, josta keskusta-alueille sijoittuu noin 54 % eli 248000 k-m^2 ja keskustojen ulkopuolelle noin 209000 k-m^2. Ostovoiman hitaan kasvun arviossa liiketilan lisätarve on yhteensä noin 231000 k-m^2, josta keskusta-alueille sijoittuu noin 125000 k-m^2 ja keskustojen ulkopuolelle noin 106000 k-m^2.

Liiketilan kasvusta keskustatyyppisille alueille suuntautuu päivittäistavarakaupassa 90 %, erikoiskaupassa 80 % ja tilaa vaativassa kaupassa 10 %. Autokaupan ja huoltamoiden kasvun on arvioitu suuntautuvan kokonaan keskustojen ulkopuolelle.

Liiketilan lisätarvelaskelmassa keskustojen ulkopuolelle on suunnattu pieni määrä päivittäistavarakauppaa ja muuta erikoiskauppaa. Keskustojen ulkopuolelle päivittäistavarakauppaa sijoittuu myös esimerkiksi liikenneasemien yhteyteen ja matkakeskuksiin. Myös paikallisia päivittäistavarakauppoja voi joissakin tapauksissa sijoittua keskustan ulkopuolisille muille kaupan alueille ilman, että sillä olisi haitallisia vaikutuksia keskustakauppaan. Näille muille kaupan alueille sopii luontevasti myös joidenkin erikoiskaupan toimialojen myymälöitä, kuten lastentarvikekauppaa, eläinkauppaa tai polkupyöräkauppaa. Yksittäisten pienten erikoiskaupan myymälöiden sijoittaminen keskustojen ulkopuolisille alueille ei yleensä haittaa keskustojen nykyisiä palveluita tai niiden kehittämistä. Lisäksi tilaa vaativan kaupan myymälöissä on yleensä jonkin verran erikoiskaupan tuotteita. Muille alueille sijoittuu myös sellaisia laajan tavaravalikoiman myymälöitä, jotka eivät keskustoihin sovi, kuten sisustustavaratalot tai laajan tavaravalikoiman myymälät, joiden valikoima painottuu tilaa vaativaan kauppaan mutta jossa myydään myös erikoiskaupan tuotteita. Tällaisten liiketyyppien sijoittaminen keskusta-alueiden ulkopuolelle ei suurilla markkina-alueilla vaikuta merkittävästi keskustakauppaan.

Nykyinen liiketila vuonna 2015 ja sen lisätarve vuoteen 2040 ostovoiman perinteisen kasvuennusteen mukaan:

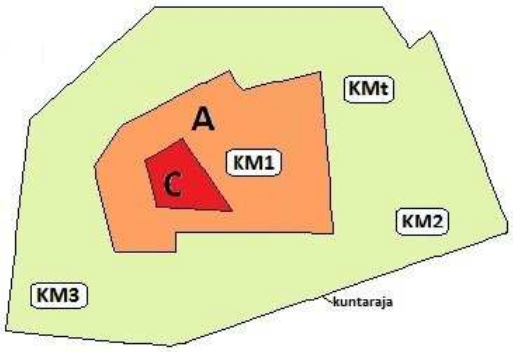
k-m^2	Nykyinen liiketila	Liiketilan lisätarve yhteensä	Liiketilan lisätarve keskustat	Liiketilan lisätarve muut alueet	Liiketilan mitoitus yht. 2040
Hämeenlinna	365000	192600	104500	88100	557600
Hattula	11000	22500	12200	10300	33500
Janakkala	39000	43500	23600	19900	82500
Hämeenlinnan seutu	415000	258600	140300	118300	673600
Riihimäki	158000	88800	48200	40600	246800
Loppi	16000	21600	11700	9900	37600
Hausjärvi	10000	21700	11800	9900	31700
Riihimäen seutu	184000	132100	71700	60400	316100
Forssa	161000	36300	19700	16600	197300
Jokioinen	7000	9800	5300	4500	16800
Humppila	15000	4200	2300	1900	19200
Tammela	5000	11500	6200	5300	16500
Ypäjä	3000	4600	2500	2100	7600
Forssan seutu	191000	66400	36000	30400	257400
Kanta-Häme	**790000**	**457100**	**248000**	**209100**	**1247100**

G) Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajat

Maakuntakaavassa tulee MRL 71 b §:n mukaan esittää merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajat, jotta maakuntakaavassa voidaan keskittyä aidosti seudullisten vähittäiskaupan suuryksikköjen sijainninohjaukseen. MRL 71 c §:n mukaan vähittäiskaupan suuryksiköiden ensisijainen sijaintipaikka on keskusta-alue, joten keskustatoimintojen alueilla ei tarvita suuryksiköiden sijainninohjausta eikä suuryksikön koon alarajalla ole keskustatoimintojen alueilla merkitystä. Vähittäiskaupan suuryksikön sijainti voi olla keskustatoimintojen alueen ulkopuolella perustellusta syystä kaupan palvelujen saavutettavuus huomioon ottaen. Kyseisessä sijainninohjauksessa keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella suuryksikön koon alarajan määrittelyllä on tärkeä rooli, koska suuryksikön sijaintipaikaksi tarkoitettu alue on maakuntakaavassa erityisesti osoitettava tähän tarkoitukseen tarkoituksenmukaisella aluevarauksella tai kohdemerkinnällä. Taajama-alueilla, joilla merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on maakuntakaavassa nostettu, voidaan kuntakaavoituksella sijoittaa merkitykseltään paikallisia suuryksiköitä.

Maakuntakaavan 2040 ratkaisussa merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajat on määritelty tietyillä taajamatoimintojen alueilla (A) MRL 71 a §:ssä määriteltyä 4000 k-m^2:ä suuremmiksi. Ratkaisu perustuu Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen suositukseen. Siinä on arvioitu kuinka paljon asukkaita ja sitä kautta kuinka suuren vaikutusalueen suuryksikkö tarvitsee toimiakseen keskimääräisellä myyntitehokkuudella. Lisäksi on arvioitu miten eri toimialojen suuryksiköt vaikuttavat alueen muissa kunnissa ja keskuksissa sijaitsevien vähittäiskaupan myymälöiden myyntiin ja miten paljon sen ennakoidaan saavan asiakkaita oman sijaintikuntansa ulkopuolelta tai muista keskushierarkialtaan samantasoisista tai ylemmän tasoisista keskuksista. Merkitykseltään paikallisen myymälän asiakaskunta tulee pääosin omasta kunnasta tai omalta lähialueelta. Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön vaikutusalue ulottuu useamman kunnan alueelle tai kunnan osan alueelle. Matkailijoita palvelevat suuryksiköt ovat merkitykseltään seudullisia.

H) Maakuntakaavan 2040 kaupan ratkaisun perusperiaate

Keskustatoimintojen alue C: Vähittäiskaupan suuryksiköiden pääasiallinen sijaintipaikka. Maakuntakaavassa ei ole C-alueilla vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitusta eikä muutakaan sijainninohjausta MRL:n mukaisesti. Vähittäiskaupan suuryksiköt sijoitetaan tarkemmin kuntakaavoituksella.

Taajamatoimintojen alue A: Mikäli merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alarajaa on A-alueilla maakuntakaavan suunnittelumääräyksellä nostettu, antaa se mahdollisuudet sijoittaa näille alueille kyseistä alarajaa pienempiä merkitykseltään paikallisia suuryksiköitä kuntakaavoituksella. Maakuntakaavalla ohjataan vain merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista.

Kaupallisten palveluiden alue tai kohde KM1: Saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Alueet ja kohteet on sijoitettu kaupan saavutettavuus ja laatu huomioiden maakuntakaavaan ja mitoitettu.

Kaupallisten palveluiden alue tai kohde KM2: Saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia paljon tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä. Alueet ja kohteet on sijoitettu kaupan saavutettavuus ja laatu huomioiden maakuntakaavaan ja mitoitettu.

Kaupallisten palveluiden kohde KM3: Saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia matkailua palvelevan vähittäiskaupan suuryksiköitä. Kohteet on sijoitettu kaupan saavutettavuus ja laatu huomioiden maakuntakaavaan ja mitoitettu.

Työpaikka- ja kaupallisten palveluiden alue KMt: Aluevaraukset on sijoitettu kaupan saavutettavuus ja laatu huomioiden maakuntakaavaan ja mitoitettu. Niille saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä.

KM1, KM2, KM3 ja KMt -alueet ja -kohteet on selvityksen perusteella mitoitettu ja osoitettu maakuntakaavassa siten, että niillä ei ole haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin tai niiden kehittämiseen, ne ovat saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä ja kokonaisratkaisu edistää sellaisen palveluverkon kehitystä, jossa asiointimatkojen pituudet ovat kohtuulliset ja liikenteestä aiheutuvat haitalliset vaikutukset mahdollisimman vähäiset.

I) Mitoituksen sallima uuden liiketilan määrä vähittäiskaupan suuryksiköille osoitetuilla alueilla ja kohteissa keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella:

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisten vähittäiskaupan suuryksiköille osoitettujen alueiden tai kohteiden uuden liiketilan määrää laskettaessa on vähennetty alueen tai kohteen toimialakohtaisesta mitoituksesta vuoden 2015 tilanteen mukainen toteutunut liiketilan määrä. Uuden liiketilan rakentamisen mahdollisuudet ja kilpailutilanne muuttuvat mikäli nyt toimivat yritykset pienentävät toimintaansa, lopettavat tai siirtyvät muualle ja vanhat liiketilat otetaan toisen kaupan toimialan tai muuhun käyttöön.

Alla kaupunkiseutukohtaisissa taulukoissa esitetään kyseisten alueiden ja kohteiden kokonaismitoitus, kaupan toimialakohtainen nykytilanne vuonna 2015 ja siitä laskettu uuden liiketilan laskennallinen toteuttamismahdollisuus. Maakuntakaavan yleispiirteisyyden vuoksi myös nykytilanteen luvut on pyöristetty lähimpään tuhanteen kerrosneliömetriin.

Hämeenlinnan seutu:

Alue tai kohde	Maakunta-kaava-merkintä	**Enimmäismitoitus k-m²** Yht. max k-m²	Tilaa vaativan kaupan ohella mitoitukseen saa sisältyä: Päivittäis-tavara-kauppaa	Erikois-kauppaa	**Nykytilanne** Nykyiset liiketilat yhteensä k-m²	Eri toimialojen liiketilat: Tilaa vaativa kauppa	Päivittäis-tavara-kauppa	Erikois-kauppa	**Uuden liiketilan mitoitus** Uutta liike-tilaa max k-m²	Tilaa vaativan kaupan ohella mitoitukseen saa sisältyä: Päivittäis-tavara-kauppaa	Erikois-kauppaa
Hämeenlinna:											
Tiiriö	KM1, alue	**140000**	15000	45000	102000	55000	12000	35000	**38000**	**3000**	**10000**
Tuulonen	KM1, kohde	**25000**	4000	20000	19000	0	2000	17000	**6000**	**2000**	**3000**
Idänpää	KM2, kohde	**20000**			7000	4000	3000	0	**13000**		
Harvialantie	KM2, alue	**100000**			0	0	0	0	**100000**		
Ruununmylly	KM2, kohde	**50000**			0	0	0	0	**50000**		
Kirstula	KMt	**140000**			24000	22000	0	2000	**116000**		
Janakkala:											
Paunila	KM2, kohde	**5000**			0	0	0	0	**5000**		
Rastikangas	KM2, kohde	**5000**			0	0	0	0	**5000**		
Linnatuuli	KM3	**5000**		5000	3000	0	0	3000	**2000**		**2000**

Riihimäen seutu:

Alue tai kohde	Maakunta-kaava-merkintä	**Enimmäismitoitus k-m²** Yht. max k-m²	Tilaa vaativan kaupan ohella mitoitukseen saa sisältyä: Päivittäis-tavara-kauppaa	Erikois-kauppaa	**Nykytilanne** Nykyiset liiketilat yhteensä k-m²	Eri toimialojen liiketilat: Tilaa vaativa kauppa	Päivittäis-tavara-kauppa	Erikois-kauppa	**Uuden liiketilan mitoitus** Uutta liike-tilaa max k-m²	Tilaa vaativan kaupan ohella mitoitukseen saa sisältyä: Päivittäis-tavara-kauppaa	Erikois-kauppaa
Riihimäki:											
Merkos	**KM1, alue**	**60000**	7000	30000	31000	5000	4000	22000	**29000**	**3000**	**8000**
Merkos Mattila	**KM2, kohde**	**30000**			24000	18000	0	6000	**6000**		
Merkos L	**KM2, kohde**	**10000**			0	0	0	0	**10000**		
Riihimäen portti	**KM2, alue**	**20000**			4000	3000	0	1000	**16000**		
Loppi:											
Loppi kt54	**KM1, kohde**	**10000**		7000	5000	0	0	5000	**5000**		**2000**

Forssan seutu:

Alue tai kohde	Maakunta-	**Kokonaismitoitus k-m²**			**Nykytilanne**				**Uuden liiketilan mitoitus**		
	kaava-	Yht.	Tilaa vaativan			Eri toimialojen liiketilat:				Tilaa vaativan	
	merkintä	max	kaupan ohella		Nykyiset				Uutta	kaupan ohella	
		k-m²	mitoitukseen		liiketilat				liike-	mitoitukseen	
			saa sisältyä:		yhteensä	Tilaa	Päivittäis-	Erikois-	tilaa	saa sisältyä:	
			Päivittäis-	Erikois-	k-m²	vaativa	tavara-	kauppa	max	Päivittäis-	Erikois-
			tavara-	kauppaa		kauppa	kauppa		k-m²	tavara-	kauppaa
			kauppaa							kauppaa	
Forssa:											
Autokeidas	**KM2, kohde**	**30000**			13000	11000	1000	1000	**17000**		
Sortohaka	**KM2, kohde**	**25000**			21000	19000	0	2000	**4000**		
Pilvenmäki	**KM2, kohde**	**30000**			0	0	0	0	**30000**		
Pispanmäki	**KMt**	**20000**			16000	14000	0	2000	**4000**		
Humppila:											
Humppilan lasitehdas	**KM3**	**30000**		30000	12000	0	0	12000	**18000**		**18000**
Ypäjä:											
Ypäjä Forssantien liitt.	**KM3**	**5000**			0	0	0	0	**5000**		

Maakuntakaavan 2040 kaupallisten palvelujen ratkaisun arvioidut vaikutukset

A) Ratkaisun mitoitus verrattuna liiketilan lisätarpeeseen keskustatoimintojen alueilla ja niiden ulkopuolella

Keskustatoimintojen alueet ovat vähittäiskaupan sijoituspaikkoina ensisijaisia. MRL:n 71 b §:n mukaan maakuntakaavassa vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitusta ei tehdä keskustatoimintojen alueille. Maakuntakaavaratkaisun periaatteellisena tavoitteena on, että keskustatoimintojen alueiden liiketilan laskennallinen lisätarve on mahdollista toteuttaa vuoteen 2040.

Hämeenlinnan seudulla keskustatoimintojen alueiden liiketilan laskennallinen lisätarve on noin 140300 k-m², Riihimäen seudulla noin 71700 k-m² ja Forssan seudulla noin 36000 k-m².

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset vähittäiskaupan alueet ja kohteet:

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisten kaupan alueiden liiketilan lisätarve on arvioitu huomioiden kyseisten alueiden ja kohteiden nykytilanne eli vuonna 2015 olemassa olevat liiketilat ja myymälät.

Hämeenlinnan seutu:

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle on Hämeenlinnan seudulla sijoitettu useita vähittäiskaupan suuryksiköille osoitettuja alueita tai kohteita, jotka ovat etupäässä vaihtoehtoisia tilaa vaativan kaupan sijoituspaikkoja. Kokonaisuudessaan näiden alueiden enimmäismitoitus mahdollistaa laskennallisesti uutta liiketilaa seudulle keskustojen ulkopuolelle yhteensä 335000 k-m², josta muuta kuin tilaa vaativaa kauppaa voi olla korkeintaan vain 20000 k-m². Se sisältää erikoiskaupan kohtuullisen laajentumisen Tiiriössä (10000 k-m²), Tuulosessa (3000 k-m²) ja matkailua palvelevassa Linnatuulessa (2000 k-m²) sekä päivittäistavarakaupan laajentumisen Tiiriössä (3000 k-m²) ja kilpailun mahdollistamiseksi myös Tuulosessa (2000 k-m²).

Hämeenlinnan seudulla keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella laskennallinen liiketilan lisätarve on vain 118300 k-m². Tarvetta tulee pitkällä tähtäimellä lisäämään Hämeenlinnan Kaurialan ja Hätilän alueilta maankäytön muutosten vuoksi muualle siirtyvät tilaa vaativan kaupan toiminnot arviolta noin 50000 k-m², jolle tulee löytyä uusia sijoituspaikkoja. Näin ollen laskennallinen tarve uu-

delle liiketilalle keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella on noin 170000 k-m^2. Maakuntakaavan mitoitus on tähän verrattuna ylisuuri, mutta se perustuu Hämeenlinnan osalta vaihtoehtoisiin tilaa vaativan kaupan sijoituspaikkoihin.

Riihimäen seutu:

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle on myös Riihimäen seudulla sijoitettu useita vähittäiskaupan suuryksiköille osoitettuja alueita tai kohteita. Kokonaisuudessaan näiden alueiden enimmäismitoitus mahdollistaa laskennallisesti uutta liiketilaa seudulle keskustojen ulkopuolelle yhteensä 66000 k-m^2, josta muuta kuin tilaa vaativaa kauppaa voi olla korkeintaan 13000 k-m^2. Se sisältää erikoiskaupan kohtuullisen laajentumisen Merkoksessa (8000 k-m^2) ja Loppi kt54 -kohteessa (2000 k-m^2) sekä päivittäistavarakaupan laajentumisen Merkoksessa (3000 k-m^2).

Riihimäen seudulla keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella laskennallinen liiketilan lisätarve on 60400 k-m^2, joten enimmäismitoitus seudulla on sopivassa suhteessa ostovoiman kasvuun nähden.

Forssan seutu:

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle on myös Forssan seudulla sijoitettu useita vähittäiskaupan suuryksiköille osoitettuja alueita tai kohteita. Kokonaisuudessaan näiden alueiden enimmäismitoitus mahdollistaa laskennallisesti uutta liiketilaa seudulle keskustojen ulkopuolelle yhteensä 78000 k-m^2, josta muuta kuin tilaa vaativaa kauppaa voi olla korkeintaan 18000 k-m^2. Se sisältää erikoiskaupan laajentumisen Humppilan lasitehtaan alueella. Humppilan Lasitehtaan alueen kaupallinen mitoitus perustuu joulukuussa 2017 laadittuun Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen täydennysselvitykseen Humppilan matkailukeskuksen mitoitus.

Forssan seudulla keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella laskennallinen liiketilan lisätarve on 30400 k-m^2, joten enimmäismitoitus seudulla on hiukan korkea ostovoiman kasvuun nähden. Tämä selittyy kuitenkin tilaa vaativan kaupan useilla vaihtoehtoisilla sijoituspaikoilla sekä Humppilan Lasin alueen erityisillä kehittymismahdollisuuksilla.

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisten vähittäiskaupan suuryksiköille osoitettujen alueiden tai kohteiden uuden liiketilan määrää laskettaessa on vähennetty alueen tai kohteen toimialakohtaisesta mitoituksesta vuoden 2015 tilanteen mukainen toteutunut liiketilan määrä. Uuden liiketilan rakentamisen mahdollisuudet ja kilpailutilanne muuttuvat mikäli nyt toimivat yritykset pienentävät toimintaansa, lopettavat tai siirtyvät muualle ja vanhat liiketilat otetaan toisen kaupan toimialan tai muuhun käyttöön.

On huomion arvoista, että kuntakaavoituksella voidaan sijoittaa myös merkitykseltään paikallista vähittäiskauppaa maakuntakaavassa keskustatoimintojen alueen ulkopuolelle sijoitetuille vähittäiskaupan suuryksiköille osoitetuille alueille tai kohteisiin. Se on mahdollista edellyttäen, että ratkaisu täyttää asemakaavan suunnitteluvaatimukset. Näin ollen kuntakaavoituksella voidaan periaatteessa sijoittaa esim. pelkästään tilaa vaativalle kaupalle maakuntakaavassa osoitetulle alueelle tai kohteeseen myös merkitykseltään paikallista erikoiskauppaa tai päivittäistavarakauppaa, joka ei kooltaan ylitä MRL 71 a §:ssä määritettyä vähittäiskaupan suuryksikön rajaa. Kyseinen merkitykseltään paikallinen myymälä lasketaan tällöin kuitenkin mukaan maakuntakaavassa alueen tai kohteen suuryksikköjä koskevaan mitoitukseen.

B) Vaikutukset keskustoihin

MRL 71 b §:n mukaan osoitettaessa maakuntakaavassa vähittäiskaupan suuryksiköitä on katsottava, että suunnitellulla maankäytöllä ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen.

Tavoitteena on, että kauppa sijoittuu pääasiassa keskustoihin. Keskustoissa ja niiden lähistöllä asuu suuri osa kuntien asukkaista ja joukkoliikenneverkot kulkevat yleisesti aina keskustoihin. Näin ollen palvelut ovat mahdollisimman hyvin saavutettavissa joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä. Tällä myös edistetään sellaisen palveluverkon muodostumista, jossa asiointimatkat ovat kohtuullisia ja liikenteen haitat mahdollisimman vähäisiä. Keskustojen palvelujen kehittyminen mahdollistaa edelleen joukkoliikenteen kehittymistä.

Seutukeskukseen – Hämeenlinnaan, Riihimäelle ja Forssaan – sijoittuva kauppa ei vähennä pienempien keskustojen kauppaa, vaan se todennäköisesti vähentää maakunnan ulkopuolelle siirtyvää ostovoimaa. Pienet keskustat kehittyvät pienimuotoisemmin ja suurelta osin oman väestönsä pohjalta. Joka tapauksessa pienistä keskustoista siirtyy ostovoimaa suurempiin keskuksiin, yleensä lähimpään seutukeskukseen. Kanta-Hämeen seutukeskukset eivät ole toistensa kilpailijoita, eivätkä niiden vaikutusalueet mene merkittävästi päällekkäin.

Haasteena keskustojen kehittämisessä on yleisesti, miten saada kauppaa keskustaan, kuin se että keskustoihin tulee liikaa kauppaa. Ongelmana keskustojen kannalta voidaan pitää sitä, että kauppa sijoittuu herkästi keskustojen ulkopuolelle, koska yleensä siellä on tilaa, maa on halvempaa ja pysäköinnin järjestäminen yksinkertaisempaa.

Vähittäiskaupan suuryksikköalueiden ja kohteiden mitoituksessa tärkeää on kaupan laadun määrittely, koska kaupan eri toimialoilla on erilaiset vaikutukset keskusta-alueiden kaupallisiin palveluihin ja niiden kehittämiseen. Kaupan laadulla tarkoitetaan kaupan eri toimialoja – päivittäistavarakauppaa, erikoiskauppaa ja tilaa vaativa kauppaa. Pääsääntöisesti tilaa vaativan kaupan sijoittamisella keskusta-alueiden ulkopuolelle ei ole haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kauppaan. Päivittäistavarakauppa ja erikoiskauppa ovat ns. keskustahakuisia ja niiden rooli keskusta-alueiden elinvoiman ylläpitäjänä ja kehittäjänä on olennaisen merkittävä. Näin ollen päivittäistavarakaupan ja erikoiskaupan keskittäminen laajassa mitassa keskusta-alueen ulkopuolelle hiljentää keskusta-alueen kaupallista intensiteettiä ja elävyyttä eli vaikuttaa MRL:n 71 b §:n vastaisesti.

Maakuntakaavan 2040 vähittäiskaupan suuryksikköalueille ja kohteisiin keskustojen ulkopuolella on osoitettu pääosin vain uutta tilaa vaativaa kauppaa. Poikkeuksena ovat maakunnan suurimmat keskittymät Hämeenlinnan Tiiriö ja Riihimäen Merkos, joiden maltillisen kehittämisen myös päivittäistavarakaupan ja erikoiskaupan osalta ei arvioida heikentävän keskusta-alueiden kauppaa. Erikoiskauppaa voidaan maakuntakaavan 2040 mitoituksen mukaan sijoittaa hiukan lisää myös Loppi kt54 -kohteeseen ja Hämeenlinnan Tuuloseen, jonka määrän ei arvioida vaikuttavan keskusta-alueiden palveluihin. Tuuloseen lisätään myös päivittäistavarakauppaa kilpailun mahdollistamisen vuoksi, ja vähäisen lisäyksen ei arvioida vaikuttavan seudun päivittäistavarakaupan palveluverkkoon. Erikoiskauppaa lisätään myös matkailua palvelevan vähittäiskaupan kohteissa Linnatuuli ja Humppilan lasi, joiden kehittämisellä ei arvioida olevan vaikutuksia keskusta-alueisiin. Linnatuulen lähellä ei ole keskusta-alueita ja Humppilan keskusta-alueella ei ole merkittävästi omaa erikoiskauppaa kunnan koosta johtuen.

C) Vaikutukset palvelujen saavutettavuuteen joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä

Vaikutukset palvelujen saavutettavuuteen joukkoliikenteellä ja kevyellä liikenteellä on arvioitu Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksessä ja sen päivityksessä.

Saavutettavuutta kävellen ja pyörällä on arvioitu yhden ja kolmen kilometrin etäisyydellä olevan asukasmäärän sekä kevyen liikenteen väylien olemassaolon perusteella huomioiden myös soveltuvissa kohteissa etäisyys keskustasta tai lähimmästä taajamasta.

Saavutettavuutta joukkoliikenteellä on arvioitu sen olemassaolon ja tason perusteella. Asukastiheydet, joukkoliikenteen olosuhteet ja palvelutaso vaihtelevat suuresti eri alueilla, joten arviointia ei ole voitu suorittaa yhteismitallisesti.

Saavutettavuutta on arvioitu lisäksi Urban zone -vyöhykkeiden avulla tarkastelemalla mille vyöhykkeelle suuryksikkökohde sijoittuu. Vyöhykekartat edustavat aineistoa vuodelta 2010, joten niissä ei ole huomioitu maankäytön eikä joukkoliikenteen kehittymistä tulevaisuudessa.

Maakuntakaavan 2040 keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella sijaitsevat vähittäiskaupan suuryksiköille osoitetut alueet ja kohteet sisältävät pääasiassa tilaa vaativaa kauppaa. Niihin on joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta kävellen liian pitkä matka suurimmalla osalla väestöä. Pyöräillen matka on mahdollinen kuitenkin jo kohtuullisen suurella osalla väestöä. Kevyen liikenteen väylät lähes kaikkiin kohteisiin ovat olemassa ja väylien pienet puutteet ovat jo suunnitelmissa.

Joukkoliikenteellä asiointimatka on useimpiin kohteisiin mahdollista tehdä. Kuitenkin keskustojen ulkopuolisiin kohteisiin joukkoliikenteellä pääseminen edellyttää usein käytännössä bussin vaihtoa keskustassa, vaikka paikallisjoukkoliikennettä olisikin. Paikallisjoukkoliikenteen vuorovälit ovat jokseenkin harvoja, joten vaihtaminen ei ole erityisen houkuttelevaa. Reittiliikenteen varassa olevissa kohteissa – ja vastaavasti reittiliikenteen varassa olevilla asukkailla – vuorovälit ovat vielä harvempia, ja matkan tekeminen joukkoliikenteellä vaatii huomattavaa suunnittelua.

Erikoiskaupasta pääosa sijaitsee keskustoissa, jotka ovat hyvin saavutettavissa joukko- ja kevyellä liikenteellä. Suuremmissa kunnissa erikoiskaupan tarjontaa on keskustoissa riittävästi, mutta pienissä kunnissa erikoiskaupan tarjonta ei ole riittävää, eli monipuolisemmat ostokset tehdään seutukeskuksissa – Hämeenlinnassa, Riihimäellä ja Forssassa. Erikoiskaupan saavutettavuus siis vaatii joukkoliikennettä pienistä kunnista seutukeskuksiin. Kevyellä liikenteellä kyseiset matkat eivät toimi etäisyyden vuoksi. Parhaat joukkoliikenneyhteydet ovat yleensä seutukeskuksiin, jolloin erikoiskauppa on seutukeskuksissa olosuhteisiin nähden parhaalla mahdollisella tavalla joukkoliikenteen saavutettavissa.

Päivittäistavarakauppaa on pienissäkin kunnissa riittävästi. Kokonaisuutena siis päivittäistavara- ja erikoiskauppa ovat hyvin saavutettavissa joukko- ja kevyellä liikenteellä, tilaa vaativa kauppa taas hankalammin. Tilaa vaativan kaupan kohteista on tällä hetkellä toteutuneen asutusrakenteen ulkopuolelle maakuntakaavassa 2040 sijoitettu vain Janakkalan Rastikankaan pienehkö suuryksikkö. Se sijaitsee noin 3,5 km etäisyydellä Turengin keskustasta sisäänajoväylän varrella Helsinki-Hämeenlinna moottoritieltä tultaessa. Kohteen sijainti on koko Janakkalan kunnan väestön saavutettavuuden kannalta perusteltu ja saavutettavissa pyöräillen sekä julkisella liikenteellä. Alueelle rakennetaan parhaillaan mm. kunnan paloasema, joka todistaa sijainnin keskeisyyttä, sekä suunnitteilla runsaasti mm. työpaikka-alueita.
Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle osoitettujen vähittäiskaupan suuryksiköiden toteutus on suunnittelumääräyksen mukaisesti ajoitettava yksityiskohtai-

semmassa suunnittelussa siten, että suuryksiköt kytkeytyvät ajallisesti ympäröivien työpaikka- tai taajamatoimintojen alueiden toteuttamiseen. Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittamisessa tilaa vaativan kaupan merkitys on kaupan palvelukokonaisuuden kannalta kuitenkin pieni, koska asiakastarpeet ovat päivittäistavarakauppaa ja erikoiskauppaa harvinaisempia ja asiointitiheys on harva.

Riihimäen Merkoksen vähittäiskaupan suuryksikön KM1 -alue sijaitsee saavutettavuuden kannalta hyvin Riihimäen eteläisen pääsisäänajoväylän ja moottoritien liittymän yhteydessä ja olemassa olevan kevyen liikenteen reitistön varrella. Alueella on jo toteutunut hypermarket sekä muita kaupan toimijoita yhteensä yli 30000 k-m^2. Saman moottoritien eritasoliittymän länsipuolelle on sijoitettu Merkos-L -niminen tilaa vaativan kaupan suuryksikköalue, joka ei ole vielä toteutunut. Sen saavutettavuus Merkoksen kanssa viereisen sijainnin vuoksi on samaa luokkaa. Merkos-L on tarkoitettu tulevaisuuden varaukseksi sellaiselle myös paljon maapinta-alaa tarvitsevalle tilaa vaativalle vähittäiskaupalle, jonka sijoittaminen yhdyskuntarakenteen keskelle olisi vaikeaa.

Humppilan lasin KM3 -alue on tarkoitettu matkailua palveleville vähittäiskaupan suuryksiköille. Sen asiakasvirrat tulevat valtateiltä 2 ja 9. Pitkän matkan julkinen liikenne valtateillä on vilkasta ja Lasin alueelle on viereisestä Humppilan kuntakeskuksesta hyvät kevyen liikenteen yhteydet. Kohteessa on jo toteutunut erikoiskauppaa yhteensä noin 12000 k-m^2 ja voimassa olevaa vielä toteutumatonta asemakaavallista rakennusoikeutta on lisäksi noin 8000 k-m^2. Humppilan kunnan koosta johtuen kunnassa ei ole muuta erikoiskauppaa, joten Lasin alueen kehittyminen ja kasvu ei vaikuta Humppilan kuntakeskuksen kaupallisiin palveluihin. Alueelle on Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen päivityksen (2016) jälkeen käynnistynyt osayleiskaavatyö. Alueella halutaan lisäksi varautua uuden liikenneaseman ja raskaan liikenteen taukopaikan mahdollistamiseen. Tämän vuoksi Hämeen liitto on joulukuussa 2017 laatinut Kanta-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitykseen Humppilan matkailukeskuksen mitoitus -nimisen täydennysselvityksen. Kyseiseen täydennysselvitykseen perustuen alueen kehittymisen ja kilpailun toimivuuden mahdollistamisen vuoksi maakuntakaava 2040 ehdotuksessa nostetaan Humppilan Lasin KM3 -alueen enimmäismitoitusta maakuntakaavan 2040 luonnoksen 20000 k-m^2:stä 30000 k-m^2:iin.

D) Vaikutukset palveluverkkoon ja asiointiin

Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisille vähittäiskaupan suuryksiköille osoitetuille alueille on maakuntakaavassa 2040 suunnattu pääosin tilaa vaativaa kauppaa, jolla ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kaupalle. Lisäksi muutamaan kohteeseen on suunnattu matkailua palvelevaa vähittäiskauppaa. Kaupan kasvu ohjataan seutukeskusten keskustatoimintojen alueille ja niiden ulkopuolella taajamarakenteessa tai matkailua palvelevilla liikennekäytävillä sijaitseviin vähittäiskaupan suuryksiköihin. Myös pienempien keskusten ja kaupan alueiden on mahdollista kasvaa lähialueen oman ostovoiman kasvun pohjalta, mutta suurin kaupan liiketilan kasvu tulee kohdistumaan seutukeskusten keskustatoimintojen alueille.

Hämeenlinnan seudulla kaupan liiketilan kasvu tulee suuntautumaan lähinnä Hämeenlinnan keskustatoimintojen alueelle mutta myös seudun muille keskustatoimintojen alueille on luvassa kehitystä ostovoiman kasvun myötä erityisesti päivittäistavarakaupan ja kaupan paikallispalvelujen osalta. Hämeenlinnan Tiiriö tulee kehittymään nykyisen kaltaisena monipuolisena kaupan alueena. Sen kasvu on mitoitettu siten, ettei se tule merkittävästi haittaamaan keskusta-alueiden kauppaa. Hämeenlinnaan osoitetut tilaa vaativan kaupan alueet eivät kaikki tule toteutumaan maakuntakaavan tavoitevuoteen mennessä, sillä ne ovat osittain

vaihtoehtoisia. Lisäksi Kaurialan nykyinen lähinnä autokauppaa palveleva alue tullaan aikanaan ottamaan muuhun käyttöön lähinnä asumiseen, jolloin alueen kauppa sijoittuu uusille tilaa vaativan kaupan alueille. Hämeenlinnassa asutus kasvaa myös kaupungin itäpuolella, jonne sen vuoksi myös kaupan alueiden sijoittaminen on tarkoituksenmukaista. Kaupungin keskustan itäpuolella vaihtoehtoisia kaupan kasvun alueita ovat Harvialantie, Idänpää ja Ruununmylly, jotka kaikki ovat kaupan palveluverkon kehittämisen kannalta hyvin saavutettavissa. Tuulosen mitoitus sallii toiminnan pienen kehittämisen eikä sillä ole vaikutuksia seudun palveluverkkoon. Janakkalassa uusien tilaa vaativan kaupan kohteiden toteuttaminen parantaa Janakkalan kaupan tarjontaa ja vähentää entisestään ostovoiman siirtymiä Hämeenlinnaan. Linnatuulen matkailua palvelevan kaupan kehittäminen ei tule vaikuttamaan seudun palveluverkkoon. Linnatuulessa on tällä hetkellä liikenneasemille ja raskaan liikenteen taukopaikoille tyypillisesti jakeluaseman yhteyteen toteutettua laajaa kahvila- ja ravintolatoimintaa sekä pienehkö päivittäistavarakauppa.

Riihimäen seudulla suurin kaupan kasvu suuntautuu Riihimäen keskustatoimintojen alueelle. Myös Merkoksen alue kehittyy nykyisen kaltaisena monipuolisena kaupan alueena. Sen kasvu on mitoitettu siten, ettei se merkittävästi tule haittaamaan Riihimäen keskustan kauppaa. Seudun muut keskukset kehittyvät pienimuotoisemman paikallisen kysynnän pohjalta. Tilaa vaativan kaupan osalta kasvun mahdollisuudet on luotu Merkokseen ja Mattilaan sekä lisäksi Merkoksen läntiselle alueelle, joka on tarkoitettu lähinnä sellaiselle raskaammalle tilaa vaativalle kaupalle, jonka on vaikeata sijoittua muualle. Riihimäen portin kehittyminen kauppapaikkana tulee tasapainottamaan seudun palveluverkkoa ja lyhentää asiointimatkoja seudun pohjoisosissa. Loppi kt54 on osoitettu KM1 -merkinnällä, koska alueella on jo runsaasti erikoiskauppaa. Alueen kehittyminen on mahdollistettu tilaa vaativan kaupan sekä vähäisessä määrin erikoiskaupan osalta, joka parantaa oman kunnan tarjontaa ja vähentää ostovoiman siirtymiä Riihimäelle.

Forssan seudulla suurin kaupan kasvu suuntautuu Forssan keskustatoimintojen alueelle. Sen kehittäminen on tärkeää, jotta kaupunki säilyy vetovoimaisena kauppapaikkana. Myös muissa kuntakeskuksissa on kaupan kehittämismahdollisuuksia, mutta ne tulevat kasvamaan lähinnä päivittäistavarakaupan ja paikallispalveluiden lähtökohdista. Forssan seudulla on runsaasti liiketilaa asukasta kohti, paljon myös tyhjää liiketilaa ja väestönkasvu on pysähtynyt. Tämän vuoksi päivittäistavarakauppaa ja erikoiskauppaa ei ole osoitettu lainkaan keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle lukuunottamatta Humppilan lasin matkailua palvelevan kaupan kohdetta. Humppilan lasin alueen matkailua palvelevan erikoiskaupan kehittämisellä ei ole vaikutuksia keskusta-alueiden kauppaan eikä kaupan palveluverkkoon. Forssan Pispanmäki, Pilvenmäki, Sortohaka ja Autokeidas ovat tilaa vaativan kaupan osittain vaihtoehtoisia alueita, jotka kaikki ovat seudun kaupan palveluverkon kannalta hyvin saavutettavissa. Ypäjän matkailua palvelevan kaupan suuryksikkö on tarkoitettu lähinnä hevosalan tilaa vaativalle kaupalle ja tehostaa Ypäjän merkitystä Suomessa vetovoimaisena hevosalan keskuksena. Sen kehittämisellä ei ole vaikutuksia seudun kaupan muuhun palveluverkkoon.

E) Vaikutukset kilpailun toimivuuteen

Maakuntakaavalla säädellään merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista ja mitoitusta. Maakuntakaavan tulee mahdollistaa kaupan kehittyminen sekä yritysten välinen kilpailu. Kaupan sijainti- ja mitoitusratkaisulla on suora vaikutus kilpailun edellytyksiin. Jos maakuntakaavassa ei kaupalle ole osoitettu riittävästi tarkoitukseen soveltuvia sijoittumispaikkoja, kilpailu rajoittuu. Sijoittumispaikkojen runsaus ja monipuolisuus luo edellytyksiä laajalle tarjonnalle ja kilpailulle. Kanta-Hämeen maakuntakaavassa 2040 on osoitettu kaupan palve-

luverkko, joka ensisijaisesti keskittyy seutukeskusten keskusta-alueiden kehittämiseen. Sen lisäksi merkitykseltään seudullisia kaupan sijaintipaikkoja on osoitettu seutukeskusten lähialueilta runsaasti. Niiden mitoitus on tilaa vaativan kaupan osalta väljä, osin vaihtoehtoisuuden vuoksi erittäin väljä. Erikoiskaupan ja päivittäistavarakaupan osalta keskustatoimintojen alueiden ulkopuolisten kaupan alueiden ja kohteiden mitoitusta rajoittaa MRL 71 b §, jonka mukaan suunniteltu maankäyttö ei saa haitata merkittävästi keskusta-alueiden kaupallisia palveluita tai niiden kehittämistä.

Maakuntakaavan 2040 vähittäiskaupan suuryksiköille osoitettujen alueiden ja kohteiden mitoitus on korkeampi kuin vastaava liiketilan lisätarve maakunnassa. Se tuo kilpailunäkökulmaan joustavuutta yritysten sijoittumiseen ja edistää kaupan konseptien kehittymistä maakunnassa. Uudet kaupan konseptit vaativat usein enemmän tilaa kuin perinteiset konseptit ja lisätila tuo väljyyttä ja mukavuutta asiointiin. Kauppaan liittyy todennäköisesti tulevaisuudessa yhä useammin myös elämyksiä ja palveluita, jotka vaativat enemmän tilaa kuin laskennalliset mallit nyt osoittavat. Vaihtoehtoiset kauppapaikat mahdollistavat kilpailun paremmin, kuin jos mitoitus olisi vain ostovoiman kasvun mukainen. Ylimitoituksella luodaan edellytyksiä uusille toimijoille sijoittua markkinoille, vaikka laskennallisesti markkinat olisivat jo täynnä. Ylimitoituksen tuomaa joustavuutta on kuitenkin voitu tuoda kaupan ratkaisuun vain tilaa vaativan kaupan osalta, koska käytännössä päivittäistavarakaupan ja erikoiskaupan mitoitusta säätelee se, että ratkaisulla ei saa olla merkittäviä haitallisia vaikutuksia keskusta-alueiden kauppaan.

Erikoiskauppaa on mahdollista laajentaa keskustatoimintojen alueiden lisäksi Hämeenlinnan Tiiriössä (10000 k-m^2) ja Tuulosessa (3000 k-m^2), Riihimäen Merkoksessa (8000 k-m^2), Loppi kt54 -kohteessa (2000 k-m^2), Humppilan lasin alueella (18000 k-m^2) ja Linnatuulessa (2000 k-m^2).

Päivittäistavarakauppaa on mahdollista laajentaa keskustatoimintojen alueiden lisäksi Hämeenlinnan Tiiriössä (3000 k-m^2), Tuulosessa (2000 k-m^2) ja Riihimäen Merkoksessa (3000 k-m^2).

Kyseisiä erikoiskaupan ja päivittäistavarakaupan laajentumisen määriä laskettaessa on vähennetty alueen tai kohteen toimialakohtaisesta mitoituksesta (maakuntakaavan 2040 suunnittelumääräys) vuoden 2015 tilanteen mukainen toteutunut toimialan liiketilan määrä. Uuden liiketilan rakentamisen mahdollisuudet ja kilpailutilanne muuttuvat mikäli nyt toimivat yritykset pienentävät toimintaansa, lopettavat tai siirtyvät muualle ja vanhat liiketilat otetaan kaupan toisen toimialan tai muuhun käyttöön.

Lisäksi kuntakaavoituksella voidaan asemakaavan sisältövaatimusten edellyttämällä tavalla sijoittaa merkitykseltään paikallista vähittäiskauppaa tarkoituksenmukaisiin paikkoihin. Maakuntakaavalla säädetään vain merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumista. Jos merkitykseltään paikallinen myymälä sijoitetaan kuntakaavoituksella vähittäiskaupan suuryksiköille maakuntakaavassa osoitetulle alueelle, lasketaan se mukaan maakuntakaavassa alueen kaupan mitoitukseen.

7.3.4 Työpaikka-alueet

TP TYÖPAIKKA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan monipuoliset työpaikka-alueet, joissa voi olla tuotantotoimintaa, toimisto- ja palvelutyöpaikkoja sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta teollisuutta ja varastointia.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen ja yhdyskuntarakenteen eheyteen sekä joukkoliikenteen järjestelyihin ja toimiviin kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiin. Alueelle ei tule osoittaa merkittävää määrää uutta asumista eikä asumiseen saa kohdistua merkittäviä ympäristöhäiriöitä. Alueiden suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että alueelle voidaan järjestää toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Lähtökohtana maakuntakaavassa on luoda edellytykset seudullisesti ja maakunnallisesti merkittävien työpaikka-alueiden kehittymiselle. Työpaikka-alueet voivat toiminnoiltaan olla monipuolisia erilaisia elinkeinotoimintoja sisältäviä.

Hämeenlinnan seudulla Moreeni ja Janakkalan Rastikangas muodostavat seudullisesti ja myös maakunnallisesti hyvin saavutettavan elinkeinoaluekokonaisuuden. Alueilla on jo nyt isoja logistiikkatoimintoja. Aluekokonaisuus mahdollistaa myös tuotannollisen ja teollisen toiminnan. Hämeenlinnan Iittalassa merkittävimmät työpaikka-alueet sijoittuvat maantien 130 ja valtatien 3 liittymän läheisyyteen. Kirstulan alue Hämeenlinnan ja Hattulan rajavyöhykkeellä on kehittyvä monipuolinen työpaikka-alue, johon sijoittuu myös kaupallista toimintaa.

Riihimäen seudulla iso työpaikkakokonaisuus muodostuu Herajoen ja ns. Valion alueelle kaupungin eteläpuolelle Arolammin eritasoliittymän läheisyyteen. Toinen laaja työpaikka-alue seudulla on kantatien 54 vartella Lopen Silmänkanto ja ns. Riihimäen portti vt 3:n ja kt 54:n liittymän läheisyydessä.

Forssan seudulla työpaikka-alueet sijoittuvat valtatien 10 varteen ja Forssan kaupungin eteläpuolelle kaupungin ja Tammelan rajavyöhykkeelle. Ypäjällä on osoitettu uusi työpaikka-alue vt 10:n pohjoispuolelle. Lasin alueelle Humppilassa on osoitettu laajennus vt 9:n suuntaan. Alue on myös matkailun ja sitä tukevien kaupallisten palvelujen sijoittumisen alue.

TPr TYÖPAIKKA-ALUEEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan monipuoliset uudet tai työpaikka-alueiksi muuttuvat alueet, joissa voi olla, toimisto- ja palvelutyöpaikkoja sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta teollisuutta ja varastointia.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen ja yhdyskuntarakenteen eheyteen sekä joukkoliikenteen järjestelyihin ja toimiviin kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiin. Alueelle ei tule osoittaa merkittävää määrää uutta asumista eikä asumiseen saa kohdistua merkittäviä ympäristöhäiriöitä. Alueiden toteuttamisen edellytys on, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Merkinnän pystyrasteri osoittaa likimääräisesti alueen sijainnin tai laajentumissuunnan. Maakuntakaavaan sisältyy uusia työpaikka-alueita reservialue-merkinnällä Iittalassa, jossa mt 130 ja vt 3 liittymän läheisyyteen sijoittuva työpaikka-alue laajentuu teiden välissä pohjoisen suuntaan, Hausjärvellä Ryttylässä ja kt 54:n eteläpuolella Oitin länsipuolella sekä Lammin kirkonkylän ja vt 12 välimaastossa.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Työpaikka-alueiden toteuttaminen tapahtuu kuntakaavoituksen kautta. Siinä yhteydessä täsmentyy työpaikka-alueen sisäinen jäsentely ja myös alueilla olemassa olevien toimintojen rajautuminen päämaankäyttöön. Maakuntakaavassa osoitettujen alueiden sisällä voi olla myös olemassa olevaa asutusta, maa- ja metsätaloutta ja mahdollisesti erilaisia muita toimintoja.

Arvioidut vaikutukset:
Aluevaraukset mahdollistavat elinkeinoelän pitkäjänteisen kehittymisen ja tarvittavien työpaikkatoimintojen sijoittumisen kestävästi ja kokonaistaloudellisesti hyvin. Maakuntakaavan aluevaraukset luovat edellytykset seudullisesti tärkeiden työpaikka-alueiden ja -toimintojen säilymiselle, laajentumiselle ja keskinäiselle profiloitumiselle. Suunnittelumääräyksin on varmistettu, että alueiden toteutumisen edellytyksenä tulee olla toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyen liikenteen järjestelyt.

7.3.5 Palvelujen alueet

PALVELUJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät keskustatoimintojen alueiden ulkopuoliset julkisen tai yksityisen palvelu- ja tutkimustoiminnan keskittymät. Alue voi sisältää myös sen ydintoimintaan liittyviä tukitoimintoja kuten asumista ja elinkeinotoimintoja.

Kohdemerkinnällä osoitetaan sellaisia merkittäviä palvelujen alueita, joiden osoittamiseen ei maakuntakaavan mittakaavan vuoksi ole tarkoituksenmukaista käyttää aluevarausmerkintää.

Suunnittelumääräys:
Taajamarakenteessa sijaitsevien palvelualueiden suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen saavutettavuuteen kävellen ja pyöräillen sekä joukkoliikenteellä. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulttuuriympäristön, maiseman ja luontoarvojen säilymiseen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Pääosin palvelujen alueet sisältyvät taajamatoimintojen alueisiin. Merkittävimpiä omina alueinaan osoitettuja palvelujen alueita maakuntakaavassa ovat Luonnonvarakeskuksen alue Jokioisilla, hevosopiston alue Ypäjällä, Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskus Janakkalassa sekä Lammin Ronni, jossa toimii Luostarikeskus ja Mainiemi.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Toteuttajina ovat kyseisen alueen palvelujen tuottajat. Kaavoituksesta vastaa ao. kunta.

Arvioidut vaikutukset:
Maakuntakaavassa osoitetut palvelujen alueet ovat nykytilanteessa toimivia, olemassa olevia. Kaavaratkaisu vahvistaa alueiden mahdollisuuksia säilyä ja edelleen kehittyä monipuolisina julkisten ja yksityisten palvelujen sijoittumisalueina.

7.3.6 Teollisuus- ja varastoalueet

T TEOLLISUUS JA VARASTOALUE

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti ja maakunnallisesti merkittäviä teollisuus- tai varastotoimintojen alueita.

Suunnittelumääräys:
Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä toiminnan ympäristövaikutusten rajoittamiseen sekä alueen saavutettavuuteen rautateitse tai raskailla ajoneuvoilla. Taajamarakenteessa sijaitsevilla teollisuus- ja varastoalueilla on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa huomioitava riittävät varotoimenpiteet ja suojavyöhyke suhteessa asumiseen ja virkistysalueisiin. Alueelle ei tule sijoittaa merkittävässä määrin uutta asumista.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa on osoitettu seudullisesti tai maakunnallisesti merkittävät pinta-alaltaan laajahkot teollisuus- ja varastoalueet Forssassa, Hämeenlinnassa, Janakkalassa, Riihimäellä ja Hausjärvellä. Alueet ovat pääosin jo tällä hetkellä teollisessa käytössä.

Tr TEOLLISUUS- JA VARASTOALUEEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan uudet tai teollisuusalueiksi muuttuvat alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen toteutuksessa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaiseen toteutusjärjestykseen. Alueelle ei tule sijoittaa merkittävässä määrin uutta asumista. Alueiden toteuttamisen edellytys on, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Merkinnän pystyrasteri osoittaa likimääräisesti alueen sijainnin tai laajentumissuunnan. Maakuntakaavaan sisältyy uusia työpaikka-alueita reservialue-merkinnällä Ypäjällä vt 10:n eteläpuolella ja vt 3:n itäpuolella Hattulan Mervessä. Ypäjän alue sijoittuu valtatien 10 eteläpuolelle, josta syystä sen toteuttamisen edellytyksenä on, että alueen liikennejärjestelyt toteutetaan alueella voimassa olevan osayleiskaavan mukaisesti. Merven alueen toteuttaminen vt 3:n vieressä edellyttää myös sitä, että alueelle on järjestetty toimivat liikenneyhteydet, mukaan lukien kevyenliikenteen järjestelyt.

TT YMPÄRISTÖVAIKUTUKSILTAAN MERKITTÄVIEN TEOLLISUUSTOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan ympäristövaikutuksiltaan merkittävien teollisuustoimintojen alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja ympäristön suojaamiseen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Merkinnällä on osoitettu ne teollisen toiminnan alueet, joissa tuotantotoiminnalla saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tällaisina alueina maakuntakaavassa on osoitettu Ekokemin aluekokonaisuus Riihimäen ja Hausjärven rajavyöhykkeellä sekä teollisuuden

tuotantoalue Hämeenlinnan Harvialassa. Alueet ovat jo nykytilanteessa aluemerkintää vastaavassa käytössä.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Alueiden toteuttaminen tapahtuu kuntakaavoituksen kautta. Siinä yhteydessä täsmentyy myös alueen sisäinen jäsentely. Käytännön toteuttajina ovat pääsääntöisesti yksityiset yritykset.

Arvioidut vaikutukset:
Aluevaraukset mahdollistavat elinkeinoelämän pitkäjänteisen kehittymisen ja teollisen toiminnan sijoittumisen kestävästi ja kokonaistaloudellisesti hyvin. Maakuntakaavan aluevaraukset luovat edellytykset seudullisesti tärkeiden teollisuusalueiden säilymiselle, laajentumiselle ja keskinäiselle profiloitumiselle. Ympäristövaikutuksiltaan merkittävien teollisuustoimintojen alueiden osoittaminen omalla merkinnällään mahdollistaa ympäristövaikutusten hyvän huomioon ottamisen.

7.4 PUOLUSTUSVOIMIEN ALUEET

EP PUOLUSTUSVOIMIEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien käytössä olevat tai sellaiseksi suunnitellut varuskunta-, harjoitus- ja varikkoalueet. Alueilla liikkuminen saattaa olla turvallisuus- yms. syistä rajoitettua. Puolustusvoimien alueille on tarpeen mukaan osoitettu osa-aluemerkinnällä suojavyöhykkeen raja alueille, joilla on räjähdysvaara. Alueeseen liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja ympäristön suojaamiseen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Aluevaraukset perustuvat pääosin jo nykyisin puolustusvoimien hallinnassa ja käytössä oleviin alueisiin. Maakuntakaava sisältää Riihimäen ja Parolan nykyiset varuskunta-alueet harjoitusalueineen, Hämeenlinnan Hätilän harjoitusalueen sekä Tammelassa sijaitsevan puolustusvoimien varikkoalueen. Lopen Räyskälän harjoitusalue on osoitettu aluetta koskevan osayleiskaavan mukaisesti. Täysin uusi noin 50 ha harjoitusalue (EP 910) on osoitettu Tammelan eteläosaan. Puolustusvoimilla on tärkeä rooli maakunnassa, myös työllistäjänä se on merkittävä. Maakuntakaavan maankäytöllinen lähtökohta on, että puolustusvoimat voivat edelleen jatkossa säilyä alueella ja kehittää pitkäjänteisesti toimintojaan maakunnassa.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Puolustusvoimien alueiden toteuttajana on puolustusvoimat. Maakuntakaavan aluevarauksilla sovitetaan yhteen eri toimijoiden usein erilaiset tarpeet ja mahdollistetaan toimintojen tarkoituksenmukainen toiminta ja kehittymisen edellytykset. Näin myös puolustusvoimien osalta.

Arvioidut vaikutukset:
Puolustusvoimien alueilla on erityisiä ympäristövaikutuksia. Ne aiheuttavat mm. melua ympäristöönsä. Varikkoalueilla on turvallisuustekijöitä, jotka vaikuttavat muun muassa asumisen ja palvelujen sijoittamiseen. Meluvaikutukset ja turvallisuus on otettu maakuntakaavassa huomioon erityisillä niitä koskevilla merkinnöillä ja määräyksillä.

Maakuntakaava ohjaa ja suuntaa puolustusvoimien tarvitsemien alueiden sijoittumisen siten, että ne eri tekijät huomioon ottaen sopeutuvat mahdollisimman hyvin muuhun maan-

käyttöön. Puolustusvoimien alueet ovat pitkän kehityksen tuloksena yleensä olennainen osa yhdyskuntarakennetta sekä kaupunki ja maisemakuvaa. Myös harjoitus- ja varikkoalueet ovat vakiintuneet paikalleen. Siten myös vaikutukset ovat alueilla pitkälle vakiintuneet.

7.5 VIRKISTYSALUEET JA VAPAA-AJAN ALUEET

7.5.1 Virkistys-, retkeily- ja ulkoilualueet

VIRKISTYS-, RETKEILY- TAI ULKOILUALUE

Virkistys-, retkeily- tai ulkoilualuemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä vapaa-ajan, retkeilyn ja luontomatkailun sekä viherväylien kannalta tärkeitä alueita. Merkinnällä osoitetaan myös seudullisesti merkittävät taajamiin liittyvät virkistysalueet ja/tai taajamien ekologisen verkoston kannalta erityisen tärkeät alueet. Alueella voi sijaita olemassa olevia vakituisia tai lomarakennuspaikkoja.

Suunnittelumääräys:
Alue on tarkoitettu yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava virkistyskäyttöedellytyksien säilyminen ja kehittäminen, alueen hyvä saavutettavuus sekä osoitettava maakuntakaavakartalle merkittyjen ulkoilureittien jatkuvuus virkistysalueella. Alueen suunnittelussa on kiinnitettävä huomioita ympäristön laatuun, alueen ominaisuuksiin ekologisen verkoston osana sekä merkitykseen luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakunnallisia ja seudullisia virkistysalueita varataan riittävä määrä maakunnan asukkaiden tarpeisiin ulkoilualueina taajamavyöhykkeiltä ja retkeilyalueina vetovoimaisilta luontoalueilta. Maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävien virkistys- ja luontomatkailualue-kokonaisuuksien monipuoliseen kehittämiseen varaudutaan erityisesti Hämeen järviylängöllä sekä Evon ja Hauhon reitistön alueella. Virkistystoimintoja kehittämällä edistetään luonto- ja kulttuurimatkailua sekä tuetaan matkailukeskusten ja –alueiden verkottumista sekä vapaa-ajan vyöhykkeiden kehittämistä toimivina palvelukokonaisuuksina. Virkistysalueita toteuttamalla edistetään myös rantojen- ja muun luonnonsuojelun tavoitteita, luonnon monimuotoisuutta ja täydennetään luonnonsuojelualueverkkoa. Maakuntakaavaratkaisulla turvataan virkistyskäytön kannalta yhtenäisiä luontoalueita, vapaa-ajan käytön vyöhykkeiden kehittämistä, reitistöjen muodostamia verkostoja ja niiden kytkeytymistä virkistys- matkailu- ja asumistoimintoihin. Maakuntakaavassa on osoitettu taajamien tärkeät ulkoilu- ja urheilualueet, joilla on seudullisen viherverkon ja taajamarakenteen kannalta merkitystä. Virkistysalueina on osoitettu hyviä ulkoilumaastoja ja ranta-alueita.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Virkistysalueilla on yleensä sallittua vain yleistä ulkoilua ja urheilua palveleva rakentaminen sekä tavanomainen maa- ja metsätalousrakentaminen. Virkistysalueilla voidaan pääsääntöisesti uudisrakentamisen katsoa vaikeuttavan maakuntakaavan toteuttamista. Näidenkin rakennusten osalta on huomiota kiinnitettävä siihen, ettei alueen luonnonympäristöä ja ulkoilukäyttömahdollisuuksia heikennetä. Rakennusten peruskorjaus ja myös olemassa olevien rakennuspaikkojen vähäinen täydennysrakentaminen voi yleensä tapahtua alueen tulevaa käyttötarkoitusta vaikeuttamatta. Virkistysaluevaraus ei sinänsä rajoita metsätaloustoimenpiteitä. Näillä alueilla yleiseen maisemanhoitoon tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota. Maakuntakaavan haja-asutusalueiden V-alueet on luokiteltu ns. seudullisiksi virkistysalueiksi, joidenka toteuttamista varten Kanta-Hämeen kunnat ovat perustaneet Hämeen

virkistysalueyhdistyksen 1990. Taajamien läheiset V-alueet ovat joko kuntien omistuksessa tai yksityiskohtaisemman kaavoituksen kautta ne tulevat yhdyskuntarakenteisiin liittyvinä viheralueina siirtymään kuntien omistukseen. Valtion mailla sijaitsevien retkeilyalueiden toteutuksesta ja ylläpidosta vastaa valtio. Evon retkeilyalue on ulkoilulailla perustettu valtion retkeilyalue. Valtin retkeilyalueella voidaan harjoittaa rajoitettua metsätaloutta, jossa otetaan korostetusti huomioon luonnonarvot ja virkistyskäytön tarpeet.

Arvioidut vaikutukset:
Virkistysalueet lisäävät asuinympäristöjen viihtyisyyttä ja monipuolisuutta sekä tarjoavat asukkaille mahdollisuuden fyysisen ja henkisen kunnon ylläpitämiseen. Yleiset virkistysalueet lisäävät tasa-arvoa. Alueiden suunnittelussa ja toteutuksessa on mahdollista ottaa huomioon eri väestöryhmien toiveet ja vaatimukset. Virkistysalueet muodostavat ulkoilureitistöjen palvelupisteitä ja tukikohtia ja luovat mahdollisuuksia alueen ulkopuolisten metsien ja vesistöjen laajemmalle käytölle reitistöjä hyödyntäen tai jokamiehenoikeuteen perustuen. Paikalliselle väestölle saattaa virkistysalueiden synnyttämä lisääntyvä kulkeminen aiheuttaa haittoja. Toisaalta reitistöjärjestelyt vähentävät asukkaisiin ja maanomistajiin kohdistuvia haittoja. Reitistöjärjestelyt voivat tukea maaseudun ja kyläyhteisöjen kehittämistä. Hevosvaellusreiteillä ja vesiretkeilyreiteillä voi olla paikalliselle asutukselle ja loma-asutukselle negatiivisia vaikutuksia.

Virkistysalueiden ja reitistöjen toteutus, hankinta ja ylläpito aiheuttaa kunnille ja jossain tapauksissa myös valtiolle kustannuksia. Valtion retkeilyalueilla tai kansallispuistoihin liittyen kustannuksista vastaa valtio. Ulkoilu tukee kansanterveyttä ja ylläpitää fyysistä ja henkistä hyvinvointia, minkä vuoksi aluetarjonnalla on myönteinen välillinen vaikutus kuntien yritysten, kotitalouksien ja valtion talouteen. Virkistysalueet ja reitistöt muodostavat kokonaisuuden, jolla voi olla huomattavaa positiivista vaikutusta matkailuelinkeinolle ja maaseudun kehittämiselle. Reitistöt säästävät luontoa muualla. Virkistysalueilla on huomattava merkitys luonnon monimuotoisuutta, luonnonmaisemia ja rantojensuojelua turvaavina kohteina. Taajamarakenteessa virkistysalueet voivat muodostaa eläimistölle tärkeitä viherkäytäviä. Alueen toteuttaminen muuttaa aina luontosuhteita rakentamisen kautta. Hoito- ja käyttösuunnitteluun pohjautuva toteutus kuitenkin säästää alueita tarpeettomalta kulutukselta ja määrittelee luonnon kannalta tärkeät hoitovyöhykkeet ja toimenpiteet. Virkistysalueiden käyttö ja saavutettavuus edellyttää liikennejärjestelyjä. Ulkoilureitistöt voivat täydentää kevyenliikenteen verkostoja. Virkistyskäytön keskittäminen siihen varatuille alueille ja reiteille vähentää virkistyskäyttöpaineita muualla. Viheralueet jäsentävät yhdyskuntarakennetta ja muodostavat taaja-alueilla tärkeitä ekologisia verkostoja.

VU URHEILUALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä, vapaa-ajan tai matkailun kannalta tärkeitä urheilupalvelujen alueita. Toiminnan laadusta riippuen alueilla on kulkurajoituksia. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee tarpeellisessa määrin ottaa huomioon myös yleisen ulkoilun tarpeet. Häiriötä tuottavien toimintojen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen ympäristölle aiheuttamien haittatekijöiden vähentämiseen.

Rakentamismääräys:
Alueelle on sallittua urheilu- ja virkistystoimintoja palveleva rakentaminen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:

Urheilualueina on osoitettu lähinnä seudullisesti merkittäviä golfkenttä- ja moottoriurheilualueita. Alueet sijoittuvat pääasiassa muun yhdyskuntarakenteen läheisyyteen. Ko. alueilla on laajoja aluetarpeita ja niillä on vaikutuksia ympäröivään maankäyttöön. Virkistys- ja urheilutoimintoja kehittämällä edistetään matkailua sekä tuetaan seudullisesti ja maakunnallisesti merkittävää urheilu- ja vapaa-ajan palvelujen verkostoa.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Urheilualueilla on pääsääntöisesti sallittua vain alueen toimintoja palveleva rakentaminen. Alueet toteutetaan pääsääntöisesti yksityiskohtaisemman suunnittelun kautta. Alueen toteuttaja on yleisimmin yksityinen taho. Moottoriurheilualue tarvitsee ympäristöluvan.

Arvioidut vaikutukset:
Urheilualueet lisäävät alueen urheilu- ja harrastusmahdollisuuksia. Alueiden yritystoiminta lisää työllisyyttä ja verotuloja kunnassa. Urheilualueet lisäävät alueen vetovoimaa ja tukevat matkailua. Golfkenttäalueet lisäävät alueen vihreyttä ja viihtyisyyttä, toisaalta ne rajoittavat alueiden käyttöä muuhun kuin golf- tarkoituksiin. Moottoriurheilualueet aiheuttavat melua ja päästöjä lähiympäristöönsä. Urheilualueet lisäävät liikennettä lähitieverkostoonsa ja erityisesti tapahtumien aikana saattavat aiheuttaa ruuhkaantumista.

7.5.2 Ekologinen verkosto ja viheryhteydet

EKOLOGINEN YHTEYSTARVE

Merkinnällä osoitetaan ekologiseen verkostoon kuuluvat olemassa olevat tai tavoitteelliset yhteystarpeet.

Suunnittelumääräys:
Ekologisten käytävien toteuttamismahdollisuus on säilytettävä osoitetun yhteystarpeen toteuttamisen turvaamiseksi. Yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee määrittää viheryhteyden tarkempi sijainti sekä varmistaa maastokäytävän riittävä leveys, jotta seudullisten viheralueiden ja ulkoilureittien muodostama verkosto voidaan toteuttaa riittävän yhtenäisenä kokonaisuutena.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Ekologinen verkosto koostuu luonnon ydinalueista ja ekologisista käytävistä. Verkosto pitää yllä ja edistää luonnon monimuotoisuutta. Ekologisessa yhteystarpeessa on otettu huomioon ekologisen verkoston tarpeet. Ekologisten käytävien sijainnit on selvitetty maakuntatasolla Hämeen liiton teettämässä maakunnallisessa ekologisten verkostojen tarkastelussa. Helsinki – Tampere moottoritie, päärata sekä kasvukäytävän varren asutus muodostavat merkittävän estevaikutuksen itä – länsisuuntaiselle eläinten liikkumiselle. Kanta-Hämeen alueella on enää muutama kohta mistä em. kohteiden ylittäminen on mahdollista ja on erittäin tärkeätä ettei niitä muulla maankäytöllä tukita.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Ekologisten käytävien turvaaminen tapahtuu yksityiskohtaisemman suunnittelun kautta. Merkintä edellyttää, että alueiden suunnittelussa huolehditaan siitä, että merkinnällä osoitettu yhteys säilyy tai toteutuu tavalla, joka mahdollistaa lajiston liikkumismahdollisuudet. Sekä eläinten että ihmisten kannalta turvallinen eläinten moottoritien ja radan ylitys/alitus vaatisi erillisiä eläinten kulkujärjestelyjä, esim. riistasiltoja.

Arvioidut vaikutukset:
Ekologiset yhteystarpeet edistävät luonnon monimuotoisuuden säilymistä mahdollistamalla eliöiden turvallisen liikkumisen. Viheryhteystarpeet lisäävät ekologisen verkoston lajien säilymistä ja geneettistä monimuotoisuutta mahdollistamalla eliöiden siirtymisen alueilta toisille. Taajamien läheisyydessä käytävät lisäävät asuinviihtyisyyttä ja virkistysmahdolli-

suuksia muodostamalla yhtenäisiä viheralueita. Riistasillat tms. parantavat liikenneturvallisuutta. Ekologiset käytävät rajoittavat rakentamisen mahdollisuuksia.

7.5.3 Ulkoilu-, hevosvaellus- ja veneilyreitit

ULKOILUREITTI

Ulkoilureittimerkinnällä osoitetaan ohjeellisen ulkoilureitin linja, joka osoittaa reitin yhteystarpeen. Reitin tarkka sijainti toteutumattomien reittiosuuksien osalta tarkentuu toteutuksen yhteydessä. Reitin merkinnällä osoitetaan pääasiassa kesäkäyttöön tarkoitettuja reittiyhteyksiä. Reitteihin liittyy myös toteutettuja talvikäyttöisiä osuuksia sekä toteutettuja hevosvaellusosuuksia.

Suunnittelumääräys:
Reitin tarkka sijainti määräytyy toteuttamisen yhteydessä. Ulkoilureitin toteutus koskee reitin vaatimaa reittipohjaa.

HEVOSVAELLUSREITTI

Merkinnällä osoitetaan suunniteltuja tai toteutettuja hevosvaellusreittejä.

Suunnittelumääräys:
Reitin sijainti määräytyy toteuttamisen yhteydessä. Hevosvaellusreitin toteutus koskee reitin vaatimaa reittipohjaa.

LAIVAVÄYLÄ,

VENEVÄYLÄ,

MELONTAREITTI

Laivaväylä-merkinnällä osoitetaan viitoitetut syväysmääritellyt väylät. Venereitti-merkinnällä osoitetaan viitoitetut tai viitoitettavat syväysmääritellyt reitit. Melontareitti-merkinnällä osoitetaan palveluvarustukseltaan ja opastukseltaan kehitettäväksi tarkoitetut vesireitit.

VIRKISTYSKOHDE, MATKAILUKOHDE TAI VENESATAMA

Kohdemerkinnällä osoitetaan tärkeimmät olemassa olevat tai kehittyvät pienimuotoiset virkistyskohteet sekä vieras-, palvelu- ja kotisatamat, jotka liittyvät maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviin veneilyväyliin.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Taajamat ja virkistysalueet kytketään toisiinsa ulkoilureitistöjen ja muilla vapaa-ajan reitistöjen muodostamalla verkostolla. Verkostojen toteutuksessa otetaan huomioon reitistöjen ja niiden palveluvarustuksen monikäyttöisyys ja eri vuoden aikojen tuomat tarpeet. Luonnon virkistyksellistä moninaiskäyttöä edistetään reitistöjärjestelyin luonnoltaan vetovoimaisilla metsäalueilla, luonnon- ja kulttuurimaisema-alueilla sekä kansallispuisto- ja muilla luonnonsuojelualueilla, vaarantamatta kuitenkaan alueiden pääasiasiallista käyttötarkoitusta tai alueiden suojelutavoitteita. Virkistystoimintoja kehittämällä edistetään luonto- ja kulttuurimatkailua sekä tuetaan matkailukeskusten ja -alueiden verkottumista sekä vapaa-ajan vyöhykkeiden kehittämistä toimivina palvelukokonaisuuksina.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Ulkoilu-, hevosvaellus- ja vesiretkeilyreitit ovat ohjeellisia ja osoittavat reittien likimääräisen sijainnin. Reittien toteuttaminen perustuu ulkoilulakiin tai soveltuvin osin vesiliikennelakiin. Toteuttajana ovat lähinnä kunnat ja veneilyreittien osalta merenkulkupiiri tai harrastusseurat. Toteuttaminen perustuu maanomistajien kanssa tehtäviin vapaaehtoisiin sopimuksiin tai ulkoilureittireittitoimitukseen. Ulkoilureittitoimituksen toimittaminen edellyttää kunnan laatimaa ja ELY- keskuksen vahvistamaa ulkoilureittisuunnitelmaa. Reittitoimituksien käyttö on ollut vähäistä. Ulkoilureitistöjä on toteutettu Hämeen järviylängöllä Hämeen Ilvesreitistönä, Evolla Ilvesvaellusreitistönä sekä taajamien lähireitteinä. Laiva- vene- ja vesiretkeilyreitistöjen osalta väylästöissä on laajentamistarpeita liittyen erityisesti vesistöreittien latvaosiin sekä jokireittien hyödyntämiseen. Hevosvaellusreitistöistä on tehty Lounais-Hämeessä laaja suunnitelma, joka käsittää yli 500 km reitistöjä. Näistä on toteutettu vajaa puolet. Melontareittien toteuttamisessa maanomistajien kanssa tulee neuvotella rantautumispaikoista.

Arvioidut vaikutukset:
Reitistöjärjestelyt vähentävät asukkaisiin ja maanomistajiin kohdistuvia haittoja. Reitistöt voivat tukea maaseudun ja kyläyhteisöjen kehittämistä. Hevosvaellusreiteillä ja vesiretkeilyreiteillä voi olla paikalliselle asutukselle ja loma-asutukselle negatiivisia vaikutuksia. Virkistysalueiden ja reitistöjen toteutus, hankinta ja ylläpito aiheuttaa kunnille ja jossain tapauksissa myös valtiolle kustannuksia. Valtion retkeilyalueilla tai kansallispuistoihin liittyen kustannuksista vastaa valtio. Ulkoilu tukee kansanterveyttä ja ylläpitää fyysistä ja henkistä hyvinvointia, minkä vuoksi alue- ja reitistötarjonnalla on myönteinen välillinen vaikutus kuntien, yritysten, kotitalouksien ja valtion talouteen. Virkistysalueet ja reitistöt muodostavat kokonaisuuden, jolla voi olla huomattavaa positiivista vaikutusta matkailuelinkeinolle ja maaseudun kehittämiselle. Virkistyskäytön keskittäminen siihen varatuille alueille ja reiteille vähentää virkistyskäyttöpaineita ja luontoa muualla. Viheralueet jäsentävät yhdyskuntarakennetta ja muodostavat taaja-alueilla tärkeitä ekologisia verkostoja. Ulkoilureitistöt voivat täydentää kevyenliikenteen verkostoja.

7.6 MATKAILUPALVELUJEN ALUEET

RM rm MATKAILUPALVELUJEN ALUE TAI KOHDE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät tai sellaisiksi kehitettävät matkailupalvelujen ja lomakeskusten alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava toimintojen sopeutuminen ympäristöön sekä huolehdittava yhdyskuntateknisen huollon järjestämisestä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Rm- varaukset siirtyvät pääosin voimassa olevista maakuntakaavoista. Merkintöjen tarpeellisuus on päivitetty kuntien rantakaavoitusprosessien sekä kuntakierrosten aikana. Merkinnät ovat osin jo toteutuneita alueita. Merkinnöillä on osoitettu mm. lomakeskuksia, leirintäalueita, laskettelukeskuksia, kartanoympäristöjä, mökkikyliä, siirtolapuutarhoja.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Matkailualueet on osoitettu matkailunpalveluiden sijoittamista varten ja alueilla ohjataan lähinnä käyttötarkoituksen mukaista rakentamista. Sijainnista riippuen alue saattaa vaatia yksityiskohtaisempaa kaavoitusta. Alueiden toteuttamisesta vastaavat pääasiassa yksityiset tahot.

Arvioidut vaikutukset:

Matkailupalvelujen alueet edistävät alueen elinkeinoelämän kehittymistä ja parantavat työllistymismahdollisuuksia. Matkailijoiden lisääntyvä määrä edistää palvelujen saatavuutta, paikallistaloutta ja maaseudun elinvoimaisuutta. Toisaalta matkailijoiden lisääntyvä määrä aiheuttaa lisää liikennettä, ääntä ja elämää lähiympäristöön, mikä voidaan kokea häiritsevänä. Lisääntyvä matkailupalvelujen rakentaminen ja käyttö muuttaa ranta- ja muuta maisemaa ja sillä saattaa olla vaikutusta vesistöihin. Rakentaminen muuttaa aina luonnonympäristöä ja tällä saattaa olla haitallisia vaikutuksia joidenkin lajien esiintymiseen. Hyvällä suunnittelulla ja toimintojen sijoittelulla vaikutukset pystytään minimoimaan.

7.7 LIIKENNEJÄRJESTELMÄN ALUEET

7.7.1 Logistiikka- ja terminaalialueet

LOGISTIIKKA-ALUE TAI LOGISTIIKKATOIMINTOJEN KOHDE

Merkinnällä osoitetaan logistiikka- ja liikenneterminaalialueita. Sijaintinsa puolesta alueet soveltuvat hyvin myös raide- ja tieliikenteen terminaalitoimintoihin. lt-merkintää käytetään maakuntakaavassa ilmaisemaan esimerkiksi työpaikka-alueilla sitä, että alue on tarkoitettu ensisijaisesti logistiikkaa palveleville työpaikka- ja elinkeinotoiminnoille.

Riihimäen kaupunkikeskustan eteläpuolella pääradan varrelle osoitettu logistiikka-alue (LT) sisältää rataverkon tärkeän raakapuun terminaalin. Humppilan keskustan kohdalle Turku-Toijala -radan varteen osoitettu logistiikkatoimintojen kohde (lt) sisältää rataverkon tärkeän raakapuun kuormauspaikan. Janakkalassa Turengin etelä- ja pohjoispuolelle pääradan varrelle on osoitettu uudet vaihtoehtoiset rataverkon raakapuun kuormauspaikat logistiikkatoimintojen kohdemerkinnällä (lt). (Puuterminaaleja koskeva Liikenneviraston selvityksen päivitys on tekeillä).

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee varautua liikenne-, logistiikka ja työpaikkatoimintojen sijoittumiseen alueelle. Alueelle ei tule ohjata melulle herkkää toimintaa. Maankäytön suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää liikennejärjestelyihin ja muun maankäytön sekä luonto- ja ympäristöarvojen yhteensovittamiseen. Maakuntakaavaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varata riittävä tila alueen synnyttämän raskaan liikenteen lyhyt- ja pitkäaikaiseen pysäköintiin sekä varmistaa alueen sujuva ja turvallinen kytkeytyminen ympäröivään liikennejärjestelmään.

Suunnittelusuositus:
Humppilan logistiikka-alueen (LT) suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon alueen toiminnallinen kytkeytyminen ns. Lasin elinkeinoalueen kehittämiseen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Logistiikkakeskusten merkitys kuljetusjärjestelmän kehittymisessä on korostunut viimeisinä vuosikymmeninä. Yhtenäisiä logistiikkakeskusalueita on kehitetty systemaattisesti Euroopassa. Logistiikka-alueiden synnyttämisen ja kehittämisen ajureina ovat olleet muun muassa jatkuvasti kasvavat tavaravirrat ja niiden käsittelykapasiteetin rajoittuneisuus varsinaisilla satama-alueilla sekä kansallisten rautatieyritysten herääminen rautateiden tavarakuljetusten markkinaosuuden supistumiseen. Varsinaisessa merkityksessään logistiikkakeskus on alue, joka sisältää tuotteiden kuljetusta, varastointia ja jakelua koskevia toimintoja. Pääsääntöisesti kyse on alueesta, johon tällaisia toimintoja ylläpitävät ja harjoittavat yritykset sijoittuvat.

Maakuntaakaava sisältää kaksi valtakunnallisesti merkittävää logistiikka-aluetta (LT): Humppilassa vt 2:n ja Turku-Toijala radan risteyskohdan sekä Riihimäen ratapihan eteläpuolelle sijoittuvan raideliikenteen logistiikkaa-alueen.

Arolammin alueelle Riihimäen ratapihan eteläpuolelle on aluevarauksena osoitettu logistiikka- ja työpaikkatoimintoja. Alue sisältää myös rataverkon tärkeän raakapuun terminaalin. Alueen käytössä varaudutaan myös ns. Tallinnan tunnelin tarvitsemiin logistiikkapalveluihin ja siihen liittyviin työpaikka- ja elinkeinotoimintoihin.

Osana Helsinki-Forssa-Pori liikennekäytävän kehittämistä varaudutaan valtakunnallisen logistiikka-aluekokonaisuuden (LT) toteuttamiseen Humppilassa. Alueelle on mahdollista toteuttaa raide- ja kumipyöräkuljetukset yhdistävä logistiikkaterminaali. Terminaalin toimintaa ja toteutusta on tarkemmin käsitelty aluetta koskevassa taustaselvityksessä: http://hameenliitto.fi/sites/default/files/humppilan_log-alue-raportti130116_0.pdf.

LOGISTIIKKA-ALUEEN RESERVIALUE

Merkinnällä osoitetaan uusia tai logistiikka- ja liikenneterminaalialueiden mahdollisia laajentumisen alueita. Reservialueen merkintään ei liity rakentamisrajoitetta.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee varautua liikenne-, logistiikka ja työpaikkatoimintojen sijoittumiseen alueelle. Alueelle ei tule ohjata melulle herkkää toimintaa. Maankäytön suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää liikennejärjestelyihin sekä luonto- ja ympäristöarvojen yhteensovittamiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varata riittävä tila alueen synnyttämän raskaan liikenteen lyhyt- ja pitkäaikaiseen pysäköintiin sekä varmistaa alueen sujuva ja turvallinen kytkeytyminen ympäröivään liikennejärjestelmään.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa varaudutaan siihen, että tulevaisuudessa on tarvetta laajentaa sekä Humppilan että Riihimäen logistiikka-alueita.

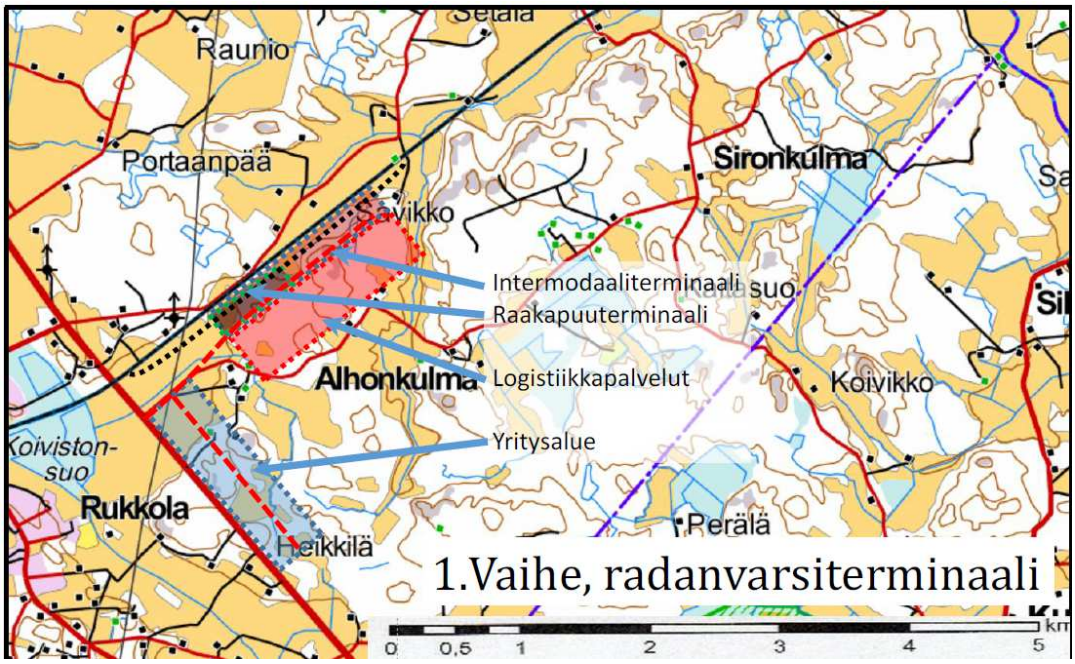
Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaava osoittaa päämaankäyttöä ohjaa kuntakaavoitusta. Alueen sisäinen jäsentyminen ja aluerajaukset tarkentuvat kaavahierarkian mukaisesti maakuntakaavaa yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Maakuntakaavassa osoitetut logistiikka-alueet ovat valtakunnallisesti merkittäviä ja liittyvät sekä raide- että tieliikenteeseen.

Riihimäen aseman eteläpuolisen logistiikka-alueen toteutuminen kytkeytyy valtakunnallisiin ja Eurooppatunnelin vuoksi myös kansainvälisiin ratkaisuihin. Maakuntakaavalla ja sitä toteuttavalla kuntakaavoituksella luodaan maankäytölliset edellytykset alueen toteutumiselle tulevaisuudessa mikäli toteutumisen edellytykset täyttyvät.

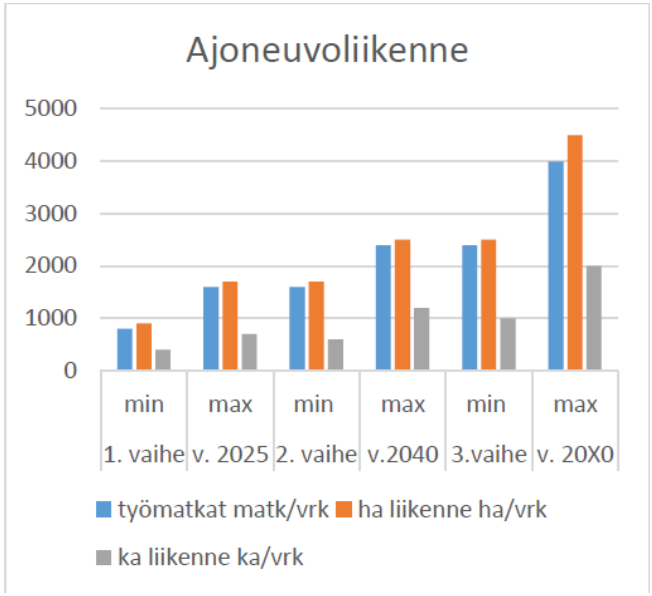
Humppilaan osoitetun logistiikka-alueen toteuttajatahoina voivat olla valtio ja yksityiset yritykset. Kunnan roolina on luoda maakuntakaavaan pohjautuen maankäytölliset toteuttamiset edellytykset.

Alue voi toteutua prosessin omaisesti vaiheittain. Maakuntakaavatasolla on perusteltua varata riittävän suuri aluekokonaisuus, joka kykenee tarjoamaan mahdollisuuden mittavan logistiikkapainotteisten toimintojen keskittymän luomisen alueelle. Vastaavaa monen eri liikennekäytävän risteysvyöhykettä, joka sijaitsee keskeisesti koko Etelä-Suomea ajatellen ja kykenee avaamaa uusia mahdollisuuksia, ei ole juurikaan löydettävissä muilta alueilta.

Logistiikkakeskusalueen toteuttaminen on mahdollista pitkälti nykyisen aseman sijainnin varassa. Ensimmäisessä vaiheessa voidaan käyttää radanvarsiratkaisua, jossa terminaalit sijoitetaan alueen reunaan radan varteen ja logistiikkapalvelut sijoittuvat vierelle. Tienvarren näkyvyydestä hyötyvä yritystoiminta voidaan sijoittaa valtatien 2 reuna-alueelle. Asiakaskäyntejä synnyttävät palvelut sijoittuvat kuitenkin radan ja valtatien 9 väliselle alueelle.

Arvioidut vaikutukset:
Merkittävimmät lähiympäristön ympäristövaikutukset aiheutuvat liikenteestä ja toiminnan 24/7 -luonteesta. Alueesta syntyy taloudellisia ja -työllisyysvaikutuksia. Liikennevaikutukset syntyvät työmatkoista ja kuorma-autoliikenteestä. Alla olevassa kuvassa on esitetty arvioidut liikennemäärät eri kehitystilanteissa. Maakuntakaavan ohjevuoteen mennessä henkilöautoliikenteen osalta määrä olisi noin 2500 ajon/vrk ja kuorma-autojen osalta noin 1000 ajon/vrk. Luvut perustuvat maakuntakaavan tausta-aineistona olevaan selvitykseen.

Vaikutuksia on tarkemmin kuvattu oheisessa raportissa:
http://hameenliitto.fi/sites/default/files/humppilan_log-alue-raportti130116_0.pdf

7.7.2 Tieliikenne

VT VALTATIE, KT KANTATIE

Merkinnällä osoitetaan valta- ja kantatiet. Valtatiet palvelevat valtakunnallista ja maakuntien välistä pitkämatkaista liikennettä. Kantatiet täydentävät valtatieverkkoa ja palvelevat maakunnan sisäistä liikennettä.

ST SEUTUTIE TAI PÄÄKATU

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti tärkeät seututiet ja niihin kuuluvat katuosuudet. Seututiet yhdistävät maakuntakaavan taajamatoimintojen alueita ja kyläkeskuksia kuntakeskuksiin tai ovat verkostollisesti merkittäviä korkeampiluokkaisia väyliä täydentäviä yhteyksiä.

YT MERKITTÄVÄ YHDYSTIE TAI KATU

Merkinnällä osoitetaan maaseudun tieverkkoa täydentäviä tieyhteyksiä.
YTm -merkinnällä osoitetaan kehitettäviä matkailu- ja maisemateitä.

MT MOOTTORITIE

Merkinnällä osoitetaan olevat moottoritiet.

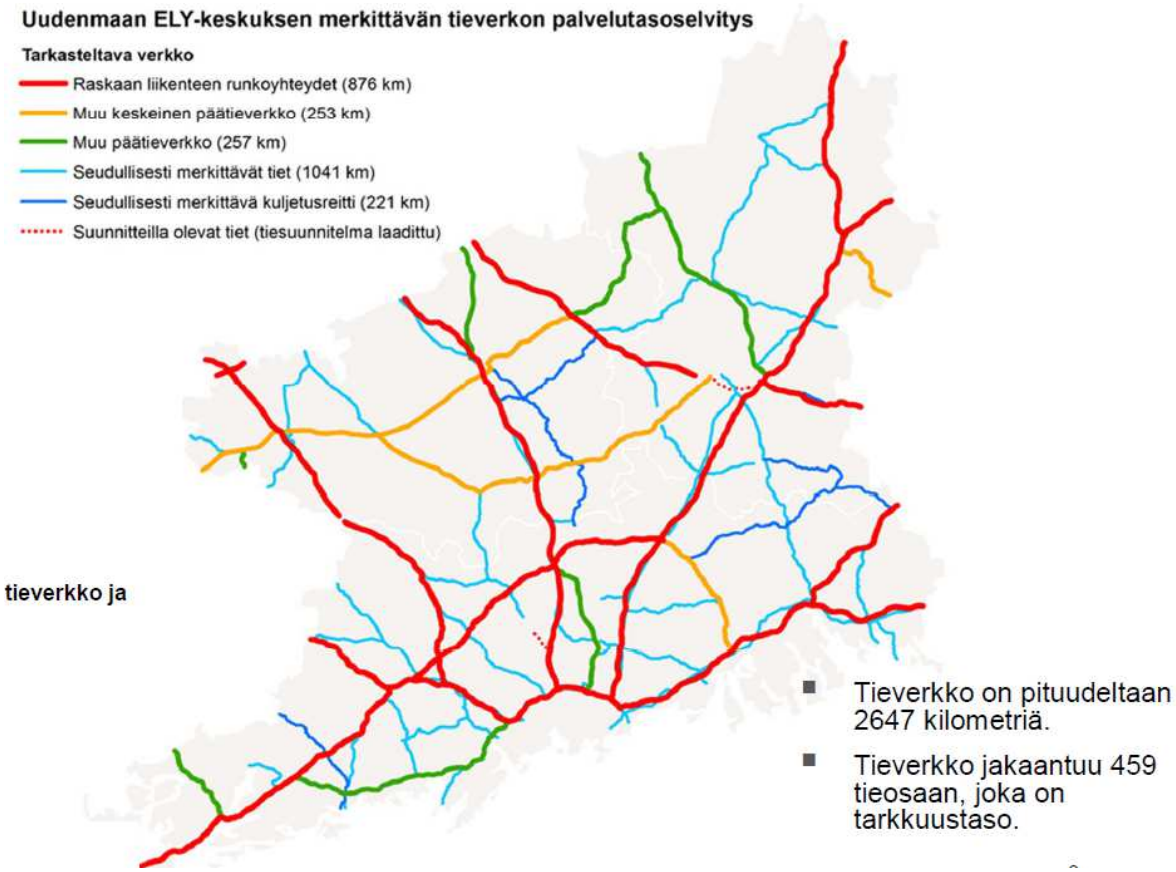

TEN-T liikenneverkko, kattava verkko

Merkinnällä osoitetaan kattavaan TEN-T verkkoon kuuluvat valtatiet ja radat

LIIKENNETUNNELI TAI KATETTU TIE.

Merkinnällä osoitetaan tien tai radan tunneliosuus.

UUSI TIELINJA, OHJEELLINEN SIJAINTI

Merkinnällä osoitetaan tieyhteydet, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden sijaintiin, toteutustapaan tai ajoitukseen liittyy epävarmuutta.

Suunnittelumääräys:
Maankäytön suunnittelulla tai toteutuksella ei saa estää varauksen toteuttamista. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Merkintään ei liity MRL:n 33§:n mukaista rakentamisrajoitusta. Riihimäen itäisen kehätie maakuntakaavaa tarkempi sijainti tulisi tutkia kuntien yhteisessä suunnittelussa.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Uusi tielinja on merkitty ohjeellisena jos tien linjaus perustuu esimerkiksi yleiskaavoitukseen tai tiestä tehtyyn muuhun suunnitelmaan, jonka perusteella tien likimääräinen sijainti on mahdollista määrittää. Maakuntakaava sisältää seuraat ohjeelliset uudet tielinjat: Palikkalan oikaisu Ypäjällä, Forssan itäinen kehätie ja Arolammin orsi ja Riihimäen itäinen kehätie.

Palikkalan oikaisu perustuu alueen osayleiskaavan. Tielinja sisältyy myös lainvoimaiseen Kanta-Hämeen 2. vaihemaakuntakaavaan. Forssan itäinen kehätie on ollut pitkään mukana alueen maankäyttösuunnitelmissa. Yhteys sisältyy seudun kuntien yhteisesti 2011 hyväksymään ja edelleen ajantasaiseen rakennesuunnitelmaan FOSTRA.

Arolammin orsi ja Riihimäen itäinen kehätie perustuvat kehätietä koskevaan liikenneselvitykseen 1995 ja Arolammin orren liikenne- ja aluevaraussuunnitelma, WSP Finland Oy, 2008. Yhteys kytkeytyy vuonna 2016 valmistuneeseen Arolammin eritasoliittymään ja Arolammin alueelle Riihimäen eteläpuolelle maakuntakaavassa osoitettuun logistiikka-alueeseen. Tieyhteys sisältyy myös Riihimäen yleiskaavaan 2017 ja vuonna 2016 valmistuneeseen Riihimäen kaupunkiseudun maankäytön ja liikkumisen suunnitelmaan. Tieyhteyden maakuntakaavaa tarkempi sijainti tulisi tutkia kuntien yhteisessä suunnittelussa. Yhteys voi toteutua myös katuna.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavamerkinnöillä ja maakuntakaavamääräyksillä ohjataan kaavoitusta, rakentamista ja maankäytön suunnittelua. Valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet välittyvät maakuntakaavoituksen kautta kunnan kaavoitukseen. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa yleis- ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Liikenneviranomaisten on suunnittelussaan otettava maakuntakaava huomioon ja hankkeiden toteuttamisessa pyrittävä edistämään maakuntakaavan toteutumista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. MRL 33 § mukainen rakentamisrajoitus ei ole voimassa uuden tielinjan ohjeellisen sijainnin merkinnällä. Maankäytön suunnittelussa ohjeellinen tielinja osoittaa uuden tien sijainnon likimääräisesti ehkä noin 200-300 metrin vyöhykkeenä.

Arvioidut vaikutukset:
Esitetyt uudet tieyhteydet tukeutuvat kehittyvään maankäyttöön ja tukevat sitä kautta alue- ja yhdyskuntarakenteen suunniteltua tulevaisuuden toteutumista. Maakuntakaava nojautuu nykyisen tieverkon toimivuuden parantamiseen. Verkostoa täydennetään pääsääntöisesti maankäytön toimivuuden ja liikenneturvallisuuden lähtökohdista. Nykyisten liikneväylien parantaminen tukee ympäristöllisesti ja taloudellisesti kestäviä ratkaisuja verrattuna uusien väylien ja maankäyttöyksiköiden rakentamiseen.

Maakunnallisilla liikenneratkaisuilla on vaikutuksia valtakunnallisiin ja ylimaakunnallisiin liikennejärjestelmiin. Ne ohjaavat muuta maankäytön suunnittelua ja vaikuttavat taajamien rakentamiseen ja kasvusuuntiin. Maakuntakaavan liikenneratkaisut on suunniteltu kiinteänä osana muuta alueiden käyttöä. Liikneväylillä ohjataan kasvua toivottuihin suuntiin välttämällä aluerakenteen tarpeetonta hajoamista. Nopeat liikenneyhteydet mahdollistavat asumisen ja työpaikkojen siirtymisen kauemmaksi keskuksista.

Uusien väylien rakentaminen vaikuttaa luonnollisesti myös fyysiseen ympäristöön. Maisemakuva muuttuu. Liikneväylät aiheuttavat aina myös luontoalueiden pirstoutumista ja katkoksia ekologisiin yhteyksiin. Liikneväylien estevaikutuksia voidaan vähentää ottamalla maankäytössä huomioon ekologiset käytävät ja eläinten luontaiset kulkureitit. Tästä syystä maakuntakaava sisältää myös ekologiset yhteydet.

TIELIIKENTEEN YHTEYSTARVE

Tieliikenteen yhteystarve osoittaa tieverkon kehittämisen tarpeen päätepisteiden välillä. Merkintä osoittaa maankäyttöön liittyessään myös tien likimääräistä ohjeellista sijaintia.

Suunnittelumääräys:
Uuden tien suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota sen ympäristövaikutuksiin.

Riihimäen läntistä kehätietä koskee seuraava suunnittelumääräys: Riihimäen ja Lopen kuntien rajavyöhykkeelle tulisi laatia kuntien yhteinen osayleiskaavatasoinen maankäytön ja liikenteen kehittämissuunnitelma. Selvitys tulee ajankohtaiseksi tilanteessa, jossa yhteystarvemerkinnän suuntainen maankäyttö on merkittävästi muuttumassa asemakaavoituksen tai odotettavissa olevien rakentamishankkeiden vuoksi. Selvityksessä kehätien tarve, sijoittuminen, liittyminen tulevaisuuden maankäyttöön sekä vaikutukset tulee selvittää siten, että tieyhteyden toteuttamiseen voidaan tarvittaessa maankäytöllisesti varautua.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Riihimäen läntinen kehätien Launonen – Arolampi yhteystarve sisältyy Kanta-Hämeen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan ja Riihimäen yleiskaavaan 2017. Uusi kehäväylä avaisi uusia mittavia maankäytön kehittämisen mahdollisuuksia. Tieyhteys osoitetiin myös lainvoimaisessa 2. vaihemaakuntakaavassa yhteystarpeena. Maakuntakaavassa yhteystarve osoitetaan siten, että se ei ulotu kaavamerkintänä kantatielle 54 saakka.

Riihimäen läntisen kehätien yhteystarvemerkintä ilmaisee suunnittelutarvetta ja varautumista seudullisen maankäytön kehittymiseen Riihimäen ja Lopen rajavyöhykkeellä. Maakuntakaavan merkintä palvele tässä vaiheessa ensisijaisesti Riihimäen läntisten osien sisäistä liikennettä ja mahdollistaa elinkeino- ja myös asumisen hallitun maankäytöllisen laajentumisen. Yhteys voi toteutua myös katuna.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavan merkintä osoittaa yhteystarvetta, johon on perusteltua maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelussa varautua. Merkintä täsmentyy seudullisessa ja kunnallisessa maankäytön suunnittelussa.

Arvioidut vaikutukset:
Merkintään ei liity rakentamisrajoitusta. Yhteystarve-merkintä ei suoraan rajoita rakentamista tai muuta maankäyttöä. Merkinnän sijainnin täsmentyessä sen vaikutus on saamanlainen kuin uuden tieyhteyden.

KEVYEN LIIKENTEN YHTEYSTARE

Merkinnällä osoitetaan kehitettäviä seudullisia kevyen liikenteen väyliä, jotka voidaan toteuttaa erillisinä kevyen liikenteen väylinä, levennetyillä piennarratkaisuilla tai yhdystieverkon osana. Merkinnällä osoitetaan myös kevytliikennettä palvelevat merkittävät kehitettävät silta- ja alikulkuratkaisut.

Kehittämissuositus:
Kevytliikenneväyliä suunniteltaessa tulisi käyttää hyväksi mahdollisuuksien mukaan vanhoja tielinjoja ja tarpeen mukaan myös levennettyjä pientareita. Vilkasliikenteisten väylien risteämät tulisi ensisijaisesti toteuttaa eritasoina.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa on osoitettu pääsääntöisesti vain seudullisesti merkittävät kevyen liikenteen yhteystarpeet. Eerikkilän urheiluopiston kevyen liikenteen yhteystarve valtatielle 2 ja alikulku Torronsuon kansallispuistoon sisältyvät maakuntakaavaan. Kevytliikenneväylien nykytilanne ja yhteystarpeiden liittyminen kokonaisuuteen esitetään kaavaselostuksen liitekartalla.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Merkintä on luonteeltaan tarvetta kuvaava. Merkintä osoittaa uuden kevyen liikenteen väylän tarpeen, joka tulisi ottaa huomioon kyseisen alueen suunnittelussa ja toteutuksessa. Toteuttajina voivat olla kunta, valtio tai yksityiset tahot.

Arvioidut vaikutukset:
Merkintään ei liity rakentamisrajoitusta. Yhteystarve-merkintä ei suoraan rajoita rakentamista tai muuta maankäyttöä. Merkinnän sijainnin täsmentyessä sen vaikutus myös konkretisoituu maankäytössä.

TAAJAMATIENÄ KEHITETTÄVÄ TIE

Merkinnällä osoitetaan seudullisia tieyhteyksiä, joita kehitetään liikenneympäristöltään kaupunkimaisena väylänä osana seudun yhdyskuntarakennetta.

Kehittämissuositus:
Kantatietä 57 Rahkoila-Ojoinen ja seututieyhteyttä Hämeenlinna-Turenki kehitetään kaupunkimaisena taajamaväylänä osana joukkoliikenteen laatukäytävää. Valtatietä 10 Hämeenlinnan kantakaupungin alueella kehitetään kaupunkimaisena taajamaväylänä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa on taajamaväylinä osoitettu osa kantatietä 57 Rahkoilasta Hämeenlinnan Ojoisille/Tiiriöön ja seututie Hämeenlinnasta Turenkiin. Lisäksi valtatie 10 Hämeenlinnan kantakaupungin alueella on osoitettu taajamaväylänä. Valtatien 10 osalta kaavaratkaisu perustuu vuonna 2016 laadittuun valtatietä 10 koskevaan palvelutasoselvitykseen.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavan merkintä ohjaa osaltaan tieyhteydellä tehtäviä toimenpiteitä siten, että ne tukevat tien kehittämistä taajamatie-merkinnän mukaisena väylänä. Toteuttajina ovat sekä valtio että kunnat.

Arvioidut vaikutukset:
Tieyhteys toimii kaupunkiseudulla luonteensa mukaisesti sopeutuen kaupunkiympäristöön ja tukien liikenneturvallisuutta. Taajamatie-merkintä tukee kaupunkiseudun yhdyskuntarakennetta ja mahdollistaa tieympäristön kehittämisen kaupunkimaisena. Merkintä mahdollistaa nykyistä paremmin maankäytön kytkeytymisen tieympäristöön ja siten merkintä luo myös uusia maankäytön kehittämisen mahdollisuuksia kantakaupungissa.

KAKSIAJORATAINEN PÄÄTIE TAI -KATU

Merkinnällä osoitetaan päätieverkon ja katuverkon kaksiajorataisia teitä tai katuja, jotka eivät ole moottoriteitä.

MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA TIEYHTEYS

Merkinnällä osoitetaan maakunnan yhdyskuntarakenteen kannalta merkittäviä yhtenäisiä tieosia valta- ja kantateillä, joiden kunto, liikennetarve tai ympäröivä maankäyttö edellyttää tien merkittävää parantamista. ”Merkittävä parantaminen” sisältää myös uuden eritasoliittymän rakentamisen tapauksissa, joissa se osoittautuu tien suunnittelussa tarpeelliseksi.

Suunnittelumääräys:
Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Valtatieosuuksilla tulee kiinnittää huomiota joukkoliikenteen järjestelyiden toimivuuteen. Alueiden suunnittelussa

on säilytettävä mahdollisuus toteuttaa valtatie 2 kaksiajorataisena Forssan kaupunkiseudulla sekä valtatien 3 täydentämiseen lisäkaistoilla.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Valtatie 2 on ainoa suora yhteys pääkaupunkiseudulle Porin ja Forssan suunnasta. Yhteys on tärkeä asiointi- ja työssäkäyntiliikenteelle ja erityisesti elinkeinoelämän kuljetuksille. Yhteysvälille valmistui 2017 palvelutasoselvitys, jossa selvitettiin ja arvioitiin eri parantamistoimenpiteiden vaikuttavuus. Kanta-Hämeessä lähivuosille esitettyihin toimenpiteisiin sisältyivät mm. tien leventäminen vt 9:n liittymästä pohjoiseen, Humppilan lasin liittymäjärjestelyt sekä Torronsuon alikulku Tammelassa. Maakuntakaavassa varaudutaan maankäytöllisesti valtatien 2 merkittävään parantamiseen 2-ajorataiseksi Forssan kaupunkiseudulla.

Valtatie 3 on pääradan ohella Suomen kasvukäytävän Tampere – Hämeenlinna – Helsinki keskeisin runkoyhteys. Valtatien 3 vuorokausiliikennemäärät kasvavat voimakkaasti. Mt130 ja Mt292 liikenneselvityksessä 2016, ”Maankäytön kasvu ja nykyisen tieverkon toimenpidetarpeet Hämeenlinnan ja Janakkalan alueella”, arvioidaan vuorokautisen ajoneuvoliikenteen kasvavan vuoteen 2040 mennessä noin 20 000 ajoneuvolla, jolloin vt 3:n liikennemäärä nousisi Hämeenlinnan eteläpuolella runsaaseen 50 000 ajoneuvoon vuorokaudessa.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaava on otettava huomioon suunniteltaessa ja järjestettäessä maankäyttöä merkittävästi parannettavaksi osoitettujen tieyhteyksien lähivyöhykkeellä ja alueilla, joilla on heijastusvaikutuksia kyseisiin teihin. Liikenneviranomaisten on omassa toiminnassaan myös pyrittävä edistämään parantamistoimenpiteitä siten kuin maakuntakaavan merkitä osoittaa. Toteuttaja on valtio.

Arvioidut vaikutukset:
Toteutuessaan parantamistoimenpiteet lisäävät tieyhteyksien liikenteen välityskykyä ja myös liikenneturvallisuutta. Maakuntakaavan merkintä luo edellytykset kehittää tieyhteyttä pitkäjänteisesti siten, että merkittäviäkään parantamisen toimenpiteitä ei suljeta pois vaan säilytetään mahdollisuudet niiden toteuttamiselle.

○ ERITASOLIITTYMÄ

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevat eritasoliittymät, jotka sijaitsevat maakuntakaavassa esitetyllä tieverkolla.

 UUSI ERITASOLIITTYMÄ

Uusi eritasoliittymä on osoitettu vaaleanpunaisella ympyrällä. Ensisijainen toteutustapa on eritasoliittymä. Tiealueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.
Suunnittelumääräys: Eritasoliittymien kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota joukkoliikenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuteen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut: Maakuntakaava sisältää yhden uuden eritasoliittymän: Moreenin liittymän Hämeenlinnan ja Janakkalan rajavyöhykkeellä. Moreenin eritasoliittymän aluevaraus sisältyy voimassa olevaan vuonna 2006 vahvistettuun maakuntakaavaan. Liittymän sijaintia, toiminnallisuutta ja liikenteellisiä vaikutuksia on edelleen selvitetty ”Mt 130 ja mt 292 liikenneselvityksessä” (Trafix Oy 2017 ja ”Moreenin eritasoliittymän liikenteellinen arviointi” –selvityksessä (Linea konsultit Oy 2017). Moreenin ja Rastinkankaan työpaikka-alueiden toiminnallisuudesta ja yhteistyöstä on lisäksi valmistunut selvitys: ”MOREENI – RASTIKANGAS, Keskellä Suomen ekosysteemiä” (Hämeenlinna, Janakkala, FCG 2017).

LIIKENNEJÄRJESTELYJEN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Kehittämisperiaatemerkintä osoittaa aluetta, jossa on kehittyvään maankäyttöön liittyen erityinen tarve toteuttaa liittymä- ja tiejärjestelyjä sekä liikenteen palvelualueiden kehittämistä. Merkintään ei liity rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys: Liittymä- ja tiejärjestelyt on tarkoitettu toteutettaviksi alueelle laadittavaan maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaan maankäytön ja liikenteen järjestelysuunnitelmaan perustuen. Liittymä- ja tiejärjestelyt tulee toteuttaa siten, että turvataan keskeisen päätieverkon toimivuus.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut: Pääsääntöisesti uudet mahdolliset eritasoliittymät sisältyvät ” Merkittävästi parannettava tieyhteys” –merkintään. Maakuntakaavaan sisältyy kaksi liikennejärjestelyjen kehittämisen kohdealuetta: Forssan autokeitaan alue valtateiden 10 ja 2 risteysalueella. Alue on kehittyvä elinkeinotoimintojen alue, jossa tarvittavat liikennejärjestelyt voidaan ratkaista vasta osayleiskaavatasoiseen maankäytön suunnitteluun perustuen. Riihimäellä logistiikka-alueella radan ja uuden itäisen kiertotien risteyskohta on myös osoitettu liikennejärjestelyjen kehittämisen kohdealueena. Tämä perustuu siihen, että tarvittavat liikennejärjestelyt voidaan ratkaista vasta alueen maakuntakaavaa tarkemman suunnittelun kautta.

7.7.3 Raideliikenne

PÄÄRATA

Merkinnällä osoitetaan henkilö- ja tavaraliikenteen kannalta merkittävät pääradat.

Suunnittelumääräys:
Pääradoilla kiinnitetään erityistä huomiota henkilöliikenteen nopeutta ja täsmällisyyttä sekä turvallisuutta parantaviin toimenpiteisiin. Päärataverkolla tavoitteena on poistaa tasoristeykset. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Ympäröivän maankäytön suunnittelussa ja järjestämisessä on otettava huomioon raideliikenteestä mahdollisesti aiheutuva tärinä ja melu.

TEN-T-liikenneverkon ydinverkko

Merkinnällä osoitetaan TEN-T ydinverkkoon kuuluva päärata

MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA PÄÄRATA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti merkittävään rataverkkoon kuuluvat pääradat, joiden liikennetarve edellyttää radan merkittävää parantamista ja raidekapasiteetin merkittävää lisäämistä.

Suunnittelumääräys:
Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varauduttava radan rakenteen ja turvallisuuden parantamiseen sekä tasoristeysten poistamiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen säilymiseen sekä ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen. Rataosalla Riihimäki – Hämeenlinna – maakunnan raja on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa varauduttava yhteensä neljään raiteeseen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Päärata Helsinki-Hämeenlinnan-Tampere on Suomen vilkkaimmin liikennöity rataosuus henkilöliikenteessä. Rataosuudella kasvavat merkittävästi sekä tavaraliikenne että henkilöliikenne (Liikenneviraston liikenneolosuhteet 2035 selvitys). Henkilöliikenteessä kasvun ennustetaan olevan voimakkainta. Rataosalla on nykytilanteessa vuosittain noin 4-6 milj. kaukoliikenteen matkustajaa. Pääradan matkustajamäärän ennustetaan edelleen kasvavan vuoteen 2030 noin 40 prosenttia. Helsinki – Tampere välillä matkustajamäärä kasvaisi skenaariosta riippuen 1,6 – 1,9 milj. matkustajaa. (Päärata Helsinki-Tornio-esiselvitys, Ramboll Finland Oy 2016).

Päärata on neliraiteinen Helsingin ja Keravan välillä. Keravalta Tampereelle yhteys on kaksiraiteinen. Ratakapasiteetin niukkuudesta johtuen pääradan liikenne on häiriöherkkää. Ilman ratakapasiteetin lisäämistä junatarjonnan lisääminen on vaikeata. Erityisen ongelmallista on taajamajunien, tavaraliikenteen ja nopeiden junien toimivuus nykyisellä ratakapasiteetilla.

Pääradan välityskyvyn parantaminen välillä Helsinki-Hämeenlinna-Tampere on edellytys koko Suomen raideliikennepalvelujen parantamiselle kysyntää vastaavaksi. Helsinki-Tampere -rataosuuden välityskyvyllä on kasvukäytävän sisäisten vaikutusten lisäksi merkittävät säteilyvaikutukset lähes koko Itä-, Länsi- ja Pohjois-Suomen elinkeinoelämän kuljetuksiin, henkilöliikenteen saavutettavuuteen ja näiden alueiden elinvoimaan. Tässäkin mielessä rataosuus on Suomessa täysin poikkeuksellinen. Välityskyvyn parantaminen rataosalla Helsinki-Riihimäki on jo vireillä ja peruskorjauksen ensimmäinen vaihe on käynnistynyt. Ensimmäiseen vaiheeseen sisältyy myös Riihimäen asemalaitureiden uusiminen. Pääradan välityskykyä on tärkeätä parantaa Pasila-Riihimäki -vaiheen jälkeen Riihimäki-Hämeenlinnan välillä ja varauduttava maankäytöllisesti lisäraiteisiin aina Tampereelle asti.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaava on otettava huomioon suunniteltaessa ja järjestettäessä maankäyttöä merkittävästi parannettavaksi osoitetun pääradan lähivyöhykkeellä ja alueilla, joilla on heijastusvaikutuksia kyseiseen rataan. Liikenneviranomaisten on omassa toiminnassaan myös pyrittävä edistämään parantamistoimenpiteitä siten kuin maakuntakaavan merkitä osoittaa. Toteuttaja on valtio.

Arvioitavat vaikutukset:
Toteutuessaan parantamistoimenpiteet lisäävät pääradan välityskykyä ja mahdollistavat parantuvat junapalvelut. Maakuntakaavan merkintä luo edellytykset kehittää päärataa pitkäjänteisesti siten, että merkittäviäkään parantamisen toimenpiteitä ei suljeta pois vaan säilytetään mahdollisuudet niiden toteuttamiselle. Parantaminen tehdään pääsääntöisesti olemassa olevaan raidekäytävään, käytävä levenee lisäraiteiden tarvitseman tilan verran. Lisäraiteiden rakentaminen vaikuttaa radan viereisiin kiinteistöihin ja rataan kiinnittyvään maankäyttöön. Radan melualue levenee lisäraiteiden vaikutuksesta.

UUSI PÄÄRATA, OHJEELLINEN SIJAINTI

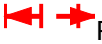
Merkinnällä osoitetaan Turku-Toijala radan oikaisu Humppilan länsipuolella.

Suunnittelumääräys:
Maankäytön suunnittelulla tai toteutuksella ei saa estää varauksen myöhempää toteuttamista. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee erityistä huomiota kiinnittää luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen, ulkoilureittien ja ekologisen verkoston kannalta tärkeiden viheryhteyksien jatkuvuuden turvaamiseen sekä radasta aiheutuvien meluvaikutusten ehkäisyyn ja risteävien katujen ja teiden järjestelyihin.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa varaudutaan radan suuntauksen parantamiseen Humppilan ja Ypäjänkylän välillä.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaava osoittaa likimääräisen sijainnin radan oikaisulle. Merkintä kuvastaa osaltaan myös rataoikaisun tarvetta. Toteuttajana on valtio.

Arvioidut vaikutukset:
Toteutuessaan rataoikaisu parantaa junaliikenteen sujuvuutta ja myös liikenneturvallisuutta. Maisemakuva muuttuu.

RATAYHTEYSTARVE

Merkintä osoittaa uuden ratayhteyden tarvetta ja uuden ratayhteyden toteuttamissuuntaa. Merkintä ei osoita raideyhteyden sijaintia eikä siihen liity rakentamisrajoitusta.

Suunnittelumääräys:
Uuden ratayhteyden suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota sen kytkeytymiseen muuhun rataverkkoon, kehittyviin junapalveluihin ja ympäristövaikutuksiin.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa on osoitettu raideyhteyden yhteystarve Helsinki-Forssa-Pori -välille. Kaavatyössä on tässä vaiheessa haluttu nostaa raideyhteys keskusteluun, jotta se tulisi huomioon otetuksi tilanteissa kun laaditaan esimerkiksi valtakunnallisia raideliikenteen kehittämissuunnitelmia. Tarkasteltavana raideyhteytenä kaavassa tuodaan esille myös radan mahdollinen suuntaaminen Forssan seudulta Riihimäelle. Ratayhteys liittäisi ensi vaiheessa Forssan kaupunkiseudun Turku-Toijala välin rataan. Ratayhteys on ajateltu toteutuvan vaiheittain, vaiheet mahdollistavat toteutumisen kokonaan tai vain esim. Humppilan ja Forssan välillä. (Forssan rautatieyhteys, esiselvitys, Selvitysmuistio Kohateam Oy 2016).
Rata kytkeytyisi myös maakuntakaavassa Humppilaan osoitettuun logistiikan alueeseen. Vaiheittaisuus voisi edellä mainitun selvityksen mukaan olla esim. seuraava:

- Humppilan liikenne- ja logistiikka-alueen kehittämiseen liittyen toteutetaan Forssan teollisuusalueita palveleva pistoraide, joka osittain on osa mahdollista Pori-Forssa-Helsinki rataa
- Toteutetaan Forssa-Riihimäki rata, joka liittyy pistoraiteen kautta Humppilaan muodostaen oikoradan Riihimäki-Humppila, joka vähentää pääradan kuormitusta.
- Rakennetaan Humppila-Kokemäki rata, joka mahdollistaa Porista Helsinkiin suoran junayhteyden Riihimäen kautta.
- Rakennetaan Forssa-Karkkila-Lohja rata, joka muodostaa rautatien suoraan Porista Helsinkiin liittyen ELA-rataan

Vaihemaakuntakaava sisältää myös Turku-Toijala radan oikaisun Ypäjänkylän pohjoispuolella. Nykyisen Turku-Toijala ratalinjan varustaminen toisella raiteella nykyisellä paikalla on Ypäjänkylän arvokas ympäristö huomioon ottaen teknisesti ja ympäristöllisesti vaikea toteuttaa. Ratayhteystarve sisältyy Forssan seudun strategiseen rakennemallitarkasteluun sekä Ypäjänkylän osayleiskaavan. Ensivaiheessa rataosalla olisi tärkeätä varautua maankäytöllisesti ohitusraiteisiin.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavan merkintä osoittaa yhteystarvetta, johon on perusteltua maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelussa pitkällä aikajänteellä varautua. Maankäytöllisesti uuteen

raideyhteyteen on tärkeätä varautua erityisesti Forssan taajamarakenteessa, jotta raiteen tarvitsemaa maankäytöllistä ”aukkoa” ei suljettaisi. Merkintä täsmentyy tulevaisuuden maakuntakaavoituksessa ja siihen perustuvassa seudullisessa ja kunnallisessa maankäytön suunnittelussa. Helsinki-Forssa-Pori –raideyhteyden arvioidaan toteutuvan maakuntakaavan ohjevuoden jälkeen.

Arvioidut vaikutukset:
Merkintään ei liity rakentamisrajoitusta. Yhteystarvemerkintä ei suoraan rajoita rakentamista tai muuta maankäyttöä.

SIVURATA

Sivuratamerkinnällä osoitetaan merkittävät sivuradat.

MUSEORATA

Museoratamerkinnällä osoitetaan Jokioisten-Humppilan museorata.

Kehittämissuositus:
Museorataa kehitetään matkailun vetovoimatekijänä pyrkimällä parantamaan rataan liittyviä palveluita sekä rata-alueen ja sen ympäristön historiallista ilmettä.

la TAAJAMAJUNA-ASEMA

Merkinnällä osoitetaan kehitettävät taajamajuna-asemat.

Merkinnällä osoitetaan kehitettävät taajamajuna-asemat.

Suunnittelumääräys:
Taajamajuna-asemia kehitetään osana kokonaisliikennejärjestelmää.

Harvialan ja Monnin uusien taajamajuna-asemien lähiympäristön maankäyttöä kehitetään siten, että luodaan väestölliset edellytykset taajamajuna-aseman toimivuudelle. Uuden aseman tarkemman suunnittelun tulee perustua liikenteellisiin ja maankäytöllisiin selvityksiin, joilla varmistetaan radalliset valmiudet uuden taajamajunaliikenteen aseman avaamiselle, rataverkon toimivuus ja kehittämismahdollisuudet sekä asemaa käyttävän riittävän asukas- ja työpaikkamäärän olemassaolo.

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa otetaan huomioon liikennepalvelujen kehittäminen, liityntäpysäköinnin tarpeet, saattoliikenteen ratkaisut sekä joukkoliikenteen vaihtomatkojen sujuvuus ja esteettömyys.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa osoitetaan kaksi uutta taajamajuna-asemaa: Janakkalan Harviala ja Hausjärven Monni. Kyseessä on pitkän tähtäimen maankäytöllinen varautuminen. Uudet taajamajuna-asemat vahvistaisivat Suomen kasvukäytävää ja ovat osa vyöhykkeellä kehitettävää ja tavoiteltavaa nopeaa ja säännöllistä taajamajunaliikennettä.

Molemmat asemat sisältyvät vuonna 2015 vahvistettuun ja lainvoimaiseen Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavaan. Monnin aseman sijainti perustuu lisäksi Monnin osayleiskaavaan. Harvialan aseman sijainti perustuu lisäksi alueelle laadittuihin maankäytön ja liikenteen kehittämissuunnitelmiin.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaava ohjaa ja edistää kuntakaavoitusta siten, että maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon ja säilytetään mahdollisuudet myös taajamajuna-asemien toteuttamiselle. Harvialan ja Monnin taajamajuna-asemien toteutuminen edellyttää riittävää asukas- ja /tai työpaikkapohjaa aseman ympäristössä ja lähivaikutusalueella. Koska kyse on nykytilanteessa arvioiden suurusluokaltaan 6000 – 10 000 asukkaasta tai työpaikasta, tämä korostaa sitä, että maankäyttö suunnitellaan korkealla tehokkuudella. Asemien toteuttaminen edellyttää myös taajamajunaliikenteen sujuvuuden mahdollistavien radallisten valmiuksien toteuttamista.

Arvioidut vaikutukset:
Uudet asemat tukevat ja vahvistavat merkittävästi Suomen Kasvukäytävän toimivuutta. Asemat mahdollistavat vahvojen raideliikenteeseen tukeutuvien uusien laadukkaiden asuma-alueiden muodostumisen ja toimivuuden osana Helsingin ja Tampereen välistä taajamajunaliikennettä.

JOUKKOLIIKENTEEN VAIHTOPAIKKA

Kohdemerkinnällä osoitetaan vähintään seudullisesti merkittävät keskustojen tai taajamatoimintojen alueiden ulkopuoliset joukkoliikenteen vaihtopaikat ja liityntäpysäköintipaikat.

Suunnittelumääräys:
Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varata riittävä tila liityntäpysäköinnin tarpeisiin ja varmistaa kulkureittien liikenneturvallisuus. Alueella tulee kiinnittää huomiota myös saattoliikenteen järjestelyihin.

lm JOUKKOLIIKENNE- TAI MATKAKESKUS
Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävien joukkoliikennekeskusten sijainti.

Kehittämissuositus:
Joukkoliikennekeskuksia kehitetään osana kokonaisliikennejärjestelmää.
Keskuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikennepalveluiden kehittämiseen, vaihtoliikenteen sujuvuuteen ja pysäköinnin tilantarpeeseen.

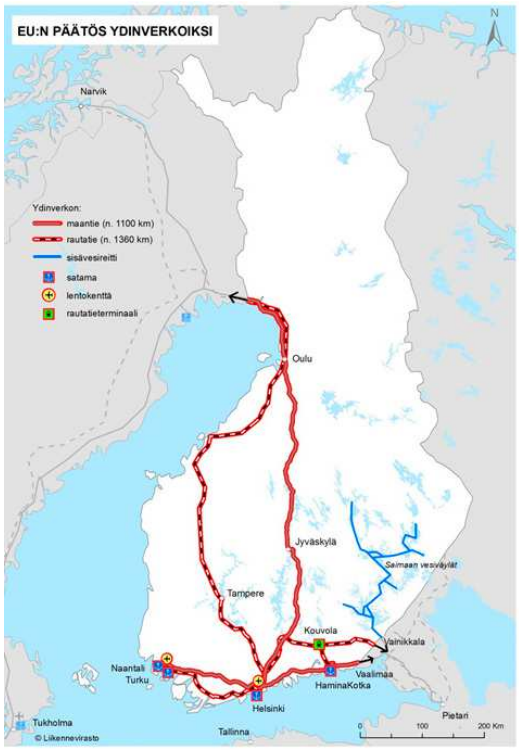
Ohjausvaikutus ja toteutus:
Merkinnät kuvaavat liityntäliikenteen ja joukkoliikenteen liikennepalvelupaikkojen kehittämisen tarvetta. Toteuttajina ovat valtio, kunta ja/tai yksityinen taho esimerkiksi liikennepalvelujen tuottajana.

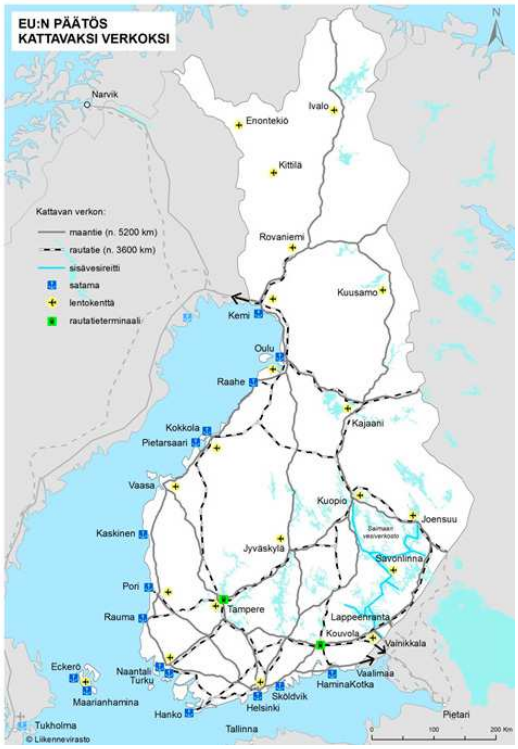
Arvioidut vaikutukset:
Joukkoliikenteen ja matkaketjujen toimintaedellytykset paranevat.

Euroopan laajuinen liikenneverkko TEN-T

TEN-T-verkko on kaksitasoinen liikenneverkko, joka muodostuu ydinverkosta ja kattavasta verkosta. Ydinverkon on määrä valmistua vuoden 2030 loppuun mennessä ja kattavan verkon taas vuoden 2050 loppuun mennessä.

Ydinverkko ja kattava verkko Suomessa

7.7.4 Lentoliikenne

LL LENTOLIIKENTEEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan Lopen Räyskälän ilmailukeskuksen alue.

Suunnittelumääräys:
Puolustusvoimien toiminta asettaa alueen käytön terveellisyyteen, turvallisuuteen sekä elinympäristön viihtyisyyteen liittyviä rajoituksia. Alueen pääkäyttötarkoitus ei saa aiheuttaa haittaa puolustusvoimien toiminnalle alueella. Puolustusvoimat voivat käyttää aluetta harjoitustoimintaansa. Alueella oleskelemista ja liikkumista voidaan rajoittaa tai kieltää ampuma-ja harjoitustoiminnan aikana. Puolustusvoimilta tulee pyytää lausunto niistä rakentamis- ym. toimenpiteistä, joilla voi olla vaikutusta puolustusvoimien toimintaan. Alueelle voidaan alueen päätarkoitusta heikentämättä ja yksityiskohtaiseen suunnitteluun perustuen sijoittaa myös lentotoimintaan liittyviä vapaa-ajan asuntoja, säilytys- ja korjaustiloja, rakennelmia ja laitteita.

Alueen käytössä tulee kiinnittää erityistä huomiota myös paikan resurssien ja siellä elinkeinoelämää tukevien olemassa olevien rakenteiden, infrastruktuurin ja jo tehtyjen pitkäaikaisinvestointien vahvistamiseen elinkeinotoimintaa tukevalla tavalla.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Räyskälän alueella on merkittävä rooli Hämeessä elinkeinojen vahvistamisessa ja kehittämisessä. Lopen Räyskälässä toimintojen ydin on lentoliikenteessä. Räyskälän ilmailukeskuksella on merkittävä vaikutus koko maakunnan ja Riihimäen seudun matkailuelinkeinojen myönteiseen kehittymiseen. Ilmailukeskuksen toiminnot tukevat myös alueen palvelujen elinvoimaisuutta. Räyskälä muodostaa hyvin toimivan linkin matkailukohteiden ketjussa, kuten mm. Torronsuon luontokeskus, Eerikkilän liikunta- ja koulutuskeskus, Ypä-

jän hevosalan osaamiskeskus sekä Riihimäen, Forssan ja Hämeenlinnan kaupunkien matkailukohteet. Räyskälä on osa vahvaa Suomen kasvukäytävää eli Helsinki-Hämeenlinna-Tampere -vyöhykettä.

Lentotoiminta Räyskälässä on ollut jo pitkään aktiivista ja vakiintunutta. Alueelle on investoitu merkittävästi ja vastaavien investointien tekeminen uuteen paikkaa olisi yksityistaloudellisesti ja myös kansantaloudellisesti kohtuuttoman kallista. Ominaisuuksiltaan vastaavanlaisia paikkoja ei juurikaan ole saatavissa.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Merkintä korostaa Räyskälän merkittävyyttä ilmailukeskuksena ja maakunnan matkailun vetovoimatekijänä. Maakuntakaava tuo varmuutta ja turvallisuutta siihen, että Räyskälää voidaan kehittää pitkäjänteisesti. Toteuttajatahoina ovat valtio, kunta ja yksityiset alan toimijat ja matkailuyrittäjät.

Arvioidut vaikutukset:
Maakuntaavan merkintä ja aluevaraus ei merkittävästi muuta alueen nykyistä ilmailutoimintaa. Matkailuun liittyvät vapaa-ajan toiminnot lisääntyvät alueella. Kehittämistoimenpiteistä johtuen alueen yleisilme paranee. Alueen tunnettavuus lisääntyy.

7.8 YHDYSKUNTATEKNINEN HUOLTO

7.8.1 Vesihuolto

POHJAVEDENOTTAMO

Kohdemerkinnällä osoitetaan yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät pohjavedenottamot. Ottamot ovat pääosin nykyisiä käytössä olevia, uusia osoitetaan Tammelan Portaaseen ja Lopen Räyskälään. Niiden sijainti perustuu ympäristöhallinnon ja vesihuoltoyhtiöiden selvityksiin.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Vedenhankinta perustuu maakunnassa kokonaisuudessaan pohjaveteen. Hämeenlinnassa luonnollisen pohjaveden muodostumista lisätään tekemällä tekopohjavettä. Vesi pumpataan Alajärvestä ja imeytetään Hattelmalan harjussa. Keskeinen tavoite on lisätä vesihuollon varmuutta ja turvallisuutta. Tavoitteena on, ettei yksikään yhdyskunta olisi vain yhden vesilähteen varassa.

JÄTEVEDENKÄSITTELYLAITOS

Kohdemerkinnällä osoitetaan yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät jätevedenpuhdistamot.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Jätevesien käsittely on nykytilanteessa jo järjestetty pitkälti seudullisesti. keskuspuhdistamot sijaitsevat Hämeenlinnassa, Forssassa ja Riihimäellä. Riihimäelle johdetaan Lopen ja Hausjärven jätevedet puhdistettaviksi. Hämeenlinnan keskuspuhdistamolla käsitellään kaupungin eri osien jätevedet Lammia ja Iittalaa lukuun ottamatta. Lammilla toimii vielä oma puhdistamo ja Iittalan jätevedet johdetaan pääosin Akaalle puhdistettaviksi. Janakkalan Turengissa on oma puhdistamo, jossa käsitellään kunnan eri osien jätevedet. Tervakoskella toimii tehtaan jätevedet käsittelevä puhdistamo. Humppilan jätevedet johdetaan

Jokioisten puhdistamolle ja Tammelan jätevedet Forssan keskuspuhdistamolle. Ypäjältä jätevedet johdetaan Loimaalle.

Ⓥ——V PÄÄVESIJOHTOLINJA

Ⓙ——J PÄÄVIEMÄRILINJA

Ⓙ-Ⓥ—J V PÄÄVIEMÄRI- JA PÄÄVESIJOHTOLINJA

Linjamerkinnällä osoitetaan rakennetut seudulliset päävesijohdot tai pääviemärilinjat. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys:
Rakentaminen ei ole sallittua 20 metriä lähemmäksi johtoa ilman johdonpitäjän lupaa.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakunnallisessa ja seudullisessa vesihuollon suunnittelussa tavoitteena on vesihuollon varmuuden ja toimivuuden lisääminen taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestävästi. Tähän pyritään muun muassa ylikunnallisilla, seudullisilla vesihuoltoverkostoilla. Maakuntakaavassa osoitetaan seudullisen ja maakunnallisen vesihuollon kannalta tärkeät johtoyhteydet ja vesihuollon aluevaraukset.

Ⓙ-Ⓥ— V J OHJEELLINEN UUSI PÄÄVESIJOHTO- JA VIEMÄRILINJA

Uusi linja on osoitettu punaisella katkoviivalla. Merkintä osoittaa yhteystarvetta ja sijainti on ohjeellinen. Merkintään ei liity erillistä määräystä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaava sisältää uuden vesijohtolinjan Hämeenlinnan ja Rengon välille. Välillä on nykytilanteessa pääviemärilinja. Maakuntakaava sisältää myös uuden vesihuoltolinjan Petäyksen alueen kytkemiseksi Lepaalle ulottuvaan nykyiseen verkostoon sekä Hattulassa Tenholan ja Kalkkosten ottamoiden välisen yhdysvesijohdon. Forssan vedenhankinta Tammelan Portaan suunnasta sisältyy maakuntakaavaan.

Vesihuollon aluevarausten ohjausvaikutus ja toteutus
Maakuntakaavan ohjausvaikutus kohdistuu maankäytön ohjauksen lisäksi ensisijaisesti kuntien välisen vesihuoltoyhteistyön kehittämiseen. Uudet kuntien väliset siirto-yhteydet on osoitettu värillisellä katkoviivalla. Merkintä kuvaa ensisijassa yhteystarvetta ja putkilinjan yksityiskohtainen sijainti ratkaistaan toteutusvaiheessa tai esimerkiksi osayleiskaavan laadinnan yhteydessä. Toteuttajina ovat pääsääntöisesti vesihuoltoyhtiöt.

Arvioidut vaikutukset:
Kaavaratkaisun ensisijainen vaikutus on vedenhankinnan varmuuden parantuminen. Vesihuollon aluevarauksilla myös tuetaan tarkoituksenmukaisen aluerakenteen kehittymistä ja maaseudun peruspalveluita. Siirtolinjojen rakentamisella on rakentamisaikaisia, osin häiriöitä - kuten melua, pölyä ja liikennettä - aiheuttavia vaikutuksia lähiympäristöön. Ennen siirtolinjojen rakentamista suunnitellun linjan ympäristöolosuhteet tulee selvittää.

Pohjaveden otolla on vaikutuksia ympäristön vesi- ja muihin ympäristöolosuhteisiin, muun muassa kasvistoon. Maakuntakaavan uudet pohjavedenottamot perustuvat pohjavesiselvityksiin, joissa antoisuuden lisäksi myös pohjaveden oton vaikutuksia on selvitetty.

Jätevesien käsittelyn osalta maakuntakaava vahvistaa jo nyt pitkälle muotoutunutta ylikunnallista, seudullista jätevesien käsittelyä. Laajat yhteiskäsittelyn ratkaisut lisäävät käsittelyn turvallisuutta, vähentävät häiriöherkkyyttä ja parantavat käsittelyn tasoa.

7.8.2 Jätehuolto

EJ JÄTTEENKÄSITTELYALUE

Merkinnällä osoitetaan seudulliset jätteenkäsittelyalueet. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Maakuntakaavan jätehuollon alueet sisältyvät kaikki vahvistettuihin, lainvoimaisiin maakuntakaavoihin. Uusia alueita kaava ei sisällä. Käytössä olevilla ja maakuntakaavan merkityillä jätteenkäsittelyalueilla on voimassa olevat ympäristöluvat.

Rakentamismääräys:
Alueelle saa sijoittaa tai rakentaa vain jätteiden käsittelyyn ja hyödyntämiseen liittyviä rakennuksia ja rakenteita.

Suunnittelumääräys:
Jätteenkäsittelyalueen ympärille tulee jättää riittävä suoja-alue ympäristöhaittojen vähentämiseksi. Jätteiden käsittelyssä ja alueen muussa järjestelyssä on erityistä huomiota kiinnitettävä ympäristönsuojeluun.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Jätteiden käsittely on maakunnassa keskitetty kolmeen seudulliseen käsittelypaikkaan ja Ekokemille Riihimäellä: Forssan Kiimassuolle, Hämeenlinnan Karanojalle ja Riihimäen/Hyvinkään Kapulan alueelle. Ekokemin alueella Riihimäellä toteutetaan jätteiden monipuolista käsittelyä. Alueella jätteitä energia-hyötykäytetään, käsitellään biologisesti ja muilla monipuolisilla kierrätysmenetelmillä. Alue on maakuntakaavassa osoitettu TT-alueena, johon sisältyy myös energiahuollon kohde. Edellisten lisäksi maakuntakaavassa on osoitettu Janakkalan Rehakan jätteenkäsittelyalue, jonne ei yhdyskuntajätteitä kuitenkaan loppusijoiteta. Alue on kierrätysmateriaalien käsittelypaikka. Kiimassuon, Karanojan, Kapulan ja Ekokemin alueilla on lainvoimaiset osayleiskaavat ja niihin perustuvat asemakaavat.

Moottoritien länsipuolinen alue Riihimäen ja Hyvinkään rajalla, ns. Rappukallion alue on nykyisin kalliokiviaineksen ottoalue. Maakuntakaavan merkinnän (ej) mukaisesti alue tulisi siirtymään hyödynnettävien jätteiden käsittely- kierrätysalueeksi varsinaisen louhostoiminnan päätyttyä. Maakuntakaavan valmisteluvaiheessa aluetta ei ole tutkittu yksityiskohtaisesti. Lopullinen ratkaisu edellyttää jatkossa Kapulan ja Rappukallion aluekokonaisuuden osayleiskaavatasoista tarkastelua, teknistaloudellisia lisätutkimuksia ja ympäristövaikutusten selvittämistä maakuntakaavaa tarkemmin.

Maakuntakaavan aluevarauksissa ei yksityiskohtaisesti eritellä toimintojen sijoittumista alueiden sisällä. Alueet sisältävät sekä loppusijoitusalueet että hyötykäyttö- ym. jätteiden käsittelyyn liittyvät toiminnot.

Uusien loppusijoitusalueiden löytyminen ja käyttöönotto on mm. asukastiheydestä johtuen erittäin vaikeata. Nykyisten alueiden sisällöllistä toimivuutta on kehitetty määrätietoisesti ja aktiivisesti, alueisiin on myös investoitu mittavasti. Uusien alueiden avaaminen olisi taloudellisesti erittäin kallista. Tästä syystä lähtökohtana on, että täysin uusia jätehuollon loppusijoituksen alueita ei maakunnassa tarvitsisi avata. Forssan Kiimassuon ja Hämeenlinnan Karanojan aluevaraukset sisältävät myös laajennusalueet.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Rakentamisen ohjaamiseksi maakuntakaavan jätteenkäsittelyalueilla on voimassa MRL 33 § mukainen rakentamisrajoitus.

Jätteenkäsittelyalueiden toteuttajina ovat pääasiassa kuntien omistamat alueelliset jätehuoltoyhtiöt. Ekokemin aluekokonaisuuden osalta toteuttajana on Ekokem-yhtiökokonaisuus. Kuntien roolina on ensisijassa vastata alueiden kaavallisesta valmiudesta. Jätteiden energiakäytön osalta toteuttajina ovat energiayhtiöt. Jätehuoltopalvelujen toteuttajina aleilla toimii useita palveluja tuottavia yrityksiä
Jätteenkäsittelyalueiden toteutusta, ylläpitoa ja jälkihoitoa ohjaa Valtioneuvoston asetus kaatopaikoista, jossa on määritetty vähimmäistasot rakentamisen tekniselle toteutustavalla, ylläpidolle ja jälkihoidolle. Yksityiskohtaiset, kutakin aluetta koskevat velvoitteet määritetään ympäristönsuojelulain mukaisessa ympäristöluvassa.

Riihimäen Rappukallion alueen soveltuminen jätehuoltokäyttöön on arvioitu maakuntakaava-tasoisesti, jatkossa Kapula-Rappukallio -vyöhykkeelle tulisi laatia osayleiskaava ja toteutusohjelma.

Arvioidut vaikutukset:
Jätteenkäsittelyalueen ympäristövaikutukset liittyvät tyypillisesti kielteisinä koettuihin vaikutuksiin. Niistä keskeisimpiä ovat pöly, melu ja hajupäästöt sekä jätekuljetusten aiheuttama liikenne. Maaperän ja pohjaveden pilaantumisen vaara on tekijä, johon jätteenkäsittelyalueen hoidossa ja rakentamisessa kiinnitetään erityistä huomiota. Termisestä käsittelystä aiheutuu savukaasupäästöjä. Syntyvät päästöt ja niiden määrä riippuvat jätteenkäsittelyalueella sijaitsevista toiminnoista ja niiden hallinnasta.

Jätteenkäsittelyalueen toiminta edellyttää ympäristölupaa, jonka perustaksi tehdään ympäristövaikutusten arviointi. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä selvitetään alueella olevien ja sinne sijoitettavien toimintojen vaikutukset, tarvittavat toimenpiteet haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi ja määritetään seurantaohjelma.

Maakuntakaava ei sisällä uusia jätteenkäsittelyn alueita. Jätteenkäsittely on alueilla vakiintunut ja hyväksytty toiminta. Lähtökohtana on, että täysin uusia alueita ei avata vaan olemassa olevia pyritään laajentamaan käsittelytarpeiden mukaisesti. Näin myös ympäristövaikutukset voidaan minimoida.

Pitkän tähtäimen jätteenkäsittelyalueena maakuntakaavassa esitetään ns. Rappukallion aluetta, joka sijaitsee nykyisen Kapulan alueen vieressä moottoritien länsipuolella. Alue sijaitsee edullisesti moottoritien ylittävän sillan toisella puolella, alue on liikenteellisesti hyvin saavutettavissa ja liikenne järjestettävissä asianmukaisesti. Vahvistetussa maakuntakaavassa alue on osoitettu kallionlouhinta-alueeksi, jonka jälkikäyttö on jätehuolto. Alueen rajaus on yhteen sovitettu ympäröivän maankäytön kanssa. Maakuntakaavan maankäyttömerkinnällä alue siirtyisi kalliolouhinnan päätyttyä jätteenkäsittelyalueeksi todennäköisesti kuitenkin varsin pitkän ajan kuluessa.

Alueelta louhitaan nykytilanteessa kalliokiviainesta. Alue on siis nykymuodossaan käytössä, josta aiheutuu raskasta liikennettä ja louhinnasta aiheutuvia vaikutuksia. Maakuntakaavan varauksesta ei aiheudu välittömiä muutoksia nykytilaan eikä siten merkittäviä uusia vaikutuksia. Alueen ympäristövaikutukset arvioidaan toteutusvaiheessa ympäristölupamenettelyn ja siihen liittyvän yva-menettelyn yhteydessä. Hyödyntämällä kallionlouhinta-alue jätteenkäsittelyyn säästetään samalla muutoin jätteenkäsittelyyn tarvittavaa aluetta. Tätä kautta varauksella on myönteisiä vaikutuksia alueiden käyttöön.

7.8.3 Energiahuolto ja energian siirto

EN en ENERGIAHUOLLON ALUE TAI KOHDE

Merkinnällä osoitetaan energiahuoltoa palvelevia laitoksia tai rakenteita, kuten voimaloita ja suurmuuntamoalueita varten varattuja alueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Energiahuollon alueiden suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomioita toiminnan vaikutuksiin ympäristössä.

KORKEAPAINEINEN KAASULINJA

Kaasulinjan merkinnällä osoitetaan korkeapaineiset (yli 40 bar) rakennetut kaasuputket. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys:
Rakentamishankkeesta on pyydettävä kaasuputken omistajan lausunto, mikäli hanke sijaitsee lähempänä kuin 50 metriä maakaasuputkesta. Kaasulinjaa ympäröivän maankäytön järjestämisessä on otettava huomioon maakaasuasetus (551/2009).

KAASULINJAN REITTI

Merkinnällä osoitetaan Riihimäeltä Forssan seudulle ja edelleen Turun suuntaan jatkuva kaasujohdon reitti.

Suunnittelumääräys:
Alueiden käytössä reitti tulee ottaa siten huomioon, että reitillä pyritään mahdollisuuksien mukaan säilyttämään mahdollisuus kaasuputken rakentamiseen ja käyttöönottoon. Reittiin ei liity MRL 33§:n mukaista rakentamisrajoitusta.

VOIMAJOHTOLINJA 400 Kv

Voimajohtolinjamerkinnällä osoitetaan kantaverkkoihin kuluvat 400 kV voimajohtolinjat. Samassa linjakadussa voi olla myös 110 kV linjoja. Rakentamiskieltoalue on valtioneuvoston antaman lunastuspäätöksen mukainen. 400 kV linjojen osalta rakentaminen on kiellettyä johtoaukealle ja molemmilla puolilla johtoaukeaa olevilla 10 metrin reunavyöhykkeellä. 110 kV voimajohdoilla rakentamiskieltoalue on linjakohtainen ulottuen korkeintaan johtoalueen ulkoreunaan. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus

VOIMAJOHTOLINJA, 110 kV

Voimajohtolinjamerkinnällä osoitetaan alueverkkoihin kuluvat 110 kV voimajohtolinjat. Rakentamiskieltoalue on valtioneuvoston antaman lunastuspäätöksen mukainen. 110 kV voimajohdoilla rakentamiskieltoalue on linjakohtainen ulottuen korkeintaan johtoalueen ulkoreunaan. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

OHJEELLINEN UUSI VOIMAJOHTOLINJA

Merkintä osoittaa uuden voimajohtolinjan ohjeellista sijaintia. Uusi ohjeellinen linja on osoitettu punaisella katkoviivalla. Mikäli linja on tarkoitus toteuttaa nykyiseen linja-

aukkoon, on katkoviiva mustan yhtenäisen linjaviivan alla. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Uudet voimajohtolinjat tulee pyrkiä sijoittamaan olemassa olevien linjojen yhteyteen.

Rakentamismääräys:
Rakennettaessa ohjeellisten johtoreittien välittömään läheisyyteen, lupaviranomaisen on pyydettävä lausunto hankevastaavalta siitä, että rakentaminen ei vaaranna johtohankkeen toteuttamista.

MERKITTÄVÄSTI KEHITETTÄVÄ VOIMAJOHTOLINJA

Merkittävästi kehitettävänä voimajohtolinjana osoitetaan ne rakennetut voimajohtolinjat, joita varaudutaan täydentämään uudella voimajohtolinjalla. Merkittävästi kehitettävä voimajohtolinja osoitetaan mustan yhtenäisen viivan alle merkityllä punaisella yhtenäisellä viivalla. Linja-alueilla on voimassa MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Uudet sähkölinjat tulee mahdollisuuksien mukaan sijoittaa olemassa olevien linjojen yhteyteen.

Rakentamismääräys:
Rakennettaessa ohjeellisten johtoreittien välittömään läheisyyteen, lupaviranomaisen on pyydettävä lausunto hankevastaavalta siitä, että rakentaminen ei vaaranna johtohankkeen toteuttamista

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavoituksessa varataan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti alueet valtakunnallisen ja maakunnallisen energiahuollon kannalta merkittäville voimajohdoille siten, että niiden toteuttamismahdollisuudet tulevaisuudessa säilyvät. Maakuntakaavalle asetettujen tavoitteiden mukaisesti energiahuollon järjestelyissä pyritään ympäristön ja talouden kannalta kestäviin ratkaisuihin sekä tukemaan Hämeen tarkoituksenmukaisen alue- ja yhdyskuntarakenteen toimivuutta ja kehittymistä. Energiahuollon teknis-taloudellinen varmuus ja toimivuus ovat edellytys maakunnan elinkeinoelämän toiminnalle ja kilpailukyvylle.

Voimajohtojen sijoituksessa on pyritty hyödyntämään olemassa olevia johtokäytäviä mutta myös uusia aluevarauksia tarvitaan. Aluevarausten ensisijainen tavoite on turvata energiansiirtoverkoston toteuttamismahdollisuudet tulevaisuudessa. Uuden voimajohdon täsmällinen sijainti ratkaistaan ympäristöselvitykseen perustuen maakuntakaavaa tarkemmassa suunnittelussa. Maakuntakaavan sähkönsiirtoveron aluevaraukset perustuvat sähkön siirrosta vastaavien yhtiöiden suunnitelmiin ja kaavoituksen pohjaksi tehtyihin sijoitus- ja ympäristötarkasteluihin

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavan voimajohtolinjojen ja maakaasuputkilinjan alueilla sekä EN ja en -alueilla on voimassa MRL 33 § mukainen rakentamisrajoitus.

Uudet voimajohtolinjat on osoitettu ohjeellisina, mikäli sijaintia ei ole selvitetty YVA-lain mukaisessa menettelyssä. Varaus osoittaa tuolloin likimääräisen sijainnin, joka täsmentyy maakuntakaavaa tarkemmassa suunnittelussa. Linjojen suunnittelussa maisemassa jo olevia aukkoja tulisi pyrkiä käyttämään hyväksi. Maisemallisesti arvokkaita ja ehyitä metsäalueita sekä asuntoalueiksi suunniteltuja alueita, puistoja tai luonnonominaisuuksiltaan muita arvokkaita alueita tulee johtojen sijoitussuunnittelussa välttää.

Aluevarauksen leveys riippuu johtojen lukumäärästä ja pylvästyypeistä. Tarkempi leveys on tutkittava tapauskohtaisesti yksityiskohtaista kaavoitusta ja toteutusta varten.

Tyypillinen puuttoman johtoaukean leveys 110 kV:n johdoilla on 26 metriä ja 400 kV:n johdoilla 36 - 42 metriä. Puuston korkeutta ja rakentamista on rajoitettu johtoalueella. Johtoalueen leveys on 110 kV:n johdoilla normaalisti 46 metriä ja 400 kV:n johdoilla 56 - 62 metriä. 400 kV linjojen osalta rakentaminen on kiellettyä johtoaukealle ja molemmilla puolilla johtoaukeaa olevilla 10 metrin reunavyöhykkeellä. 110 kV:n linjojen osalta rakentamiskieltoalue on linjakohtainen ulottuen korkeintaan johtoalueen ulkoreunaan. Johtokadun leveys ja rakentamiskieltoalue vahvistetaan johdon lunastustoimenpiteen yhteydessä. Leveys riippuu maasto-olosuhteista sekä mm. käytettävästä pylväsprofiilista. Tyypillisesti 110 kV:n johdoilla rakentamisraja on 23 metriä molemmin puolin voimajohdon keskilinjasta. Asuinrakennukset, koulut, päiväkodit ja muut oleskeluun tarkoitetut tilat suositellaan rakentamaan vähintään 45 metrin etäisyydelle voimajohdon keskilinjasta.

Uudet 400 kV:n linjat sijoittuvat pääosin olemassa oleviin johtokäytäviin ja johtoalueisiin. Tällöin muutos on pääosin maisemallinen. Uusien katkoviivalla merkittyjen linjojen vaikutus rakentamiseen ja maankäyttöön on arvioitava tapauskohtaisesti mahdollisten rakennuslupien yhteydessä. Katkoviiva osoittaa linjan pääsuunnan maakuntakaavan yleispiirteisellä tarkkuudella ja linjan tarkka sijainti määritellään toteuttamisvaiheessa. Rakennettaessa ohjeellisten johtoreittien välittömään läheisyyteen lupaviranomaisen on pyydettävä lausunto hankevastaavalta siitä, että rakentaminen ei vaaranna johtohankkeen toteuttamista.

Energiahuollon aluevarausten toteuttajina ovat pääasiassa energian siirrosta tai tuotannosta vastaavat yhtiöt.

Arvioidut vaikutukset:
Energiansiirtoyhteyksien rakentamisella on sekä välittömiä että välillisiä vaikutuksia ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön. Lisäksi merkittäviä ovat rakennusaikaiset vaikutukset. Rakennusaikaiset toiminnot aiheuttavat muun muassa lisääntyvää melua, liikennettä ja pölyä. Näihin voidaan vaikuttaa erityisesti työn aikaisilla järjestelyillä eikä niihin juurikaan vaikuteta maakuntakaavan kautta. Energiansiirtoyhteyksien rakentaminen kuluttaa rakennusaikana uusiutumattomia luonnonvaroja; polttoaineita ja kiviaineksia.

Energiansiirtolinjat aiheuttavat ympärilleen sähkö- ja magneettikenttiä, jotka kuitenkin vaimenevat melko nopeasti voimajohdosta etäännyttäessä. Linjojen vaikutusta elinympäristön terveellisyyteen voidaan pitää vähäisenä. Mahdollisen magneettikentän laajuus on kuitenkin tarpeen aina selvittää erityisesti tilanteissa, joissa johto sijoittuu lähelle asumista tai lapsille tarkoitettuja tiloja.

Uudet, isot sähköjohdot sijoittuvat pääosin olemassa olevien linjojen yhteyteen, jolloin niiden alue-rakenteellinen tai maisemallinen vaikutus ei ole niin suuri kuin täysin uuteen johtokatuun rakennetulla linjalla. Voidaan myös olettaa ihmisten ”tottuneen” olemassa olevaan pylväsrakennelmaan maisemassa ja toimintaympäristössä.

Sähkönsiirtoyhteyksien suunnittelussa on otettu huomioon alueen luonto- ja ympäristötekijät, suojelualueet ja niistä aiheutuvat toiminnan reunaehdot. Tätä kautta myös mahdollisia kielteisiä vaikutuksia kasvi- ja eläinlajeihin sekä luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin on voitu vähentää ja linjat sijoittaa ympäristön ja luonnon kannalta mahdollisimman tasapainoisesti.

Maakuntakaavan energiansiirtoratkaisuilla tuetaan ja varmistetaan maakunnan energian saannin varmuutta ja toimivuutta. 400 kV:n linjojen aluevarauksilla varaudutaan valtakunnallisesti keskeisten siirtoyhteyksien ja lisääntyvän valtakunnallisen energiantuotannon toteuttamiseen. Seudullisella sähkönsiirtoverkoston vahvistamisella varmennetaan sähkön

jakelua ja sitä kautta sillä on positiivinen vaikutus alueen yhdyskuntien toimivuuteen ja elinkeinoelämän myönteisiin toimintaedellytyksiin.

Erityisesti 400 kV:n - mutta myös 110 kV:n johtokaturakenteilla on merkittävää vaikutusta maisemaan ja kaupunkikuvaan. Linja-alueet myös rajaavat paikoin voimakkaasti maisemaa. Paikoin voimansiirtolinjat halkovat myös peltovaltaisia kulttuurimaisema-alueita, joilla massiiviset pylväsrakenteet voivat olla merkittävä ympäristöhaitta. Tähän voidaan vaikuttaa erityisesti toteutusvaiheen suunnittelulla. Pääosin sähkönsiirtoverkko on rakennettu, uudet yhteydet sijoitetaan lähtökohtaisesti olemassa olevien johtojen yhteyteen. Rakennetut voimansiirtolinjat ovat vakiintuneet maisemakuvassa.

7.8.4 Tuulivoima-alueet

tv TUULIVOIMALOIDEN ALUE

Osa-aluemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät tuulivoimaloiden alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon rakentamisen vaikutukset maisemaan, asutukseen ja linnustoon sekä Jokioisten varalaskupaikan aiheuttamat rajoitukset. Tuulivoima-alueiden suunnittelussa tulee turvata puolustusvoimien toimintaedellytykset sekä varmistettava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen arvojen säilyminen ja otettava huomioon maakunnallisesti arvokkaan maiseman ja kulttuuriympäristön vaaliminen. Tuulivoima-alueiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon mahdolliset yhteisvaikutukset muiden tuulivoima-alueiden kanssa.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti maakuntaliittojen tulee osoittaa tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet maakuntakaavoissa. Kaavaratkaisu sisältää kolme tuulivoimaloiden aluetta: Tyrinselän alueen Jokioisten, Humppilan ja Ypäjän kuntien alueilla, Humppila-Urjalan tuulivoimaloiden alueen Humppilan kunnan pohjoisosassa ja Kiimassuon alueen Forssan ja Tammelan kuntien rajamailla. Humppila-Urjalan alue jatkuu nimensä mukaisesti Urjalan kunnan puolelle. Kaikki alueet ovat sisältyneet 1. tai 2. vaihemaakuntakaavoihin. Alueet ovat riittävän tuulisia ja olemukseltaan sellaisia, että niille on mahdollista perustaa seudullisesti merkittävä tuulivoimaloiden alue. Kaikilla alueilla on voimassa olevat tulivoimayleiskaavat. Forssan alueen asemakaavan valitusprosessi on kesken (1/2017).

Tuulivoiman aluevarausten ohjausvaikutus ja toteutus:
Tuulivoimaloiden alueet toteutuvat yksityiskohtaisemman kaavoituksen kautta, joko yleis- tai asemakaavoin. Toimintojen toteuttamisesta vastaavat tuulivoimayhtiöt ja kaavallisesta toteuttamisesta vastaa sijaintikunta. Tuulivoimaloiden alue vaatii YVA- lain mukaisen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn aina, kun yksittäisten laitosten lukumäärä on vähintään 10 tai kokonaisteho vähintään 30 MW. Tuulivoima-alueita suunniteltaessa tulee ottaa huomioon ilmailulain mukainen lentoestelupamenettely. MRL 33§ mukainen rakentamisrajoitus ei koske tuulivoimaloiden alueita.

Seudullisesti merkittäväksi katsottava tuulivoima-alue sisältää 10 tai useamman teollisen kokoluokan tuulivoimalan. Jos lainvoimaisessa maakuntakaavassa on osoitettu tuulivoima-alueet, ei vaikutuksiltaan maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävää tuulivoima-aluetta voida osoittaa kuntakaavassa muille alueille, ellei katsota olevan kyseessä maakuntakaavan täsmentyminen tai hyväksyttävä eroavuus maakuntakaavasta.

Tuulivoiman aluevarausten arvioidut vaikutukset:

Tuulivoimalat muuttavat alueen maisemaa sekä ne tuottavat ääntä ja välkettä, jotka saattavat häiritä lähiympäristöä. Tuulivoimaloiden visuaalinen vaikutus ulottuu laajalle alueelle. Yhden suurikokoisen voimalan vaikutukset voivat avoimessa maisemassa ulottua 10–15 km säteelle ja yksittäisen voimalan visualinen vaikutusalue olla tällöin jopa 700 km^2. Tuulivoimalan näkyvyyteen vaikuttavat ilman selkeyden ja valo-olosuhteiden lisäksi voimalaa ympäröivän maisematilan ominaisuuksiin liittyvät tekijät, mm. kasvillisuuden tai maastonmuotojen aiheuttama katvevaikutus. Näkyvyyteen vaikuttavat myös voimaloiden koko ja väritys, lukumäärä ja ryhmittely sekä mahdollinen lentoestevalaistus.

Säätilan ollessa kuiva ja selkeä tuulivoimaloista erottaa 5 - 10 km säteellä roottorin lavat. Lapoja ei voi havaita paljaalla silmällä enää 15 - 20 km päästä. Torni voi ihanteellisissa oloissa erottua 20 - 30 km päähän. Lapojen pyörimisliike ja tietyissä sääoloissa lavoista heijastuvat valonsäteet (ns. vilkkumisefekti) korostavat tuulivoimaloiden näkyvyyttä. Tuulivoimaloita ja muita korkeita teknisiä rakenteita koskevissa selvityksissä on määritelty visuaalisen vaikutuksen vyöhykkeitä; vyöhykkeet on suhteutettu rakenteiden kokoon. Vaikutusvyöhykkeiden määrittely on perustunut siihen, miten rakenteet näkyvät ja miten hallitsevia ne maisemassa ovat. Ympäristöministeriön selvityksessä (Weckman 2006) puhutaan maiseman sietokyvyn ylittymisestä esimerkiksi tilanteessa, jossa kulttuurimaiseman ominaispiirteet ja tunnelma mitätöityvät voimaloiden rakentamisen vuoksi. Suuren kokoluokan voimaloiden dominanssi maisemaan vähenee 5-7 km päästä havainnoituna.

Suurmaiseman rakenne vaikuttaa maisemavaikutukseen ja sen laajuuteen. Pienipiirteisessä maisemassa, jossa on vaihtelevat pinnanmuodot ja maisematilat ei muodosta pitkiä näkymiä. Suurpiirteisessä maisemassa näkymät ovat pidempiä ja laajempia, jolloin visuaalinen vaikutusalue on suurempi. Metsäpeite vaikuttaa merkittävästi näkymien muodostumiseen.

Melu on ääntä, jonka ihminen kokee epämiellyttävänä tai viihtyvyyttä häiritsevänä tai joka muulla tavoin on ihmisen terveydelle tai hänen muulle hyvinvoinnilleen haitallista. Melu voidaan määritellä myös ympäristön kannalta epämielekkääksi ja häiritseväksi ääneksi, joka rasittaa tai vahingoittaa elimistöä fyysisesti tai psyykkisesti.

Tuulivoimalan ääni syntyy roottorin lapojen sekä voimalan koneiston osien aiheuttamasta äänestä. Lapojen pyörimisestä aiheutuva ääni on näistä kahdesta haittavaikutustensa kannalta yleensä merkittävämpi, ja sen merkitys lisääntyy tavallisesti tuulivoimalan roottorin koon kasvaessa. Tuulivoimalan tuottama ääni on lapojen pyörimisestä johtuen jaksottaista ja sisältää pienitaajuisia (matalataajuisia n. 20–200 Hz) ääniä. Äänen ominaisuudet, kuten voimakkuus, taajuus ja ajallinen vaihtelu, riippuvat tuulivoimaloiden lukumäärästä, niiden etäisyyksistä toisiinsa sekä tuulen nopeudesta.

Mikäli tuulivoimalan ääni koetaan häiritseväksi, on se melua. Äänen häiritsevyyteen vaikuttavat paitsi sen voimakkuus ja muut fysikaaliset ominaisuudet, myös kuulijan meluherkkyys, asennoituminen melun lähdettä kohtaan ja aikaisemmat kokemukset melusta. Lyhytaikaisesta altistumisesta tuulivoimaloiden melulle ei aiheudu terveyshaittaa, mutta riittävän voimakkaana ja pitkään jatkuessaan se voi vaikuttaa terveyshaitan syntymiseen. Haitta voi aiheutua erityisesti siitä, että tuulivoimalan pienitaajuinen ääni kuuluu rakennuksen sisällä vaikuttaen uneen, lepoon, kommunikointiin tai yleiseen viihtyvyyteen. Tuulivoimaloiden osalta keskeisin meluntorjuntakeino on riittävä etäisyys tuulivoimalan ja asutuksen sekä muiden melulle herkkien kohteiden välillä.

Meluhaitan arvioinnin lähtökohtana ovat valtioneuvoston antamat melutasojen ohjearvot. Ohjearvot on määritetty, jotta maankäytön suunnittelussa sekä rakentamisen lupamenettelyssä voidaan huomioida meluhaittojen ehkäisy ja ympäristön viihtyisyyden turvaaminen. Tuulivoimameluasetuksessa säädetyt tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvot ovat:

	ulkomelutaso LAeq päivällä	**ulkomelutaso LAeq yöllä**

	klo 7—22	klo 22—7
pysyvä asutus	45 dB	40 dB
loma-asutus	45 dB	40 dB
hoitolaitokset	45 dB	40 dB
oppilaitokset	45 dB	-
virkistysalueet	45 dB	-
leirintäalueet	45 dB	40 dB
kansallispuistot	40 dB	40 dB

Tuulivoimaloiden ulkomelutason ohjearvot on annettu absoluuttisina lukuarvoina eli taustamelutason vaikutusta ei ole huomioitu.

Auringon paistaessa tuulivoimalan takaa aiheutuu valon ja varjon vilkkumista eli välkevaikutusta. Tällöin roottorin lapojen pyöriminen aiheuttaa liikkuvan varjon, joka voi tuulivoimalan koosta, sijainnista ja auringon kulmasta riippuen ulottua jopa 1-3 kilometrin päähän tuulivoimalasta. Välkevaikutus syntyy sääolojen mukaan, joten yleensä välkettä on havaittavissa vain aurinkoisina päivinä ja tiettyinä aikoina vuorokaudesta. Suomessa ei ole määritelty välkevaikutukselle raja-arvoja tai suosituksia.

Humppila-Urjala	
Alueen kuvaus	Alue sijaitsee Humppilan kunnan pohjoisosassa noin 4km Humppilan kirkonkylän pohjoispuolella. Alueella on lainvoimainen tuulivoimaosayleiskaava. Alueelle on suunniteltu yhteensä 17 tuulivoimalan kokonaisuutta, joista 11 sijoittuu Humppilan puolelle ja 6 Urjalaan. Alueelle on toteutettu YVA- lain mukainen ympäristövaikutusten arviointimenettely.
Tuulisuus 120m, 180m	7,21 m/s, 8,82 m/s (mittaus)
Alueen rakentamisen merkittävimmät vaikutukset MRA 10§ mukaan	
Alue- ja yhdyskuntarakenteeseen ja talouteen	Alueen toteutuminen muuttaa lähiseudun aluerakennetta tiestön, sähkönsiirtoverkon, mahdollisten sähköasemien sekä laitosalueiden rakentamisen johdosta. Vaikutukset aluetalouteen ovat merkittävimmät rakentamisen aikana. Paikallisia yrityksiä käytettäessä rakentaminen lisää yritysten tilauskantaa, työllisyyttä sekä välillisesti kunnan verotuloja. Voimaloista saatavalla kiinteistöverolla on positiivinen vaikutus kunnan verokertymään. Tuulipuiston toiminnan aikana syntyy vuokratuloa maanomistajille.
Rakennettuun ympäristöön, luontoon ja maisemaan	Yksittäisiä asuntoja ja loma-asuntoja sijoittuu alueen välittömään läheisyyteen. Tuulivoimaloiden melun yhteisvaikutus tulee ottaa huomioon tarkemmassa suunnittelussa. Alueen toteutuminen rajoittaa hajaasutuksen sijoittumista alueelle. Suunnittelualueella rannikkoalueiden lintujen muuttoa ohjaava vaikutus on melko heikkoa ja muutto suuntautuukin alueella sisämaahan. Kurjen kevätmuuttovyöhyke Humppila-Urjalan korkeudella on noin 150km leveä ja hankealue sijaitsee sen keskellä. Kurjen syysmuuton toinen pääreitti kulkee alueen ylitse niin ikään noin 150km leveänä vyöhykkeenä. Kurkien muuttokorkeus seurannan aikana oli hyvin korkea ja pääsääntöisesti muutto kulki yli 500m korkeudessa. Toinen päämuuttoreitti kulkee länsirannikon sisämaata seuraillen, tuulen suunta ja voimakkuus vaikuttavat suuresti siihen, miten kurkien muutto sijoittuu näiden vyöhykkeiden välillä. Alueella ei sijaitse aiemmista tiedoista poiketen kalasääsken pesää.

	Alueella ei havaittu lepakoille tärkeitä ruokailualueita tai päiväpiiloja. Alueella ei havaittu liito-oravia. Ei merkittäviä luontovaikutuksia. Alue on suurimmalta osaltaan metsätalouskäytössä. Luonnonympäristö muuttuu jokaisen voimalaitoksen kohdalla muutaman aarin alalta päällysteiseksi rakentamis- ja huoltoalueeksi. Jokaiselle voimalaitokselle rakennetaan huoltotieyhteys. Alueelle on Kanta-Hämeen voimassa olevaan maakuntakaavaan merkitty kolme kalliokiviainestenottoaluetta sekä yksi soran- ja hiekanottoalue. Alueet eivät ole vielä toiminnassa. Tuulivoimalat eivät estä maa-ainestenottoalueiden toteutumista, mutta rajoittavat osaltaan ottoalueiden hyödyntämistä. Maisemakuvan muutos on suurin Porintielle sekä Porintien ja Venäjän kartanon eteläpuolella avautuvassa maisemassa. Maisema-alueen keskeisille kohteille vaikutus ei ole merkittävä, koska voimaloiden suuntaan ei avaudu tärkeitä näkymiä. Voimakkaimmat maisemavaikutukset kohdistuvat lähimaisemaan.
Liikenteen ja teknisen huollon järjestämiseen	Alue sijaitsee valtateiden 2 ja 9 välissä ja alueen pohjoispuolella kulkee maantie. Liikenteen järjestäminen ei aiheuta muutoksia alueelliseen päätieverkkoon. Rakennus- ja huoltoteiden järjestäminen vaatii uusien paikallisteiden rakentamista sekä olemassa olevan paikallistieverkon parantamista. Lähin 110 kV:n voimajohtolinja kulkee noin 1,5 km etäisyydellä alueen eteläreunasta. Alue liitetään tähän linjaan maakaapelilla ja yhdellä uudella sähköasemalla.
Sosiaalisiin oloihin, terveyteen, virkistykseen ja kulttuuriin	Epävarmuus ja oletukset voimaloiden vaikutuksista (erityisesti melu) saattaa aiheuttaa huolia alueen asukkaille. Jo suunnitteluvaiheessa huolta saattaa aiheuttaa epätietoisuus voimaloiden sijoittumispaikoista omassa lähiympäristössä. Tuulivoimaloiden ääni, varjostus ja näkyminen saattavat haitata lähimpien asukkaiden asumisviihtyvyyttä. Kokonaisuudessaan tuulivoimahankkeista ei pitäisi aiheutua merkittäviä terveysvaikutuksia. Alue on mahdollista toteuttaa melu- ja välkevaikutukset huomioon ottaen. Alue on kahden metsästysseuran hirvieläinten ja pienriistan metsästysalue. Alueella on runsaasti riistaeläimiä ja niille on järjestetty ruokintaa. Alueella on kohtalainen teerikanta ja myös metsokanta on lisääntynyt alueella. Pyitä alueella on runsaasti, kuten myös ilveksiä. Susia esiintyy satunnaisesti. Rakentamisaikana eläimet todennäköisesti pakenevat alueelta mutta palailevat toiminnan käynnistyttyä ja alueen rauhoituttua. Aluetta halkoo ohjeellinen ulkoilureitti. Voimalat vaikuttavat reitin linjaukseen mutta eivät estä sen toteuttamista. Suunnittelualueen länsipuolella sijaitsee Venäjän kartanon RKY- alue reilun kilometrin etäisyydellä lähimmistä suunnitelluista myllyjen paikoista. Voimaloista tulee osa alueen maisemakuvaa, mutta vaikutus ei ole merkittävä koska tärkeitä näkymiä ei voimaloiden suuntaan kartanolta avaudu.
Muuta huomioitavaa	Puolustusvoimat ei vaadi tutkaselvitystä. Ei vaikutusta säätutkiin. Voimaloille on myönnetty ilmailulain mukaiset lentoesteluvat. Saattaa sijaita Humppilaan suunnitellun rahtilentokentän lentoestevaikutusalueella.

Tyrinselkä	
Alueen kuvaus	Alue sijaitsee Jokioisten, Humppilan ja Ypäjän kuntien alueilla noin 5km Ypäjän keskustan pohjoispuolella. Jokioisten alueelle on raken-

	nettu suunnittelutarveratkaisuun perustuen neljä voimalaa. Alueelle on valmistumassa tuulivoimaosayleiskaava yhteensä yhdeksän voimalan kokonaisuudelle. Tästä kaavasta Jokioisten osa on lainvoimainen ja Ypäjän osa on hyväksymisvaiheessa (1/2017)
Tuulisuus 100m/150m	6,2 – 6,4 $^{m}/_{s}$ / 6,9 – 7,0 $^{m}/_{s}$ (tuuliatlas)
Alueen rakentamisen merkittävimmät vaikutukset MRA 10§ mukaan	
Alue- ja yhdyskuntarakenteeseen ja talouteen	Alueen toteutuminen muuttaa lähiseudun aluerakennetta tiestön, sähkönsiirtoverkon, mahdollisten sähköasemien sekä laitosalueiden rakentamisen johdosta. Vaikutukset aluetalouteen ovat merkittävimmät rakentamisen aikana. Paikallisia yrityksiä käytettäessä rakentaminen lisää yritysten tilauskantaa, työllisyyttä sekä välillisesti kunnan verotuloja. Voimaloista saatavalla kiinteistöverolla on positiivinen vaikutus kunnan verokertymään. Tuulivoima-alueen toiminnan aikana syntyy vuokratuloa maanomistajille.
Rakennettuun ympäristöön, luontoon ja maisemaan	Suunnittelualueella sijaitsee 4 asuinkiinteistöä. 1km etäisyydellä alueesta sijaitsee noin 60 asuinkiinteistöä. Alueen toteutuminen rajoittaa haja-asutuksen sijoittumista alueelle. Saattaa olla lepakkovaikutuksia. Vahteriston seudulla sijaitsee todennäköisesti merkittävä ruokailupaikka minne ei suositeta rakennettavan voimaloita. Alue sijaitsee lintujen tavanomaisen kevätmuuttoreitin varrella mutta etenkin kurkia alueella muuttaa runsaasti. Kurjen muuttovyöhyke on kuitenkin hyvin leveä, noin 150 km. Kurkimuutto on yleensä Ypäjällä hyvin voimakasta etenkin syksyisin, se sijaitseekin erittäin merkittävän muuttoreitin varrella. Myös syysmuuttovyöhyke on noin 150 km leveydeltään. Pesimälinnusto alueella on pääosin tavanomaista, joukossa on kuitenkin yhdeksän huomionarvoista lajia. Suunnittelualueelta ei kuitenkaan voida osoittaa erityisiä linnustolle arvokkaita alueita eikä merkittäviä reviirikeskittymiä ole lainkaan. Alueella ei esiinny viitasammakoita. Alueelta löydettiin yksi liito-oravan elinpiiri, mikä kyetään säilyttämään. Alue on pääasiassa metsätalouskäytössä. Luonnonympäristö muuttuu jokaisen voimalaitoksen kohdalla muutaman aarin alalta päällysteiseksi rakentamis- ja huoltoalueeksi. Jokaiselle voimalaitokselle rakennetaan huoltotieyhteys. Alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee yksityinen luonnonsuojelualue SL 823 (metsänsuojelu). Tuulivoimalat saattavat vaikuttaa suojelualueen äänimaisemaan mutta ne eivät vaaranna alueen suojeluarvoja. Muutoin Tyrinselän alue on kasvillisuutensa puolesta pääosin melko vaatimaton. Voimala-alue sijoittuu selännevyöhykkeelle. Alue rajautuu oikeastaan joka puolelta laajempiin avoimiin maisematiloihin. Suunnittelualueen ympäristössä on pienempiä asutuskeskuksia, lähimpänä alueen itä-, länsi- ja pohjoispuolella. Alueen itäpuolella on Kiipunjärvi, jonka rantaan sijoittuu arvokas kallioalue. Kiipunjärven rannalle näkyy todennäköisesti lapojen yläosia, kallioalueen päältä näkyy todennäköisesti suurempi osa voimaloista. Lähin valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue sijoittuu yli 20 km etäisyydelle Tammelaan. Viljelylaaksot suunnittelualueen itä- etelä- ja länsipuolella muodostavat maakunnallisesti arvokkaan Loimijoen-Jänhijoen kulttuurimaiseman, lähimmillään lännessä alueen rajoja hipoen. Erityisesti alueen länsipuolen viljelysaukeilta avautuu erinomaiset näkymät tuulivoimaloiden alueelle.

Liikenteen ja teknisen huollon järjestämiseen	Alueen läheisyydessä kulkee yhdysteitä sekä pienempiä ajoteitä. Liikenteen järjestäminen ei aiheuta muutoksia alueelliseen päätieverkkoon. Rakennus- ja huoltoteiden järjestäminen vaatii uusien paikallisteiden rakentamista sekä olemassa olevan paikallistieverkon parantamista. Turku-Tampere- rata kulkee suunnittelualueen pohjoispuolella lähimmillään 200m etäisyydellä. Alueetta halkoo 110kV voimajohtolinja. Lähin olemassa oleva sähköasema sijaitsee noin 1,3 km etäisyydellä.
Sosiaalisiin oloihin, terveyteen, virkistykseen ja kulttuuriin	Alueen sisällä sijaitsee vain neljä loma-asuinkiinteistöä, joista kaksi on ulkoilureittejä palvelevia päiväkämppiä. Alue on suuri, voimalat voidaan sijoittaa hajalleen ja meluvaikutuksilta voidaan välttyä. Alueen sisäpuolella sijaitsevilla loma-asutuksilla välkearvot saattavat ylittyä. Epävarmuus ja oletukset voimaloiden vaikutuksista (erityisesti melu) saattaa aiheuttaa huolia alueen asukkaille. Jo suunnitteluvaiheessa huolta saattaa aiheuttaa epätietoisuus voimaloiden sijoittumispaikoista omassa lähiympäristössä. Tuulivoimaloiden ääni, varjostus ja näkyminen saattavat haitata lähimpien asukkaiden asumisviihtyvyyttä. Kokonaisuudessaan tuulivoimahankkeista ei pitäisi aiheutua merkittäviä terveysvaikutuksia. Alue on mahdollista toteuttaa melu- ja välkevaikutukset huomioon ottaen. Alue on kolmen metsästysseuran metsästysaluetta (hirvi) ja hirvien talvehtimisaluetta. Alue on tärkeä metsäkanalintujen lisääntymisalue ja metson soidinalue. Alueella on havaittu ilvespentueita. Rakentamisaikana eläimet todennäköisesti pakenevat alueelta mutta palailevat toiminnan käynnistyttyä ja alueen rauhoituttua. Aluetta halkovat ohjeelliset ulkoilu- ja hevosvaellusreitit. Voimalat rajoittavat reittien linjausvaihtoehtoja mutta eivät estä reittien toteuttamista. Alueen pohjoispuolella sijaitsee Venäjän kartanon RKY- alue, lähimmillään noin 6 km etäisyydellä. Alueen eteläpuolella noin 8km etäisyydellä sijaitsee Ypäjän hevosjalostuslaitos sekä Jokioisten kartano ja Loimijokilaakson RKY- alueet. RKY- alueilta on näkymiä tuulivoimaloille, mutta ne eivät ole hallitsevina maisemassa verrattain suuren etäisyyden vuoksi.
Muuta huomioitavaa	Alue sijaitsee puolustusvoimien tutkavaikutusalueella. Alueella ei ole vaikutusta säätutkiin. Ei sijaitse Jokioisten varalaskupaikan suoja-vyöhykkeellä. Ei olemassa olevia Finavian lentoesterajoituksia. Suunnittelutarveratkaisuhakemuksessa mukana oleville voimaloille on myönnetty ilmailulain mukaiset lentoesteluvat.

Kiimassuo	
Alueen kuvaus	Alue sijaitsee Forssan keskustaajaman eteläpuolella Forssan ja Tammelan kuntien rajalla Kiimassuon jätekeskuksen alueella. Alueen tuulivoimaosayleiskaavat ovat lainvoimaisia, Forssan asemakaavan valituskäsittely on kesken (1/2017). Kaavoilla alueelle ollaan sijoittamassa yhteensä 10 voimalaa, Forssaan 4 ja Tammelaan 6.
Tuulisuus 120m	6,5 – 7,1m/s (mittaus)
Alueen rakentamisen merkittävimmät vaikutukset MRA 10§ mukaan	
Alue- ja yhdyskuntarakenteeseen ja talouteen	Alueen toteutuminen muuttaa lähiseudun aluerakennetta tiestön, sähkönsiirtoverkon, mahdollisten sähköasemien sekä laitosalueiden rakentamisen johdosta. Vaikutukset aluetalouteen ovat merkittävimmät rakentamisen aikana. Paikallisia yrityksiä käytettäessä rakentaminen

	lisää yritysten tilauskantaa, työllisyyttä sekä välillisesti kunnan verotuloja. Voimaloista saatavalla kiinteistöverolla on positiivinen vaikutus kunnan verokertymään. Tuulivoimaloiden toiminnan aikana syntyy vuokratuloa maanomistajille.
Rakennettuun ympäristöön, luontoon ja maisemaan	Alueelle ei ole kaavoitettu asuinalueita mutta hankealueen välittömässä tuntumassa on jonkin verran vakituisia ja vapaa-ajanrakennuksia etenkin alueen eteläpuolella Sukulan ja Häiviän kylissä sekä Forssan Pikku-Muolaan asuinalueella. Alueen toteutuminen rajoittaa hajaasutuksen sijoittumista alueelle. Alueen toteutuminen rajoittaa jonkin verran Kiimassuon teollisuusalueen rakentumista. Sinipäänsuon turvetuotantoalue sijoittuu suunnittelualueen sisälle. Turvetuotantoalue rajoittaa voimaloiden sijoittumista alueelle. Turvetuotannon aiheuttama pölyäminen ja palovaara saattaa hankaloittaa tuulivoimaloiden toimintaa. Hankealueella ei ole lepakoille saalistusalueiksi soveltuvia reheviä lehtipuumetsiä, vesistöjä tai päiväpiiloiksi soveltuvia vanhoja kolopuita. Voimaloiden rakentaminen ei todennäköisesti merkittävästi heikennä Torronsuon alueella pesivien lepakoiden elinmahdollisuuksia. Alue sijaitsee lintujen tavanomaisen kevätmuuttoreitin varrella ja etenkin kurkia alueella muuttaa runsaasti. Kurjen muuttovyöhyke on kuitenkin hyvin leveä, noin 150 km. Alueella ei sijaitse muuttolintujen kannalta merkittäviä ruokailu- tai kerääntymäalueita. Suunnittelualueen eteläpuolinen Torronsuo on merkittävä kurkien kevätmuutonaikainen levähdysalue. Pesimälinnusto alueella on pääosin tavanomaista, joukossa on kuitenkin 10 huomionarvoista lajia. Näiden lajien kannalta rakentamisen ei arvioida aiheuttavan merkittäviä vaikutuksia. Alueella ei ole havaittu viitasammakoita eikä liito-oravia. Alueen metsistä valtaosa on ikärakenteeltaan nuoria tai varttuneita havupuuvaltaisia kasvatusmetsiä. Alueelta löytyy muutamia metsälakikohteita joita voimalat eivät uhkaa. Forssan puolella alue on osin teollisuus- ja jätteenkäsittelyaluetta. Luonnonympäristö muuttuu jokaisen voimalaitoksen kohdalla muutaman aarin alalta päällysteiseksi rakentamis- ja huoltoalueeksi. Jokaiselle voimalaitokselle rakennetaan huoltotieyhteys. Alue on kasvillisuutensa puolesta pääosin melko tavanomainen. Hankkeella ei ole vaikutusta Torronsuon Natura-alueen luontotyyppeihin. Torronsuolta avautuu paikoin näkymiä voimala-alueelle. Alueella ei ole pohjavesialueita eikä merkittäviä puroja. Tuulivoimaloiden sijainti moreeniselänteellä nostaa tuulivoimalat sekä Loimijoen laaksoon että Sukulan ja Häiviän kylien viljelyaukioihin nähden esille. Voimalat muuttavat pysyvästi Loimijoen laakson maisemakuvaa, mutta voimalat todennäköisesti eivät ole maisemassa hallitsevina koska etäisyys on melko suuri, vähimmillään noin 5 km. Tuulivoimalat vaikuttavat merkittävästi näkymiin Sukulan ja Häiviän kylien peltoaukeilta. Lähin valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue on lähimmillään noin 10 km etäisyydellä Tammelassa sijaitseva Saari – Kaukola – Porras-maisema-alue.
Liikenteen ja teknisen huollon järjestämiseen	Alue sijaitsee valtateiden 2 ja 10 välissä, yhdystien 2804 eteläpuolella. Alueen itäosan läpi kulkee seututie 282. Alueen eteläpuolella kulkee Sukulantie, joka yhdistää seututien 282 valtatielle 10 johtavaan Murronkulmantiehen. Näiden lisäksi alueelle menee monia metsäautoteitä. Liikenteen järjestäminen ei aiheuta muutoksia alueelliseen päätieverkkoon. Rakennus- ja huoltoteiden järjestäminen vaatii uusien

	paikallisteiden rakentamista sekä olemassa olevan paikallistieverkon parantamista. Uudet tieyhteydet voivat toimia suunnitteilla olevien teollisuusalueiden tieverkon runkona. Alueen halki kulkee laaja voimalinjakäytävä. Alueen keskellä sijaitsee muuntoasema.
Sosiaalisiin oloihin, terveyteen, virkistykseen ja kulttuuriin	Melumallinnusten mukaan hankekokonaisuuden melutasot jäävät tuulivoimamelun suunnitteluohjearvojen tasalle tai alapuolelle. Epävarmuus ja oletukset voimaloiden vaikutuksista (erityisesti melu) saattaa aiheuttaa huolia alueen asukkaille. Jo suunnitteluvaiheessa huolta saattaa aiheuttaa epätietoisuus voimaloiden sijoittumispaikoista omassa lähiympäristössä. Tuulivoimaloiden ääni, varjostus ja näkyminen saattavat haitata lähimpien asukkaiden asumisviihtyvyyttä. Kokonaisuudessaan tuulivoimahankkeista ei pitäisi aiheutua merkittäviä terveysvaikutuksia. Alue on mahdollista toteuttaa melu- ja välkevaikutukset huomioon ottaen. Alue on kolmen metsästysseuran metsästysaluetta. Tärkeimpiä riistaeläimiä ovat hirvieläimet ja metsäkanalinnut. Rakentamisaikana eläimet todennäköisesti pakenevat alueelta mutta palailevat toiminnan käynnistyttyä ja alueen rauhoituttua. Hirvenmetsästyksen järjestelyihin voimaloilla saattaa olla vaikutuksia. Alueen halki kulkee ohjeellinen ulkoilureitti. Voimalat rajoittavat reittien linjausvaihtoehtoja mutta eivät estä reittien toteuttamista. Torronsuo on merkittävä virkistysalue ja suolta avautuu paikoitellen näkymiä voimala-alueelle. Lähimmät valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ovat Forssan keskustassa, Jokioisten ja Saaren kartanot sekä Loimijoen viljelymaisema. Kartanoille tuulivoimalat eivät näy, Forssaan ne saattavat paikoitellen näkyä, mutta eivät hallitsevina. Loimijoen viljelymaisemaan voimalat paikoin näkyvät, mutta voimalat todennäköisesti eivät ole maisemassa hallitsevina koska etäisyys on melko suuri (yli 5km).
Muuta huomioitavaa	Voimaloilla ei ole vaikutusta puolustusvoimien tutkien toimintaan. Alueella ei ole vaikutusta säätutkiin. Sijaitsee osittain Jokioisten varalaskupaikan suojavyöhykkeellä. Ilmavoimien harjoitusten aikaiset toimenpiteet on sovittu puolustusvoimien kanssa erillisellä sopimuksella. Voimaloille on haettu lentoesteluvat.

7.9 MAA-AINESTEN OTTO

7.9.1 Turvetuotannon aluevaraukset

EOt TURPEENOTTOALUE

Aluerajaukset ovat vyöhykkeenomaisia muodostumaa rajaavia. Jokaisen hankkeen yhteydessä tulee selvittää varsinaisen ottotoiminnan alueen rajaus. /merkinnällä osoitetaan jälkikäyttö: sl: linnustonsuojelu, V: virkistyskäyttö

Suunnittelumääräys:
Suunniteltujen turvetuotantoalueiden käyttöönoton suunnittelussa on otettava huomioon tuotantoalueiden yhteisvaikutus vesistöihin. Tuotantoalueen ja pohjavesialueen väliin on jätettävä riittävä suojaetäisyys. Suoalueen kuivatus tulee järjestää siten, ettei siitä aiheudu merkittävää haittaa alapuolisille vesistöille, pohjavesialueeseen tai yksityiseen vedenhan-

kintaan. Alueen jälkihoitotavoitteena on metsätalous, ellei sitä ole erikseen määritetty lisämerkinnällä.

Kuurnasuon turvetuotantoalueen (EOt 583) käyttöönotto ja ottotoiminta on suunniteltava siten, ettei Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen Ormajärvi-Untulanharju (FI0325002) suojeluperusteena oleville luontoarvoille aiheudu merkittävästi heikentäviä vaikutuksia. Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee teknisin ratkaisuin varmistua, ettei Ormajärven valuma-alueelle aiheudu haitallisia vesitaloudellisia vaikutuksia.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Turvetuotannon edellytykset turvataan osana kotimaisen energiavarojen hyötykäyttöä ja ympäristörakentamista. Tuotanto- ja suojelutarpeet sovitetaan yhteen varmistamalla suoluonnon monimuotoisuus ja muut ympäristönäkökohdat. Tämän kaavan aluevaraukset perustuvat Kanta-Hämeen kokonaiskaavan sekä 2. vaihemaakuntakaavan varauksiin. Turpeenottoalueiksi merkityt suot ovat luontoarvoiltaan vähäisiä ja niillä tapahtuvalla mahdollisella turvetuotannolla ei katsota olevan merkittäviä vaikutuksia alapuoliseen vesistöön. Soiden turvevarat ja luontoarvot on inventoitu ja turpeen hyötykäytön ja suojelun ristiriidat sovitettu. Jo tuotannossa olevat alueet on huomioitu kaavaratkaisua laadittaessa.

Turpeenottoalueiden ohjausvaikutus ja toteutus:
Turvetuotantoalueiden toteutuminen tapahtuu ympäristölupaprosessin kautta. Mikäli turpeenottoalueen koko on vähintään 10 ha, vaatii se ympäristöluvan. Tuotantopinta-alaltaan yli 150 ha suoalueiden toteutuksessa tulee soveltaa YVA- lain mukaista arviointimenettelyä. Maakuntakaavamerkintä ei ole edellytys turvetuotannon toteutumiselle.

Muinaismuistolain 14§ j a16 § velvoittavat ilmoittamaan muinaistieteelliselle toimikunnalle mahdollisista turpeen noston yhteydessä esille tulevista kiinteistä muinaisjäännöksistä tai irtaimista muinaisesineistä sekä keskeyttämään työt löydöksen kohdalta.

Turpeenottoalueiden arvioidut vaikutukset:
Maa-ainestenottoon liittyvät alueet aiheuttavat ympäristövaikutuksia lähimaisemassa voimakkaana ympäristömuutoksena, melu- ja pölyvaikutuksia. Kyseisiä vaikutuksia on kaavaratkaisuihin sisältyvällä kokonaisvaltaisella suunnittelulla ja alueiden lokalisoinnilla pyritty minimoimaan. Ottoalueet antavat toisaalla alueiden omistajille mahdollisuuksia hyödyntää luonnonvaroja.

Turvetuotannolla saattaa olla vesistöjä kuormittava vaikutus. Turvealueiden vesistövaikutukset on arvioitu valuma-aluekohtaisesti. Turvealueiden vaikutuksia on arvioitu pinta- ja pohjavesien sekä ympäröivän maankäytön asettamiin reunaehtoihin ja suojelutarpeisiin. Soiden soveltuvuutta turvetuotantoon arvioitiin perustuen kokonaisravinne-, kiintoaine- ja humuskuormitukseen sekä kuormituksen vesistövaikutuksiin. Suoalueiden vesistökuormitus nykytilassa ja turvetuotannon tuotantovaiheessa arvioitiin ominaiskuormituslukuihin perustuen. Vaikutuksia vedenlaatuun purkuvesistöissä arvioitiin laskennallisesti perustuen määritetyn valuma-alueen pinta-alan ja alueen keskivalunnan avulla arvioituun keskivirtaamaan ja arvioituun turvetuotannosta aiheutuneeseen kuormitukseen. Arvioinnissa huomioitiin myös vesistöjen nykytila, toteutuneet tai suunnitellut kunnostustoimenpiteet ja vesienhoidon tavoitteet.

EOt- merkinnän saaneilla soilla turvetuotannon ei arvioitu merkittävästi heikentävän vesistön ekologista tilaluokitusta tai suojelu- tai Natura-alueita. Kuormitusarvioinnissa käytetyt pinta-alat perustuvat maakuntakaavan tarkkuudella esitettyihin alueiden rajauksiin. Täten kuormitusarvioinnissa käytetty pinta-ala on todennäköisesti monen suon osalta todellista tuotantokelpoista alaa suurempi. mikä johtaa myös todellista suurempaan kuormitusarvioon.

7.9.2 Soran, hiekan ja kalliokiviaineksen ottoalueet

EOh SORAN JA HIEKANOTTOALUE

Merkinnöillä osoitetaan alueita, jotka ovat soran ja hiekanoton kannalta tärkeitä alueita. Aluerajaukset ovat vyöhykkeenomaisia muodostumaa rajaavia. Jokaisen hankkeen yhteydessä tulee selvittää varsinaisen ottotoiminnan alueen rajaus. Mikäli jälkikäyttö on muu kuin tavanomainen maa- ja metsätalous, se osoitetaan lisämerkinnällä: mu ulkoilu- ja moninaiskäyttö, my erityinen maisemointitarve, vl virkistyskäyttö.

Suunnittelumääräys:
Sora- ja hiekka-aineksen ottamissuunnitelmassa tulee kiinnittää erityistä huomiota pohjaveden suojeluun ja ainestenoton maisemallisiin vaikutuksiin käyttämällä riittäviä suojakerroksia ja -vyöhykkeitä sekä vaiheistamalla ainestenottoa ja maisemointia. Alueen toteutuksen tulee perustua riittävään luontoselvitykseen ja ympäristövaikutusten arviointiin. Alueen jälkihoitotavoitteena on metsätalous, ellei sitä ole erikseen määritelty lisämerkinnällä. Harjualueilla tulee kiinnittää erityistä huomiota ottoalueen sovittamiseen ympäröivään harjumaastoon.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa on varauduttu maa-ainestenoton tarpeisiin seudullisesti. Ylimaakunnalliset ja maakunnalliset tarpeet on huomioitu. Kiviainesten ottoon on osoitettu soran- ja hiekanottoalueita harjuista, jotka perustuvat nykyisiin ottolupiin ja maakunnalliseen luontotyyppipohjaiseen hiekka- ja soravarojen käyttöselvitykseen.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maa-aineslain mukaan kunta lupaviranomaisena päättää maa-ainesten ottoluvista. Maakuntakaavassa esitetyt maa-ainestenottoalue käy kaavaprosessin käsittelyn yhteydessä läpi kuulemis- ja lausuntomenettelyn, jossa tarkastellaan ottoaluetta myös maa-aineslain kannalta. Tämän vuoksi kaavassa esitettyjä ottoalueet ovat merkittävä aineisto maa-ainesluvista päätettäessä. Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva maakuntakaava ei kuitenkaan ohita maa-aineslakia ja kaavan aluevaraus ei tuo maa-aineslain tarkoittamaa oikeutta maa-ainestenottoon. Tällöin on huomioitava myös maakuntakaavan rajauksen yleispiirteisyys ottoalueen tarkkoja rajoja määrättäessä. Maakuntakaavan valkoisille alueille sijoittuu nykyisiä ja voi sijoittua myös uusia maa-ainestenottoalueita. Näille ei maakuntakaavalla aseteta rajoituksia.

Arvioidut vaikutukset:
Maa-ainesten otolla saattaa olla pohjaveden laatua heikentävä vaikutus, mikäli riittävistä suojatoimenpiteistä ei ole huolehdittu. Lisäksi ottoalueiden jälkihoidolla on merkittävä vaikutus pohjavesihaittojen minimoinnissa. Maa-ainestenotto on elinkeinoelämän ja rakentamisen kannalta välttämätöntä. Maaperän routiminen aiheuttaa suuria vaatimuksia pohjarakentamiselle, maarakentaminen on merkittävä yritysmuoto Suomessa. Maa-ainesten otolla on paikallisia vaikutuksia metsätaloudelle, maan pintakerrokset ja kasvillisuus tuhoutuvat ottoalueen kohdalta. Vaikutukset ovat usein tilapäisiä, ottoalueet useimmiten palautetaan metsätalouskäyttöön ottotoiminnan lakattua.
Maa-ainestenottoon liittyvät alueet aiheuttavat ympäristövaikutuksia lähimaisemassa voimakkaana ympäristömuutoksena, melu- ja pölyvaikutuksia. Kiviainestenottoon liittyy erityisesti murskaustoiminnasta syntyvät negatiiviset vaikutukset lähiasutukselle ja luonnonympäristöön. Kyseisiä vaikutuksia on kaavaratkaisuihin sisältyvällä kokonaisvaltaisella suunnittelulla ja alueiden lokalisoinnilla pyritty minimoimaan. Ottoalueet antavat toisaalla alueiden omistajille mahdollisuuksia hyödyntää luonnonvaroja.
Maa-ainestenoton suunnittelu perustuu kaikkien luontotyyppien osalta (suot, harjut ja kalliot) kokonaisvaltaiseen luontotyyppipohjaiseen tarkasteluun, joissa ympäristön, asutusrakenteen ja luonnonvarojen laadun ja käyttöarvon kokonaistarkastelun perusteella

on arvioitu toisaalta ainestenhyötykäytön mahdollisuudet ja luontotyyppien suojeluarvon ja asutuksen hyödyntämiselle aiheuttamat reunaehdot ja toisaalta luontotyypin suojelun tarpeet. Toisaalta on erikseen arvioitu pohjavedensuojelun ja pintavedensuojelun tarpeet. Tällä suunnittelulla on voitu maakuntakaavan yleispiirteisellä tasolla varata maa-ainestenottoon alueita, joiden vaikutukset maa- ja kallioperään ja veteen, kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin, maisemaan ja kulttuuriympäristöön on voitu minimoida tai poistaa ja toisaalta edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä.
Maa-ainesalueiden vaikutukset liikenteeseen ja siitä aiheutuviin haittoihin voivat olla huomattavat. Toiminta synnyttää raskasta liikennettä ja toiminnan intensiivisyys voi olla korkea.

EOk KALLIOKIVIAINESTEN OTTOALUE

Merkinnällä osoitetaan alueita kallionlouhintaan. Aluerajaukset ovat vyöhykkeenomaisia muodostumaa rajaavia. Jokaisen hankkeen yhteydessä tulee selvittää varsinaisen ottotoiminnan alueen rajaus. Mikäli jälkikäyttö on muu kuin tavanomainen maa- ja metsätalous, se osoitetaan lisämerkinnällä: mu ulkoilu- ja moninaiskäyttö, ej jätehuolto.

Suunnittelumääräys:
Alueen käyttöönottoa suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen maisemointiin ja alueen ja toiminnan ympäristölle aiheuttamien haittatekijöiden vähentämiseen. Alueen toteutuksen tulee perustua riittävään luontoselvitykseen ja ympäristövaikutusten arviointiin. Alueen jälkihoitotavoitteena on metsätalous, ellei sitä ole erikseen määritelty lisämerkinnällä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa on varauduttu maa-ainestenoton tarpeisiin seudullisesti. Ylimaakunnalliset ja maakunnalliset tarpeet on huomioitu. Kallionlouhinta-alueet perustuvat olemassa oleviin kallionlouhinta-alueisiin sekä maakunnalliseen luontotyyppipohjaiseen kallioiden käyttöselvitykseen. Kallioalueet sisältävät myös rakennuskiviteollisuuden kannalta mahdollisia tuotantoalueita.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maa-aineslain mukaan kunta lupaviranomaisena päättää maa-ainesten ottoluvista. Maakuntakaavassa esitetyt maa-ainestenottoalue käy kaavaprosessin käsittelyn yhteydessä läpi kuulemis- ja lausuntomenettelyn, jossa tarkastellaan ottoaluetta myös maa-aineslain kannalta. Tämän vuoksi kaavassa esitettyjä ottoalueet ovat merkittävä aineisto maa-ainesluvista päätettäessä. Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva maakuntakaava ei kuitenkaan ohita maa-aineslakia ja kaavan aluevaraus ei tuo maa-aineslain tarkoittamaa oikeutta maa-ainestenottoon. Tällöin on huomioitava myös maakuntakaavan rajauksen yleispiirteisyys ottoalueen tarkkoja rajoja määrättäessä. Maakuntakaavan valkoisille alueille sijoittuu nykyisiä ja voi sijoittua myös uusia maa-ainestenottoalueita. Näille ei maakuntakaavalla aseteta rajoituksia.

Arvioidut vaikutukset:
Maa-ainesten otolla saattaa olla pohjaveden laatua heikentävä vaikutus, mikäli riittävistä suojatoimenpiteistä ei ole huolehdittu. Lisäksi ottoalueiden jälkihoidolla on merkittävä vaikutus pohjavesihaittojen minimoinnissa. Maa-ainestenotto on elinkeinoelämän ja rakentamisen kannalta välttämätöntä. Maaperän routiminen aiheuttaa suuria vaatimuksia pohjarakentamiselle, maarakentaminen on merkittävä yritysmuoto Suomessa. Maa-ainesten otolla on paikallisia vaikutuksia metsätaloudelle, maan pintakerrokset ja kasvillisuus tuhoutuvat ottoalueen kohdalta. Vaikutukset ovat usein tilapäisiä, ottoalueet useimmiten palautetaan metsätalouskäyttöön ottotoiminnan lakattua.

Maa-ainestenottoon liittyvät alueet aiheuttavat ympäristövaikutuksia lähimaisemassa voimakkaana ympäristömuutoksena, melu- ja pölyvaikutuksia. Kiviainestenottoon liittyy erityisesti murskaustoiminnasta syntyvät negatiiviset vaikutukset lähiasutukselle ja luonnonympäristöön. Kyseisiä vaikutuksia on kaavaratkaisuihin sisältyvällä kokonaisvaltaisella suunnittelulla ja alueiden lokalisoinnilla pyritty minimoimaan. Ottoalueet antavat toisaalla alueiden omistajille mahdollisuuksia hyödyntää luonnonvaroja. Kallionlouhinta-alueisiin voi liittyä sekä rakennuskivi- että kiviaineskivi-intressejä, jolloin varaukset luovat mahdollisuuksia raaka-aineen erittäin tehokkaaseen hyötykäyttöön ja toisaalta sen jalostusarvon maksimointiin. Mahdollisen rakennuskivikäytön jätekivikysymys on Kanta-Hämeessä ratkaistavissa suuren kiviaineskivikysynnän vuoksi maakunnassa ja sen ympärillä.

Maa-ainestenoton suunnittelu perustuu kaikkien luontotyyppien osalta (suot, harjut ja kalliot) kokonaisvaltaiseen luontotyyppipohjaiseen tarkasteluun, joissa ympäristön, asutusrakenteen ja luonnonvarojen laadun ja käyttöarvon kokonaistarkastelun perusteella on arvioitu toisaalta ainestenhyötykäytön mahdollisuudet ja luontotyyppien suojeluarvon ja asutuksen hyödyntämiselle aiheuttamat reunaehdot ja toisaalta luontotyypin suojelun tarpeet. Toisaalta on erikseen arvioitu pohjavedensuojelun ja pintavedensuojelun tarpeet. Tällä suunnittelulla on voitu maakuntakaavan yleispiirteisellä tasolla varata maa-ainestenottoon alueita, joiden vaikutukset maa- ja kallioperään ja veteen, kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin, maisemaan ja kulttuuriympäristöön on voitu minimoida tai poistaa ja toisaalta edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä. Maa-ainesalueiden vaikutukset liikenteeseen ja siitä aiheutuviin haittoihin voivat olla huomattavat. Toiminta synnyttää raskasta liikennettä ja toiminnan intensiivisyys voi olla korkea.

EJ1 YLIJÄÄMÄMAIDEN KÄSITTELYYN JA LOPPUSIJOITUKSEEN VARATTU ALUE

Merkinnällä osoitetaan alueet, jotka varataan kiviaineksen ja pilaantumattomien ylijäämämaiden käsittelyyn, varastointiin ja loppusijoitukseen.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävät ympäristöhäiriöt viereisille alueille estetään.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Hämeen liito on yhdessä kuntien ja Kiertokapula oy:n kanssa selvittänyt vuonna 2013 pitkän ajanjakson loppusijoitusalueiden tarpeita HHT-vyöhykkeeltä. Selvityksessä kartoitettiin myös pilaantumattomien ylijäämämaiden mahdollisia sijoitus- ja käsittelypaikkoja. Selvitykseen perustuen löytyi yksi uusi ylijäämämaiden käsittelyyn ja loppusijoitukseen soveltuva alue Parolan pohjoispuolella Rahkoilassa kt 57:n varrella. Toinen alue sijaitsee Hämeenlinnan kantakaupungin itäpuolella kahden maa-ainesalueen välissä ja on jo luvitettu ko. toimintaa varten. Alueet on tarkoitettu vain pilaantumattomien maa-ainesten käsittelylle ja varastoinnille. Kolmas alue sijaitsee Janakkalan Piilonsuolla. Ylijäämämaiden käsittelyn lisäksi alueella valmistetaan multaa siihen soveltuvista maalajeista.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Ylijäämämaiden käsittelyyn ja loppusijoitukseen varatun alueen toteuttajana voi toimia yksityinen taho/yritys tai esimerkiksi kuntien omistama jätehuoltoyhtiö Kiertokapula Oy. Toteuttaminen edellyttää maakuntakaavaa yksityiskohtaisempaa kaavaa eli asemakaavan valmistelua ja hyväksymistä alueelle. Lisäksi toteuttaminen saattaa tarvita ympäristöluvan.

Arvioidut vaikutukset:

Kiviainesten kierrätykseen, lajitteluun ja varastointiin tarkoitetut alueet muuttavat alueen lähimaisemaa. Ne saattavat aiheuttaa myös melu- ja pölyvaikutuksia sekä raskaan liikenteen lisääntymistä alueella. Kiviainesterminaalit parantavat ylijäämäainesten uusiokäyttöä, vähentävät kuljetuskustannuksia ja täten osaltaan pienentävät maa-ainesten oton hiilijalanjälkeä. Ne vähentävät tarvetta neitseellisten kiviainesten käyttöön ja edistävät pohjavesien suojelua.

EOk/EJ1 YHDISTETTY KALLIOKIVIAINESTEOTTOALUE JA YLIJÄÄMÄMAIDEN KÄSITTELYYN JA LOPPUSIJOITUKSEEN VARATTU ALUE

Merkinnällä osoitetaan alueet, jotka on tarkoitettu sekä kallionlouhintaan että kiviaineksen ja pilaantumattomien ylijäämämaiden käsittelyyn, varastointiin ja loppusijoitukseen.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävät ympäristöhäiriöt viereisille alueille estetään. Kallionlouhinnan osalta alueen käyttöönottoa suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen maisemointiin ja alueen ja toiminnan ympäristölle aiheuttamien haittatekijöiden vähentämiseen. Alueen toteutuksen tulee perustua riittävään luontoselvitykseen ja ympäristövaikutusten arviointiin.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Kaava sisältää yhden EOk/EJ1- alueen Tuuloksen Pohjoisissa kt 53:n varrella. Alue sijaitsee kahden kalliokiviaineksen ottoalueen yhteydessä ja alue on jo luvitettu sekä kalliokiviainesten ottoon että pilaantumattomien ylijäämämaiden käsittelyyn ja varastointiin.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Ylijäämämaiden käsittelyyn ja loppusijoitukseen varatun alueen toteuttajana voi toimia yksityinen taho/yritys tai esimerkiksi kuntien omistama jätehuoltoyhtiö Kiertokapula Oy. Toteuttaminen saattaa tarvita ympäristöluvan.

Arvioidut vaikutukset:
Kiviainesten kierrätykseen, lajitteluun ja varastointiin tarkoitetut alueet muuttavat alueen lähimaisemaa. Ne saattavat aiheuttaa myös melu- ja pölyvaikutuksia sekä raskaan liikenteen lisääntymistä alueella. Kiviainesterminaalit parantavat ylijäämäainesten uusiokäyttöä, vähentävät kuljetuskustannuksia ja täten osaltaan pienentävät maa-ainesten oton hiilijalanjälkeä. Ne vähentävät tarvetta neitseellisten kiviainesten käyttöön ja edistävät pohjavesien suojelua.

7.10 YMPÄRISTÖN SUOJELU

7.10.1 Natura-alueet

 NATURA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan Natura 2000-verkostoon kuuluvat alueet. Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet koostuvat Euroopan yhteisön komissiolle ilmoitetuista linnustonsuojelualueista (SPA-alueet) ja alueista, jotka komissio tai neuvosto on jäsenmaiden ehdotuksesta hyväksynyt yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi (SCI-alueet). Valtioneuvoston päätöksen mukaisissa alueissa noudatetaan luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n säännöksiä. Suomen Natura 2000 -verkostoehdotus muodostuu pääosin olemassa olevista luonnonsuojelualueista, valtioneuvoston hyväksymien suojeluohjelmien alueista sekä eräistä muista suojelukohteista. Merkintään liittyy MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus.

7.10.2 Luonnonsuojelualueet

SL LUONNONSUOJELUALUE, luonnonsuojelulain perusteella toteutettu tai toteutettavaksi tarkoitettu suojelualue

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Alueet sisältävät valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien kohteet. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus

Suunnittelumääräys:
Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon, että aluetta on maiseman, luonnonarvojen tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava.

Rakentamismääräys:
Alueelle saa rakentaa vain suojelutarkoituksen ja tieteellisen tutkimuksen edellyttämiä rakennuksia. Tavanomaista maa- ja metsätaloutta palveleva rakentaminen olemassa olevalle tiloille on sallittua siten, ettei alueen suojeluarvoa heikennetä.

Suojelumääräys:
Ennen luonnonsuojelulakiin perustuvia toimenpiteitä on alueen käytössä kiinnitettävä erityistä huomiota sen suojeluarvon säilymiseen. Luonnonsuojelulain nojalla muodostettuja alueita koskevat suojelupäätöksessä annetut määräykset.

Kehittämissuositus:
Alueelle tulisi laatia hoito- ja käyttösuunnitelma.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaava sisältää valtakunnallisen ja maakunnallisen luonnon- ja maisemansuojelun aluesuunnitelman. Tämä suojelualueiden verkko käsittää valtakunnalliset suojeluohjelmat sekä niiden kanssa päällekkäin sijoittuvan Natura-2000 -ohjelman alueet. Maakunnallisesti verkko on myös varsin kattava ja se täydentää luonnon monimuotoisuuden sekä luonnontyyppien ja eliölajien suojelun tarpeita paitsi alueellisesta myös kansainvälisestä näkökulmasta. Näiltä osin aluevaraukset perustuvat Hämeen liiton, kuntien, Hämeen ELY-keskuksen, Suomen ympäristökeskuksen ja Geologian tutkimuskeskuksen inventointeihin ja selvityksiin sekä valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien yhteydessä tehtyihin luontoinventointeihin.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Suojelualueelle rakentamisen sallittavuus on ratkaistava tapauksittain alueen suojelutarkoituksen mukaan. SL-alueilla voidaan pääsääntöisesti uudisrakentamisen katsoa vaikeuttavan maakuntakaavan toteuttamista. Poikkeuksena voidaan pitää sellaista rakentamista, joka edistää alueen suojelutavoitteiden toteuttamista ja palvelee alueella suoritettavaa tieteellistä tutkimusta. Suojelualueen suojelumääräyksistä ilmenee, millä tavoin ja missä määrin aluevaraus rajoittaa metsätaloustoimenpiteitä. Määräyksissä kiinnitetään huomiota lähinnä siihen, että metsätaloudellisia toimenpiteitä suoritettaessa harkittaisiin myös maisemanhoidollisia näkökohtia. Huomattava määrä aluevarauksista on suo- tai lintuvesikohteita, joilla metsätalouden kannalta ei ole juuri merkitystä, koska alueet ovat yleensä vesi- tai vesijättöalueita tai veden vaivaamia ja karuja suoalueita. Luonnonsuojelualueiden toteuttajana on lähinnä valtio. Milloin alueet eivät ole valtion omistuksessa, ne voidaan hankkia valtiolle. Valtion hallinnassa olevat suojelualueet toteutetaan lailla tai asetuksella. Luonnonsuojelualueen voi toteuttaa kuitenkin myös yksityinen alueen omistaja anomalla rauhoitusta luonnonsuojelulain perusteella ympäristökeskukselta. Tällöin omistajalle voidaan maksaa kertakaikkinen korvaus valtion varoista.

Luonnonsuojelulain mukaan omistajalla oikeus vaatia lunastusta. ”Kun neljä vuotta on kulunut luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja päätös on saanut lainvoiman, ohjelmaan kuuluvan alueen omistajalla on oikeus, jollei ohjelmaa ole hänen alueensa osalta toteutettu tai asiasta sovittu, vaatia alueen lunastamista.” (luonnonsuojelulaki 51§)

Arvioidut vaikutukset:
Suojelualueet lisäävät asuinympäristön, taajamien ja niiden lähiympäristöjen virkistysarvoa, elämyksellisyyttä, monimuotoisuutta ja kauneutta. Alueet tukevat luonnontuntemuksen lisäämistä ja luonnonharrastusta sekä luonnonvarojen kestävän käytön ohjaamista. Suojelualueet ovat tärkeitä opetus- ja tutkimuskohteita. Ne siirtävät arvokkainta luontoperintöä tuleville sukupolville. Suojelualueita voidaan hyödyntää matkailuelinkeinossa luontonähtävyyksinä ja luonto- ja elämysmatkailun kohdealueina.

Suojelualueet voivat rajoittaa rakentamista tai estää rakentamisen ja ne voivat rajoittaa maa-ainestenottoa ja metsän käsittelyä ja täten vaikuttaa yksittäisen kansalaisen tai yhteisöjen ja yritysten toimintaedellytyksiä. Suojelualueet aiheuttavat kustannuksia toteuttamiseen liittyen valtiolle joko lunastuskustannuksina tai haitasta maksettavina korvauksina. Korvausmenettelyllä on tarkoitus poistaa maankäytön rajoituksista johtuva kohtuuton haitta.

Maakuntakaavan suojelualuevarauksilla turvataan luonnon monimuotoisuuden vaatimuksia sekä pyritään varaamaan maakunnalle tyypillisiä luonnon ja maiseman tyyppikohteita ja arvokohteita. Perustan on mahdollisimman laaja luontotyyppipohjainen tarkastelu, jolloin vaikutukset on suunnitelmassa arvioitu kokonaisuutena mm. uusiutumattomien luonnonvarojen hyötykäyttötarpeeseen peilaten. Ratkaisu edistää luontotyyppien ja eliölajien suojelun suotuisaa tasoa, ekologista tasapainoa, uhanalaisten eliölajien suojelua ja luonnonvarojen säästeliästä ja kestävää käyttöä.

Suojelualuesuunnitelmalla on vaikutusta luonnonvarojen hyötykäyttöön sekä erilaisten teknisten ratkaisujen toteuttamiseen. Vaikutukset ovat kuitenkin rakentamiseen liittyviä reunaehtoja, jotka voidaan suunnitteluratkaisuilla useissa tapauksissa välttää. Mm. sora- ja hiekkavarojen ja kallioiden luontotyyppiperusteisilla käyttösuunnitelmilla on voitu minimoida yhdyskuntien kiviaineshuollolle aiheutuvia vaikutuksia.

SL/MY LUONNONSUOJELUALUE / MAA- JA METSÄTALOUSALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA

SL: Luonnonsuojelualue, MY: Maa- ja metsätalousalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja

SL/MY-alueen ensisijainen käyttötarkoitus on luonnonsuojelualue. Ellei aluetta toteuteta luonnonsuojelulain nojalla suojelumääräyksen mukaisessa ajassa, SL-merkintä kumoutuu ja alueelle jää voimaan MY-aluemerkintä.

Suojelumääräys: SL/MY -merkintä on määräaikainen: Kun neljä vuotta on kulunut maakuntakaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja päätös on saanut lainvoiman, alueen omistajalla on oikeus, jollei aluetta ole hänen alueensa osalta toteutettu tai asiasta sovittu, vaatia alueen lunastamista. Ellei aluetta lunasteta tai asiasta sovita edellä mainitussa menettelyssä, SL-varaus kumoutuu edellä mainitun ajankohdan umpeuduttua.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
SL/MY- merkinnällä on merkitty soidensuojelun täydennysohjelman yhteydessä arvioidut valtakunnallisesti arvokkaat suot, jotka olisivat tulleet valituiksi ohjelmaan, mikäli se olisi toteutunut. Ohjelmaan olisi valittu ne suot, mitkä arvioinnin yhteydessä todettiin valtakunnallisesti kaikkein arvokkaimmiksi. Mukana olevat suot edustavat monipuolisesti suoluon-

non piirteiden eri puolia. Valtakunnallisesti merkittävien soiden tunnistamiseksi on kaikilla kartoitetuilla kohteilla tarkasteltu sekä suon tilaa ja merkitystä suoverkostossa että suon erityisiä luonnonarvoja. Suon kokonaisarvo muodostuu luonnonarvojen ja seudullisen suoluonnon tilan kokonaisuuden perusteella. Lähekkäisten piensoiden ryhmien tai verkostojen keskeisenä valintaperusteena ovat niiden muodostama kokonaisuus ja sen erityiset luonnonarvot. Soidensuojeluverkostoon on etsitty sekä laajoja kokonaisuuksia että pienialaisia arvokkaita kohteita ja arvokkaiden soiden ryhmiä tai keskittymiä. Soidensuojelun täydennysohjelman kohteiden lisäksi SL/MY- merkinnällä on merkitty muutamia vanhassa kokonaiskaavassa SL- merkinnällä varustettuja, toteutumattomia, merkittäviä luonnonarvoja omaavia kohteita.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Suojelualueelle rakentamisen sallittavuus on ratkaistava tapauksittain alueen suojelutarkoituksen mukaan. SL-alueilla voidaan pääsääntöisesti uudisrakentamisen katsoa vaikeuttavan maakuntakaavan toteuttamista. Poikkeuksena voidaan pitää sellaista rakentamista, joka edistää alueen suojelutavoitteiden toteuttamista ja palvelee alueella suoritettavaa tieteellistä tutkimusta. Suojelualueen suojelumääräyksistä ilmenee, millä tavoin ja missä määrin aluevaraus rajoittaa metsätaloustoimenpiteitä. Luonnonsuojelualueiden toteuttajana on lähinnä valtio. Milloin alueet eivät ole valtion omistuksessa, ne voidaan hankkia valtiolle. Valtion hallinnassa olevat suojelualueet toteutetaan lailla tai asetuksella. Luonnonsuojelualueen voi toteuttaa kuitenkin myös yksityinen alueen omistaja anomalla rauhoitusta luonnonsuojelulain perusteella ympäristökeskukselta. Tällöin omistajalle voidaan maksaa kertakaikkinen korvaus valtion varoista.

Arvioidut vaikutukset:
Arvokkaat suot vaihtelevat paitsi kooltaan ja omistuspohjaltaan, myös muodoltaan, topografialtaan ja luonnonarvoiltaan erittäin paljon. Etelä-Suomessa kohteiden joukossa on varsin paljon kapeita, purojen tai muiden vesien rannoilla suikertavia alueita. Huomattava osa arvokkaista soista koostuu useista, pienistä osakohteista, joita on kehittynyt esimerkiksi kallioselänteen, moreenimuodostuman, harjualueen taikka maankohoamisrannikon painanteisiin. Toisaalta osa arvokkaista soista on laaja-alaisia keidas- tai aapasoita. Monella korpi- ja rämekohteella kasvaa jopa tukkimittaan yltävä puusto, kun taas kirjon toista päätä edustavat täysin puuttomat avosuot.

Suojeltaviksi ehdolla olevat suoalueet sisältävät valtakunnallisesti merkittäviä luonnonarvoja ja niiden rajaus on tehty siten, että suoalueen vesitalous ja luonnonarvot voivat säilyä pitkällä tähtäimellä toimivana kokonaisuutena. Suojelu ei vaikuta rajauksen ulkopuoliseen maankäyttöön, mistä syystä rajauksessa on otettu huomioon mahdolliset ennallistamistarpeet, ennallistamisesta mahdollisesti aiheutuvat vettymishaitat ja muut hydrologiset tekijät.

Suojelualueet lisäävät asuinympäristön, taajamien ja niiden lähiympäristöjen virkistysarvoa, elämyksellisyyttä, monimuotoisuutta ja kauneutta. Alueet tukevat luonnontuntemuksen lisäämistä ja luonnonharrastusta sekä luonnonvarojen kestävän käytön ohjaamista. Suojelualueet ovat tärkeitä opetus- ja tutkimuskohteita. Ne siirtävät arvokkainta luontoperintöä tuleville sukupolville. Suojelualueita voidaan hyödyntää matkailuelinkeinossa luontonähtävyyksinä ja luonto- ja elämysmatkailun kohdealueina.

Suojelualueet voivat rajoittaa rakentamista tai estää rakentamisen ja ne voivat rajoittaa maa-ainestenottoa ja metsän käsittelyä ja täten vaikuttaa yksittäisen kansalaisen tai yhteisöjen ja yritysten toimintaedellytyksiä. Suojelualueet aiheuttavat kustannuksia toteuttamiseen liittyen valtiolle joko lunastuskustannuksina tai haitasta maksettavina korvauksina. Korvausmenettelyllä on tarkoitus poistaa maankäytön rajoituksista johtuva kohtuuton haitta.

Maakuntakaavan suojelualuevarauksilla turvataan luonnon monimuotoisuuden vaatimuksia sekä pyritään varaamaan maakunnalle tyypillisiä luonnon ja maiseman tyyppikohteita ja arvokohteita. Perustan on mahdollisimman laaja luontotyyppipohjainen tarkastelu, jol-

loin vaikutukset on suunnitelmassa arvioitu kokonaisuutena mm. uusiutumattomien luonnonvarojen hyötykäyttötarpeeseen peilaten. Ratkaisu edistää luontotyyppien ja eliölajien suojelun suotuisaa tasoa, ekologista tasapainoa, uhanalaisten eliölajien suojelua ja luonnonvarojen säästeliästä ja kestävää käyttöä. Täydennys soidensuojeluun parantaisi selvästi edellytyksiä saavuttaa tavoiteltuja vaikutuksia suoluonnon hyväksi nykytilaan verrattuna. Täydennys turvaisi myös monia ekosysteemipalveluita

Suojelualuesuunnitelmalla on vaikutusta luonnonvarojen hyötykäyttöön sekä erilaisten teknisten ratkaisujen toteuttamiseen. Vaikutukset ovat kuitenkin rakentamiseen liittyviä reunaehtoja, jotka voidaan suunnitteluratkaisuilla useissa tapauksissa välttää.

7.11 MAA- JA METSÄTALOUSALUEET

7.11.1 Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla ulkoilun ohjaustarvetta

MU MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ULKOILUN OHJAAMISTARVETTA

MU-merkinnällä osoitetaan sellaisia maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, jotka ovat ulkoilun kannalta tärkeitä vyöhykkeitä ja joille on tarkoitus sijoittaa ulkoilun ohjaamistarpeen vuoksi polkuja tai ulkoilureittejä levähdys- ja muine tukialueineen. Alueet ovat maakunnallisesti merkittäviä yhtenäisiä luonnon ydinalueita ja -kokonaisuuksia. Maakuntakaava ei aiheuta rajoituksia alueiden metsänhoidolle. Metsälain mukaisissa toimenpiteissä ei edellytetä lausuntomenettelyä.

Suunnittelumääräys:
Alueen rakentaminen tulee suunnitella ja sijoittaa siten, ettei merkittävästi heikennetä alueen maisema- ja muita ympäristöarvoja eikä ulkoilureittien ja muiden ulkoilutoimintoja varten tarpeellisten alueiden järjestämismahdollisuuksia. Alueen ulkoilutoiminnat tulee suunnitella ja sijoittaa siten, ettei haitata alueen maa- ja metsätalouskäyttöä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Alueet ovat metsäalueita, joille kohdistuu tavanomaista enemmän virkistys- ja ulkoilupainetta. Alueet sijaitsevat yleensä taajamien, virkistysalueiden tai urheilualueiden läheisyydessä. Alueet ovat tärkeitä asukkaiden virkistymisen kannalta, mutta niillä ulkoilua on tarpeen ohjata määrätyille reiteille ja alueille, jotta ulkoilun haittavaikutukset metsälle ja metsänhoidolle olisivat mahdollisimman pienet.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavan MU-alueet ovat metsätalousalueita, jotka on tarkoitettu normaaliin metsätalouskäyttöön. Näillä alueilla tulisi ulkoilukäyttö hoitaa siten, että ulkoilusta maa- ja metsätaloudelle aiheutuvat haitat voitaisiin eliminoida. Maa- ja metsätalousvaltaisilla MU-alueilla ei ole rakentamisrajoitusta. Rakentaminen on sallittua mikäli se muista kuin maakuntakaavasta johtuvista syistä on mahdollista. Alueiden käytön suunnittelussa korostetaan maisema- ja ympäristöarvoja metsälain periaatteiden mukaisesti sekä ulkoilureittien ja muiden ulkoilutoimintoja varten tarpeellisten alueiden järjestämismahdollisuuksia. Ulkoilureittien kannalta tärkeitä kohtia ovat vesistöjen väliin jäävät kannakset, harjanteet ja näköalapaikat sekä sellaiset ranta-alueet tai niiden osat, joilla tarkoituksenmukaisesti suunniteltujen reittien tai niiden liitännäisalueiden tulisi sivuta rantaa. Reitistöjen ja virkistysalueiden toteuttajataho on yleensä kunta.

Arvioidut vaikutukset:
Virkistyskäytön keskittäminen siihen varatuille alueille ja reiteille säästää luontoa kulutukselta muualla. Ulkoilijoiden liikkuminen siihen varatuilla alueilla vähentää haittoja alueen

metsätaloudelle. Ohjattu reitistö lisää ihmisten turvallisuuden tunnetta ja lisää ihmisten ulkoilumahdollisuuksia luonnonympäristössä ja täten edistää ja ylläpitää ihmisten hyvinvointia. Lisääntynyt retkeilijöiden määrä lisää luontoon kuulumattomia ääniä alueella ja saattaa aiheuttaa lieviä ympäristöhaittoja alueella. Reitistöjen rakentaminen ja ylläpito aiheuttavat kustannuksia kunnille, mutta toisaalta em. toimet lisäävät työllisyyttä alueella.

7.11.2 Maatalousvaltainen alue

MT MAATALOUSVALTAINEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan yhdyskuntarakenteeseen kytkeytyviä maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita, jotka on tarkoitettu erityisesti maatalouden harjoittamiseen ja joilla on myös kulttuurimaisemallisia arvoja.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa tulee pyrkiä alueen peltojen säilymiseen avoimina ja maatalouskäytössä. Alueiden käytön ja rakentamisen suunnittelussa, maa- ja metsätalouden tarpeita lukuun ottamatta, tulee pyrkiä sijoittamaan rakennuspaikat peltojen metsäisille reunavyöhykkeille.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Hämeen liitto teetti vuonna 2016 selvityksen, missä selvitettiin Kanta-Hämeen maatalouden kannalta hyvät ja yhtenäiset peltoalueet. Maatalouden kannalta hyvien ja yhtenäisten peltoalueiden tuli täyttää seuraavat kriteerit: Peltokuvion tulee olla yhteensä vähintään 20 ha, erillisten peltokuvioiden tulee olla enintään 300m etäisyydellä toisistaan ja peltokuvioiden on yhteensä muodostettava vähintään 100 ha kokoisia peltoalueita. Peltomaa on arvokasta, se on niukka ja uusiutumaton resurssi jota ei tule tuhlata. Maakuntakaavaan on merkitty sellaisia yhdyskuntarakenteeseen kytkeytyviä peltoalueita, joihin saattaa kohdistua rakentamispainetta tulevaisuudessa sekä joilla on maisemallisia arvoja sijaintipaikallaan.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Ilman erityisiä perusteita hyvää maatalousmaata ei tule pirstoa muulla maankäytöllä eikä ottaa taajamatoimintojen käyttöön. Hyvän maatalousmaan säilymistä voidaan edistää siten, että peltoalueille ei osoiteta muuta maankäyttöä. Maa pysyy viljelyskäytössä maanviljelijöiden toimesta.

Arvioidut vaikutukset:
Melkein kaikki Kanta-Hämeessä viljelyskäyttöön soveltuva maa on jo viljelyskäytössä. Maan viljelyskäytössä säilyminen turvaa elintarvikehuollon säilymistä. Hyvän peltomaan säilyttäminen on myös ilmastonmuutokseen varautumista. Maailman tärkeimmillä viljelysmailla satojen odotetaan alenevan kuivuuden ja helteiden myötä, kun taas Suomessa ilmaston lämpenemisen odotetaan pidentävän kasvukautta. Taajamaympäristössä peltomaalla on suuri maisemallinen arvo. Maanviljely köyhdyttää maaperää ja peltoja on lannoitettava. Maatalouden käyttämien lannoitteiden huuhtoutuminen vesistöihin saattaa rehevöittää vesistöjä. Kasvipeitteestä vapaa maa on arka eroosiolle.

7.11.3 Arvokas geologinen muodostuma

ge ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita harjualueita, kallioalueita ja moreenimuodostumia. Merkinnällä osoitetut geologiset muodostumat sisältä-

vät merkittäviä, maa-aineslain tarkoittamia geologisia, maisemallisia ja luonnontieteellisiä arvoja. Merkintä ei rajoita alueen maa- ja metsätalouskäyttöä. Metsälain mukaisissa toimenpiteissä ei edellytetä lausuntomenettelyä.

Suunnittelumääräys:
Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon kohteiden sisältämien arvojen säilyminen sekä mahdollisten maisemavaurioiden korjaustarve.

Rakentamismääräys:
Rakennusten sijoituksessa tulee ottaa huomioon alueen geologiset ja maisemalliset arvot.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
ge -varaukset siirtyvät kokonaisuudessaan edellisestä kokonaiskaavasta. Geologisten muodostumien inventointiselvitykset ja suojeluohjelmat ovat edelleen ajantasaisia. Arvokkaista harjuista, kallioista, moreeneista on laadittu valtakunnallisella ja alueellisella tasolla tehdyt inventointiselvitykset. Näihin selvityksiin perustuvat sekä arvokkaiden geologisten alueiden että ottoalueiden aluevaraukset. Varaukset on osoitettu ge -merkinnällä. Näistä alueista 71% on luokiteltu harjuiksi, kallioiksi 24% ja moreeneiksi 5%. Kallioalueiden rajauksia on täsmennetty maankäytöllisin perustein inventoinnin rajauksista ja arvoluokitusta geologisin perustein.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
ge -alueet ovat geologisesti arvokkaita tai ne ovat maisemaa rajaavia tai kauas erottuvia harjumuodostumia, kalliomuodostumia tai moreenimuodostumia. ge -alueilla on maa-aineslain 3§ tarkoittamia maa-ainesten ottamista rajoittavia arvoja. Maa-ainesten ottaminen saattaa vaarantaa geologisesti arvokkaiden kohteiden suojelu- tai maisema-arvon. ge -alueilla on hajarakentaminen sallittua siten, että rakentaminen ei vaaranna alueen merkittäviä geologiaan ja maisemaan liittyviä arvoja. Merkintä ei rajoita alueen maa- ja metsätalouskäyttöä.

Arvioidut vaikutukset:
Arvokkaat geologiset muodostumat edistävät näille alueille erikoistuneiden ja kehittyneiden lajien ja täten myös luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Geologisten muodostumien säilyminen edistää arvokkaiden harju- ja kallioalueiden säilymistä sekä maa-aineslain tavoitteiden huomioonottamista. Geologisilla muodostumilla on usein merkitystä virkistyksen ja ulkoilun kannalta. Geologiset muodostumat toimivat usein maisemaa rajaavina elementteinä, joten näiden muodostumien säilyminen edistää myös arvokkaiden maisema-alueiden säilymistä. Arvokkaiden geologisten muodostumien osoittaminen saattaa rajoittaa maa-ainestoimintaa alueella. Merkinnällä ei ole vaikutusta maa- ja metsätalouteen.

7.11.4 Maa- ja metsätalousalueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja

MY MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA,

MYp ARVOKAS PERINNEMAISEMA

Merkinnöillä osoitetaan sellaisia maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on erityisiä luontoon ja maisemaan liittyviä arvoja ja joita on luonnonarvojen vuoksi vaalittava.

Suunnittelumääräys:

Alueen käytön suunnittelussa ja toimenpiteiden toteutuksessa on huolehdittava siitä, ettei alueen luonnon- ja/tai maiseman arvoja heikennetä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
MY- merkinnällä osoitetaan alueita, joihin liittyy erityisiä luonto- ja ympäristöarvoja mutta joita ei ole suojeltu luonnonsuojelulain perusteella eivätkä ne kuulu valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Tällaisia alueita ovat mm. soidensuojelun täydennysohjelmatyön yhteydessä inventoidut suoluonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet, rantojensuojelualueita sekä maa-alueille sijoittuvia tärkeitä lintualueita. Soidensuojelun täydennysohjelman yhteydessä inventoidut alueen merkitään SL/MY- merkinnällä, jossa SL- merkintä on määräaikainen. Mikäli alueen suojelu ei tapahdu SL/MY- merkinnän suunnittelumääräyksen mukaisesti, alueelle jää voimaan MY- merkintä.

Arvokkaisiin MYp- perinnemaisema-alueisiin liittyy kulttuuri- ja luontoarvoja ja ne ovat kasvistollisesti ja kulttuuriperinnöllisesti arvokkaita. Tällaisia alueita ovat mm. Ypäjän hevoslaitumet. Varaukset perustuvat valtakunnallisiin ja maakunnallisiin inventointiselvityksiin.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
MY- alueet ovat pääasiassa maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla maa- ja metsätaloudelle aiheutuvat rajoitukset tulevat olemassa olevan lainsäädännön kautta (esim. metsälaki, luonnonsuojelulaki, ympäristönsuojelulaki). Alueilla on rakentaminen sallittua siten, että alueen luonto- maisema- ja ympäristöarvot eivät vaarannu. MY-alueilla ei vaadita maisematyölupaa. Metsän käsittelyä alueilla sääntelee metsälaki.

MYp- merkinnällä osoitetaan perinnemaisemia, eli perinteisen maatalouden synnyttämiä pienialaisia biotooppeja, yleensä laitumia. MYp- perinnemaisemat ovat pienialaisia ja niiden säilyminen edellyttää jatkuvaa käyttöä tai hoitoa.

Arvioidut vaikutukset:
Arvokkaat suot vaihtelevat paitsi kooltaan ja omistuspohjaltaan, myös muodoltaan, topografialtaan ja luonnonarvoiltaan erittäin paljon. Etelä-Suomessa kohteiden joukossa on varsin paljon kapeita, purojen tai muiden vesien rannoilla suikertavia alueita. Huomattava osa arvokkaista soista koostuu useista, pienistä osakohteista, joita on kehittynyt esimerkiksi kallioselänteen, moreenimuodostuman, harjualueen taikka maankohoamisrannikon painanteisiin. Toisaalta osa arvokkaista soista on laaja-alaisia keidas- tai aapasoita. Monella korpi- ja rämekohteella kasvaa jopa tukkimittaan yltävä puusto, kun taas kirjon toista päätä edustavat täysin puuttomat avosuot.

Suojeltaviksi ehdolla olevat suoalueet sisältävät valtakunnallisesti merkittäviä luonnonarvoja ja niiden rajaus on tehty siten, että suoalueen vesitalous ja luonnonarvot voivat säilyä pitkällä tähtäimellä toimivana kokonaisuutena. Suojelu ei vaikuta rajauksen ulkopuoliseen maankäyttöön, mistä syystä rajauksessa on otettu huomioon mahdolliset ennallistamistarpeet, ennallistamisesta mahdollisesti aiheutuvat vettymishaitat ja muut hydrologiset tekijät.

MY- ja MYp- alueet ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta kiinnittämällä huomiota sellaisiin jopa valtakunnallista merkitystä omaaviin kohteisiin, joita ei kuitenkaan ole suojeltu. Merkintöjen metsätaloudelliset vaikutukset on arvioitu erillisessä Metsäkeskuksen laatimassa selvityksessä. Selvityksen mukaan maakuntakaavan kaavamerkintöjen rajoittavat vaikutukset metsätalouteen ovat varsin maltilliset. Vahvempiin lakeihin perustuvat metsän käytön rajoitteet sekä yleinen metsätalouden toimeliaisuuden taso vaikuttavat metsätalouden taloudelliseen tulokseen ja työllistävyyteen huomattavasti kaavamerkintöjä enemmän. Selvitys sisältyy kaavan taustaselvityksiin. MYp- merkintä ei rajoita alueiden laidunkäyttöä, vaan pikemminkin aktiivinen laiduntaminen on edellytys alueiden säilymiselle.

7.12 ARVOKKAAT KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA MAISEMA-ALUEET

VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ, RKY

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY, Valtioneuvosto 22.12.2009).

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen. Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Valtioneuvosto vahvisti 22.12.2009 Museoviraston laatiman tarkistetun inventoinnin valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä. Inventointi on osa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ja se otetaan maakuntakaavoituksessa huomioon Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtana. Valtakunnalliseen inventointiin valitut kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. Tavoitteena on valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenteen, kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön säilymisen turvaaminen. Lisäksi tavoitteena on mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) on julkaistu myös Museoviraston ylläpitämällä sivustolla osoitteessa www.rky.fi

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Sellaiset kohteet, joiden osoittamiseen ei maakuntakaavan mittakaavan vuoksi ole tarkoituksenmukaista käyttää aluevarausmerkintää maakuntakaavakartalla, esitetään kohteina erillisillä liitekartoilla.

Suunnittelumääräys:
Alueiden ja liitekartalla esitettyjen kohteiden suunnittelussa ja ylläpidossa on otettava huomioon arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön turvaaminen. Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa tulee turvata ja edistää kaupunkikuvan ja rakennusperinnön arvojen säilymistä ja kehittämistä. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt perustuvat vuonna 2003 valmistuneeseen selvitykseen Rakennettu Häme – Maakunnallisesti arvokas rakennusperintö. Maakuntakaavaan 2040 on otettu mukaan selvityksen kaikki alueet. Selvityksessä esitetyt yksittäiset kohteet ovat mukana maakuntakaavan 2040 selostuksen liitekartalla. Selvityksessä osa alueista ja kohteista on vuonna 1993 Museoviraston julkaiseman inventoinnin mukaisia valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -inventointi on sen jälkeen päivitetty valtioneuvoston päätöksellä vuonna 2009. Ne Rakennettu Häme -selvityksen alueet ja kohteet, jotka eivät enää ole vuoden 2009 päivityksen jälkeen valtakunnallisesti merkittäviä kohteita tai joiden rajausta pienennettiin, on maakuntakaavassa 2040 merkitty maakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi kokonaan tai kyseisten pienennysten osalta. Maakuntakaavan 2040 selostuksen liitekartalla ovat myös mukana erityislainsäädännöllä suojellut rakennusperintökohteet ja rautatiesopimuksen mukaiset rakennusperintökohteet.

VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ MAISEMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että valtakunnallisesti kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa 2040 on osoitettu valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet. Tarkoituksena on välittää tietoa maakunnan valtakunnallisesti merkittävistä maisema-alueista, edistää arvokkaiden maisema-alueiden vaalimista ja käyttöä niiden arvon mukaisesti sekä välttää mahdollisia ristiriitoja huomioimalla maisema-arvot suunnittelun lähtökohtina.

MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ MAISEMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Maakunnallisesti arvokkaisiin alueisiin sisältyvät myös valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin (ympäristöministeriö 2016) mukaiset kohteet.

Suunnittelumääräys:
Suunnittelussa, käytössä ja rakentamisessa on varmistettava, että maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Avointen maisematilojen säilymiseen ja uusien rakennuspaikkojen sijaintiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavassa 2040 on osoitettu maakunnallisesti merkittävinä maisema-alueina Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin (2016) mukaiset alueet. Mukana ovat myös valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin (ympäristöministeriö 2016) mukaiset alueet, joista ei vielä ole Valtioneuvoston päätöstä, mikäli ne eivät ole mukana valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajauksissa vuodelta 1995.

Kyseiset selvitykset ovat luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla osoitteessa:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Maisema-alueiden arvioinnissa on käytetty seuraavia kriteerejä:
- Luonto, luonnonarvot ja luonnon monimuotoisuus
- Luonnonpiirteiden edustavuus, harvinaisuus, monipuolisuus ja alkuperäisyys
- Maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja kehityksen jatkuvuus
- Kulttuuripiirteiden edustavuus, harvinaisuus, säilyneisyys ja alkuperäisyys, kuten vanhat tielinjat ovat säilyneet, vanhempi rakennuskanta hyväkuntoista, vanhat peltoalueet yhä viljelykäytössä, uusi rakennuskanta istuu maisemaan.
- Symboli- ja identiteettiarvot (tapahtumapaikat, historialliset tapahtumat, alueen väestölle merkittävät piirteet)
- Alueen elinvoimaisuus ja nykyinen toimivuus, kuten pellot eivät ole pirstaloituneet ja viljelys sekä karjanhoito ovat elinvoimaisia.
- Maisemakuvan yhtenäisyys, eheys ja vaikuttavuus

- Maisemamaakunnan erityispiirteet (maisema-alue alueellisten erityispiirteiden kuvaajana)
- Maisemahäiriöt ja luonnonarvoja alentavat vauriot ja uhkatekijät, suuret voimalinjat, tuulivoimalat, laaja uudisrakentaminen

Maisema-alueiden rajaukset on tehty noudattaen maisemarakenteen näkyvissä olevia luontevia rajoja sekä yhtenäisiä aluekokonaisuuksia. Rajaukset perustuvat yleensä visuaalisesti hahmotettavaan eheään maisemakuvaan. Luontevia rajoja ovat muun muassa yhtenäiset metsäiset reunavyöhykkeet, selänteiden lakialueet, vesistöt, joet ja joissain tapauksissa ihmisen luomat rakenteet kuten tiet tai taajamien reunat. Joissakin tapauksissa myös toiminnallisen kokonaisuuden rajaaminen kokonaan mukaan maisema-alueeseen on ollut perusteltua.
Avointa maisematilaa rajaavien reunavyöhykkeiden mukaanotto rajaukseen on oleellista, sillä juuri ne nousevat merkittävään rooliin alueen hoidon ja maankäytön suunnittelussa. Rajauksiin on sisällytetty harkiten myös lähistöllä olevia arvokohteita kuten muinaisjäännöksiä, arvokkaita luonnonympäristöjä ja arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita.
Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maisema-alueiden arvon säilyminen turvataan alueiden käyttöön ja toimintaan liittyvien toimenpiteiden huolellisella suunnittelulla jo toteutuksella siten, että alueiden arvo ja erityispiirteet tiedostetaan suunnittelun lähtökohtana. Arvokas maisema-alue ei ole suojelualue. Yhtenä valintakriteerinä maisema-alueelle on alueen elinvoimaisuus ja nykyinen toimivuus, joka tarkoittaa yleensä elävää ja toimivaa maaseutua, jolla on selkeä ja hyvä tulevaisuus myös maiseman kannalta. Maisema-alueet ovat yleensä asuttuja ja niillä on monipuolinen elinkeinorakenne. Niiden maisemanhoito ja elinvoimaisuus ovat usein erityisesti alueen maa- ja metsätalouselinkeinoista riippuvaisia. Maaseudun kulttuurimaisema säilyy ja kehittyy vain silloin, kun maaseutu pysyy asuttuna ja alueella harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Maaseutu on tuotantoympäristöä, jossa maatalouden elinkeinoissa tapahtuvat muutokset muuttavat samalla maisemaa. Kulttuuriympäristön kehittymistä ja maaseudun yritystoiminnan aiheuttamia muutoksia ei pidä nähdä toisilleen ristiriitaisina tekijöinä vaan toisiaan sopivasti täydentävinä ja kehittävinä toimenpiteinä. Haasteena on löytää tasapaino ympäristön säilymisen ja väistämättömän kehittymisen välillä. Uuden rakentamisen tulisi aina lisätä alueen arvoa ja mahdollisuuksia. Huolellisesti ja maiseman arvot tiedostaen suunniteltu muutos mahdollistaa tulevaisuuden arvokkaan kulttuurimaiseman luomisen siten, että maiseman arvo säilyy ja kasvaa.

Valtakunnallinen ympäristöministeriön tuella laadittu opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun on valmistunut vuonna 2016 ja on luettavissa osoitteessa www.maajakotitalousnaiset.fi/maisemaopas. Siihen liittyen on vuonna 2016 laadittu lisäksi kaksi Kanta-Hämeeseen sijoittuvien pilottialueiden opasta arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun: Loimijokilaakson viljelymaisemat sekä Vanajaveden laakso ja Aulanko. Ne ovat luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla osoitteessa: http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Arvioidut vaikutukset:
Kanta-Hämeessä maatalouteen vahvasti liittyvät ja aikojen saatossa muovautuneet vehmaat kulttuurimaisemat ovat osa maakunnan identiteettiä ja osa Suomalaista kulttuuria. Ne ovat mittava kansallinen omaisuus, joihin sisältyy yhteiskunnallisia ja kulttuurisia arvoja. Ne ovat osa muistin ja identiteetin perustaa, joiden rakenne kertoo eri aikakausien elämästä. On tärkeää, että maisema-alueiden arvostusta ja tunnettuutta lisätään, jotta alueiden asukkaat, yrittäjät, kunnat ja kuluttajat tuntevat oman alueensa ja osaavat arvostaa, kehittää ja hyödyntää sitä. Maakuntakaavan 2040 tehtävä on toimia omalta osaltaan tämän tiedon ja osaamisen kasvattamisessa. Tärkeätä on säilyttää katkeamattomana rakentamisen ja maankäytön alueellinen perintö, joka on vielä näkyvissä arvokkailla maisema-alueilla. Kulttuuriympäristön suunnitelmallinen ylläpito, hoito ja kehittäminen lisäävät alueiden elinvoimaa ja viihtyisyyttä sekä toteuttavat kestävää kehitystä. Maisema-alueet

ovat mahdollisuus alueiden asukkaille ja elinkeino- ja yritystoiminnalle. Ainutlaatuisista arvokkaista maisema-alueista saa olla ja on syytäkin olla ylpeä.

SM MUINAISMUISTOALUE

Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja muinaismuistoalueita ja niiden suoja-alueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys:
Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon, että aluetta on arkeologisten, maisemallisten, kulttuurihistoriallisten tai muiden erityisten ympäristöarvojen vuoksi suojeltava. Alueet on luetteloitu Museoviraston ylläpitämässä muinaisjäännösrekisterissä.

Rakentamismääräys:
Rakentaminen on sallittua, mikäli se voidaan tehdä vaarantamatta alueen muinaisjäännösten suojelua tai heikentämättä alueen arkeologisia, kulttuurihistoriallisia tai maisemallisia arvoja.

Suojelumääräys:
Kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen tai vahingoittaminen on muinaismuistolain mukaan kielletty. Muinaisjäännöksen läheisyydessä suoritettavissa toimenpiteissä on otettava huomioon maisemanhoidolliset ja kulttuurihistoriallisen ympäristön suojeluun liittyvät näkökohdat.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Muinaisjäännösten lähtöaineistoaineistona käytetään ajantasaista Museoviraston muinaisjäännösrekisteriä. Arkeologista kulttuuriperintöä suojellaan kiinteitä muinaisjäännöksiä osoittavilla aluevarausmerkinnöillä. Merkinnällä osoitetaan pinta-alaltaan yli 4 hehtaarin suuruisia muinaismuistoalueita suoja-alueineen tai suojavyöhykkeiksi tarkoitettuine alueineen. Maakuntakaavan muinaismuistoalue saattaa sisältää useita yksittäisiä, lähellä toisiaan sijaitsevia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tätä pienemmät kiinteät muinaisjäännökset esitetään selostuksen liitekartalla. Kohteiden ja alueiden tarkat tiedot löytyvät Museoviraston ylläpitämästä kulttuuriympäristön palveluikkunasta osoitteessa www.kyppi.fi.

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolailla rauhoitettuja maakuntakaavasta riippumatta. Muinaismuistoalueilla on otettava rakentamisessa huomioon se, että muinaismuistolain mukaan ilman lain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen hävittäminen tai vahingoittaminen kiellettyä.

Arvioidut vaikutukset:
Maakuntakaavan välittömät vaikutukset liittyvät kaavakartalla esitettyyn maankäyttöön: suojelupohjaisiin aluevarauksiin ja muihin kaavamerkintöihin, muiden toimialojen kanssa yhteen sovitettuun maankäyttöön, tiedon välittämiseen arvokkaiden kulttuuriympäristöjen sijainnista. Maakuntakaavan kulttuuriympäristömerkinnät kohottavat tarkemman alueidenkäytön ja rakentamisen suunnittelullisia laatutavoitteita ja antavat perusteita kulttuuriympäristön hoitoon osoitettavan julkisen rahoituksen kohdentamiselle. Välilliset vaikutukset liittyvät maakuntakaavan koko vuorovaikutteiseen valmisteluprosessiin ja sen aikana tuotettuihin maakunnallisiin kulttuuriympäristöselvityksiin. Osallisille tilaisuuksissa, neuvotteluissa ja julkaisuina välitetty asiantuntijatieto lisää kulttuuriympäristön arvostusta ja kasvattaa tietoisuutta sen merkityksestä osana elinympäristön viihtyisyyttä. Kulttuuriympäristön asema maakunnan identiteettitekijänä vahvistuu.

7.13 TÄRKEÄT TAI VEDENHANKINTAKÄYTTÖÖN SOVELTUVAT POHJAVESIALUEET

TÄRKEÄ TAI VEDENHANKINTAKÄYTTÖÖN SOVELTUVA POHJAVESIALUE

Merkinnällä osoitetaan vedenhankintaa varten tärkeät (luokka 1) ja siihen soveltuvat (luokka 2) pohjavesialueet osa-aluemerkinnällä. Merkinnällä osoitetaan pohjavesialueen ulkoraja, eli se alue, jolla on vaikutusta pohjaveden muodostumisalueen veden laatuun tai muodostumiseen.

Suunnittelumääräys:
Aluetta koskevat toimenpiteet tulee suunnitella siten, etteivät ne vaaranna pohjaveden määrää tai laatua. Alueella tulee erityisesti ottaa huomioon pohjavesien pilaantumisriskit ja niiden edellyttämät riskienhallintatoimet tulee selvittää tapauskohtaisesti.

Kehittämissuositus:
Pohjavesialueille tulisi laatia suojelusuunnitelma.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Kaavassa esitetään kaikki Kanta-Hämeessä esiintyvät 1. ja 2. luokan pohjavesialueet Hämeen ELY- keskuksen määrittämin rajauksin. Tavoitteena on säilyttää pohjavesialueet mahdollisimman hyvälaatuisina. Hämeessä, kuten tyypillisesti Etelä-Suomessa, voimakkaan rakentamisen ja tuotantotoiminnan alueella pohjavesialueille on vuosien aikana sijoittunut myös pohjavesien suojelun kanssa ristiriidassa olevaa toimintaa. Rakentaminen on perinteisesti sijoittunut hyville rakennusmaille, jotka pääsääntöisesti ovat karkeita, vettä johtavia kiviaineksia ja siten myös pohjaveden muodostumisen kannalta hyviä alueita. Uusien toimintojen sijoittamisessa pohjavesialueet muodostavat yhden huomioon otettavista reunaehdoista.

Ohjausvaikutus- ja toteutus:
Pohjavesialueiden luokittelu ja rajaukset ovat ympäristöhallinnon aineistojen mukaiset. Aluerajaukset täsmentyvät kehittämissuosituksen mukaisia pohjavesialueiden suojelusuunnitelmia laadittaessa.

Arvioidut vaikutukset:
Pohjavesialueet rajoittavat maa-ainesten ottoa, alueiden käyttöä ja ohjaavat toimintojen sijoitusta. Pohjavesialueet vaikuttavat myös ympäristöluvan tarpeellisuuteen ja lupamääräyksiin. Pohjavesien suojelu ja maa-ainesten otto on maakuntakaavassa yhteen sovitettu siten, että myös maa-ainesten tarpeellinen otto on turvattu.

Pohjavesialueet vaikuttavat liikenneväylien rakentamisedellytyksiin ja teknisiin ratkaisuihin. Mikäli liikenneväyliä joudutaan rakentamaan pohjavesialueille, tulisi huolehtia myös tarvittavien pohjavesisuojausten rakentamisesta. Pohjavesialueet asettavat erityisvaatimuksia myös teiden ylläpidolle, esimerkiksi liukkauden estoon käytettäviin aineisiin ja niiden määriin.

Yhdyskuntien vedenhankintaan vaikutukset ovat selkeästi myönteisiä ja mahdollistavat Hämeen vedenhankinnan tukeutumisen pohjaveteen myös tulevaisuudessa. Asukkaisiin vaikutukset ovat myönteisiä. Varaukset mahdollistavat asukkaille terveellisen ja hyvälaatuisen talousveden saannin sekä yhdyskunnissa että maaseutualueilla.

Vaikutukset luontoon ja ympäristöön ovat pääsääntöisesti positiivisia tai neutraaleja. Tämän edellytyksenä on, että pohjavettä otetaan antoisuuden sallimissa puitteissa siten, ettei alueen vesitaloutta muuteta.

Elinkeinotoimintoihin vaikutukset ovat kahdensuuntaisia. Toisaalta pohjavesialueiden suojeluvaatimukset rajoittavat elinkeinotoiminnan sijoittumista niille. Toisaalta aluevarauksilla

turvataan elinkeinoelämän, esimerkiksi elintarviketeollisuuden hyvälaatuisen ja puhtaan veden saanti.

7.14 MELU- JA SUOJA-ALUEET

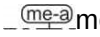

me MELUALUE

Merkinnällä osoitetaan vyöhykkeitä, joilla melua aiheuttavan toiminnan meluhaittojen vähentämiseksi on tarpeen ohjata tai rajoittaa alueiden käyttöä.

Puolustusvoimien Ilveskallion melualue kuvaa Ruttanmäen koeammuntapaikan melua. Äänenpaineen raja on koeammuntapaikan luonteesta johtuen 55dB LAeq. Puolustusvoimien Hätilän melualue kuvaa sekä ampuma- ja harjoitusalueen melua. Melualue (55 dB A_{eq}).

Rakentamismääräys:
Alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita melulle herkkiä toimintoja. Määräys ei koske olemassa olevaa rakennuskantaa tai maa- ja metsätalouden harjoittamista koskevaa rakentamista.

me-a AMPUMAMELUALUE

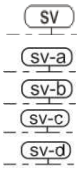
Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien ampumatoiminnoista johtuva melualue, jolla melutaso $L_{Aeq(07-22)}$ saattaa ylittää 55dB, mutta ei yli 65dB L_{AImax}.

Merkintä sallii nykyisen toiminnan jatkamisen ja kehittämisen sekä rakennusten täydennys- ja peruskorjaustoimenpiteet.

Suunnittelumääräys:
Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon puolustusvoimien ohjeistus toiminnan aiheuttamalle ympäristömelulle.

Rakentamismääräys:
Alueelle ei tule sijoittaa uutta asumista tai muita melulle herkkiä toimintoja. Suunniteltaessa rakentamista alueelle on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

sv SUOJAVYÖHYKE

Suojavyöhykemerkinnällä (sv) osoitetaan maantietukikohdan suojavyöhyke (lentoliikenteen Forssa-Humppila tiellä sijaitseva 3km pitkä 500m leveä maantietukikohta) ja merkinnöillä sv-a ja sv-b alueita, joilla on Puolustusvoimien varaston sijoituksesta johtuva vaara. Merkintöihin liittyy MRL 33§:n mukainen rakentamisrajoitus siten kuin jäljempänä ilmenee. Maakuntakaava sisältää myös maantietukikohdan lentoestealueiden suojavyöhykkeet sv-c ja sv-d.

Suunnittelumääräys (sv):
Forssa-Humppila maantietukikohdan suojavyöhykkeelle ei tule sijoittaa uutta asumista eikä esterajoituksia aiheuttavia korkeita rakennelmia. Suunniteltaessa alueen käyttöä on puolustushallinnolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Rakentamismääräys (sv-a ja sv-b)***:***
Osa-alueella on ensisijaisesti sallittua maa- ja metsätalousrakentaminen ja puolustushallintoa palveleva rakentaminen. Muun rakentamisen ollessa kyseessä, on puolustushallinnolle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen. Merkintä ei estä olemassa olevan rakennuskannan peruskorjausta.

Aluekohtainen rakentamismääräys (suoja-alue a):
alueelle ei tule sijoittaa sairaalaa, vanhainkotia, lastentarhaa tai muuta vastaavaa laitosta, alueelle ei tule sijoittaa koulua tai asutustaajamaa.

Aluekohtainen suunnittelumääräys (suoja-alue b):
alueen rakennusluvista ja muusta maankäyttösuunnitelmista on pyydettävä puolustusvoimien lausunto.

Aluekohtainen rakentamismääräys (suoja-alue c):
lentoestealueelle ei saa rakentaa ilman lentoestelupaa yli 10m korkeita lentoesteitä.

Aluekohtainen rakentamismääräys (suoja-alue d):
lentoestealueelle ei saa rakentaa ilman lentoestelupaa yli 30m korkeita lentoesteitä.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Kaavaratkaisulla halutaan varmistaa puolustusvoimien varasto-, harjoitusalue-, ampumaratatoimintojen sekä maantietukikohdan toimintaedellytykset määrittelemällä sellaiset rakennushankkeet, jotka voivat estää tai merkittävästi rajoittaa puolustusvoimien toimintoja alueillaan. Toisaalta kaavaratkaisulla haetaan selkeyttä muun maankäytön rajoituksiin suhteessa puolustusvoimien kohteisiin. Rajaukset perustuvat puolustusvoimien teettämiin selvityksiin.

Arvioidut vaikutukset:
Kaavaratkaisu selkeyttää lentoeste-, suoja- ja melualueisiin liittyviä tulkintoja maankäytön, rakentamisen sekä kuntakaavoituksen osalta puolustusvoimien toimintojen vaikutusalueilla. Merkinnät helpottavat erityisesti viranomaisten työtä ja selkiyttävät vyöhykkeiden ja melualueiden vaikutuksien merkitystä maanomistajien sekä eri toimijoiden osalta.

7.15 AMPUMARADAT

AMPUMARATA-ALUE

Kohdemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät ulkotiloissa sijaitsevat ampumarata-alueet.

Suunnittelumääräys:
Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon harjoitettavien lajien soveltuvuus alueelle. Alueen suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että merkittävien toiminnasta aiheutuvien ympäristöhäiriöiden vaikutukset ehkäistään riittävin teknisin ratkaisuin ja/tai suoja-aluein. Vedenhankintaa varten tärkeillä ja vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla tulee riittävillä keinoilla varmistua siitä, ettei radan toiminta heikennä pohjavesien laatua tai vedenhankintakäyttöä. Toiminnan laajentamisessa tulee pyrkiä suuntaamaan uudet ratatoiminnot pohjavesialueen ulkopuolelle.

Kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut:
Maakuntakaavakarttaan on merkitty kohdemerkinnöin Kanta-Hämeen maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät ampumaradat. Niiden valinta perustuu Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelmaan, joka valmistui 31.5.2016.

Kanta-Hämeen ampumaratojen kehittämissuunnitelma on luettavissa Hämeen liiton internetsivuilla osoitteessa:
http://www.hameenliitto.fi/fi/maakuntakaava-2040-tausta-aineistot-ja-selvitykset

Ampumaratalain (763/2015) mukaan maakunnan liiton tulee laatia ja pitää ajan tasalla kehittämissuunnitelmaa, jossa esitetään arvio maakunnallisten ampumaurheilukeskusten sekä muiden ampumaratojen riittävästä määrästä ja niiden sijoitustarpeesta maakunnassa.
Suunnitelmaa tulee hyödyntää selvitysaineistona alueiden käytön suunnittelussa ja sitä laadittaessa tulee kuulla keskeisiä metsästys- ja ampumaurheiluorganisaatioita.

Hämeen liiton maakuntahallitus käsitteli ampumaratojen kehittämissuunnitelman kokouksessaan 13.6.2016 § 2015 ja hyväksyi sen käytettäväksi maakuntakaavan 2040 valmistelun lähtöaineistona. Maakuntahallitus päätti kehittämissuunnitelmassa esitetyn suosituksen lisäksi omassa arvioinnissaan nostaa seudullisesti merkittävien ampumaratojen listalle myös kehittämissuunnitelman kohteen n:o 6, Jukka Seppälän ampumarata Hämeenlinnan Kalvolassa.

Seudullisten ja maakunnallisten ampumaratojen arviointikriteereitä on käsitelty kehittämissuunnitelman laadinnan yhteydessä viranomaisten ja sidosryhmien kuulemistilaisuudessa ja ohjausryhmässä. Kriteerit voidaan jakaa ampumaradan toiminnan laatua ja laajuutta kuvaaviin kriteereihin ja suunnittelullisiin kriteereihin.

Kriteerit, joiden perusteella on arvioitu ampumaratojen seudullinen merkittävyys:

Toiminnan laatua ja laajuutta koskevat kriteerit

- Vuosittainen laukausten määrä ja lajimahdollisuuksien määrä: haulikko, kivääri, pienoiskivääri, pistooli, pienoispistooli
- Erityyppisten ratojen määrä: haulikkorata, pistoolirata, kivääirata, luodikkorata, villikarju/pienoishirvirata, hirvirata, ampumahiihtorata/stadion, ampumakoerata
- Radalla tapahtuvat toiminnot: metsästysammunta, urheiluammunta, lakisääteiset
- ampumakokeet, viranomaiskäyttö, suurriistavirka
- Apukoulutus, reserviläisammunnat, puolustusvoimien toiminta, kurssit, koulutus,
- Mahdollisuus vähintään seudullisiin kilpailuihin
- Mahdollinen kehittämissuunnitelma

Suunnittelulliset kriteerit

- Maankäytölliset laajenemismahdollisuudet
- Lähialueen muut vastaavanlaiset toiminnot, esim. moottorirata
- Kuntien ja viranomaisten näkemykset

Alla esitetyssä teemakartassa on punaisilla ympyröillä merkitty maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät ampumaradat Kanta-Hämeessä. Sinisillä ympyröillä on merkitty Puolustusvoimien ampumaradat, jotka ovat maakuntakaavassa 2040 Puolustusvoimien alueiden (EP) sisällä. Muut alla esitetyn kartan ampumaradat ovat merkitykseltään paikallisia:

Maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät ampumaradat Kanta-Hämeessä on merkitty maakuntakaavan 2040 karttaan ampumaradan kohdemerkinnöin. Alla esitetyn teemakartan mukaisesti ne ovat seuraavat:

Hämeenlinnan seutu:

2	Hämeenlinna: Ahvenisto
6	Kalvola: Jukka Seppälän ampumarata
12	Lammi: Punssivuori
15	Kalvola: Pirttikangas
16	Janakkala: Pirttisuo
17	Hauho: Somerosvuori

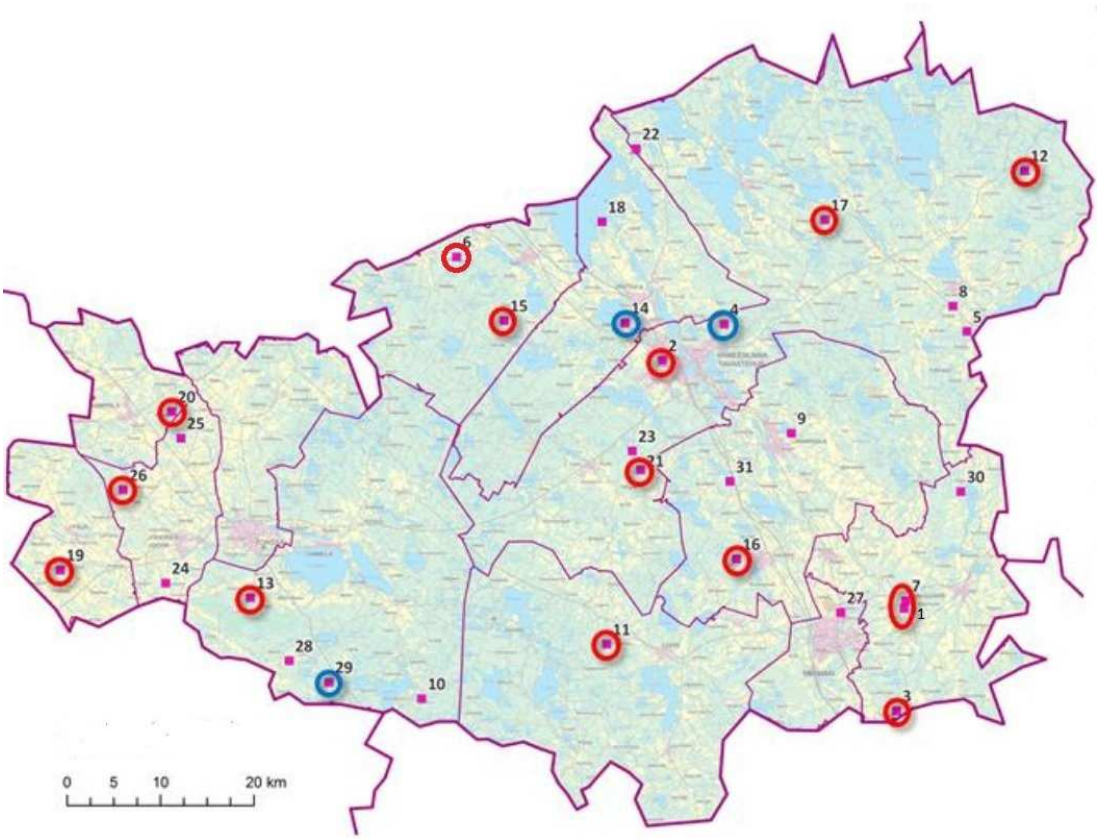
21	Renko: Heinisuo

Riihimäen seutu:

1 ja 7	Hausjärvi: Ahjola ja Kupparilampi
3	Hausjärvi: Hyvinkään ampumarata, Erkylä
11	Lopen ampumarata

Forssan seutu:

13	Tammela: Sukula
19	Ypäjä
20	Humppila: Siro
26	Jokioinen: Kiipun Rakki ry:n rata

Ohjausvaikutus ja toteutus:
Maakuntakaavaan 2040 kohdemerkinnöin merkityt ampumaradat ovat kaikki olemassa olevia, toimivia ampumarata-alueita. Tasokkaan ja hyvin saavutettavan ampumarataverkoston turvaaminen ja ampumaharrastuksen mahdollistaminen ovat perusteltuja ja maakunnallisesti huomioon otettavia tehtäviä. Hyväksymällä maakuntakaavaan ratoja koskevat kohdemerkinnät sitoutuvat ratojen omistajat ja kunnat osaltaan ratojen ylläpitämiseen sekä huomioimiseen osana toimivaa yhdyskuntarakennetta kuitenkin siten, että ampumaratojen toiminnan ja kehittämisen ehdot ja mahdollisuudet määritellään myös ympäristölupaprosesseissa. Ampumaradat vaativat ympäristöluvan. Useimmat maakuntakaavaan merkityistä ampumaradoista sijaitsevat alueilla, joilla ei ympäristössään ole kilpailevaa maankäyttöä. Sijainti pohjavesialueella tai lähellä asutusta on ampumaradan toiminnan ja kehittämisen kannalta haasteellista. Osalla maakuntakaavaan merkityistä ampumaradoista on kyseisiä ympäristönsuojelullisia haasteita.

Arvioidut vaikutukset:
Maakuntakaavaan 2040 on ampumaratalain tarkoittamalla tavalla sidosryhmien kanssa vuorovaikutuksellisesti laaditun kehittämissuunnitelman nojalla merkitty seudullisesti ja maakunnallisesti merkittävät ampumaradat. Tavoitteena on ampumaratojen riittävän määrän turvaaminen ja niiden toimiva ja ympäristövaikutukset huomioiva sijainti yhdyskuntarakenteessa. Ampumaratojen riittämätön määrä maakunnassa ampumaurheilu- ja metsästysharrastuksen yleisyyteen verrattuna saattaisi johtaa esim. pienten ampumapaikkojen käyttöönoton yleistymiseen tarkoitukseen soveltumattomilla paikoilla. Tällöin myös ympäristö- ja naapuruussuhdeongelmien määrä kasvaisi. Ampumaratojen riittävällä määrällä on myös maanpuolustuksellinen merkitys ampumataidon oppimisen ja ylläpidon kannalta.

Ampumaratojen merkittävimmät ympäristövaikutukset ovat melu, vaikutukset maaperään ja pohjaveteen, haitta-aineiden vaikutukset sekä turvallisuuteen liittyvät vaikutukset. Kanta-Hämeen toimivat ampumaradat on perustettu ja otettu käyttöön ennen pohjavesien suojelun ja ympäristönsuojelun nykyistä lainsäädäntöä, jonka vuoksi osalla ampumaradoista on ympäristönsuojelullisia haasteita. Maakuntakaavan 2040 merkityistä ampumaradoista I tai II luokan pohjavesialueella sijaitsee 5 ampumarataa: Hämeenlinnan Ahvenisto, Kalvolan Pirttikangas sekä Hausjärven Ahjola, Kupparinlampi ja Erkylä. Viisi ampumarataa on myös alle yhden kilometrin etäisyydellä asutuksesta: Hämeenlinnan Ahvenisto, Janakkalan Pirttisuo, Lammin Punssivuori, Hausjärven Ahjola ja Erkylä. Kyseiset haasteet tulee huomioida ampumaratojen toiminnassa, kehittämisessä ja ympäristölupaprosesseissa.

8 KAAVAN TOTEUTTAMISEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Kaavaa laadittaessa on maankäyttö- ja rakennuslain mukaan otettava huomioon ja selvitettävä sen vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön, maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon, kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen, kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön.

Tässä kaavaselostuksessa on toteuttamisen vaikutuksia arvioitu kunkin maankäyttömuodon kohdalla erityisesti tilanteissa, joissa maankäyttö muuttuu tai aluevarauksella on ilmeisiä vaikutuksia ympäristöönsä. Kyseessä on kokonaismaakuntakaava, joka lainvoiman saadessaan korvaa kaikki aiemmat Kanta-Hämeen voimassa olevat maakuntakaavat. Tähän maakuntakaavaan on em. syystä siirretty vahvistetuista ja lainvoimaisista maakuntakaavoista runsaasti alueita, joiden kaavallinen varausperuste tai merkitys ei muutu - eivätkä myöskään aiemmissa kaavoissa arvioidut vaikutukset. Tarvittaessa vaikutuksia on kuitenkin arvioitu huomioon ottaen tämän hetkinen kaavan valmistelutilanne ja tämän kaavan mukaiset maankäyttöratkaisut. Kaavan vaikutusten arviointia täydennetään ja syvennetään valmisteluprosessin aikana.

Alla olevissa taulukoissa on esitetty yhteenveto maakuntakaavan aluevarausten kokonaisvaikutuksista. Taulukko on suuntaa antava ja kuvaa maakuntakaavan toteuttamisen vaikutusten suuntia. Kielteisimmät vaikutukset liittyvät maankäyttömuotoihin, joista seuraa luonnonvarojen käyttöä ja rakentamista. Myönteisimmät vaikutukset liittyvät talouteen ja elinkeinoihin, sekä kestävään alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Usein vaikutukset ovat kaksisuuntaisia ja riippuvat myös vaikutuksen arvioijan näkökulmasta.

Alueen Maankäyttömuoto	Vaikutukset							
	Aluerakenne	Yhdyskuntarakenne	Liikenteen järjestelyt	Yhdyskuntatalous	Energiatalous	Elinkeinot	Kaupunkikuva	Rakennettu ympäristö
Asuminen	+ + +	+ + +	- +	- +	- +	+	+	- + + +
Tyypaikat	- + + +	+ + +	- +	+ + +	+ + +	+ + +	- + + +	- + + +
Teollisuus	- + + +	+ + +	- +	+ + +	+ + +	+ + +	- + + +	- + + +
Liikenne ja logistiikka	+ + +	+ + +	+	+ + +	+ + +	+	+	- + + +
Liikenneverkko	+ + +	+ + +	+	+ + +	+ + +	+ + +	+	- + + +
Tuulivoima	- + + +	+ + +	+	+ + +	+ + +	+ + +	- +	- +
Pilaantumattomien maiden kierrätys	- + + +	+ + +	- +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +
Turpeenotto	-	-	-	+	+ + +	+ + +	0	0
Luonnonsuojelu	- +	- +	- - -	- - -	+	+	+	- + + +
Kalliokiviainestenotto	- +	- +	- +	- + + +	0	+ + +	-	-
Soran- ja hiekanotto	- +	- +	- +	- + + +	0	+ + +	-	-
Pohjavesialueet	- +	- +	-	+ + +	0	- + + +	0	- + + +

Alueen Maankäyttömuoto	Vaikutukset								
	Kasvi- ja eläinlajit	Luonnonvarat	Luonnon monimuotoisuus	Kulttuuriympäristö	Ilma ja ilmasto	Maisema	Ihmisten elinolot ja elinympäristö	Maa ja kallioperä	Vesi
Asuminen	-	0	0	- +	-	-	- + + +	-	0
Työpaikat	-	- - -	-	-	-	-	- + + +	-	0
Teollisuus	- - -	- - -	- - -	-	-	-	-	-	0
Liikenne ja logistiikka	- - -	- - -	- - -	-	- - -	-	- - -	-	0
Liikenneverkko	-	- - -	- - -	-	- - -	- - -	+	-	0
Tuulivoima	- +	+ + +	- +	-	+ + +	- - -	- +	-	0
Pilaantumattomien maiden kierrätys	+ + + - - -	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +
Turpeenotto	- - -	- +	-	- +	- +	- - -	-	-	- +
Luonnonsuojelu	+ + +	+ + +	+ + +	- +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +
Kalliokiviainestenotto	- - -	-	-	-	0	- - -	-	- - -	-
Soran- ja hiekanotto	- - -	-	-	-	0	- - -	-	- - -	-
Pohjavesialueet	+ + +	+ + +	+ + +	- +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +	+ + +

Värien selitykset	
+ + +	Voimakas myönteinen vaikutus
+	Myönteinen vaikutus
0	Ei vaikutusta/ vaikutus on vaikeasti arvioitavissa
-	Kielteinen vaikutus
- - -	Voimakas kielteinen vaikutus
+ + + - - -	Vaikutus on keskisuunteinen

Maakuntakaavan alueidenkäyttötavoitteissa korostuvat luonnonvarojen kestävä ja ympäristön huomioon ottava käyttö. Ekologiseen kestävyyden huomioon ottaminen on yksi maakuntakaavan sisältövaatimuksista (MRL 28§). Ekologinen kestävyys huomioidaan kaavassa kokonaisvaltaisesti sovittamalla luonnonvarat ja ihmistoiminnot yhteen mahdollisimman hyvin. Kaava vaikuttaa alueen asukkaisiin pääosin positiivisesti lisäämällä elinkeinotoimintaa, työllisyyttä ja parantamalla liikenne- ja palveluverkostoa.

Asuminen (A, AA, Ar, At, C, ca, kaupunkikehittämisen kohdealue)

Asumisen laadullisessa kehittämisessä maakuntakaava varmistaa erityisesti yhdyskuntarakenteeseen liittyviä tekijöitä, joita ovat esimerkiksi asumisen ja työnteon alueiden keskinäinen sijainti, joukko- ja kevytliikennettä suosivien taajamien kehittäminen, vapaa-ajan alueiden ja virkistysreittien suunnitelmallinen kehittäminen ja elinympäristön ajallisen ker-

roksisuuden ja kulttuuripiirteiden korostaminen. Monet maakuntakaavan asumiseen liittyvät laadulliset tavoitteet edellyttävät toteutuakseen aktiivisuutta ja innovatiivisuutta myös kunnilta ja seutukunnilta.

Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus lisääntyy. Asumisen ja asuinympäristöjen tarjonta monipuolistuu. Kaupunkeihin ja kuntakeskuksiin liittyvän asuntorakennusmaan lisäksi maakuntakaavassa osoitetaan alueita myös maaseutumaiselle asumiselle, jolle on selvää kysyntää.

Elinkeinotoiminnot (KMt, KM1, KM2, KM3, P, TP, TPr, T, Tr, TT, elinkeinojen kehittämisen kohdealue)

Elinkeinoelämän mahdollisuudet ja kilpailukyky maakunnassa paranevat. Elinkeinoalueiden kehittyminen tarjoaa ihmisille lisää työpaikkoja, palveluja, tukee alueen taloutta ja yhdyskuntarakennetta. Elinkeinotoiminnan sijoittamisella luodaan uusia mahdollisuuksia ja parannetaan kilpailukykyä. Erityyppisiin tarpeisiin sopivia elinkeinotoiminnan alueita on pyritty sijoittelemaan hyvien liikenneyhteyksien varrelle ja lähelle taajamia, jolloin ne tukevat jo olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta ja työpaikka-alueen saavutettavuus paranee. Työpaikka-alue voi toimia myös hyvänä puskurivyöhykkeenä asuinalueen ja vilkkaasti liikennöidyn tieosuuden välillä. Asuinalueiden ja työpaikka-alueiden suhde on tärkeä myös uusien työpaikkojen perässä muuttavien kannalta.

Elinkeinotoiminnan alueista voi olla ihmisen elinympäristölle tai luonnonympäristölle haju- tai meluhaittaa tai muita negatiivisia vaikutuksia. Teollisuus ja työpaikka-alueet onkin pääosin sijoitettu toistensa läheisyyteen hieman sivuun asuinalueista ja liitetty muihin elinympäristöjen olosuhteisiin vaikuttaviin alueisiin, kuten junaradan tai vilkkaasti liikennöidyn tien varteen. Elinkeinotoiminnan alueiden sijoittuminen kauemmas asuinalueista lisää liikenteen määrää. Sijoittuminen liikenneverkon kannalta järkevästi kuitenkin parantaa alueiden saavutettavuutta niin logistiikan, asiakkaiden, kuin työntekijöidenkin kannalta. Sujuvat liikennejärjestelmät tukevat joustavia työmarkkinoita maakunnassa ja Etelä-Suomessa. Liikenne keskittyy pienemmälle alueelle, mutta tämän alueen liikennemäärät kasvavat. Liikenteen päästöillä on haitallisia ympäristövaikutuksia. Teollisuusalueet vaikuttavat muuta maankäyttöä rajoittavasti niiden läheisyydessä. Kaupalliset alueeton mitoitettu siten, että niistä ei aiheudu haittaa keskusta-alueiden kehittymiselle. Palvelujen alueet ovat voimassa olevia julkisten ja yksityisten palvelujen alueita, ja kaava edesauttaa niiden toimintaedellytysten säilymistä.

Liikenne ja logistiikka (LL, LT, LTr, lm, la, lp, lt, U, tiemerkinnät, ratamerkinnät, yhteystarpeet)

Kaavan liikenneratkaisuilla on vaikutusta maakunnan tasolla, mutta myös osana Suomen logistiikkastrategiaa. Koko maakunnan vetovoimaisuus ja saavutettavuus paranee hyvillä liikenneratkaisuilla. Tavoitteena on kehittää liikennejärjestelmää kestävänä kokonaisuutena ja liikenneratkaisut on suunniteltu kiinteänä osana muuta alueidenkäyttöä. Liikenneverkko tukee aluerakennetta ja yhdyskuntarakennetta.

Liikennejärjestelyt vaikuttavat muuhun maankäytön suunnitteluun ja taajamien kasvusuuntiin. Liikenteen suunnittelun avulla ohjataan kasvua toivottuun suuntaan aluerakenteen hajautumisen estämiseksi. Liikenneyhteydet lisäävät maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta ja maaseutuelinkeinojen mahdollisuuksia. Hyvät ja nopeat liikenneyhteydet mahdollistavat työssäkäynnin ja asumisen aiempaa kauempana keskuksista. Myös kauempana sijaitsevien työpaikka-alueiden saavutettavuus ja elinkeinotoimintojen kannattavuus paranee. Kaavan liikenneratkaisut ovat taloudellisia ja ympäristöystävällisiä perustuen pääosin vanhojen liikenneväylien parantamiseen.

Liikenteen vaikutukset alueiden käyttöön ovat suurimmat pääväylien läheisyydessä. Liikenneväylien rakentaminen pienentää maa- ja metsätalousalueita, pirstaloi luontoalueita ja vähentää luonnon monimuotoisuutta. Liikenteestä eläimille aiheutuvia esteitä voidaan helpottaa rakentamalla siltoja tai tunneleita. Liikenne aiheuttaa melua ja ilmansaasteita heikentäen ihmisen ja luonnon elinympäristöjä. Liikenteen lisääntyessä turvattomuus voi kasvaa. Liikenneväyliä parannettaessa niiden ulkopuolinen liikennemäärä, päästöt ja muut haitalliset vaikutukset vähenevät. Liikennejärjestelyt vaikuttavat myös maisemaan. Arvokkaat kulttuuriympäristöt huomioidaan liikennejärjestelyissä niitä vahingoittamatta.

Energia- ja vesihuolto (EN, en, tv, voimajohtolinjat, et, päävesi- ja pääviemärilinjat)

Maakuntakaavan energiansiirtoratkaisuilla tuetaan ja varmistetaan maakunnan energian saannin varmuutta ja toimivuutta. 400 kV:n linjojen aluevarauksilla varaudutaan valtakunnallisesti keskeisten siirtoyhteyksien ja lisääntyvän valtakunnallisen energiantuotannon toteuttamiseen. Seudullisella sähkönsiirtoverkoston vahvistamisella varmennetaan sähkön jakelua ja sitä kautta sillä on positiivinen vaikutus alueen yhdyskuntien toimivuuteen ja elinkeinoelämän myönteisiin toimintaedellytyksiin.

Erityisesti 400 kV:n - mutta myös 110 kV:n johtokaturakenteilla on merkittävää vaikutusta maisemaan ja kaupunkikuvaan. Linja-alueet myös rajaavat paikoin voimakkaasti maisemaa. Paikoin voimansiirtolinjat halkovat myös peltovaltaisia kulttuurimaisema-alueita, joilla massiiviset pylväsrakenteet voivat olla merkittävä ympäristöhaitta. Tähän voidaan vaikuttaa erityisesti toteutusvaiheen suunnittelulla. Uudet, isot sähköjohdot sijoittuvat pääosin olemassa olevien linjojen yhteyteen, jolloin niiden aluerakenteellinen tai maisemallinen vaikutus ei ole niin suuri kuin täysin uuteen johtokatuun rakennetulla linjalla.

Energiansiirtoyhteyksien vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon eivät ole merkittäviä. Vaikutukset kohdentuvat lähinnä rakennusaikaan. Rakennusaikaiset toiminnot aiheuttavat muun muassa lisääntyvää melua, liikennettä ja pölyä. Linnuille voimajohtolinjat saattavat aiheuttaa törmäysvaaraa. Energiansiirtolinjat aiheuttavat ympärilleen sähkö- ja magneettikenttiä, jotka kuitenkin vaimenevat melko nopeasti voimajohdosta etäännyttäessä. Sähkönsiirtoyhteyksien suunnittelussa on otettu huomioon alueen luonto- ja ympäristötekijät, suojelualueet ja niistä aiheutuvat toiminnan reunaehdot. Tätä kautta myös mahdollisia kielteisiä vaikutuksia kasvi- ja eläinlajeihin sekä luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin on voitu vähentää ja linjat sijoittaa ympäristön ja luonnon kannalta mahdollisimman tasapainoisesti.

Tuulivoimaloiden alueet Tyrinselällä, Humppilassa ja Kiimassuolla muuttavat toteutuessaan alueiden maisemaa sekä voimala-alueen luontoa. Turbiinien käyntiäänestä ja lapojen liikkeen aiheuttamasta valojen ja varjojen vilkkumisesta voi aiheutua haittaa. Epätietoisuus tuulivoimaloiden todellisista melu- ja välkevaikutuksista saattaa aiheuttaa stressiä ja huolta lähialueiden asukkaille jo suunnitteluvaiheessa. Rakennusaikana alueen liikenne ja melu lisääntyvät. Linnuille ei tuulivoimasta aiheudu suurta törmäysvaaraa. Pidemmällä tähtäimellä tuulivoimalla on positiivisia vaikutuksia aluetalouteen, ilmastoon ja luonnonvaroihin. Tuulivoimalla on etenkin rakennusaikana työllistävä vaikutus. Toteutuessaan hankkeilla on myönteisiä vaikutuksia luonnonvaroihin, aluetalouteen ja ilmastoon. Tuulivoima ei aiheuta hiilidioksidipäästöjä ja uusiutuvana energianlähteenä se on kestävä vaihtoehto. Tuulivoimaloiden vaatimat huoltoalueet ja tiestö rikkovat metsäalueita, mutta toisaalta tuulivoimaloiden alueet toimivat myös ekologisina käytävinä ja yhtenäisinä metsätalousalueina koska ne säilyvät suurimmalta osaltaan luonnontilaisina.

Vesihuollon osalta ensisijainen vaikutus on vedenhankinnan varmuuden parantuminen. Vesihuollon aluevarauksilla myös tuetaan tarkoituksenmukaisen aluerakenteen kehittymistä ja maaseudun peruspalveluita. Siirtolinjojen rakentamisella on rakentamisaikaisia, osin häiriöitä - kuten melua, pölyä ja liikennettä - aiheuttavia vaikutuksia lähiympäristöön.

Ennen siirtolinjojen rakentamista suunnitellun linjan ympäristöolosuhteet tulee selvittää. Jätevesien siirtolinjojen rakentaminen ja käsittelyn keskittäminen jätevedenpuhdistamoille suojelee ympäristöä ja pohjavesiä jätevesien syntysijoilla. Jätevedenpuhdistamot saattavat aiheuttaa hajuhaittaa ympäristöönsä.

Luonnonvarojen käyttö (EOk, EOh, EOt, EOk/EJ1, EJ1, pv)

Maa-ainestenottoon liittyvät alueet aiheuttavat ympäristövaikutuksia lähimaisemassa voimakkaana ympäristömuutoksena, melu- ja pölyvaikutuksia. Vaikutukset painottuvat eri tavoin jos on kyse turpeenotosta, sora-ainesten otosta harjuista tai kallion louhinnasta. Kiviainestenottoon liittyy erityisesti murskaustoiminnasta negatiivisia vaikutuksia luonnonympäristölle sekä lähiasutukselle. Kyseisiä vaikutuksia on kaavaratkaisuihin sisältyvällä kokonaisvaltaisella suunnittelulla ja alueiden lokalisoinnilla pyritty minimoimaan. Ottoalueet antavat toisaalla alueiden omistajille mahdollisuuksia hyödyntää luonnonvaroja.

Maa-ainesten otolla saattaa olla pohjaveden laatua heikentävä vaikutus, mikäli riittävistä suojatoimenpiteistä ei ole huolehdittu. Lisäksi ottoalueiden jälkihoidolla on merkittävä vaikutus pohjavesihaittojen minimoinnissa. Maa-ainestenotto on elinkeinoelämän ja rakentamisen kannalta välttämätöntä. Maaperän routiminen aiheuttaa suuria vaatimuksia pohjarakentamiselle, maarakentaminen on merkittävä yritysmuoto Suomessa. Maa-ainesten otolla on paikallisia vaikutuksia metsätaloudelle, maan pintakerrokset ja kasvillisuus tuhoutuvat ottoalueen kohdalta. Vaikutukset ovat usein tilapäisiä, ottoalueet useimmiten palautetaan metsätalouskäyttöön ottotoiminnan lakattua.

Turvetuotannolla saattaa olla vesistöjä kuormittava vaikutus. EOt- merkinnän saaneilla soilla turvetuotannon ei arvioitu uhkaavan heikentää vesistön ekologista tilaluokitusta tai suojelualueita. Turvetuotantoalueiden vesistövaikutukset on arvioitu valuma-aluekohtaisesti. Turvetuotanto pilaa suon luontoarvot vuosikymmenten ajaksi sekä estää alueen virkistyskäytön. Kokonaisuuden kannalta turvetuotannon osuus soiden luonnontilan muutoksista on kuitenkin vähäinen, verrattuna esim. metsäojituksen vaikutuksiin. Turvetuotanto saattaa vaikuttaa myös pohjaveden määrään ja laatuun. Turvetuotanto saattaa aiheuttaa metsäalueiden pirstoutumista, mutta vaikutukset eivät ole seudullisella tasolla merkittäviä.

Turpeen ilmastovaikutukset syntyvät turpeen polton hiilidioksidipäästöistä sekä soiden ja turvemaiden toimimisesta hiilinieluina sekä metaanin päästölähteinä (metaani on hiilidioksidiakin voimakkaammin ilmakehää lämmittävä kaasu). Turpeen tuotannon ohjaaminen runsaspäästöisille ojitusalueille auttaa vähentämään vaihemaakuntakaavan ilmastovaikutuksia merkittävästi. Turvetuotannolla on seudullisesti merkittävä suoraan työllistävä vaikutus sekä monia työllisyyden kerrannaisvaikutuksia. Kasvuturpeen käyttö mahdollistaa lähes steriilien kasvualustojen käytön kasvihuonetuotannossa, täten parantaen puhtaan kotimaisen lähiruoan tuotantoedellytyksiä.

Pohjavesialueet rajoittavat maa-ainesten ottoa, alueiden käyttöä ja ohjaavat toimintojen sijoittumista. Pohjavedet vaikuttavat myös ympäristöluvan tarpeellisuuteen ja lupamääräyksiin. Pohjavesialueilla on voimassa ympäristönsuojelulain mukainen pohjaveden pilaamiskielto (YSL 2014/527). Pohjavesialueet asettavat erityisvaatimuksia rakentamiselle, rakenteiden ylläpidolle ja teknisiin ratkaisuihin. Yhdyskuntien vedenhankintaan vaikutukset ovat puhtaasti myönteisiä. Vaikutukset luontoon ja ympäristöön ovat pääsääntöisesti positiivisia tai neutraaleja. Tämän edellytyksenä on, että pohjavettä otetaan kestävästi, alueen vesitasapainoa ei pidä muuttaa. Elinkeinotoimintoihin vaikutukset ovat kaksisuuntaisia. Toisaalta suojeluvaatimukset rajoittavat elinkeinotoimintojen sijoittumista, mutta toisaalla aluevarauksilla ja suojelutoimenpiteillä turvataan hyvälaatuisen ja puhtaan veden saanti. Asukkaisiin vaikutukset ovat myönteisiä, varaukset mahdollistavat terveellisen ja hyvälaatuisen vedensaannin sekä taajamissa että maaseutualueilla.

Kiviainesten kierrätykseen, lajitteluun ja varastointiin tarkoitetut alueet muuttavat alueen lähimaisemaa. Ne saattavat aiheuttaa myös melu- ja pölyvaikutuksia sekä raskaan liikenteen lisääntymistä alueella. Kiviainesterminaalit parantavat ylijäämäainesten uusiokäyttöä, vähentävät kuljetuskustannuksia ja täten osaltaan pienentävät maa-ainesten oton hiilijalanjälkeä. Ne vähentävät tarvetta neitseellisten kiviainesten käyttöön ja edistävät pohjavesien suojelua.

Erityisalueet (EP, EJ, et, en, ampumaradat, melualueet, suojavyöhykkeet)
Puolustusvoimain harjoitusalueet, joihin liittyy ammuntaa sekä pienikaliberisilla että järeämmillä panssariaseistuksella, aiheuttavat melua ympäristöön, joka voidaan kokea haitallisena. Turvallisuusriskit eliminoidaan riittävillä suojavyöhykkeillä ja aluevarauksilla. Melunvaikutusta ja voidaan eliminoida suojavallituksilla, jotka parantavat myös turvallisuutta. Kasarmialueisiin liittyvät ampumaradat ovat usein asutuksessa kiinni. Näiden meluvaikutuksia voidaan vähentää suojarakentein. Varikkoalueiden räjähdysvaaraan liittyvät vaikutukset voidaan eliminoida suojarakentein ja suojavyöhykkein, joilla ei sallita rakentamista.

Puolustusvoimat ovat merkittävä työllistäjä ja ne monipuolistavat alueen työpaikkatarjontaa. Puolustusvoimain alueet ovat suljettuja ja niiden uhanalaista luontoa voidaan suojella alueen sisällä. Toisaalta alueilla on tarvetta tehdä myös suuria maanrakennustoimenpiteitä, mm. panssariteitä ja ammuntapaikkoja, joiden ympäristöt voivat muuttua perusteellisesti. Alueet ovat pitkän kehityksen tuloksena yleensä olennainen osa yhdyskuntarakennetta kaupunki ja maisemakuvaa. Myös harjoitus- ja varikkoalueet ovat samasta syystä vakiintuneet paikalleen. Puolustusvoimain alueilla on arvokkaita rakennettuja ympäristöjä, jotka pääsääntöisesti ovat suojelun piirissä. Nykyinen käyttötarkoitus varmistaa ympäristön säilymisen.

Suojavyöhykkeet aiheuttavat rajoituksia rakentamiselle, sekä rakentamisen määrälle että laadulle. Toisaalta erilaiset suojavyöhykkeet pienentävät onnettomuusriskejä alueilla.

Ampumaradat aiheuttavat melua ympäristöönsä. Meluvaikutuksia voidaan minimoida erilaisin toimenpitein. Mikäli ampumarata sijaitsee pohjavesialueella saattaa toiminta aiheuttaa pilaantumisriskin pohjavedelle, mikäli riittävästä suojauksesta ei ole huolehdittu.

Jätteenkäsittelyalueet aiheuttavat liikennettä lähiympäristöönsä. Alueet saattavat tuottaa pölyä, melua ja hajua lähiympäristöönsä. Jätteenkäsittelyalueet rajoittavat lähiympäristönsä maankäyttömahdollisuuksia. Maaperän ja pohjaveden pilaantuminen on vaarana, mikäli riittävistä suojaustoimista ei ole huolehdittu. Jätteenkäsittelyalueet lisäävät työpaikkoja alueella, ne mahdollistavat uusien yritysten synnyn ja tuottavat uusia innovaatioita. Ne edistävät kestävää kehitystä, materiaalien hyötykäyttöä sekä säästävät luonnosta otettavia raaka-aineita.

Maaseutu (RM, rm, MT, MU, MY)
Laajat yhtenäiset peltoalueet ovat merkittävä tekijä maakunnan huoltovarmuuden turvaamisessa. Ne pitävät maaseudun elinvoimaisena ja mahdollistavat puhtaan lähiruoan tuotannon. Ne ovat merkittävä osa maakunnan ikiaikaista kulttuurimaisemaa ja lisäävät maakunnan vetovoimaisuutta. Peltoalueet rajoittavat rakentamista ja maanviljelyksen käyttämät lannoitteet saattavat rehevöittää vesiä, mikäli riittävistä suojatoimista ei ole huolehdittu.

Matkailupalvelujen alueet lisäävät maaseudun työllistymismahdollisuuksia ja elinvoimaisuutta sekä lisääntyvä matkailijoiden määrä osaltaan auttaa ylläpitämään palveluja hajaasutusalueilla. MY- alueet osaltaan pitävät yllä luonnon monimuotoisuutta kiinnittämällä huomiota sellaisiin, jopa valtakunnallisia merkitystä omaaviin luontoalueisiin, joita ei kumminkaan ole suojeltu. MY- merkinnällä ei ole merkittäviä metsätaloudellisia vaikutuksia.

MU- alueilla rakentaminen on sallittua ja niillä ulkoilua tulisi ohjata siten, että maa- ja metsätaloudelle aiheutuisi mahdollisimman vähän haittaa.

Virkistys ja suojelu (V, VU, SL, ge, NATURA, luontomatkailun kehittämisen kohdealue, reitit, ekologinen yhteystarve)
Näillä merkinnöillä on huomattava merkitys luonnon monimuotoisuutta, luonnonmaisemia ja luonnonsuojelua turvaavina kohteina. Virkistys- ja suojelualueet lisäävät asuinympäristön, taajamien ja niiden lähiympäristöjen virkistysarvoa, elämyksellisyyttä, monimuotoisuutta ja kauneutta. Alueet tukevat luonnontuntemuksen lisäämistä ja luonnonharrastusta sekä luonnonvarojen kestävän käytön ohjaamista. Suojelualueet ovat tärkeitä opetus- ja tutkimuskohteita. Ne siirtävät arvokkainta luontoperintöä tuleville sukupolville. Virkistys- ja suojelualueita voidaan hyödyntää matkailuelinkeinossa luontonähtävyyksinä ja luonto- ja elämysmatkailun kohdealueina.

Virkistys- ja suojelualueet voivat rajoittaa rakentamista tai estää rakentamisen ja ne voivat rajoittaa maa-ainestenottoa ja metsänkäsittelyä ja täten vaikuttaa yksittäisen kansalaisen tai yhteisöjen ja yritysten toimintaedellytyksiä. Tämä koskee erityisesti luonnonsuojelualuemerkinnällä (SL) varattuja alueita. Virkistys- ja suojelualueet ja niitä yhdistävät reitit lisäävät maaseudun työllistymismahdollisuuksia mahdollistamalla erilaisten luontomatkailupalvelujen tuottamisen. Virkistyskäytön keskittäminen siihen varatuille alueille ja reiteille vähentää virkistyskäyttöpaineita muualla. Viheralueet jäsentävät yhdyskuntarakennetta ja muodostavat taaja-alueilla tärkeitä ekologisia verkostoja. Merkityt reitit ja alueet lisäävät turvallisuuden tunnetta ja mahdollistavat eritasoisten retkeilijöiden luontoelämykset. ge-alueet rajoittavat maa-ainesten hyödyntämistä. Osaltaan ne ylläpitävät arvokkaita maisema-alueita, koska harju- ja kallioalueet ovat usein maisemaa rajaavia elementtejä.

Kulttuuriympäristö (SM, MYp, maisema-alueet, rakennettu kulttuuriympäristö, kansallinen kaupunkipuisto)

Häme on maamme historiallisen kehityksen ja kulttuuriympäristön ydinalueita. Maakunnan ympäristökuvassa kulttuuripiirteiden merkitys on suuri. Kulttuurimaisema nivoo kulttuuriympäristön muut elementit laajoiksi kokonaisuuksiksi. Maakuntakaava vaikuttaa kulttuuriympäristön tulevaisuuteen sekä välittömästi että välillisesti. Välittömiä vaikutuksia ovat maiseman suuria rakenteita muuttava maankäyttö sekä kulttuuriympäristön tärkeimpien arvokkaiden piirteiden tunnistaminen ja niiden säilymisen turvaaminen. Välillisiä vaikutuksia ovat kulttuuriympäristötiedon levitys, suunnittelun ohjaus ja hoidon edistäminen. Kulttuuriympäristömerkinnät vaikuttavat rakentamisen laatuun vaikutusalueillaan. Kulttuuriympäristö, niin maisema kuin rakennettu kulttuuriympäristökin, ovat arvoja joita tulee vaalia ja kunnioittaa.

Natura-arviointi

Maakuntakaava sisältää yhteensä 71 kappaletta Naturaverkostoon kuuluvia alueita. Alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 24 684ha eli 4,33 % maakunnan kokonaispinta-alasta. Kaavan aluevarauksilla ei ole arvioitu olevan merkittäviä heikentäviä vaikutuksia Natura-alueisiin. Arviointitaulukko on selostuksen liitteenä.

Metsävaikutusten arviointi

Kanta-Hämeen maakunnan metsät ovat hyvässä tuottokunnossa. Hyvät kasvupohjat ja hyvä puustopääoma mahdollistavat korkean vuotuisen kasvun ja sitä kautta myös huomattavan hyvät kestävät vuotuiset hakkuumäärät. Taimikoiden ja nuorten metsien intensiivinen hoito varmistaa myös tulevaisuudessa hakkuumahdollisuuksien säilymisen. Selvityksen mukaan maakunnan metsien käyttöaste on varsin hyvällä tasolla, mutta varsinkin Hämeenlinnan seudulla on mahdollista varovasti nostaa vuotuista hakkuutasoa tähän saakka keskimääräisesti toteutuneesta. Metsien monikäyttö ja virkistysarvot on maakunnan alueella huomioitu merkittävässä määrin. Maakunnan alueella on useita pinta-alaltaan

suuria monikäyttöön varattuja alueita, mm. Evon alue sekä Torronsuon ja Liesjärven kansallispuistot. Toisaalta, myöskään talousmetsissä metsänhoitosuositusten ja -ohjeiden mukaan tehdyt hakkuut ja taimikonhoitotyöt eivät ole ristiriidassa metsien moni- ja virkistyskäytön kanssa. Hoidetut eri kehitysvaiheessa olevat metsät ovat helppoja liikkua, kauniita katsella ja usein myös sieni- ja marjasadot paranevat.

Kaiken kaikkiaan maakuntakaavan kaavamerkintöjen rajoittavat vaikutukset ovat varsin maltilliset, vaihdellen 1-2 % välillä. Vahvempiin lakeihin perustuvat metsän käytön rajoitteet sekä yleinen metsätalouden toimeliaisuuden taso vaikuttavat metsätalouden taloudelliseen tulokseen ja työllistävyyteen huomattavasti kaavamerkintöjä enemmän.

Metsäkeskuksen laatima arviointiraportti sisältyy kaavan taustaselvityksiin.

Ympäristövaikutusten arviointi

Kaava sisältää hankkeita, joissa edellytetään (MRL 9§ ja MRA 1§) ympäristövaikutusten arviointimenettelyä (YVA 1994/468). Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi tuulivoiman tuotantoalueet, mikäli alueelle sijoitetaan vähintään 10 voimalaa tai alueen kokonaisteho on vähintään 30 MW. Myös turvetuotantoalueille tulee tehdä ympäristövaikutusten arviointi, mikäli tuotantoala on yli 150 ha.

Arvioinnin tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja eri tahojen huomioon ottamista, lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia. Vaikutusten arvioinnin avulla pyritään ehkäisemään haitallisten ympäristövaikutusten syntyminen sekä sovittamaan yhteen eri näkökulmia ja tavoitteita. Hankkeen toteuttamiseen ei voida myöntää lupaa ennen arvioinnin päättymistä. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä arvioidaan hankkeeseen liittyviä välittömiä ja välillisiä vaikutuksia, jotka kohdistuvat ihmisten elinympäristöihin, maaperään, ilmastoon, vesiin, luontoon ja sen monimuotoisuuteen eliöineen, yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan ja kulttuuriperintöön, sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin ja edellä mainittujen keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin.

9 KAAVAN OIKEUSVAIKUTUKSET

Ohjausvaikutus kuntakaavoitukseen:
Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi (MRL 32.1 §). Maakuntakaava ei ole voimassa yksityiskohtaisemman oikeusvaikutteisen kaavan alueella muutoin kuin yleis- tai asemakaavaa muutettaessa. Maakuntakaavan yleispiirteisyydestä ja ylikunnallisesta luonteesta johtuen kunnilla on omassa kaavoituksessaan varsin suuri liikkumavara kunnan sisäisissä alueidenkäyttökysymyksissä. Maakuntakaavan ohjausvaikutuksen yleisperiaatteena on, että maakuntakaavassa esitettyjen aluevarausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua edellyttäen, että maakuntakaavan keskeiset ratkaisut ja tavoitteet eivät vaarannu. Alemmanasteisessa kaavassa tulee kuitenkin selvityksin, alueidenkäytön periaattein ja aluevarauksin osoittaa, että maakuntakaavan rakenne näiden osalta toteutuu, vaikka yksittäisten aluevarausten sijainti ja laajuus joissakin tapauksissa poikkeaisi maakuntakaavan osoittamasta. Maakuntakaavassa osoitettu uusi maankäyttöratkaisu voi olla myös keskeinen peruste kuntakaavojen ajanmukaisuutta arvioitaessa.

Vaikutus viranomaistoimintaan:
Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista (MRL 32.2§). Maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin kaavojen muuttamista koskevan vaikutuksen osalta (MRL

32.3§). Maakuntakaavan huomioon ottaminen ja edistämisvelvoite koskevat kaikkia sellaisia valtion ja kuntien viranomaisia, jotka harjoittavat alueiden käyttöön liittyvää suunnittelua tai toteuttamista. Viranomaisvaikutuksen käytännön merkitys viranomaisen erityislainsäädäntöön perustuvaan päätöksentekoon, kuten lupaharkintaan ja tuen myöntämisedellytysten tutkimiseen, ratkaistaan aina tapauskohtaisesti. Lähtökohtana on, että maakuntakaava ei voi syrjäyttää päätöksenteon perusteena olevaa lainsäädäntöä. Maakuntakaava ei toisin sanoen vaikuta päätöksentekoon siltä osin kuin tämä päätöksenteon oikeudellisista edellytyksistä on säädetty tyhjentävästi erityislaissa. Maakuntakaavassa voidaan kuitenkin osoittaa alueella olevan sellaisia maakunnallista merkitystä sisältäviä arvoja, jotka on erityislain mukaan otettava päätöksenteossa huomioon.

Maakuntakaavan viranomaisvaikutus ilmenee erityisesti tilanteissa, joissa lainsäädäntö jättää viranomaiselle vallan noudattaa ratkaisussaan tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Tällä tarkoitetaan viranomaiselle laissa myönnettyä valtaa päättää oman harkintansa mukaan, mikä yleisen edun kannalta on asianomaisessa yksittäistapauksessa paras ratkaisu. Kyseinen lakiin perustuva harkintavalta kuuluu siis tällöin päätöksen tekevälle viranomaiselle, eikä maakuntakaavalla voida viranomaisen puolesta ennakolta ottaa kantaa hänen toimivaltaansa kuuluviin asioihin. Maakuntakaavalla voi olla suoraa ja sitovaa vaikutusta viranomaisen toimintaan kaavamääräykseen mahdollisesti liitetyn MRL 33 §:n mukaisen rakentamisrajoituksen ja siihen mahdollisesti liittyvien rakentamismääräyksien sekä MRL 30.2 §:n mukaisen suojelumääräyksen osalta. Muilta osin viranomaisvaikutus merkitsee, että maakuntakaavan aluevaraukset, kaavamääräykset ja muut merkinnät ovat yksi päätösharkinnassa huomioon otettava tekijä. Poikkeuksen tästä muodostaa siis MRL 30.2 §:n mukainen suojelumääräys, joka sellaisenaan sitoo päätöksentekoa.

Rakentamisrajoitus:

Rakentamisrajoitus:

Maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. (MRL 33.1 §). Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavassa erityisellä määräyksellä laajentaa tai supistaa. Suunnittelumääräyksiin tai -suosituksiin ei liity rakentamisrajoitusta, ei myöskään ohjeellisiin tai yhteystarvetta kuvaaviin merkintöihin, ellei asiasta erikseen määrätä kyseistä merkintää koskevasti. Alueella, jolla rakentamisrajoitus on voimassa, ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että vaikeutetaan maakuntakaavan toteutumista. Lupa on kuitenkin myönnettävä, jos maakuntakaavasta johtuvasta luvan epäämisestä aiheutuisi hakijalle huomattavaa haittaa eikä kunta tai, milloin alue on katsottava varatuksi muun julkisyhteisön tarkoituksiin, tämä lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta (ehdollinen rakentamisrajoitus). Haittaa arvosteltaessa ei oteta huomioon omistussuhteissa maakuntakaavan hyväksymisen jälkeen tapahtuneita muutoksia, ellei niitä ole tehty maakuntakaavan toteuttamista varten.

10 ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN KAAVARATKAISUSSA

Maakuntakaavan 2040 tavoitteiden toteutumisen arviointi tämän selostuksen kohdassa 4 esitetyn tavoitteita koskevan kiteytetyn listan mukaan:

- Kaava on mahdollistava ja kasvua tukeva. Kaava mahdollistaa väestösuunnitteen mukaisen väestön kasvun eli yhteensä noin 18 000 asukkaan lisäyksen vuoteen 2040, jolloin maakunnassa olisi noin 192 000 asukasta.

  Maakuntakaavan 2040 mitoitus tähtää noin 18 000 asukkaan väestökasvuun Kanta-Hämeessä vuoteen 2040 mennessä. Tilastokeskuksen väestömuutosten trendiennusteen 2015 mukaan kasvua olisi vain noin 8000 asukasta. Kyseinen trendiennuste ei huomioi maakunnassa ja kunnissa jo vireillä olevaa sekä tulevaa kehitystyötä eikä maakunnan asemaa ja sijaintia Suomen kasvukäytävällä. Maakunnan ja kuntien perustehtäviin kuuluu vahvan tulevaisuudenuskon virittäminen ja ylläpito. Maakuntakaava 2040 täyttää tämän tehtävän erinomaisesti.

Maakuntakaavan aluevarausten mitoitus ei ole rajoittava vaan mahdollistava ja kasvua tukeva.

- Kaava tukee elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja kestävän palvelurakenteen positiivista kehittymistä ja luo edellytykset seudullisesti ja maakunnallisesti tärkeiden elinkeinoalueiden toteutumiselle ja niiden toiminnalliselle vahvistumiselle.

  Maakuntakaavassa 2040 on kaikilla kolmella kaupunkiseudulla ja jokaisessa kunnassa runsaasti aluevarauksia ja kasvureserviä elinkeinotoiminnoille ja palveluille logistisesti sekä yhdyskuntarakenteen ja saavutettavuuden kannalta tarkoituksenmukaisesti sijoitettuina. Väljä mitoitus ja sijainnin vaihtoehdot mahdollistavat myös elinkeinotoiminnan ja vähittäiskaupan terveen kilpailun ja tulevien mahdollisesti yllätyksellistenkin kasvualojen sijoittumisen maakuntaan.

- Liikennejärjestelmä ja -palvelut tukevat ihmisten arkiliikkumista, elinkeinoalueiden saavutettavuutta ja kuljetusten sujuvuutta sekä liikenneturvallisuutta.

  Maakuntakaavan 2040 liikennejärjestelmää koskevat ratkaisut perustuvat Kanta-Hämeen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan vuodelta 2014, sen aiesopimukseen ja seurantatyöhön. LJS:n vision mukaan Kanta-Hämeen liikennejärjestelmäsuunnitelma tukee maakunnan kestävää kasvua, parantaa arjen toimivuutta ja turvallisuutta sekä varmistaa maakunnan hyvän saavutettavuuden. LJS:ssa esitetyt merkittävimmät kehitystoimenpiteet on huomioitu maakuntakaavassa.

- Elinympäristöt ovat turvallisia, terveellisiä ja viihtyisiä.

  Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 sijoittuu maakunnan arvokkaaseen, värikkään ja pitkän kulttuurihistorian muovaamaan vesistöjen, harjujen, laajojen viljelysmaiden, vanhojen kylien, kartanoiden ja kulttuurikaupunkien erittäin viihtyisään ympäristöön. Maakuntakaavan maankäytölliset ratkaisut tukevat maakunnan ympäristön arvojen säilymistä ja käyttöä maakunnan vetovoimatekijöinä. Yhdyskuntarakenteen liikenneratkaisut mahdollistavat turvallisen ja sujuvan arjen liikkumisen ja logistiikan. Ympäristöhaittoja, melua ja vaaraa aiheuttava toiminta on maakuntakaavassa sijoitettu mahdollisuuksien mukaan yhdyskuntarakenteessa asutuksen ja taajamien ulkopuolelle. Turvallisuus, terveellisyys ja viihtyisyys on huomioitu suojaetäisyyksien sekä suoja- ja meluvyöhykkeiden avulla tarpeen mukaan.

- Hämäläinen luonto ja kulttuurihistoria toimivat tärkeinä Kanta-Hämeen vetovoimatekijöinä ja säilyvät myös seuraaville sukupolville.

  Maakuntakaavassa 2040 on huomioitu Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet, luonnonsuojelulain perusteella toteutetut tai toteutettavaksi tarkoitetut suojelualueet, muinaismuistoalueet ja kiinteät muinaisjäännökset, valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet, arvokkaat geologiset muodostumat, arvokkaat perinnemaisemat, maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja sekä laajat retkeilyalueet. Kyseisiä laadukkaita alueita ja kohteita on Kanta-Hämeessä runsaasti ja ne ovat maakunnassa voimakas vetovoimatekijä. Niiden huomioiminen maakuntakaavassa koetaan erityisen tärkeäksi.

10.1 MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAIN 28 §:N MUKAISTEN MAAKUNTAKAAVAN SISÄLTÖVAATIMUSTEN HUOMIOON OTTAMINEN

Alla olevassa taulukossa on esitetty maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n mukaiset maakuntakaavan sisältövaatimukset ja selostettu niiden huomioon ottaminen siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää:

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottaminen on selostettu erikseen omassa taulukossaan
Maakuntakaavaa laadittaessa on kiinnitettävä huomiota maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin.	Maakuntakaavan valmistelu perustuu mm. Häme-ohjelman 2018+ sisältämiin maakuntasuunnitelman strategisin painopisteisiin ja maakuntaohjelman toimintalinjoihin sekä maakuntavaltuustossa 30.5.2016 käsiteltyyn maakunnan rakennetarkasteluun.
Kaava on mahdollisuuksien mukaan yhteen sovitettava maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.	Maakuntakaavan laadinnassa on kuultu kaikkien naapurimaakuntien maakuntaliittoja ja huomioitu ja yhteen sovitettu naapurimaakuntien maakuntakaavojen sisältö mahdollisuuksien mukaan.
Luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojelu-ohjelmien ja -päätösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-aluetta koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.	Maakuntakaava laadinnassa on toimittu säädöksen mukaisesti. Luonnonsuojelulain mukaiset luonnonsuojelualueet sisältyvät maakuntakaavaan. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sisältyvät inventointeihin perustuen maakuntakaavaan.

Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota:

Maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen	Maakuntakaava huomioi Kanta-Hämeen tasapainoisen ja monikeskuksisen kolmeen kaupunkiseutuun ja tiiviiseen kylärakenteeseen perustuvan alue- ja yhdyskuntarakenteen. Tiivistyvien ja eheytyvien alueiden toimintojen monipuolistuminen edistää niiden aluerakenteellista omavaraisuutta asumisen, työpaikkojen ja palvelujen tarjonnassa. Maakuntakaavalla myös kehitetään liikennejärjestelmää ja tehostetaan maankäytön ja liikenteen vuorovaikutusta. huomioiden erityisesti Suomen Kasvukäytävän ja Helsinki-Forssa-Pori -kehityskäytävän edistäminen.
Alueiden käytön ekologiseen kestävyyteen	Alue- ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisellä edistetään rakentamattomien luonnonalueiden säilymistä ja turvataan alueellisen viherverkon toimintaa.
Ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin	Maakuntakaavassa esitetty alue- ja yhdyskuntarakenne mahdollistaa keskitettyjen ja ekologisesti kestävien energiaratkaisujen teknisen huollon järjestelyjen tehostamisen. Maakuntakaava edistää myös joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytysten parantamista.

Vesi- ja maa-ainesvarojen kestävään käyttöön	Maakuntakaava huomioi luonnon monikäyttöarvojen kokonaisratkaisun ja ohjaa yhdyskunnan toimintaa kiviaineshuollon, jätehuollon, turvetuotannon ja vesihuollon osalta luonnonvarojen kestävään käyttöön.
Maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin	Maakuntakaavalla tuetaan ja edistetään vahvasti elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä mm. sijainniltaan houkuttelevilla ja hyvin saavutettavilla työpaikka-, teollisuus-, logistiikka- ja varastoalueilla, yhdyskuntarakennetta tukevalla ja kehitettävällä liikenneverkolla sekä teknisen huollon ratkaisuilla, luonnonvarojen hyödyntämiseen osoitetuilla alueilla ja arvokkailla, vetovoimaisuutta ja yrittäjyyttä tukevilla virkistykseen, luonnon- ja kulttuuriympäristön sekä maiseman vaalimiseen osoitetuilla alueilla. Kasvavaa biotaloutta tuetaan muun muassa osoittamalla rataverkon raakapuun terminaalit ja kuormauspaikat. Elinkeinoelämän logistiikan kehittymistä tuetaan erityisesti osoittamalla useita logistiikka-alueita reservialueineen.
Maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen	Maakuntakaavassa on osoitettu maiseman, kulttuuriperinnön sekä luonnon monimuotoisuuden ja luonnonarvojen kannalta merkittävät alueet.
Virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyteen	Maakuntakaavassa on osoitettu helposti saavutettavat, taajamiin kytkeytyvät ulkoilu- ja virkistysalueet. Taajamien ulkopuolelle on osoitettu laajoja seudullisesti tai valtakunnallisesti merkittäviä retkeily- ja ulkoilualueita.

Lisäksi:

Kaavaa laadittaessa on pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa	Alueidenkäytön taloudellisuuteen pyritään mm. eheyttämällä yhdyskuntia ja tukeutumalla nykyrakenteeseen ja jo nyt käytössä olevaan infrastruktuuriin. Maakuntakaavan aluevarauksista ei aiheudu maanomistajille kohtuutonta haittaa. Tämä turvataan kaavamääräyksillä ja alueiden kohdentamisella.
Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat	Maakuntakaavan aluevarausten toteuttaminen on selvitetty ja kuvattu kunkin päämaankäyttöluokan osalta kaavaselostuksessa.

10.2 VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN HUOMIOON OTTAMINEN

Tässä Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:ssä noudatetaan xx.xx.201X voimaan tulleita valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Alla olevassa taulukossa on arvioitu tavoitteiden

huomioon ottaminen ja toteutuminen niiden tavoitteiden osalta, jotka koskevat tätä maakuntakaavaa.

1) Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen:

Edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiselle sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle.	Maakuntakaavan tasapainoinen, monikeskuksinen, kolmeen kaupunkiseutuun ja hyviin liikenneyhteyksiin perustuva keskusverkko mahdollistaa alueellisten palvelujen pitkäjänteisen kehittämisen. Kunkin alueen vahvuuksiin perustuvat aluevaraukset tukevat elinvoiman kasvua. Elinkeino- ja yritystoimintojen kehittämistä sekä riittävää ja monipuolista asuntotuotantoa varten on aluevarauksia myös vaihtoehtoisille kasvusuunnille.
Luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä.	Maakuntakaavassa yhdyskuntarakenteen kasvu suunnataan pääasiassa olemassa olevien keskusten tiivistämiseen ja pääliikenneväylien varteen. Tällä mahdollistetaan keskitetyt energiaratkaisut, liikennetarpeen ja investointikustannusten minimointi sekä julkisen ja kevyen liikenteen kulkutapaosuuksien kasvu. Nykyisten liikenneväylien kehittäminen tukee ympäristöllisesti ja taloudellisesti kestäviä ratkaisuja.
Edistetään palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta. Edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.	Taajamatoimintoja, keskusta-alueita, työpaikka-alueita ja kaupallisten palvelujen alueita ja kohteita koskeviin suunnittelumääräyksiin on kirjattu vaatimus edistää saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta. Kevyen liikenteen seudulliset tulevaisuuden yhteystarpeet sisältyvät maakuntakaavaan ja tulevaan maankäytön kehittymiseen. Maakuntakaava edistää liikkumispalveluiden kehittämistä nojautuen pääasiassa nykyisen tieverkon parantamiseen. Verkostoa täydennetään pääsääntöisesti maankäytön toimivuuden ja liikenneturvallisuuden lähtökohdista. Matkaketjujen toimivuutta edistetään myös joukkoliikenteen vaihtopaikkojen kohdemerkinnöin. Kuljetuspalveluiden kehittämistä edistetään mm. osoittamalla useita logistiikka-alueiden aluevarauksia, logistiikkatoimintojen kohdemerkintöjä sekä rataverkon raakapuun terminaalit ja kuormauspaikat.
Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta hyvin saavutettavissa.	Merkittävät uudet taajama-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet on sijoitettu pääsääntöisesti olemassa olevan yhdyskuntarakenteen yhteyteen ja niitä koskeviin suunnittelumääräyksiin on kirjattu vaatimus edistää saavutettavuutta huolehtimalla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkojen kattavuudesta, sujuvuudesta ja turvallisuudesta.

2) Tehokas liikennejärjestelmä:

Edistetään valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja sekä varmistamalla edellytykset eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille sekä tavara- ja henkilöliikenteen solmukohtien toimivuudelle.	Maakuntakaava edistää liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta nojautuen pääasiassa nykyisten liikenneyhteyksien parantamiseen. Matkaketjujen toimivuutta edistetään mm. joukkoliikennekeskusten, matkakeskusten ja joukkoliikenteen vaihtopaikkojen sekä taajamajuna-asemien kohdemerkinnöin. Tavaraliikenteen solmukohtien kehittämistä edistetään mm. osoittamalla useita logistiikka-alueiden aluevarauksia, logistiikkatoimintojen kohdemerkintöjä sekä rataverkon raakapuun terminaalit ja kuormauspaikat. Logistiikassa varaudutaan raide- ja tieliikenteen yhteistyöhön.
Turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet.	Maakuntakaavassa on varaukset kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittäville rata- ja maantieyhteyksille sekä niiden kohdennetut kehittämismerkinnät. Kanta-Hämeen alueella sijaitsevan valtakunnallisesti tärkeän Räyskälän ilmailukeskuksen kehittämistä turvataan lentoliikenteen alueen aluevarauksella. Maakuntakaavassa varaudutaan maankäytöllisesti kansainvälisiin yhteyksiin liittyviin logistiikka-alueisiin. Suunnittelumääräyksillä turvataan varautuminen pääradan lisäraiteisiin ja mm. valtateiden kehittämiseen.

3) Terveellinen ja turvallinen elinympäristö:

Varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin.	Maakuntakaavan koko aluetta koskevissa yleismääräyksissä on tulvavaara-alueiden huomioimista koskeva yleismääräys. Kanta-Hämeen maakunnassa on tulvavaara-alueeksi määritelty osa Riihimäen keskustaa ja keskustan eteläpuolista Vantaanjoen vartta. Maakuntakaavan yleispiirteisyyden vuoksi sään ääri-ilmiöiden, ilmastonmuutoksen vaikutusten ja tulvariskien hallintaa säädellään kuntakaavoituksessa.
Ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja.	Maakuntakaavaan on merkitty mm. tuulivoimaloiden alueet siten, että alueet on mahdollista toteuttaa melu- ja välkevaikutukset huomioon ottaen. Pääliikenneväylien varrelle uutta yhdyskuntarakennetta sijoitettaessa on huomioitu, että lähimpiä alueita ei ole varattu virkistykseen tai asumiseen vaan esim. työpaikka- ja teollisuustoimintoja varten. Maakuntakaavaan on merkitty mm. puolustusvoimien harjoitusalueiden suojavyöhykkeet sekä melu- ja ampumamelualueet sekä Forssa-Humppila maantietukikohdan suojavyöhykkeet.

Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätetään riittävän suuri etäisyys tai riskit hallitaan muulla tavoin.	Tavoite on läpileikkaava suunnitteluperiaate maakuntakaavassa. Kyseiset suojaetäisyydet määritellään tarkasti kuntakaavoituksessa. Maakuntakaavaan on merkitty mm. tuulivoimaloiden alueet siten, että alueet on mahdollista toteuttaa melu- ja välkevaikutukset huomioon ottaen. Pääliikenneväylien varrelle uutta yhdyskuntarakennetta sijoitettaessa on huomioitu, että lähimpiä alueita ei ole varattu virkistykseen tai asumiseen vaan esim. työpaikka- ja teollisuustoimintoja varten. Maakuntakaavaan on merkitty mm. puolustusvoimien harjoitusalueiden suojavyöhykkeet sekä melu- ja ampumamelualueet sekä Forssa-Humppila maantietukikohdan suojavyöhykkeet.
Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat sijoitetaan riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.	Kyseisten kohteiden sijoittuminen määritellään kuntakaavoituksessa ja laitosten lupaprosesseissa. Maakuntakaava antaa kohteiden sijoittumiseen vaihtoehtoisia mahdollisuuksia erilaisten teollisuusalueiden aluevarausten ja rataverkon logistiikka-alueiden muodossa, mutta ei yleispiirteisyytensä vuoksi määrittele sijoittumista.
Otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet.	Maakuntakaava sisältää pääosin jo nykyisin puolustusvoimien hallinnassa ja käytössä olevat varuskunta- ja harjoitusalueet sekä niiden tarpeelliset suojavyöhykkeet ja melualueet. Maakuntakaavan maankäytöllinen lähtökohta on, että puolustusvoimat voivat edelleen jatkossa säilyä alueella ja kehittää pitkäjänteisesti toimintojaan maakunnassa.

4) Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat:

Huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta.	Maakuntakaavaan on merkitty mm. valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY), valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, luonnonsuojelulain perusteella toteutetut tai toteutettavaksi tarkoitetut luonnonsuojelualueet (SL), valtakunnallisesti merkittävät harju- ja kallioalueet ja moreenimuodostumat (ge), arvokkaat perinnemaisemat (MYp) eli sellaiset maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla on erityisiä luontoon ja ympäristöön liittyviä arvoja ja joita on maiseman ja luonnonarvojen vuoksi vaalittava sekä muinaismuistoalueet (SM).
Edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.	Maakuntakaavaan on merkitty mm. SL, ge ja MYp -alueet sekä ekologiset yhteystarpeet, jotka edistävät luonnon monimuotoisuuden säilymistä mahdollistamalla eliöiden turvallisen liikkumisen. Ne lisäävät ekologisen verkoston

	lajien säilymistä ja geneettistä monimuotoisuutta.
Huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävyydestä sekä viheralueverkoston jatkuvuudesta.	Maakuntakaavaan on merkitty virkistys-, retkeily- tai ulkoilualueet (V), joilla turvataan virkistyskäytön kannalta yhtenäisiä luontoalueita, vapaa-ajan käytön vyöhykkeiden kehittämistä sekä reitistöjen muodostamia verkostoja ja niiden kytkeytymistä virkistys-, matkailu- ja asumistoimintoihin.
Luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden sekä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.	Maakuntakaavassa sekä luonnonvarojen hyödyntäminen että suojelu on tarkasteltu kokonaisvaltaisesti ja tasapainotettu. Maakuntakaavaan on merkitty mm. jätteenkäsittelyalueet, soran, hiekan ja kalliokiviaineksen ottoalueet, ylijäämämaiden käsittelyyn ja loppusijoitukseen varatut alueet sekä turvetuotantoalueet. Maakuntakaavan laadinnassa on hyödynnetty selvitystä maakunnan hyvistä ja yhtenäisistä peltoalueista mm siten, että merkittävät maatalousvaltaiset alueet (MT) on merkitty alueverauksina taajamien yhteydessä.

5) Uusiutumiskykyinen energiahuolto:

Varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti keskitetysti usean voimalan yksiköihin.	Maakuntakaavassa on osoitettu rataverkon raakapuun terminaalit ja kuormauspaikat. Maakuntakaava sisältää kolme seudullisesti merkittävää tuulivoimaloiden aluetta.
Turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.	Maakuntakaava sisältää 110 kV ja 400 kV voimajohtolinjat, kaukokuljettamiseen tarvittavat kaasulinjat ja niiden kohdennetut kehittämismerkinnät. Voimajohtojen sijoituksessa noudatetaan tavoitteen periaatteita.

11 KAAVAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Maakuntakaavan toteuttaminen tapahtuu pääsääntöisesti maakuntakaavaa yksityiskohtaisemman kaavoituksen tai suunnittelun kautta. Maakuntakaavan oikeusvaikutuksista muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:ssä.

Maakuntakaavan asunto-, työpaikka- ja teollisuusalueiden kaavallisesta ja kunnallisteknisestä toteuttamisesta vastaavat ensisijaisesti kunnat. Työpaikka- ja teollisuusalueiden toimintojen toteuttamisessa elinkeinoelämä on ensisijainen toimija. Liikenneväylien toteuttaja on pääasiassa valtio. Eräiden liikennejärjestelyjen osalta saattavat tulla kyseeseen

myös valtion, kuntien ja elinkeinoelämän toteuttamiseen tähtäävät kumppanuussopimukset. Joidenkin vain yhteystarpeena esitettyjen liikenneväylien osalta toteuttajina saattavat aikanaan tapauksesta riippuen olla myös kunnat.

Tuulivoimaloiden alueiden tarvittavasta kaavallisesta toteutuksesta vastaavat kunnat ja toimintojen toteuttamisesta alueiden tuulivoiman tuotantoyritykset. Voimansiirtoyhteyksien toteuttamisesta vastaavat energiayhtiöt. Turvetuotantoalueiden ja maa-ainesten otto- ja käsittelyalueiden käyttöönoton toteutuminen tapahtuu ensisijaisesti ympäristölupaprosessien kautta. Tavoitteena on, että kaava vaikuttaa tehtyjen selvitysten pohjalta käyttöönoton suuntautumiseen tulevaisuudessa kaavassa osoitetuille alueille. Kaavaprosessin aikana tuotettuja taustaselvityksiä voidaan hyödyntää haettaessa toimintaan ympäristölupaa.

Maakuntakaavan toteutumista seurataan mm. kaavalausuntojen ja maakuntakaavan toteutukseen tähtäävien suunnitelmien etenemisen seurannan kautta. Aluevarausten toteutumisen seurannassa hyödynnetään paikkatietoaineistoja. Hämeen liitto laatii maakuntavaltuustolle vuosittain seurantaraportin maakuntakaavan toteutumisesta

LIITTEET

- alueluettelot (erillinen liite)
- Natura-arviointi (erillinen liite)
- valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö RKY, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, alueet, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, kohdemerkinnät, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- kiinteät muinaisjäännökset, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- Erityislainsäädännöllä suojellut rakennukset, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- Historialliset kylätontit, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- maisema-alueet, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkko (erillinen liite)
- Lintualueet, IBA, FINIBA j MAALI, kartta ja luettelo (erillinen liite)
- Pienet luonnonsuojelualueet sekä luontotyyppialueet, kartta ja luettelo (erillinen liite)